

2008

LAPORAN TAHUNAN

SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA MALAYSIA

S U H A K A M
HAK ASASI UNTUK SEMUA

LAPORAN TAHUNAN

2008

SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA
MALAYSIA

CETAKAN PERTAMA, 2009

Hak cipta Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Malaysia (SUHAKAM), 2008

Kesemua atau mana-mana bahagian dalam laporan ini boleh disalin dengan syarat perakuan sumber dibuat. Adalah perlu untuk memaklumkan penggunaan. Hak cipta terpelihara.

Diterbitkan di Malaysia oleh

SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA MALAYSIA

Tingkat 29, Menara Tun Razak,
Jalan Raja Laut, 50350 Kuala Lumpur,
E-mel: humanrights@suhakam.org.my
URL: <http://www.suhakam.org.my>

Dicetak di Malaysia oleh

Loh Print (318092-w)

5 Jln SR 3/6, Taman Serdang Raya,
43300 Seri Kembangan, Selangor.

Direka di Malaysia oleh

Pep Design Sdn Bhd (488344-v)

B-2-28 Tropicana Merchant Square
1 Jalan Tropicana Selatan 1, PJU 3
47410 PJ, Selangor D. E. Malaysia

Perpustakaan Negara Malaysia

Data Pengkatalogan dalam Penerbitan

ISSN: 1675-1159

AHLI-AHLI SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA MALAYSIA (SUHAKAM) 2008

DUDUK DARI KIRI

HASHIMAH NIK JAAFAR (Setiausaha), DATO' CHOO SIEW KIOH, DATUK DR CHIAM HENG KENG, TAN SRI DATUK SRI PANGLIMA SIMON SIPAUN, TAN SRI ABU TALIB OTHMAN, TAN SRI DR ASIAH ABU SAMAH, DATO' DR MICHAEL YEOH OON KHENG, DATO' MUHAMMAD SHAFEE ABDULLAH, DATUK DR DENISON JAYASOORIA.

BERDIRI DARI KIRI

DATO' HAJI KHALID HAJI IBRAHIM, TUNKU DATUK NAZIHAH TUNKU MOHAMED RUS, DR MOHAMMAD HIRMAN RITOM ABDULLAH, DATUK DR RAJ ABDUL KARIM, DATO' SIVA SUBRAMANIAM A/L NAGARATHNAM, DATO' DR ABDUL MONIR YACOB, DATIN PADUKA ZAITOON DATO' OTHMAN, PROF TAN SRI DATO' DR KHOO KAY KIM

SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA MALAYSIA LAPORAN TAHUNAN 2008

KANDUNGAN

BAB 1	ISU-ISU UTAMA	1
BAB 2	HARI HAK ASASI MANUSIA MALAYSIA 2008	9
BAB 3	SIASATAN AWAM	21
BAB 4	LAPORAN-LAPORAN KUMPULAN KERJA / JAWATANKUASA:	
	(i) KUMPULAN KERJA PENDIDIKAN DAN PROMOSI HAK ASASI MANUSIA	25
	(ii) KUMPULAN KERJA ADUAN DAN SIASATAN	37
	(iii) KUMPULAN KERJA HAK EKONOMI, SOSIAL DAN KEBUDAYAAN	49
	(iv) KUMPULAN KERJA PEMBAHARUAN PERUNDANGAN DAN TRITI ANTARABANGSA	63
	(v) KUMPULAN KERJA HAK SIVIL DAN POLITIK	75
	(vi) JAWATANKUASA ISU DAN KERJASAMA ANTARABANGSA	87
BAB 5	LAPORAN DARI PEJABAT SUHAKAM DI SABAH DAN SARAWAK:	
	(i) AKTIVITI-AKTIVITI PEJABAT SUHAKAM DI SABAH	97
	(ii) AKTIVITI-AKTIVITI PEJABAT SUHAKAM DI SARAWAK	115

LAMPIRAN

LAMPIRAN I	Carta Organisasi SUHAKAM	129
LAMPIRAN II	Kenyataan Media SUHAKAM	131
LAMPIRAN III	Laporan untuk Semakan Berkala Sejagat (UPR) Majlis Hak Asasi Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu (PBB) terhadap Malaysia, Sesi Keempat, Februari 2009 daripada Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Malaysia (SUHAKAM)	177
LAMPIRAN IV	Senarai Aktiviti SUHAKAM	185
LAMPIRAN V	Ceramah, Seminar dan Persidangan – Kebangsaan	201
LAMPIRAN VI	Ceramah, Seminar dan Persidangan – Antarabangsa	206
LAMPIRAN VII	Senarai Penerbitan SUHAKAM	211
LAMPIRAN VIII	Mesyuarat Bulanan 2008 – Kedatangan Pesuruhjaya	212
LAMPIRAN IX	Akaun SUHAKAM yang telah diaudit	221

ISU-ISU UTAMA

Tahun ini Perisytiharan Hak Asasi Manusia Sejagat (UDHR) yang ke-60 telah disambut di seluruh dunia. SUHAKAM bersama-sama Program Pembangunan Bangsa-bangsa Bersatu (UNDP) di Malaysia telah menganjurkan satu perbahasan yang membincangkan tentang impak UDHR dalam mempromosikan dunia yang lebih adil dan saksama. Tahun ini juga telah menyaksikan SUHAKAM selaku pengerusi Forum Asia Pasifik, melaksanakan tanggungjawabnya dengan menjadi tuanrumah kepada mesyuarat ke 13 Forum Asia Pasifik di Kuala Lumpur.

Banyak perkara yang telah berlaku sejak Pilihan Raya ke-12 pada bulan Mac 2008. Negara sedang mengalami perubahan di mana bermulanya lembaran baru kesedaran politik dan sosial. Untuk menangani perubahan-perubahan yang berlaku, SUHAKAM telah menubuhkan Kumpulan Kerja Hak Sivil dan Politik (CPRWG). Kumpulan kerja tersebut bekerjasama dengan semua pihak yang berkepentingan untuk membincangkan perkara-perkara yang berkaitan dengan hak-hak sivil dan politik. Pada 10 Nov, kumpulan kerja ini telah digabungkan dengan Kumpulan Kerja Hak Ekonomi, Sosial dan Budaya.

Banyak memoranda dan aduan telah diterima daripada individu dan juga pertubuhan-pertubuhan bukan kerajaan (NGO) mengenai kebebasan berhimpun, kebebasan bersuara, pilihan raya yang bebas dan adil, kebebasan beragama, penyalahgunaan Akta Keselamatan Dalam Negeri 1960 (ISA), ketiadaan tindakan polis, pentadbiran keadilan, penguatkuasaan undang-undang dan hak kumpulan yang lemah.

1. KEBEBASAN BERAGAMA

Sebagai sebuah negara majmuk, Malaysia menghadapi pelbagai cabaran. Salah satu cabaran yang dianggap sensitif ialah kebebasan beragama. Masalah selalunya timbul apabila berlaku perkahwinan campuran, yang memerlukan seseorang daripada pasangan tersebut bertukar agama. Masalah timbul apabila perkahwinan tersebut retak dan berlaku perceraian. Dalam sesetengah kes, pasangan yang telah bertukar agama mungkin mahu kembali kepada agama asal, dan ini akan menimbulkan masalah dalam menentukan siapa yang mendapat hak penjagaan anak.

Sepanjang tahun ini, banyak isu berkaitan agama telah diutarakan. Tuduhan-tuduhan tentang seruan azan dan artikel-artikel yang menghina Islam telah menyebabkan mereka yang tertuduh ditahan di bawah ISA. Pada 9 Ogos, Majlis Peguam Malaysia telah menganjurkan satu forum bagi membincangkan permasalahan pertukaran agama tetapi telah diberhentikan setengah jalan kerana bantahan keras sesetengah pihak.

Walaupun SUHAKAM menyokong hak kebebasan bersuara, ia berpendapat bahawa apabila melibatkan isu-isu sensitif seperti agama dalam sebuah masyarakat majmuk, semua pihak haruslah prihatin dan menghormati hak-hak semua yang terlibat.

2. PENTADBIRAN KEADILAN

Dalam mana-mana masyarakat, cara bagaimana keadilan ditadbir adalah kunci utama dalam mempromosi dan melindungi hak asasi manusia dan kedaulatan undang-undang. UDHR telah menggariskan prinsip-prinsip kesamarataan di sisi undang-undang, termasuk anggapan seseorang tidak bersalah selagi tidak dibuktikan kesalahannya dan hak perbicaraan yang adil. Kovenan Antarabangsa Mengenai Hak Sivil dan Politik (ICCPR) juga terus menjamin hak-hak untuk dibicarakan tanpa lengah oleh sebuah tribunal yang bebas, berkecuali dan berkeadilan di bawah undang-undang.

SUHAKAM memandang berat mengenai kelewatan penyelesaian kes di mahkamah dan terutamanya kelewatan dalam melaksanakan hukuman mati. Apabila sesuatu hukuman mati telah diputuskan, hukuman tersebut mestilah dijalankan dengan segera selepas semua rayuan gagal, untuk tidak memanjangkan kesengsaraan banduan. Namun begitu hukuman mati adalah hukuman yang kejam, tidak berperikemanusiaan dan mengaibkan. SUHAKAM mengesyorkan agar Kerajaan mempertimbangkan penangguhan kepada semua hukuman mati, dan justeru itu menghapuskannya.

SUHAKAM juga memandang berat tentang pentadbiran sistem keadilan juvena. Antara masalah-masalah utama yang dikenal pasti ialah, kelewatan dalam perbicaraan dan juga sikap tidak sensitif pihak Majistret terhadap pesalah dan mangsa-mangsa juvena. SUHAKAM berharap agar latihan yang sesuai dapat diadakan untuk para Majistret bagi menangani masalah tersebut.

Isu lain yang mendapat perhatian umum ialah aduan yang dibuat tentang hasutan, perhimpunan haram dan tuduhan pemalsuan bahan bukti oleh Peguam Negara dan juga Ketua Polis Negara dalam satu kes jenayah. Walaupun siasatan ke atas sebahagian aduan-aduan tersebut telah siap dan dihantar ke Pejabat Peguam Negara untuk tindakan susulan, tiada tindakan lanjut telah diambil. Mereka yang terlibat sudah tentu ingin mengetahui hasil siasatan berkenaan. Pihak yang berkenaan tiada sebab untuk tidak memberitahu mereka sewajarnya.

Keputusan pihak Kerajaan untuk mengetengahkan Akta Suruhanjaya Perlantikan Hakim pada bulan Disember mendapat banyak bantahan. Satu isu utama yang dibangkitkan ialah akta tersebut dianggap bertentangan dengan Artikel 122B dan 161E(2) Perlembagaan Persekutuan.

Oleh yang demikian SUHAKAM mengesyorkan:

- Kuasa budi bicara Perdana Menteri di bawah Akta tersebut harus dikurangkan, manakala Suruhanjaya harus diberi kuasa lebih dan kebebasan supaya dapat berlaku adil dalam perlantikan hakim.
- Keseluruhan kuasa, kedudukan dan fungsi Suruhanjaya patut dikaji semula untuk memastikan kuasanya tidak bertentangan dengan Artikel 122B dan 161E(2) Perlembagaan Perskutuan.

3. PENAHANAN TANPA BICARA

Bantahan umum secara lantang yang julung kali berlaku, ISA digunakan terhadap tiga orang yang telah ditahan pada bulan September atas alasan yang menyimpang daripada tujuan asal penubuhan akta tersebut. Memang tidak dinafikan berlakunya penyalahgunaan akta dan ini jelas dengan aduan-aduan yang telah diterima sebelum ini.

Penggunaan akta tersebut masih diperdebatkan oleh pelbagai pihak. Walaupun telah banyak saranan dibuat untuk mengkaji semula dan memansuhkan akta tersebut, Kerajaan masih berpendapat bahawa akta itu masih diperlukan untuk menjamin keselamatan dan keamanan. Dalam perkara ini apa yang patut difahami ialah prinsip undang-undang hak asasi manusia antarabangsa yang menyatakan bahawa semua orang berhak kepada hak-hak asas, tanpa mengira kerakyatan, status atau jenayah yang telah dilakukan dan betapa besarnya pun ancaman terhadap keselamatan masyarakat umum. Kerajaan tidak seharusnya memelihara hak majoriti dengan meniadakan hak-hak suspek.

SUHAKAM mengulangi pendapatnya bahawa semua perundangan yang melibatkan penahanan untuk pencegahan patut dimansuhkan, kerana bertentangan dengan Artikel 9 UDHR. SUHAKAM sekali lagi mengesyorkan agar Kerajaan membebaskan semua tahanan atau membawa mereka ke muka pengadilan, jika terdapat bukti yang secukupnya. Sementara itu, Kerajaan patut mempertimbang untuk membebaskan tahanan berusia lanjut atau yang sakit tenat.

4. PENGUATKUASAAN UNDANG-UNDANG

Persepsi umum di kalangan orang ramai adalah bahawa polis mengamalkan pilih kasih dalam penguatkuasaan undang-undang, dan polis juga didapati lambat bertindak dan dengan sengaja berlengah-lengah atau menunjukkan kesabaran luar biasa apabila berurusan dengan kumpulan penyokong kerajaan.

Terdapat aduan bahawa:

- Polis enggan menerima laporan;
- Tidak ada ketelusan dalam pengeluaran permit untuk perhimpunan aman;
- Penahanan ahli parti politik pembangkang dalam "perhimpunan haram";
- Pihak Polis menggunakan kekerasan yang melampau;
- Terdapat pelengahan dalam penyiasatan dan penutupan laporan terhadap ahli pentadbiran dan penyokong kerajaan, tanpa alasan kukuh; dan
- Polis membuat pendakwaan secara terpilih.

Satu lagi kebiasaan menonjol agensi-agensi penguatkuasaan undang-undang, ialah kecenderungan mengumumkan tentang sesuatu penyiasatan melibatkan individu-individu tertentu, seperti dalam kes rasuah atau jenayah. Pengumuman-pengumuman sedemikian boleh mengaibkan dan menjejaskan kedudukan individu-individu yang terbabit di mata masyarakat dan menimbulkan ketidakpastian tentang status kes mereka apabila penyiasatan tidak ditutup. Perbuatan ini juga menimbulkan persoalan penyalahgunaan kuasa terhadap agensi-agensi penguatkuasaan kerana pengumuman sedemikian boleh menjejaskan anggapan tidak bersalah, jika tidak disusuli dakwaan atau penutupan penyiasatan.

Demi kepentingan keadilan dan hak asasi manusia, badan Kehakiman, Polis dan Jabatan Pendakwa Raya sepatutnya terdiri daripada mereka yang menghormati undang-undang dan disamping itu peka kepada apa yang betul dan adil. Kelembutan dan kekerasan ialah untuk semua, tanpa sebarang ketidakadilan dalam pentadbiran undang-undang. Semua orang adalah sama di bawah undang-undang dan layak mendapat pembelaan yang saksama di bawah undang-undang, selari dengan Artikel 8 Perlembagaan Persekutuan dan Artikel 7 UDHR.

5. KEBEBASAN BERSUARA DAN MAKLUMAT

Kebebasan bersuara dan maklumat ada termaktub dalam Artikel 19 UDHR.

SUHAKAM memandang berat terhadap jumlah buku yang telah diharamkan oleh Kerajaan setakat ini. Pengharaman judul-judul buku ialah satu contoh bagaimana penggunaan Akta Mesin Cetak dan Penerbitan 1984 (PPPA) boleh menjejaskan kebebasan bersuara dan maklumat.

Dalam usaha mempromosikan pentadbiran Kerajaan yang lebih terbuka dan telus, sekatan seperti yang telah dilakukan patut dikurangkan. SUHAKAM sekali lagi mengesyorkan kepada Kerajaan untuk mengkaji semula PPPA dan Akta Rahsia Rasmi 1972.

6. HAK GOLONGAN RENTAN

(a) Orang Asli dan Orang Asal

Dua program *outreach* telah dijalankan untuk mempromosikan kesedaran hak pendidikan. Program tersebut telah digubal hasil dari dialog bersama Orang Asli yang mendedahkan hak kepada pendidikan merupakan antara isu penting yang mereka hadapi. Program tersebut telah diadakan dengan kerjasama Kementerian Pelajaran, Jabatan Pendaftaran Negara, Jabatan Kebajikan Masyarakat, Jabatan Hal Ehwal Orang Asli dan Jabatan Kesihatan. Masalah-masalah seperti pengangkutan, bantuan untuk peralatan sekolah, pendaftaran surat beranak dan kad pengenalan, bantuan kebajikan, masalah kewangan dan persekitaran sekolah telah dikenal pasti.

Isu tentang Hak Tanah Adat Peribumi masih menjadi masalah kepada masyarakat peribumi. Pada 12 Ogos, SUHAKAM telah melancarkan sebuah laporan *Legal Perspective on Native Customary Land Rights in Sarawak* yang membuat penilaian ke atas perbezaan diantara peruntukan yang terkandung di dalam kanun Tanah Adat Sarawak 1968 dan penuntutan terhadap tanah adat.

SUHAKAM menggesa Kerajaan untuk mengambil tindakan terhadap aduan Orang Asal tentang isu-isu kemiskinan, hak pendidikan dan hak tanah. Memandangkan kebanyakan Orang Asal mencari nafkah dari hasil tanah dan hutan, penafian kepada hak tanah kerana undang-undang yang tidak mengiktiraf hak tanah adat, mestilah dikaji semula.

(b) Pekerja Asing

Semasa Perbincangan Meja Bulat diadakan bersama pihak NGO dan kesatuan sekerja, kebimbangan tentang ketidakadilan terhadap pekerja asing telah diluahkan oleh para peserta. Pekerja asing sering teraniaya kerana mereka tidak mendapat perlindungan yang secukupnya. Mereka tidak boleh menganggotai kesatuan sekerja kerana disekat oleh permit kerja serta tidak wujud sebarang standard pekerjaan. Bagi memastikan hak-hak pekerja asing terjamin, SUHAKAM mengesyorkan supaya pekerja-pekerja asing dibenarkan menganggotai atau menubuhkan kesatuan sekerja. Dengan ini, diharapkan agar aduan terhadap majikan dapat ditangani dengan berkesan.

(c) Orang Kurang Upaya

Pada tahun ini Malaysia telah menandatangani Konvensyen Hak Orang Kurang Upaya yang memperuntukkan perlindungan, pengiktirafan dan penerimaan terhadap golongan ini. Langkah ini, serta pelulusan Akta Orang Kurang Upaya 2007, menunjukkan bahawa kerajaan berada di jalan yang betul dalam menangani masalah-masalah yang dihadapi oleh orang kurang upaya.

(d) Wanita dan Kanak-kanak

Sebuah jawatankuasa berkaitan hak wanita telah ditubuhkan di bawah Kumpulan Kerja Promosi dan Pendidikan. Jawatankuasa ini terdiri daripada wakil-wakil daripada Kementerian Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat, NGO dan beberapa pakar hak-hak wanita dan gender. Melalui jawatankuasa ini SUHAKAM dapat bekerjasama dengan mereka yang terlibat dalam hak wanita dan berkongsi kerja tentang Konvensyen Antarabangsa Penghapusan Semua Bentuk Diskriminasi Terhadap Wanita (CEDAW).

Berdasarkan kajian dan perundingan mendalam, SUHAKAM telah mengesyorkan kepada Kementerian Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat untuk menarik balik reservasi Artikel 16 (1) (a) CEDAW. Ini adalah hasil usaha berterusan SUHAKAM sejak 2002, di mana reservasi-reservasi artikel 5(a), 7(b), 9(2) juga telah disyorkan untuk ditarik balik. SUHAKAM mahu melihat pelaksanaan penuh CEDAW berdasarkan objektif yang digariskan.

SUHAKAM masih terus memantau pelaksanaan dan penarikan balik reservasi-reservasi Konvensyen Hak Kanak-Kanak (CRC). Hingga sekarang masih lagi terdapat reservasi-reservasi kepada Artikel 1,2,7,13,14,15,28(1)(a) dan 37. SUHAKAM telah mengesyorkan penarikan balik lima reservasi, dan mengekalkan Artikel 13, 14 dan 15 untuk dikaji semula.

Laporan SUHAKAM telah dipanjangkan kepada semua pihak yang berkepentingan seperti Pejabat Peguam Negara, hakim-hakim, kementerian, Majlis Peguam Malaysia, ahli akademik dan NGO. Maklum balas yang diterima adalah positif, mengalu-alukan pengesyoran menarik balik reservasi-reservasi tersebut.

Untuk meningkatkan kesedaran dan pendidikan terhadap CEDAW, SUHAKAM telah bekerjasama dengan Kementerian Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat dan NGO yang terbabit dengan hak wanita dan isu-isu gender. Pada tahun 2008, pihak Kementerian telah mengundang SUHAKAM untuk mengadakan satu sesi tentang hak wanita dan CEDAW di program *Gender Focal Point* untuk 35 peserta daripada pelbagai kementerian dan agensi kerajaan. SUHAKAM berharap agar kerjasama seperti itu dapat diteruskan.

Bengkel tentang kesedaran CRC telah diperluaskan kepada guru-guru sekolah agama di zon utara, tengah dan selatan. Fokus bengkel tersebut ialah untuk mempromosikan hak asasi manusia dalam pentadbiran sekolah dan membantu guru-guru memahami hak kanak-kanak di bawah undang-undang. Bengkel tersebut telah mendapat maklum balas yang positif dan telah memulakan perbincangan mengenai kesesuaian nilai hak asasi manusia sejagat dengan ajaran agama.

7. STATUS ANTARABANGSA SUHAKAM

Institusi-institusi Hak Asasi Manusia Nasional seperti SUHAKAM diberi pengiktirafan status oleh Majlis Hak Asasi Manusia Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu (UNHRC) dan juga badan-badan hak asasi manusia antarabangsa lain. Status mereka boleh dikategorikan sebagai 'A', 'B', atau 'C' oleh *International Coordinating Committee of National Institutions for the Promotion and Protection of Human Rights (ICC)*. Ia akan mengkaji semula status semua institusi hak asasi manusia secara berkala.

Pada tahun 2002 SUHAKAM telah diberikan status 'A', yang memberikannya hak bersuara di institusi-institusi hak asasi manusia Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu. Pada bulan April, Jawantankuasa Kecil Akreditasi (SCA) selepas mengkaji semula status SUHAKAM mengesyorkan kepada ICC untuk menurunkan taraf status SUHAKAM kepada 'B' atas alasan undang-undang SUHAKAM iaitu Akta Suruhanjaya Hak Asasi Manusia 1999 tidak menepati Prinsip Paris. Pada 2 September, SUHAKAM telah mengesyorkan kepada Kerajaan meminda Akta 597 untuk mematuhi Prinsip Paris seperti ditafsir oleh SCA untuk mengekalkan status SUHAKAM pada 'A'. SCA akan bersidang di Geneva pada Mac 26-31 2009 untuk menentukan status SUHAKAM. Dengan ini, ia adalah relevan untuk mengatakan bahawa isu ini hanya boleh diselesaikan dengan maklum balas yang positif dan tepat pada waktunya oleh Kerajaan.

8. MAKLUM BALAS DARIPADA KEMENTERIAN DAN AGENSI KERAJAAN KEPADA LAPORAN TAHUNAN SUHAKAM 2006

Pelbagai kementerian dan agensi Kerajaan telah memberi maklum balas kepada syor-syor SUHAKAM di dalam Laporan Tahunan 2006. Antara isu-isu yang disentuh dalam laporan tersebut termasuk Matlamat Pembangunan Milenium, Akta Universiti dan Kolej 1971, Laporan Suruhanjaya Khas Penambahbaikan Perjalanan dan Pengurusan Polis Diraja Malaysia (PDRM), dan juga isu-isu berkaitan hak asasi manusia, seperti kebebasan berhimpun, penahanan tanpa bicara, pentadbiran keadilan dan hak golongan rentan.

Agensi dan kementerian yang telah memberi maklum balas ialah: Pejabat Peguam Negara, Mahkamah Persekutuan, Pejabat Ketua Pendaftar, Majlis Keselamatan Negara, Jabatan Kemajuan Agama Islam Malaysia, Pejabat Setiausaha Persekutuan Sarawak, Jabatan Perhutanan Sarawak, Jabatan Pendaftaran

Negeri Sarawak, Jabatan Pelajaran Negeri Sarawak, Jabatan Kesihatan Negeri Sarawak, Jabatan Kebajikan Negeri Sarawak, Pejabat Residen Bahagian Kapit, Kementerian Hal Ehwal Dalam Negeri, Kementerian Perpaduan, Kebudayaan, Kesenian dan Warisan, Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan, Kementerian Sumber Asli dan Alam Sekitar, Kementerian Sumber Manusia, Kementerian Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat, Kementerian Pelajaran, Kementerian Kesihatan, Kementerian Pengajian Tinggi, Kementerian Kemajuan Luar Bandar dan Wilayah, dan Kementerian Luar Negeri.

Sesetengah maklum balas yang diberikan adalah amat menggalakkan. Tetapi, dalam hal seperti penahanan tanpa alasan kukuh di bawah ISA, kebebasan berhimpun secara aman, dan kebebasan pendapat dan bersuara, maklum balas tidaklah begitu positif.

Walaupun terdapat isu-isu yang tidak dipersetujui bersama, SUHAKAM berpuas hati dengan sikap Kerajaan yang mengambil berat untuk meneliti setiap syor yang dikemukakan.

HARI HAK ASASI MANUSIA 2008 HAK ASASI MANUSIA DAN PENTADBIRAN KEADILAN JUVANA

Hari Hak Asasi Manusia 2008 telah disambut dengan satu persidangan bertajuk 'Hak Asasi Manusia dan Pentadbiran Keadilan Juvana'

Objektif persidangan tersebut ialah:

- Mengkaji mekanisma pentadbiran keadilan juvana di Malaysia, untuk menentukan sama ada ia mematuhi piawaian hak asasi antarabangsa;
- Mengenalpasti kekuatan dan kelemahan mekanisma perlindungan dan sistem sokongan untuk mengintegrasikan kanak-kanak yang menghadapi masalah dengan undang-undang; dan
- Menambah baik undang-undang dan prosedur yang digunakan terhadap pesalah juvana dan mangsa kanak-kanak.

Pengerusi SUHAKAM Tan Sri Abu Talib Othman, telah memberi ucapan pembukaan, manakala YB Senator Datuk Mohd Zaid Ibrahim, pada masa itu Menteri di Jabatan Perdana Menteri, telah merasmikan persidangan tersebut. Profesor Sedfrey M Candaleria, Dekan Hal-Ehwal Pelajar di Ateneo de Manila Law School telah memberikan ucapan.

Ini telah disusuli dengan Diskusi Panel yang berbincang tajuk 'Hak Asasi Manusia dan Pentadbiran Keadilan Juvana'. Ahli panel terdiri daripada Dato' Meme Zainal Rashid, Ketua Pengarah Jabatan Kebajikan Masyarakat yang membentangkan 'Keadilan Juvana di Malaysia-Peranan Jabatan Kebajikan Masyarakat'; Dr. Farah Nini Dusuki, pensyarah kanan di Universiti Malaya, yang bercakap tentang 'Konvensyen Hak Kanak-Kanak dan Pentadbiran Keadilan Juvana di Malaysia: Gambaran Umum Kerangka Undang-Undang'; dan Mr Jamaes Nayagam, Pengarah Eksekutif *Shelter Home for Children* yang telah membincangkan tentang 'Kekuatan dan Kelemahan Mekanisma Perlindungan dan Sistem Sokongan untuk Pengintegrasian Kanak-kanak Bermasalah dengan Undang-Undang'. Kertas kerja Dato' Meme telah disampaikan oleh Puan Hajah Nor Amni, Pengarah Bahagian Kanak-kanak, Jabatan Kebajikan Masyarakat.

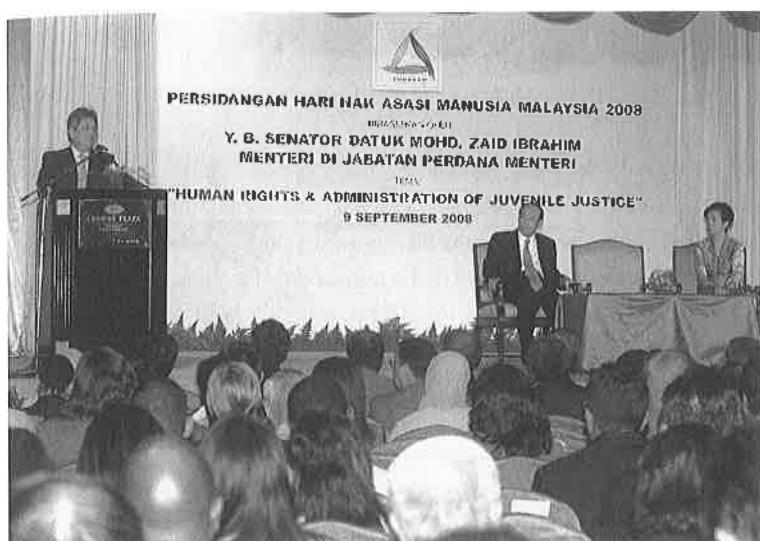
1. PERJALANAN PERSIDANGAN

(a) Ucapan Pembukaan

Tan Sri Abu Talib Othman telah menekankan pentingnya untuk mengakui bahawa kanak-kanak tidak dilahirkan dengan kecenderungan melakukan jenayah; ia adalah disebabkan oleh keadaan sekeliling dan persekitaran yang akan membentuk perwatakan mereka. Oleh itu, kanak-kanak yang bermasalah dengan undang-undang mestilah dipulihkan untuk menyedar dan menimbulkan rasa kesal atas kesalahan mereka supaya mereka boleh menjalankan kehidupan yang produktif, dan pada masa yang sama menyumbang kepada masyarakat. Sistem yang menyeluruh-sesuatu yang berbentuk pemulihan dan bukan hukuman- mesti diamalkan untuk membimbing mereka kembali kepada masyarakat. Sistem yang sedia ada juga patut mengkaji semula pentadbiran keadilan bagi mangsa kanak-kanak dan saksi kanak-kanak.

(b) Ucapan Perasmian

Datuk Mohd Zaid Ibrahim berpendapat bahawa, untuk mengubah keadilan juvana berpandukan hak asasi manusia, pandangan terhadap remaja harus berubah terlebih dahulu. Tumpuan tidak patut hanya diberikan pada mereka yang cemerlang, tetapi juga kepada mereka yang bermasalah, terutama sekali yang telah dinafikan beberapa keistimewaan. Beliau juga menyatakan bahawa kanak-kanak tidak dilahirkan dengan naluri jenayah, tetapi adalah mangsa keadaan. Dalam pentadbiran keadilan juvana, mereka yang terlibat memikul tanggungjawab berat, seperti Majistret, pekerja sosial, pegawai penguatkuasaan dan pegawai di Jabatan Kebajikan Masyarakat. Negara mungkin mempunyai semua undang-undang yang diperlukan dan telah meratifikasikan pelbagai konvensyen, tetapi ini semua menjadi sia-sia jika pihak pentadbiran keadilan juvana tidak mengambil berat sepenuhnya. Beliau juga menyarankan supaya mereka yang terlibat terutamanya Majistret dilatih dalam pelbagai aspek keadilan juvana seperti keadilan pemulihan.

Datuk Mohd Zaid Ibrahim sedang memberi ucapan

(c) Ucaptama : Keadilan Pemulihan dan Diversi untuk Kanak-Kanak yang Menghadapi Masalah dengan Undang-undang.

Perkara pertama yang dibincangkan oleh Profesor Sedfrey M Candaleria ialah keadaan dari perspektif sejarah. Pada masa primitif dahulu, sistem yang diguna pakai adalah bersifat menghukum dan tidak terdapat sebuah sistem yang boleh menerima piawaian-piawaian di mana keadilan boleh dijalankan. Keadilan hanyalah untuk mereka yang mempunyai kuasa dan kekayaan untuk membalas dendam. Tambahan pula, sistem primitif hanya memberi fokus kepada orang dewasa dan tidak menganggap kanak-kanak sebagai entiti berbeza.

Kini, sistem keadilan untuk pemulihan yang lebih peka dan bertimbang rasa telah diperkenalkan, yang mengutamakan kebaikan yang wujud di dalam diri pesalah juvana. Sistem itu terbahagi kepada tiga proses; penyesalan, komitmen dan penerimaan semula serta memupuk sikap bertanggungjawab pesalah juvana atas kesalahan mereka. Semasa sistem ini mula diperkenalkan, ramai yang tidak mempercayai bahawa ia akan menjadi pengganti yang berkesan untuk sistem penghukuman. Untuk membolehkan sistem ini beroperasi dengan berkesan, ketiga-tiga proses tadi mestilah berjalan dengan lancar. Sebagai contoh, jika para pesalah telah menyesal tetapi tidak diterima masyarakat, maka sistem ini akan menjadi sia-sia.

Cara lain yang boleh diguna pakai ialah diversi, yang menyalurkan kanak-kanak daripada sistem keadilan sedia ada kepada prosedur-prosedur alternatif serta program-program pemulihan lain. Contoh-contoh

diversi ialah amaran polis, permohonan maaf secara lisan atau penulisan, kaunseling dan penggantian rugi kepada mangsa. Penghukuman juga boleh ditangguhkan seperti dalam kes-kes di mana kanak-kanak dilatih oleh pemberontak bersenjata.

Beliau juga menceritakan bagaimana perubahan telah berlaku dalam sistem pentadbiran keadilan juvana di Filipina. Ia bukan proses yang mudah dan telah melibatkan advokasi reformasi undang-undang selama 10 tahun untuk mencapai apa yang dikecapi sekarang. Sekarang sudah terdapat perubahan persepsi di kalangan masyarakat di Filipina di mana pesalah juvana dianggap sebagai mangsa dan bukan pesalah. Di antara natijah reformasi undang-undang tersebut ialah kenaikan umur tanggungjawab jenayah daripada 9 tahun kepada 15 tahun. Ini bermaksud, jika kanak-kanak di bawah umur 15 tahun melakukan jenayah ia tidak akan dihadapkan ke muka pengadilan. Untuk mereka yang berusia antara 15 dan 18 tahun, sekumpulan pakar dan badan kehakiman yang telah dilatih akan menentukan tahap kebolehan pesalah untuk membezakan dengan jelas, untuk memutuskan jika pesalah patut dikecualikan daripada tanggungjawab jenayah yang mereka lakukan atau tidak.

Adalah amat penting juga untuk menyediakan semua sumber seperti kemudahan fizikal, perundangan, sokongan psikologikal untuk kanak-kanak dan latihan khas untuk badan kehakiman dan semua yang terlibat dengan pentadbiran keadilan juvana. Sehingga sekarang, sistem keadilan juvana mempunyai banyak masalah. Sebagai contoh, budaya terus menjadi pengaruh kepada pentadbiran keadilan juvana; contohnya ialah perlaksanaan hukuman rotan dilarang dari segi undang-undang, awalnya masih lagi diteruskan.

(d) Diskusi Panel

(i) Keadilan Juvana di Malaysia - Peranan Jabatan Kebajikan Masyarakat

Puan Hajah Nor Amni menyatakan bahawa sistem keadilan juvana di Malaysia selalunya berkait dengan kanak-kanak di bawah umur 18 tahun yang telah dituduh ataupun disyaki melakukan jenayah, dan juga mereka yang dianggap di luar kawalan ibu bapa. Jabatan Kebajikan Masyarakat merupakan institusi penting dalam sistem keadilan juvana di samping polis, mahkamah dan Jabatan Penjara. Sejarah Jabatan Kebajikan Masyarakat bermula pada tahun 1947 apabila Akta Mahkamah Juvana diperkenalkan. Akta tersebut telahpun diganti dengan Akta Kanak-kanak 2001.

Data menunjukkan bahawa kadar jenayah berkait dengan juvana di Malaysia masih belum berada pada tahap membimbangkan. Sebagai contoh, pada tahun 2000, bilangan pesalah muda mewakili hanya 0.14% keseluruhan populasi kanak-kanak antara umur 10-18 tahun. Kadar jenayah juvana tidak pernah meningkat atau menjadi lebih membimbangkan. Walaupun demikian, pihak jabatan telah merancang untuk menerapkan pembaharuan-pembaharuan berikut:

- Dasar gender dalam program pemulihan
 - Penyeliaan intensif semasa tempoh percubaan
 - Perkhidmatan masyarakat untuk menggantikan pampasan atau saman
 - Pendidikan berkaitan undang-undang di sekolah
 - Perbincangan sekeluarga.
- (ii) Konvensyen Hak Kanak-Kanak dan Pentadbiran Keadilan Juvana di Malaysia : Gambaran Umum Kerangka Undang-undang.

Dr Farah Nini Dusuki dengan tegas menyatakan bahawa kanak-kanak yang menghadapi masalah undang-undang tidak harus hilang hak mereka seperti mana yang tertulis pada Konvensyen Kanak-Kanak (CRC) dan dalam Akta Kanak-kanak 2001. Walaupun Malaysia telah meletakkan reservasi pada Artikel 37 CRC, ia telah menerima pakai Artikel 40 yang membincangkan pemulihan dari aspek psikososial.

Antara isu-isu yang dikemukakan dalam ucapan beliau ialah:

- Pesalah juvana di dalam keadaan amat lemah apabila berada dalam tahanan Polis dan mungkin akan didedahkan kepada penyeksaan dan perlakuan kejam.

*Panelis sedang memberi maklum balas kepada para peserta
Dari kiri: Prof Sedfrey M Candalaria, Dr Farah Nini Dusuki,
Datuk Dr Chiam Heng Keng, Puan Nor Hajah Amni dan Mr James Nayaqam*

- Walaupun terdapat pengasingan lokap dengan orang dewasa, kemudahan masih lagi tidak mencukupi untuk memenuhi keperluan kanak-kanak tersebut.
- Ruang peribadi kanak-kanak semakin tidak dihormati. Meskipun terdapat penyekatan dalam undang-undang, pihak media selalu memberikan informasi yang cukup untuk mengenalpasti identiti kanak-kanak tersebut walaupun namanya tidak didedahkan.

Dengan itu, beliau menegaskan pentingnya perubahan persepsi, untuk berubah dari sistem penghukuman ke sistem pemulihan.

- (iii) Kekuatan dan Kelemahan Mekanisma Perlindungan dan Sistem Sokongan untuk Pengintegrasian semula Kanak-kanak yang Menghadapi Masalah dengan Undang-undang

Mr. James Nayagam merayu supaya kanak-kanak yang menghadapi masalah dengan undang-undang dilihat sebagai mangsa yang kemudiannya menjadi pesalah Juvana. Penyelidikan beliau menunjukkan 80% pesalah kanak-kanak merupakan mangsa dera berlatar belakangkan golongan berpendapatan rendah. Mereka mengalami penderaan emosi, fizikal, seksual dan juga diabaikan oleh ibu bapa mereka. Disebabkan kebanyakan kanak-kanak yang menghadapi masalah undang-undang adalah mangsa keadaan, masyarakat tidak patut menganggap mereka sebagai penjenayah. Mereka sepatutnya dilihat sebagai orang muda yang memerlukan pertolongan dan bimbingan. Beliau mendesak agar pesalah juvana dipulihkan supaya mereka dapat menjadi rakyat yang berguna.

Para peserta di persidangan

2. SESI KHAS DENGAN PARA JEMPUTAN

Selepas persidangan, SUHAKAM telah mengadakan satu mesyuarat khas bersama penyampai utama, para panelis dan beberapa peserta yang terlibat dengan keadilan juvana.

Isu-isu berikut telah dibangkitkan:

- (i) Pembinaan pangkalan data
Mesyuarat telah bersetuju keperluan mendokumentasikan profil-profil pesalah juvana dan mengkaji apakah faktor-faktor yang boleh menyebabkan perlakuan anti-sosial mereka.

Seorang wakil daripada Jabatan Kebajikan Masyarakat menjelaskan bahawa inisiatif seperti berikut telah dimulakan pada tahun 1993 apabila satu penyelidikan seluruh negara tentang penderaan kanak-kanak telah diadakan dengan pembiayaan *United Nations Children's Fund*. Walau bagaimanapun sistem yang diperlukan untuk meneruskan pengumpulan data tidak disediakan.

Meskipun satu format yang seragam bagi tujuan pengumpulan data oleh semua agensi amat diperlukan, seorang peserta telah meluahkan kerisauan tentang potensi penyalahgunaan sistem pangkalan data dan mengingatkan tentang keperluan menghormati ruang peribadi pesalah-pesalah tersebut.

- (ii) Tempat tahanan pesalah juvana
Pesalah Juvana sepatutnya ditempatkan di tempat yang berbeza daripada banduan dewasa, sementara kemudahan mestilah disediakan untuk memenuhi keperluan umur dan pertumbuhan mereka.

Mesyuarat dimaklumkan bahawa Jabatan Penjara telah memulakan Sekolah Integriti dengan Kementerian Pendidikan di Penjara Kajang, Selangor, untuk menyediakan pesalah juvana dengan pembelajaran yang sempurna. Para guru terdiri daripada siswazah terlatih daripada Kementerian Pelajaran dan guru-guru kontrak. Pada masa sekarang terdapat enam buah Sekolah Integriti di seluruh negara.

Adalah disyorkan supaya program pembelajaran di sekolah tersebut disertakan dengan kaunseling psikososial untuk membantu pesalah yang mempunyai masalah psikologi dan sosial.

- (iii) Mahkamah khas untuk kanak-kanak
Mesyuarat tersebut telah mengambil kira kepentingan mendirikan mahkamah khas untuk kes-kes berkaitan kanak-kanak seperti yang diperuntukkan di dalam Akta Kanak-kanak 2001.

(iv) Pencegahan awal

Mesyyuarat mengiktiraf kepentingan pencegahan awal, kerana keperluan untuk menyenaraikan semua pihak yang berkepentingan dan mengenalpasti dengan jelas peranan mereka. Doktor dan jururawat, pusat penjagaan kanak-kanak, guru dan pentadbiran sekolah, pekerja sosial, sukarelawan, pekerja komuniti dan ibu bapa adalah pihak-pihak yang berkepentingan dalam pencegahan awal. Oleh kerana majoriti pesalah juvana berasal dari keluarga yang bermasalah, pertolongan patut diberikan juga kepada keluarga-keluarga ini. Oleh itu bagi menjadikan pencegahan awal lebih berkesan, satu pasukan mestilah selalu 'turun padang', dan bekerja dengan rapat bersama-sama masyarakat untuk memberi pertolongan kepada pesalah dan juga untuk membimbing dan mengawasi program-program bagi memastikan ia berjaya.

(v) Kajian analisis situasi

Untuk memahami dengan lebih jelas masalah yang dihadapi oleh pesalah juvana, satu kajian analisa situasi mesti dijalankan supaya satu penilaian tepat tentang masalah yang dihadapi dalam konteks Malaysia dapat didokumentasikan.

(vi) Akta Kanak-Kanak 2001

Satu perdebatan telah berlangsung, iaitu tentang Seksyen 87 Akta Kanak-Kanak 2001, yang memperincikan langgungjawab polis untuk memberitahu *probation officer* dan juga ibu bapa atau penjaga, sebaik sahaja seorang kanak-kanak ditahan. Walaupun peruntukan itu wujud, terdapat tuduhan bahawa perlaksanaannya tidak memuaskan; terdapat banyak kepincangan, yang mengakibatkan tiadanya *probation officer*, ataupun ahli keluarga yang langsung tidak tahu tentang sesuatu penahanan. Terdapat juga dakwaan bahawa ada sesetengah pesalah juvana tidak mahu memberitahu pihak berkuasa tentang kedudukan keluarga mereka, manakala ada sesetengah ibu bapa yang langsung tidak mahu ada apa-apa hubungan dengan anak mereka. Kekurangan pekerja di Jabatan Kebajikan Masyarakat telah dikenal pasti sebagai satu sebab masalah ini berlakunya.

(vii) Tanggungjawab pihak yang berkepentingan

Semua peserta bersetuju bahawa menukar persepsi masyarakat, terutama sekali mereka yang terbabit secara langsung dalam sistem keadilan juvana, merupakan usaha penting dalam mereformasikan pentadbiran keadilan juvana. Semua pihak yang berkepentingan harus diberi latihan bagi membantu mereka memahami bahawa kanak-kanak haruslah diberi layanan berbeza daripada orang dewasa, dan mereka mempunyai perlindungan khas di bawah undang-undang.

3. SYOR SUHAKAM

SUHAKAM mengesyorkan perkara-perkara berikut.

(a) Peranan Kerajaan

- (i) Mahkamah khas untuk kanak-kanak
Kerajaan patut menyediakan premis yang berbeza daripada mahkamah yang sedia ada, dan mendirikan mahkamah khas untuk kanak-kanak. Mahkamah ini mestilah diletak di bawah jagaan Majistret yang telah dilatih khas dalam perundangan hak kanak-kanak, dan mempunyai pengetahuan tentang piawaian antarabangsa dalam keadilan juvana. Premis tersebut juga mestilah sesuai dan mesra kanak-kanak.
- (ii) Kemudahan berbeza untuk pesalah juvana
Kerajaan harus membina pusat tahanan khusus untuk menahan pesalah juvana. Pusat-pusat ini perlu dilengkapi dengan kemudahan-kemudahan yang bersesuaian dengan umur dan tumbesaran kanak-kanak.
- (iii) Hukuman alternatif
Kerajaan mestilah menginstitusikan hukuman alternatif sebagai mengganti hukuman pesalah juvana, terutama sekali bagi kesalahan-kesalahan kecil di mana penahanan di pusat tahanan tidak lagi boleh diguna pakai.
- (iv) Pencegahan awal
Kerajaan mestilah juga mengambil langkah-langkah untuk menghalang para juvana daripada terlibat dengan jenayah. Oleh itu, satu mekanisme pencegahan awal diperlukan. Satu kajian situasi yang mendalam perlu dijalankan bagi mendapat gambaran sebenar faktor-faktor penyumbang kelakuan anti-sosial di kalangan kanak-kanak. Kajian tersebut dapat menolong Kerajaan untuk mengambil langkah-langkah yang sepatutnya dalam menangani masalah tersebut. Langkah ini lambat laun akan mengurangkan kos kepada kerajaan dan juga akan memanfaatkan juvana dari segi tumbesaran dan juga pembaziran potensi.

(b) Peranan Badan Kehakiman

- (i) Prihatin terhadap keperluan kanak-kanak
Pihak Mahkamah mempunyai tanggungjawab untuk lebih sensitif terhadap kanak-kanak yang bermasalah dengan undang-undang, dan terhadap mangsa serta saksi kanak-kanak. Bagi memastikan keadilan, adalah amat penting bagi sistem mahkamah untuk menyesuaikan proses

mahkamah mengikut tahap kematangan kanak-kanak dan keperluan khas lain seperti latar belakang mereka. Sistem keadilan mestilah mesra kanak-kanak dan mampu mengurangkan trauma mereka. Kanak-kanak juga mestilah diiringi oleh orang dewasa yang sesuai sepanjang proses di mahkamah.

(ii) Menyediakan latihan khas

Latihan khas bagi mengendalikan kanak-kanak dalam sistem keadilan harus disediakan untuk para Majistret yang mengendali kes-kes yang melibatkan kanak-kanak. Latihan seperti itu juga harus disediakan kepada mereka yang terlibat secara langsung dengan pesalah-pesalah juvana seperti polis, pekerja sosial dan sukarelawan.

(iii) Mengambil inisiatif proaktif

Situasi kelewatan dan penahanan reman yang lama mestilah diselesaikan dengan secepat mungkin. Mahkamah mestilah proaktif dalam membuat pembaharuan pada peraturan-peraturan sedia ada. Mahkamah tidak perlu menunggu Parlimen menggubal undang-undang yang meningkatkan keadilan untuk kanak-kanak dan menolong mereka berintegrasi semula dengan masyarakat dengan berkesan.

(c) Peranan Masyarakat Madani

(i) Penyertaan dalam program-program pemulihan

Badan bukan kerajaan patut bekerjasama dengan Kerajaan bagi memastikan pesalah juvana diberi peluang untuk memulihkan diri mereka dan memainkan peranan konstruktif dalam masyarakat. Disebabkan badan-badan ini lebih rapat dengan masyarakat dan lebih selesa bekerja dengan mereka daripada Kerajaan, maka mereka patut dimasukkan sekali ke dalam program pemulihan, terutamanya perkhidmatan masyarakat. Mereka mampu memainkan peranan penting dalam membolehkan masyarakat menerima kembali pesalah juvana.

(ii) Sukarelawan sebagai *Probation Officer*

Kekurangan pekerja, terutama sekali *probation officer*, di Jabatan Kebajikan Masyarakat boleh mendatangkan kesan kepada keadaan dan keadilan pesalah juvana. Sebagai langkah untuk mengatasi masalah tersebut Akta Kanak-kanak patut dipinda bagi membolehkan para sukarelawan terutama sekali pemimpin masyarakat dan pesara-pesara yang mempunyai latar belakang undang-undang ataupun kebajikan masyarakat untuk dilantik sebagai *probation officer*.

(d) Peranan Media

SUHAKAM bimbang dengan sikap pihak media yang selalu melanggar hak ruang peribadi kanak-kanak seperti yang telah diperuntukkan di bawah Seksyen 15 Akta Kanak-kanak 2001, semasa mereka membuat liputan kes yang melibatkan pesalah jujana dan mangsa kanak-kanak. Pihak media dengan sedar atau tidak, telah mendedahkan identiti kanak-kanak terlibat, dengan melaporkan nama ibu-bapa atau ahli keluarga kanak-kanak dan tempat tinggal mereka. Setiap kali pihak media melakukan kesalahan ini, mereka sepatutnya dihukum.

(e) Peranan SUHAKAM

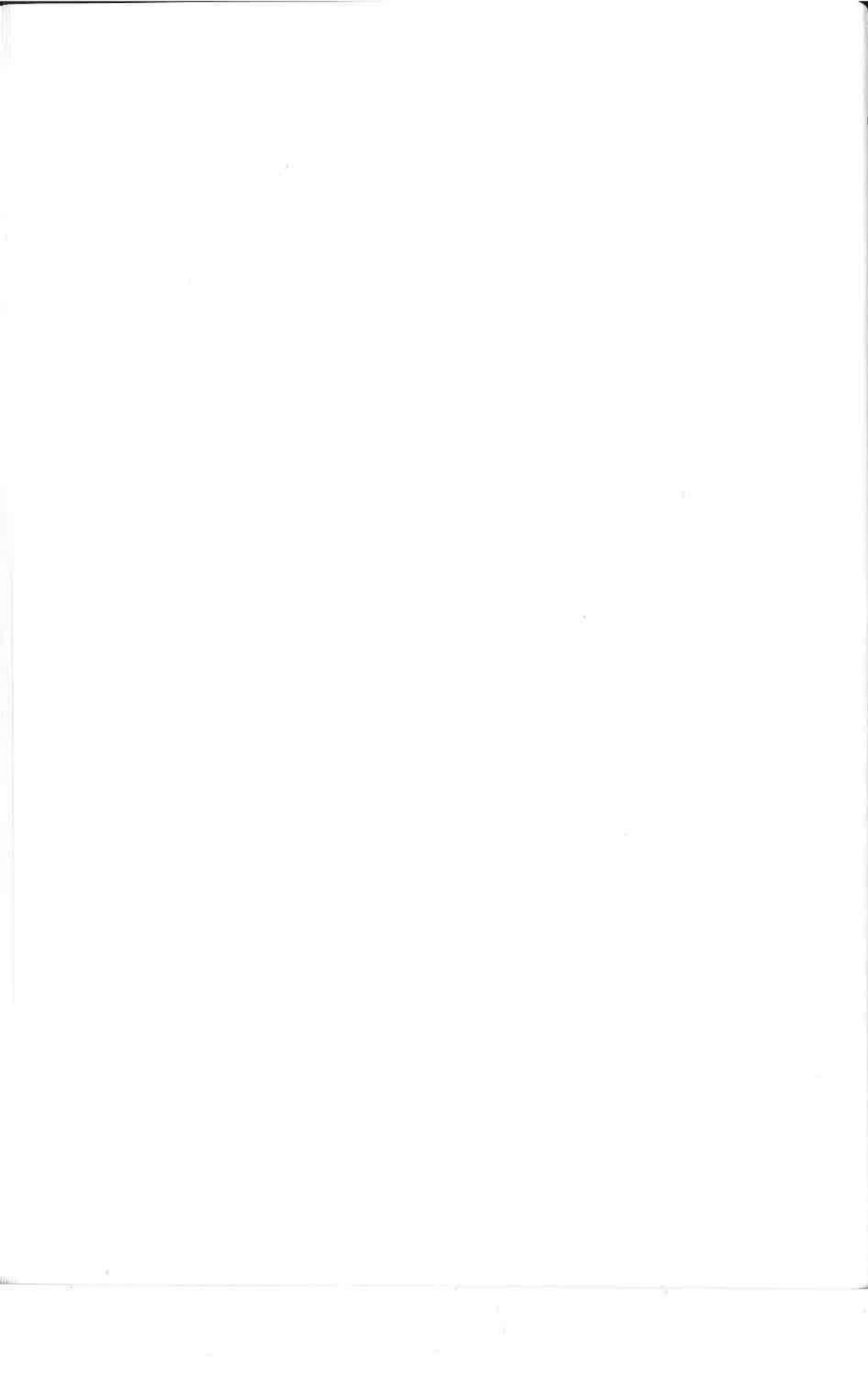
SUHAKAM harus menjalankan kajian untuk mengenal pasti jurang antara undang-undang yang berkaitan dengan keadilan jujana dan pelaksanaan undang-undang tersebut.

4. KESIMPULAN

Sistem keadilan jujana adalah berbeza daripada sistem keadilan dewasa. Oleh yang demikian, ia adalah penting bagi mengenal pasti cara-cara baru dan lebih baik untuk melaksanakan keadilan jujana, supaya pesalah jujana mendapat pertolongan dalam pengintegrasian semula ke dalam masyarakat. Sistem tersebut mestilah menghapuskan pendekatan hukuman dan menggantikannya dengan pendekatan pemulihan. Langkah-langkah seperti diversi dan pencegahan awal patut diterapkan ke dalam sistem keadilan jujana.

Aspek-aspek kemanusiaan penting dipertimbangkan di dalam sistem berkenaan. Adalah mengecewakan apabila mempunyai segala undang-undang, tetapi pelaksanaannya lemah. Latihan mestilah disediakan kepada semua pihak yang berkepentingan, Polis, pekerja mahkamah dan pekerja sosial supaya mereka mempunyai pemahaman yang cukup mendalam mengenai hak kanak-kanak dan dapat mematuhi hak-hak tersebut.

Akhir sekali, seseorang perlu dikenal pasti untuk menjuarai pembaharuan kepada sistem keadilan jujana. Pihak media haruslah memberi perhatian penting pada advokasi tersebut, bagi mewujudkan keazaman politik untuk perubahan.

SIASATAN AWAM

SIASATAN AWAM SUHAKAM KE ATAS DAKWAAN KEKERASAN MELAMPAU OLEH ANGGOTA PENGUATKUASA SEMASA INSIDEN PADA 27 MEI, 2008 DI PERSIARAN BANDAR MAHKOTA CHERAS 1, BANDAR MAHKOTA CHERAS

Seksyen 12(1) Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Malaysia 1999 memberi kuasa kepada Suruhanjaya untuk mengadakan siasatan ke atas dakwaan pelanggaran hak asasi manusia terhadap individu atau sekumpulan individu.

Berlandaskan seksyen ini dan atas inisiatif sendiri, SUHAKAM telah mengadakan inkuiri pada 23 Julai untuk menyiasat dakwaan penggunaan kekerasan yang melampau oleh anggota-anggota penguatkuasa terhadap dua individu yang menggunakan kereta bernombor pendaftaran WDP 1594, apabila mereka menghentikan kenderaan tersebut pada malam 27 Mei di Persiaran Bandar Mahkota Cheras 1, Bandar Mahkota Cheras.

Tiga Pesuruhjaya - Datin Paduka Zaitoon Othman (Pengerusi), Datuk Dr Chiam Heng Keng dan Dato' Haji Khalid Haji Ibrahim - telah dilantik menganggotai Panel Inkuiri tersebut.

Terma-terma rujukan adalah seperti berikut:

- (i) Untuk menyiasat sama ada terdapat anggota-anggota penguatkuasa undang-undang telah menggunakan kekerasan melampau dalam menjalankan tugas untuk memelihara ketenteraman semasa kejadian tersebut;
- (ii) Sekiranya terdapat penggunaan kekerasan yang melampau:
 - Sama ada berlaku pelanggaran hak asasi ke atas mana-mana individu dan;
 - siapakah yang bertanggungjawab melakukan pelanggaran tersebut.
- (iii) Untuk mengemukakan syor supaya tindakan diambil terhadap individu yang telah melakukan pelanggaran hak asasi manusia.

Semasa Inkuiri berkenaan, Panel telah mengambil keterangan daripada 26 saksi, termasuklah dari pihak awam, pemberita dan pegawai-pegawai polis. Panel juga telah memeriksa 33 eksibit termasuklah rakaman video dan gambar-gambar kejadian berkenaan.

(a) Latar Belakang Kejadian

Daripada bukti yang telah diterima, Panel mendapati bahawa terdapat 25 anggota Unit Simpanan Persekutuan (FRU) berada di tempat kejadian. Terdapat juga beberapa anggota polis yang berpakaian awam berada di situ. Anggota-anggota penguatkuasa ini berada di tempat kejadian bagi mengawal orang ramai yang telah berkumpul untuk mengadakan protes pembinaan semula penghadang di antara Bandar Mahkota Cheras dan Lebuhraya Grand Saga.

Anggota-anggota penguatkuasa ini telah menahan sebuah kereta yang menuju ke arah mereka dan telah memukul kenderaan berkenaan menggunakan belantan dan perisai. Walau bagaimanapun, mereka menafikan bahawa kekerasan telah digunakan terhadap pemandu dan penumpang kereta tersebut. Mereka menyatakan bahawa mereka telah mengelilingi kereta tersebut untuk menangkap pemandu kereta yang didakwa telah melanggar dua anggota FRU semasa membuat pusingan U.

Pemandu dan seorang penumpang telah mengalami kecederaan semasa kejadian berkenaan.

(b) Keputusan Panel Siasatan Awam

Panel berpuas hati bahawa anggota-anggota penguatkuasa telah menggunakan kekerasan melampau terhadap pemandu dan seorang penumpang kereta tersebut. Walau bagaimanapun, Panel tidak dapat memastikan identiti anggota-anggota yang bertanggungjawab melakukan kekerasan tersebut. Adalah jelas bahawa melalui tindakan mereka, bahawa mereka telah melanggar hak asasi individu-individu yang cedera semasa kejadian itu.

*(dari kanan) Dato' Khalid Ibrahim, Datin Paduka Zaitoon Dato' Othman (Pengerusi)
dan Datuk Dr Chiam Heng Keng - Ahli panel Siasatan Awam*

(c) Syor-syor Panel Siasatan Awam

- (i) Polis mestilah bertindak berdasarkan undang-undang dan menghormati hak asasi manusia.
- (ii) Pegawai-pegawai Polis seharusnya mengelak daripada menggunakan kekerasan dan meminimumkan kerosakan dan kecederaan.
- (iii) Penggunaan kekerasan hanya boleh dilakukan setelah lima peringkat ini dilakukan: 'amaran lisan; penggunaan kekerasan tanpa senjata; penggunaan kekerasan menggunakan senjata tidak berbahaya; kekerasan menggunakan senjata yang memberi kesan; dan kekerasan menggunakan senjata berbahaya.
- (iv) Polis hendaklah sentiasa memastikan bantuan perubatan diberikan kepada individu yang cedera dan memberitahu saudara atau kawan dengan kadar yang segera.
- (v) Sebarang kecederaan atau kemalisan kerana penggunaan kekerasan oleh anggota Polis hendaklah dilaporkan kepada pegawai atasan dan perkara tersebut hendaklah disiasat dengan kadar yang segera.
- (vi) Polis hendaklah mengguna dan melaksanakan kaedah dan peraturan yang jelas mengenai penggunaan kekerasan oleh anggota-anggotanya. Kaedah dan peraturan tersebut hendaklah berlandaskan isu beretika berkaitan penggunaan kekerasan dan senjata api. Seterusnya, kajian semula yang berterusan perlu diadakan terhadap kaedah dan peraturan tersebut.
- (vii) Anggota-anggota polis dan FRU yang bertugas hendaklah mempamerkan lencana nama dan nombor badan dengan jelas semasa operasi di lapangan.
- (viii) Polis seharusnya menjalankan siasatan dan memastikan anggota-anggota yang bertanggungjawab melakukan kecederaan terhadap pemandu dan penumpang kenderaan dibawa ke muka pengadilan.

LAPORAN KUMPULAN KERJA PENDIDIKAN DAN PROMOSI HAK ASASI MANUSIA

Kumpulan Kerja Pendidikan dan Promosi Hak Asasi Manusia (EWG) menyambung usaha meneruskan mandat mempromosi dan menyediakan pendidikan berkaitan hak asasi manusia.

Seminar, bengkel, forum, dialog dan Perbincangan Meja Bulat telah dijalankan untuk kumpulan sasaran-komuniti sekolah, pendidikan tinggi, golongan kurang upaya, wanita, agensi penguatkuasa undang-undang, agensi-agensi kerajaan, dan orang awam.

Selain mengadakan programnya sendiri, EWG turut menjalankan bengkel latihan untuk Jabatan Penjara, Ikatan Relawan Rakyat (RELA), dan Agensi Anti-Dadah Kebangsaan. Ia telah dianjurkan oleh agensi-agensi terbabit.

1. PENDIDIKAN HAK ASASI DI SEKOLAH

SUHAKAM telah melengkapkan siri bengkel untuk pegawai kanan dari Jabatan Pelajaran Negeri. Bengkel ini telah dianjurkan di peringkat Zon Utara, Tengah, Timur, dan Selatan, serta Sabah dan Sarawak.

Isu yang sering dibangkitkan oleh peserta adalah mengenai hak guru serta pelajar. Peserta telah mencadangkan agar SUHAKAM mengadakan satu persidangan bagi membincangkan implikasi hak kanak-kanak terhadap guru dan sekolah secara menyeluruh. Sehubungan dengan itu, SUHAKAM telah menganjurkan satu simposium bertajuk 'Hak Kanak-Kanak: Menjana Pemikiran.'

(a) Simposium Hak Kanak-Kanak: Menjana Pemikiran

Simposium telah diadakan pada 7-8 April di Kuala Lumpur dengan objektif berikut:

- Untuk meningkatkan kesedaran dan pemahaman tentang Konvensyen mengenai Hak Kanak-Kanak (CRC) di kalangan mereka yang berkepentingan seperti pegawai dari Kementerian Pelajaran, pentadbir sekolah, guru, ibu bapa, pelajar dan wakil orang awam;
- Untuk membincang dan berkongsi pandangan mengenai hak kanak-kanak dalam usaha mempertingkatkan perkembangan mereka;

- Untuk membincang dan berkongsi pandangan mengenai hak guru dalam konteks hak asasi manusia.

Terdapat seramai 178 peserta dari agensi kerajaan yang berkenaan, NGO, dan Kementerian Pendidikan. Selain pelajar universiti dan pelajar sekolah, guru-guru turut mengambil bahagian dalam simposium ini.

Program Simposium

Simposium telah dibahagikan kepada dua bahagian. Bahagian pertama merupakan pembentangan kertas kerja dan ucapnama dalam dua sesi panel. Panel pertama membincangkan 'Dasar Pendidikan dan Pelaksanaan Hak Kanak-Kanak di Sekolah', sementara panel kedua membincangkan 'Hak dan Tanggungjawab Guru di Sekolah'.

Bahagian kedua program melibatkan sesi bengkel di mana peserta telah dibahagikan kepada tujuh kumpulan, termasuk dua kumpulan untuk pelajar. Mereka telah diminta berbincang dan memikirkan mengenai hak-hak dan tanggungjawab pelajar.

Cadangan peserta

- Pihak Kerajaan patut menyediakan pendidikan asas kepada semua kanak-kanak termasuk kanak-kanak pelarian, pekerja asing, dan pemohon suaka, serta kanak-kanak yang lahir tanpa dokumen pengenalan (dengan dana daripada agensi-agensi PBB)
- Kanak-kanak yang tidak pernah bersekolah harus ditempatkan di kelas khas untuk satu tempoh yang sesuai sehingga kanak-kanak ini menguasai kemahiran 3 R.
- Kurikulum bagi sekolah rendah dan menengah harus dikaji semula bagi memastikan mereka mendapat hak kepada masa lapang. Kajian semula juga patut memastikan kurikulum dinilai melalui pembentukan sahsiah yang bersepadu dan tidak hanya dinilai berdasarkan orientasi peperiksaan¹.
- Pembaharuan (reformasi) perlu dibuat dalam latihan perguruan untuk keperluan khas (termasuk OKU) supaya guru-guru terlatih dan dapat memenuhi keperluan dalam bidang ini.
- Sebelum menerima pendaftaran pelajar kurang upaya, guru-guru berkaitan dan Unit Kaunseling patut bekerjasama mengadakan satu program khusus bagi semua pelajar di sekolah. Program tersebut patut melibatkan semua pelajar termasuk pelajar OKU.
- Sekolah harus mencari hukuman mesra pelajar yang merupakan alternatif kepada hukuman merotan, seperti sistem merit-demerit dan sistem mentor-mentee. Ini akan menambahbaik tingkah laku pelajar-pelajar, tetapi usaha ini memerlukan penambahan kaunselor di sekolah.

¹ SUHAKAM telah mengambil serius pengumuman yang telah dibuat oleh Menteri Pendidikan pada 26 September 2008 (the Star) yang Kurikulum baru akan diperkenalkan di peringkat sekolah rendah pada 2010 untuk menjadikan ia lebih bersepadu dan kurang berorientasikan peperiksaan. SUHAKAM menggalakan dasar baru tersebut.

- Murid di kawasan pedalaman, terutamanya dari komuniti Orang Asli wajar mempunyai capaian asas seperti asrama desa yang lengkap dengan kemudahan asas, kenderaan dan pembantu pengurusan murid. Nilai budaya asal kumpulan ini patut dikekalkan agar mereka tidak merasa dikongkong.
- Sekolah harus mesra OKU bagi memastikan pelajar-pelajar kurang upaya dapat bergerak secara bebas dan selamat.
- Peranan PIBG harus dikaji, supaya mereka dapat memainkan peranan yang lebih berkesan dalam pengamalan hak kanak-kanak di sekolah.
- Guru-guru dan pelajar harus diberi peluang berkomunikasi disekolah bagi membolehkan masing-masing menyuarakan pandangan.
- Pelajar harus diberi peluang terlibat dalam membuat keputusan mengenai isu yang berkaitan dengan mereka.
- Mengadakan program pendekatan secara halus untuk lebih memahami dan mendalami budaya buli dan faktor sebenar punca kejadian buli di sekolah, selain bertujuan untuk menangani dan mengurangkan gejala buli di kalangan pelajar-pelajar.

Pelajar yang terlibat mengeluarkan pendapat mereka semasa simposium itu

(b) Bengkel Kesedaran Hak Asasi Kanak-Kanak Untuk Guru Sekolah Agama

Sejak akhir tahun 2007, SUHAKAM telah meluaskan capaian program dengan menganjurkan bengkel kesedaran hak asasi bagi guru-guru atau pentadbir sekolah yang bertugas di sekolah agama di seluruh negara. Ini merupakan salah satu strategi untuk mengharmonikan nilai hak asasi dengan ajaran dan amalan Islam, selain mewujudkan wadah untuk peserta berbincang dan mengeluarkan pendapat mengenai hak asasi manusia dengan pemahaman yang lebih baik.

SUHAKAM terpenggil untuk mengambil inisiatif menjayakan bengkel ini selepas menerima banyak aduan mengenai kes buli di sekolah agama di Pantai Timur. Suruhanjaya turut memandang berat peningkatan kes buli di sekolah agama.

Program Bengkel

Program ini telah dianjurkan di tiga Zon- Utara, Selatan dan Tengah.

- Di Sungai Petani (9-11 Nov 2007) disertai oleh 58 orang peserta dari Kedah, Pulau Pinang, Perlis dan Perak
- Di Melaka (15-17 Mac 2008) disertai oleh 57 peserta dari Johor, Negeri Sembilan dan Melaka.
- Di Shah Alam (11-13 Julai 2008), disertai oleh 57 peserta dari Selangor dan Kuala Lumpur.

Semasa bengkel dijalankan, peserta telah diperkenalkan kepada konsep-konsep hak asasi seperti yang terdapat dalam Perisytiharan Hak Asasi Manusia Sejagat 1948 dan Konvensyen Mengenai Hak Kanak-Kanak (CRC).

Bengkel turut memfokuskan kepada perbandingan antara hak asasi dan Islam seperti yang terkandung dalam *Cairo Universal Declaration on Human Rights 1981* dan pengalaman SUHAKAM dalam menangani isu-isu yang berkaitan; contohnya, dalam menambahbaik amalan keagamaan sesama tahanan. Peserta telah turut diberi peluang untuk menyuarakan pandangan mereka sama ada hak asasi patut disebarkan dan diajar di sekolah agama.

Pendapat:

- Sesetengah artikel dalam CRC dilihat tidak selari dengan nilai dan ajaran Islam. Contohnya, artikel berkenaan kebebasan menyatakan pandangan, kebebasan berfikir, serta kebebasan beragama.
- Fokus sepatutnya lebih tertumpu pada hak guru dan hak ibu bapa daripada hak kanak-kanak

- Ilmu dan kefahaman yang lebih mengenai hak mereka boleh menggalakkan mereka menjadi lebih memberontak di sekolah dan rumah.

Walaupun bagaimanapun, SUHAKAM masih menerima maklum balas yang menggalakkan daripada program ini. Contohnya, sesetengah peserta merasakan pemahaman mereka dalam hak asasi dan hak kanak-kanak boleh:

- Memperbaiki sikap guru dan pentadbir sekolah agar selaras dengan undang-undang yang berkaitan dengan kepentingan dan kesejahteraan kanak-kanak;
- Mewujudkan pemahaman yang lebih baik, lebih menghormati dan membina hubungan baik antara guru dan pelajar; dan
- Menghasilkan pelajar berkualiti yang tidak hanya cemerlang dalam bidang akademik, tetapi juga daripada emosi, dari segi spiritual, dan keseimbangan intelektual.

Peserta dan Pesuruhjaya SUHAKAM semasa sesi perbincangan

2. PENDIDIKAN HAK ASASI MANUSIA DI INSTITUSI PENGAJIAN TINGGI

Pada 17 April, SUHAKAM telah mengadakan satu seminar mengenai 'Hak Asasi Manusia dan Pengajian Tinggi: Hak dan Tanggungjawab'. Ini merupakan program pertama yang dianjurkan dengan kerjasama Kementerian Pengajian Tinggi. Seramai 350 peserta telah turut serta termasuk pegawai-pegawai dari pelbagai jabatan di Kementerian dan pelajar-pelajar universiti.

Seminar telah dirasmikan oleh Timbalan Menteri Pengajian Tinggi YB Datuk Haji Idris Haji Harun. SUHAKAM turut menjemput beberapa pakar dalam bidang hak asasi untuk berkongsi pendapat dan pengalaman bagi isu-isu tertentu. Al-Fadhil Ustaz Muhammad Uthman El-Muhammady, Pesuruhjaya SUHAKAM telah membentangkan kertas kerja mengenai 'Hak Asasi dan Institusi Pengajian Tinggi', manakala Tan Sri Mohamed Jawhar Hassan, Pengerusi ISIS telah membentangkan kertas kerja bertajuk 'Hak Asasi dan Masyarakat Plural'.

Sesi seterusnya merupakan sesi diskusi panel mengenai 'Pengintegrasian Hak Asasi Manusia dan Tanggungjawab di Kalangan Pelajar Institusi Pengajian Tinggi' yang membincangkan tentang:

- Hak asasi dari perspektif sejagat dan dari sudut pandangan Islam;
- Hak asasi dalam masyarakat berbilang kaum seperti Malaysia dan prinsip-prinsip ketiadaan diskriminasi sepertimana yang terkandung dalam *International Bill of Human Rights*² dan Perlembagaan Persekutuan;
- Keperluan pendekatan menyeluruh untuk mengintegrasikan hak asasi di Institusi Pengajian Tinggi;
- Keperluan garis panduan dan modul mengenai hak asasi manusia untuk rujukan pentadbir universiti dan pelajar;
- Keperluan untuk seorang individu menghormati hak orang lain walaupun ketika mereka memperjuangkan hak mereka;
- Kajian semula Akta Universiti dan Kolej Universiti 1971 (AUKU) perlu selaras dengan Perisytiharan Hak Asasi Manusia sejagat.

3. HAK ASASI MANUSIA UNTUK ORANG ASLI

SUHAKAM telah mengadakan pelbagai program dan dialog bersama Orang Asli sejak tahun 2000. Melalui sesi-sesi ini, didapati hak kepada pendidikan merupakan hak yang amat memerlukan tindakan segera daripada pihak terbabit.

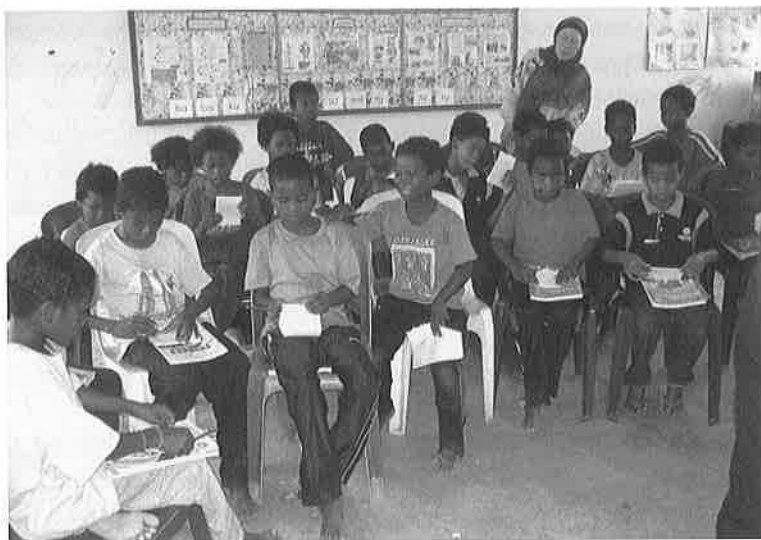
² The *International Bill of Human Rights* adalah dua triti antarabangsa dan satu resolusi Perhimpunan Agung di bawah PBB, ia meliputi Perisytiharan Hak Asasi Manusia Sejagat (yang diterima pakai pada 1948), Hak Sipil dan Politik (1966) bersama dua Opsyen Protokol dan Kovenan mengenai Hak Ekonomi, Sosial dan Kebudayaan, (1966)

Pada November 2007 sehingga Julai 2008, SUHAKAM telah menganjurkan Program *Outreach* di Kampung Kuala Gandah, Lanchang, Pahang (3 Nov, 2007); Kampung Kuala Betis, Gua Musang, Kelantan (22 Feb, 2008); dan Kampung Sungai Tiang, Grik, Perak (4-5 Julai, 2008). Objektif utama adalah untuk memupuk kesedaran mengenai hak kepada pendidikan di kalangan golongan ibu bapa Orang Asli dan anak-anak mereka.

SUHAKAM telah mengundang Kementerian Pendidikan, Jabatan Pendaftaran Negara, Jabatan Kebajikan Masyarakat, Jabatan Hal Ehwal Orang Asli, dan Jabatan Kesihatan untuk turut serta dalam program ini.

Aktiviti-aktiviti yang dijalankan termasuk:

- Perbincangan dalam kumpulan bersama ibu bapa Orang Asli dan pelajar-pelajar;
- Sesi dialog dengan wakil dari semua agensi kerajaan yang turut serta;
- Pendokumentasian bagi mengeluarkan sijil kelahiran dan kad pengenalan, termasuk sesi fotografi;
- Pendaftaran untuk mendapatkan bantuan kebajikan;
- Pengesahan dokumen-dokumen oleh Pesuruhjaya Sumpah; dan
- Pemeriksaan kesihatan.

Program out-reach untuk Orang Asli di Daerah Grik pada 4-5 Julai

Masalah-Masalah Yang Dihadapi Oleh Pelajar-Pelajar Orang Asli

Perbincangan secara berkumpulan dengan ibu bapa dan pelajar-pelajar Orang Asli telah menyorot pelbagai isu dan masalah seperti masalah ponteng dan sebab-sebab kanak-kanak Orang Asli tercicir dalam sistem persekolahan.

(i) Pengangkutan

Penyedia perkhidmatan yang telah dilantik oleh JHEOA tidak dapat menampung perkhidmatan yang baik kerana kos yang tinggi. Lebih membimbangkan, kemudahan pengangkutan tidak diperolehi di sesetengah kawasan penempatan Orang Asli, terutamanya di kawasan terpencil.

(ii) Bantuan peralatan sekolah

Ibu bapa Orang Asli telah menyuarakan bahawa bantuan yang patut diterima oleh anak-anak mereka seringkali tidak diperolehi mereka. Walaupun bantuan tersebut diperolehi, ia masih kurang. Walau bagaimanapun, sekolah menolak dakwaan itu dan menyatakan sesetengah ibu bapa telah menyalahguna bantuan yang sepatutnya diberikan kepada anak mereka.

(iii) Pendokumentasian - sijil kelahiran dan kad pengenalan

Kebanyakan lokasi penempatan Orang Asli (terutama mereka yang tinggal di kawasan pedalaman) telah menghalang ibu bapa daripada mendaftarkan kelahiran anak mereka. Walau bagaimanapun SUHAKAM diberitahu bahawa Kanak-kanak Orang Asli dibenarkan bersekolah dan menduduki peperiksaan walaupun tanpa sijil kelahiran.

(iv) Bantuan Kebajikan

Komuniti Orang Asli adalah mereka yang hidup di bawah garis kemiskinan. Terdapat juga beberapa kes mengenai ibu tunggal di dalam komuniti ini. Sehubungan itu, bantuan dari Jabatan Kebajikan Masyarakat adalah sangat diperlukan oleh mereka.

(v) Persekitaran Pembelajaran

Laporan menyatakan suasana persekolahan dan kurikulum yang sedia ada tidak selaras dengan budaya kanak-kanak Orang Asli.

Cadangan peserta

Peserta telah meminta pihak yang bertanggungjawab untuk:

- Berusaha bersungguh-sungguh untuk menyelesaikan masalah pengangkutan dengan menitik beratkan keselamatan, keselesaan kenderaan dan perkhidmatan yang efisien;
- Lebih bersungguh untuk menyelesaikan isu berkaitan sijil kelahiran dan kad pengenalan untuk Orang asli;

- Memastikan ibu bapa turut sama mengambil berat dalam hal pendidikan anak-anak mereka;
- Menilai semula keberkesanan pedagogi terkini, latihan guru, bahan kurikulum dan pengurusan sekolah Orang Asli sebagai satu usaha mengenalpasti punca dan sebab kenapa masih ramai murid Orang Asli tidak dapat menguasai 3M walaupun sudah melepasi Tahap 1 (Tahun 1-3) malahan ada sehingga tahap 2 (Tahun 4-6);
- Mengenalpasti kanak-kanak yang tidak berdaftar di mana-mana sekolah bagi membolehkan mereka merangka satu pelan segera untuk menghapus masalah tidak boleh membaca dalam komuniti ini;
- Mengubah cara pemikiran dan sikap ibu bapa yang masih tidak memberi penekanan terhadap kepentingan pendidikan anak-anak mereka, memandangkan hanya melalui pendidikan mereka dapat mengubah taraf hidup, kemiskinan dan kehidupan sosial mereka;
- Mengambil langkah ke arah menyelesaikan 'ketidakberangsaan' kanak-kanak Orang Asli dalam bidang akademik terutamanya mereka yang berada di sekolah rendah; dan
- Memastikan semua bantuan pendidikan dan kewangan yang disediakan sampai kepada sekolah dan kanak-kanak tersebut mengikut masa dan ketetapan yang dibuat oleh pihak berkenaan.

4. HAK WANITA

Selama beberapa tahun kebelakangan ini, SUHAKAM telah memantau pelaksanaan Konvensyen Mengenai Penghapusan semua Bentuk Diskriminasi Terhadap Wanita (CEDAW). Ke arah perlaksanaannya, SUHAKAM telah mengadakan Perbincangan Meja Bulat mengenai Hak Wanita dan CEDAW; inisiatif menjalankan kajian mengenai artikel CEDAW yang telah diratifikasi oleh Malaysia; dan menyampaikan input dan maklum balas kepada Kementerian Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat.

Lanjutan dari usaha di atas, Kumpulan Kerja Promosi dan Pendidikan telah menubuhkan satu Jawatankuasa Kecil mengenai Hak Wanita pada bulan Februari. Ia terdiri dari wakil Kementerian, NGO yang terbabit dengan hak-hak wanita dan beberapa pakar dalam hak wanita dan gender. Program yang julung-julung kali diadakan adalah Bengkel Orientasi CEDAW untuk 26 kakitangan dan jurulatih SUHAKAM, pada 9-10 April.

Objektif program adalah untuk meningkatkan kefahaman dan kesedaran mengenai konsep gender dan hak asasi wanita terutama di bawah CEDAW dan cara untuk meningkatkan kapasiti peserta dalam menangani isu hak wanita.

Kandungan program adalah seperti berikut:

- Pengenalan mengenai perkembangan Hak Asasi Wanita di peringkat antarabangsa;
- Penjelasan mengenai prinsip utama dan artikel, CEDAW dan pelaksanaannya;
- Memantau bidang kuasa dan kajian kes yang berkenaan dengan reservasi CEDAW;
- Sesi merangka plan bagaimana peserta dapat menyepadukan pengetahuan yang baru diperoleh dalam rutin harian mereka.

5. PROGRAM HAK ASASI UNTUK AGENSI PENGUATKUASAAN

Pada tahun 2008, SUHAKAM telah menerbitkan Manual Hak Asasi untuk Pegawai Penguatkuasaan bertajuk *'Readings in Human Rights for Law Enforcement'* yang digunakan dalam program latihan untuk pegawai penguatkuasa undang-undang. Kandungan meliputi tajuk-tajuk utama mengenai hak asasi, bertujuan memberi kefahaman yang lebih mengenai isu-isu berkaitan kepada pegawai-pegawai ini.

(a) Latihan untuk Polis

Bermula daripada latihan untuk pegawai polis dari Siasatan Jenayah, SUHAKAM telah menganjurkan Bengkel Hak Asasi untuk Ketua Polis Balai (OCS). Sejumlah 102 OCS dari pelbagai daerah di Selangor dan Perak telah terlibat dalam bengkel yang diadakan pada Jun dan Disember.

Bengkel bertujuan meningkatkan kesedaran peserta mengenai peranan mereka dalam mempromosi dan melindungi hak asasi manusia, dan membentuk kebolehan peserta dalam menyediakan kod amalan hak asasi manusia kepada pegawai polis yang berpangkat rendah untuk dipraktikkan dalam kerja seharian.

Pakar rujuk dari beberapa Institusi Hak Asasi Manusia telah dijemput membentangkan kertas kerja bertemakan hak asasi berkaitan dengan dasar dan kerja harian OCS. Peserta telah diberi tugas berdasarkan kajian kes mengenai isu dan prosedur yang berkaitan dengan kes mati ketika dalam tahanan, penahanan reman, hak untuk berkumpul, dan proses soal-siasat.

Isu-isu utama yang dibincangkan:

(i) Tujuan Siasatan

Satu peringatan diberi bahawa tujuan dilakukan penyiasatan adalah untuk meleraikan masalah jenayah. Pihak polis tidak patut menyalahguna kuasa atau menyalahguna undang-undang seperti penggunaan ISA 1960 dan Kanun Darurat (Ketenteraman Awam dan Pencegahan Jenayah) 1969

bagi menyelesaikan kes atau menahan seseorang tanpa perbicaraan. Tahanan tanpa hak kepada perbicaraan adalah salah satu pelanggaran hak asasi yang nyata.

(ii) Hak kepada Perhimpunan

Sepatutnya, pihak polis patut bekerjasama dengan mereka yang mengatur perhimpunan awam. Malangnya, terdapat beberapa insiden di mana polis telah menghalang orang ramai daripada menyertainya atas isu keselamatan walaupun tiada sebarang bukti yang dapat mengesahkannya. Tambahan lagi, terdapat juga insiden pihak polis mengambil tindakan terhadap ahli politik dari parti pembangkang yang telah menyertai 'perhimpunan haram', tetapi tidak pula pada kes sama sebelumnya.

(b) Latihan Untuk Pegawai Penjara

Dua bengkel Hak Asasi untuk Pegawai Penjara telah diadakan pada 22-24 Jun dan 21-23 September. Program ini merupakan kerjasama antara SUHAKAM dan Akademi Koreksional Jabatan Penjara untuk 50 orang peserta dari seluruh Malaysia.

Objektif utama adalah untuk menyuntik kepekaan pegawai penjara dalam tugas mereka bagi mempromosi dan melindungi hak asasi dalam tugas seharian. Program melibatkan pembentangan kertas kerja dari wakil SUHAKAM dan perbincangan mengenai beberapa kajian kes.

Peserta turut didedahkan kepada piawai Hak Asasi Manusia Sejagat yang berkaitan dengan tugas sebagai pegawai penjara. Antara isu yang dibincangkan adalah mengenai hak kepada integriti fizikal dan moral; hak kepada kesamaan hidup; hak banduan kepada kesihatan; menjadikan penjara sebagai satu kawasan yang selamat; penggunaan ruang penjara secara torbaik; dan beberapa kategori istimewa banduan seperti wanita, pesalah remaja, dan mereka yang ditahan tanpa perbicaraan.

Isu mengenai kepadatan penjara telah diutarakan oleh kedua-dua pihak, peserta dan pakar rujuk semasa sesi bengkel. Kesesakan di penjara telah menghalang pegawai penjara daripada melaksanakan program pemulihan secara berkesan. Dimaklumkan dua sebab utama terjadinya kesesakan di penjara adalah kerana sebahagian besar tahanan merupakan tahanan reman yang menanti masa untuk dibicara, selain pertambahan tahanan dari kalangan pendatang tanpa izin.

Pada awal tahun ini, SUHAKAM mencadangkan tahanan asing yang ditahan atas kesalahan masalah imigresen patut dihantar pulang ke negara masing-masing daripada ditahan di penjara menunggu perbicaraan, dalam usaha untuk mengatasi masalah kesesakan di penjara. Dalam sistem terkini, pendatang asing yang ditangkap atas kesalahan tinggal melebihi had masa akan didakwa di mahkamah dan dihantar ke penjara untuk menunggu kes dibicarakan sebelum dibebaskan.

Peserta turut membicarakan tentang sistem parol yang baru diperkenal. Seksyen 46A Rang Undang-Undang Penjara (Pindaan) 2007, diluluskan parlimen pada 19 Disember 2007, memperkenalkan sistem

parol untuk menangani masalah kesesakan di penjara, dan menjalankan program pemulihan bagi membantu banduan kembali kepada masyarakat. Banduan yang dikenakan hukuman minimum selama setahun, layak mendapat parol setelah menjalani sebahagian daripada tempoh hukuman.

(c) Ceramah Untuk Ikatan Relawan Rakyat (RELA)

SUHAKAM telah memberi lebih tumpuan kepada RELA untuk program hak asasi. Suruhanjaya telah dijemput memberi ceramah mengenai hak asasi semasa program latihan RELA di seluruh Malaysia.

Semasa sesi latihan, ahli RELA telah didedahkan kepada pelbagai undang-undang berkaitan bidang kerja mereka. Ini penting kerana mereka datang daripada pelbagai latar belakang. Pertambahan pendedahan dapat membantu mereka menjalankan kerja dengan lebih baik dan dapat mengelakkan mereka daripada melanggar hak asasi.

Pemilihan dan perlantikan anggota RELA patut dilakukan secara lebih sistematik dengan penilaian secara menyeluruh merangkumi aspek latar belakang dan pendidikan setiap calon.

6. PERPUSTAKAAN HAK ASASI MANUSIA

Perpustakaan SUHAKAM merupakan sebuah perpustakaan rujukan yang bertujuan menjadi pusat rujukan utama mengenai hak asasi. Perpustakaan ini mengumpul banyak bahan-bahan mengenai hak asasi. Ia termasuk bahan bacaan, kertas persidangan, laporan tahunan, jurnal perundangan dan bahan-bahan bercetak lain seperti risalah, foto, dan majalah-majalah atau majalah berkala yang diperolehi melalui langganan atau melalui hadiah.

Selari dengan perkembangan pesat teknologi, perpustakaan kini mendigitankan bahan-bahan yang kebanyakannya terdiri daripada laporan kajian, dokumen yang sukar didapati, ucapan, ucapan mengenai hak asasi, laporan persidangan, dan gambar. Melalui pendigitan, dokumen-dokumen ini mampu diperolehi dengan mudah dan tepat, dan ianya adalah selaras dengan matlamat perpustakaan untuk meningkatkan penyaluran maklumat berkaitan hak asasi.

AHLI KUMPULAN KERJA PENDIDIKAN DAN PROMOSI HAK ASASI MANUSIA

Tan Sri Dato' Dr Asiah Abu Samah (Pengerusi)

Prof Emeritus Tan Sri Dato' Khoo Kay Kim

Dato' Dr Abdul Monir Yaacob

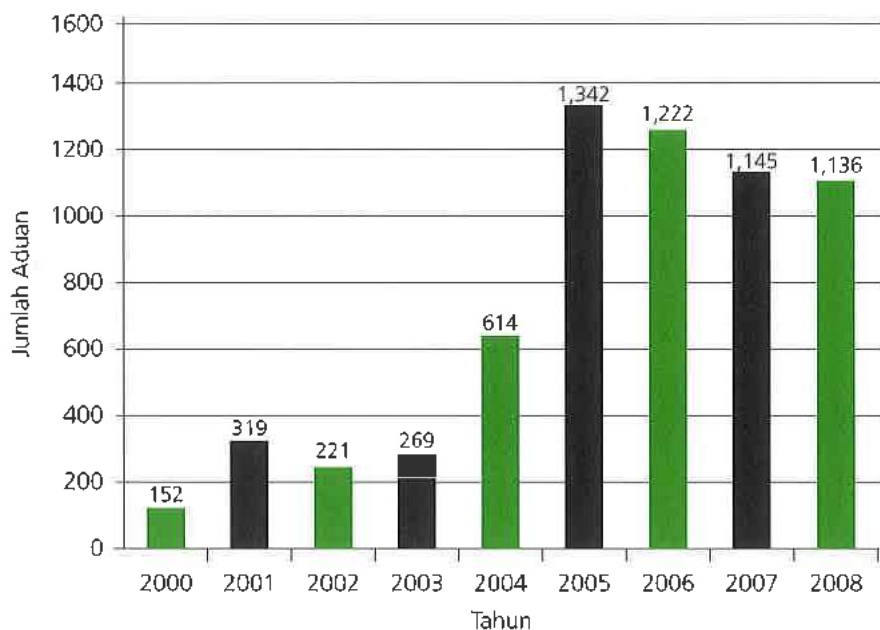
Dato' N Silva Subramaniam

LAPORAN KUMPULAN KERJA ADUAN DAN SIASATAN

SUHAKAM telah menerima 1,136 aduan yang mahukan penglibatannya dalam pelbagai isu. Daripada jumlah itu, 532 aduan diklasifikasikan sebagai aduan pelanggaran hak asasi manusia seperti kebebasan bersuara dan hak untuk mendapatkan pendidikan. Sebanyak 604 aduan melibatkan ketidakcekapan pentadbiran yang perlu ditangani segera oleh agensi berkenaan; aduan yang melibatkan jenayah dan isu yang telah menjadi subjek mahkamah atau yang telah diputuskan oleh mahkamah.

Suruhanjaya telah menggunakan pelbagai cara untuk menangani aduan-aduan, termasuk menyalurkan maklumat dan merujuk aduan-aduan ini ke pihak yang berwajib. SUHAKAM juga telah mengadakan siasatan awam ke atas dakwaan penggunaan kekerasan melampau oleh anggota-anggota penguatkuasa semasa operasi kawalan orang ramai pada 27 Mei di Persiaran Bandar Mahkota Cheras 1, Bandar Mahkota Cheras.

Jadual 1: Aduan Diterima

Daripada 532 aduan yang diklasifikasikan sebagai pelanggaran hak asasi manusia, SUHAKAM telah selesai menjalankan penyiasatan ke atas 217 kes, manakala bakinya masih dalam siasatan. (Jadual 1)

Jadual 1: Pecahan Aduan Melibatkan Perlanggaran Hak Asasi Manusia, 2008

ADUAN	SEMENANJUNG	SABAH	SARAWAK	JUMLAH
Polis				
• Penyalahgunaan kuasa	10	2	-	12
• Ketiadaan tindakan polis	10	2	1	13
• Kekasaran polis	18	1	-	19
Jabatan Imigresen	4	14	-	18
Jabatan Pendaftaran Negara	11	114	2	157
Jabatan Penjara	13	-	-	13
Badan Pencegah Rasuah	1	-	-	1
Hak Tanah Adat Peribumi	2	130	45	177
Ordinan Darurat	57	-	-	57
Akta Keselamatan Dalam Negeri	7	-	-	7
Akta Dadah Berbahaya	6	-	-	6
Migran	4	6	-	10
Pelarian	14	14	-	28
Kematian Dalam Tahanan	5	1	-	6
Kebebasan Beragama	1	-	-	1
Lain-lain	5	-	2	7
Jumlah	168	314	50	532

(a) Aduan terhadap Agensi /Pegawai Penguatkuasa Undang-undang

SUHAKAM telah menerima 44 aduan terhadap pihak polis yang antara lain mendakwa:

- Penyalahgunaan kuasa, termasuk penyalahgunaan prosedur reman di mana suspek dibawa dari satu daerah ke satu daerah lain untuk tujuan penyambungan reman;
- Ketiadaan tindakan pihak polis ke atas laporan-laporan yang dibuat;

- Kekejaman semasa soal-siasat; dan
- Kegagalan untuk memberitahu keluarga berkenaan penahanan suspek

SUHAKAM telah membuat syor berikut:

- Polis seharusnya bertindak mengikut undang-undang;
- Pegawai polis seharusnya mengikuti latihan berkenaan hak asasi manusia untuk meningkatkan fahaman peranan mereka menangani jenayah sambil menghormati aspek hak asasi manusia; dan
- Polis seharusnya menghormati hak seseorang suspek untuk berjumpa dengan peguam seperti yang terkandung dalam Seksyen 28A, Kanun Prosedur Jenayah; yang memerlukan polis memberitahu suspek alasan penahanannya dan haknya untuk menghubungi peguam dan keluarga.

(b) Penahanan di bawah Akta Keselamatan Dalam Negeri 1960 (ISA); Ordinan Darurat (Ketenteraman Awam dan Mencegah Jenayah) 1969 OD (KAMJ) dan Akta Dadah Berbahaya (Langkah-Langkah Pencegahan Khas) 1985 ADB (LLPK)

Kumpulan Kerja Aduan dan Siasatan telah menerima 70 aduan berkaitan penahanan di bawah undang-undang pencegahan (Jadual 2).

Tahun 2008 telah menyaksikan penahanan ahli-ahli *Hindu Rights Action Force (HINDRAF)*, penulis-penulis blog dan Ahli Parlimen di bawah ISA. Mereka ini dikatakan telah menjadi ancaman kepada keselamatan negara. SUHAKAM ingin tegaskan bahawa seseorang tidak seharusnya ditahan tanpa dibicarakan dan hendaklah didakwa di bawah undang-undang yang berkenaan sekiranya terdapat bukti yang mencukupi.

Jadual 2: Aduan yang Melibatkan Undang-Undang Pencegahan, 2008

AKTA / STATUT	JUMLAH KES
Ordinan Darurat (Ketenteraman Awam dan Mencegah Jenayah) 1969 OD (KAMJ)	57
Akta Keselamatan Dalam Negeri 1960	7
Akta Dadah Berbahaya (Langkah-Langkah Pencegahan Khas) 1985 ADB(LLPK)	6

Antara aduan yang diterima berkenaan undang-undang pencegahan termasuklah dakwaan bahawa polis telah menggunakan undang-undang ini untuk mendapatkan bukti.

SUHAKAM telah menerima dua aduan berkenaan keadaan kesihatan tahanan AKDN. Dalam satu kes, SUHAKAM mendapati tahanan berkenaan telah lumpuh separuh badan. Berdasarkan laporan perubatan tahanan berkenaan, SUHAKAM telah mengesyorkan supaya pihak berkuasa menyemak kembali perintah tahanan itu kerana dia tidak mungkin mengancam keselamatan negara berdasarkan keadaannya. Dalam satu kes lagi melibatkan tahanan menghidap penyakit kencing manis, SUHAKAM mendapati bahawa pihak berkuasa telah menyediakan perubatan yang sewajarnya dan juga diet yang sesuai.

Bimbang tentang peningkatan aduan berkaitan dengan undang-undang pencegahan, SUHAKAM telah mencadangkan perbincangan tertutup tentang isu-isu berkaitan undang-undang pencegahan diadakan bersama agensi-agensi kerajaan yang terbabit pada 26 Nov 2008. Jemputan telah dihantar kepada Kementerian dan agensi-agensi berkenaan, tetapi jemputan ini telah ditolak menyebabkan perbincangan tersebut terpaksa dibatalkan.

(c) Kematian dalam Tahanan

SUHAKAM telah menerima lima aduan tentang kematian dalam tahanan dan telah menjalankan siasatan dengan membuat lawatan ke tempat tahanan dimana berlakunya kejadian tersebut. Suruhanjaya telah meminta maklumat berkenaan daripada pihak yang berwajib.

Daripada aduan ini SUHAKAM mendapati bahawa dua tahanan tersebut telah membunuh diri. Dalam tiga kes lain, SUHAKAM telah membuat syor supaya diadakan inkues bagi menentukan punca kematian. Sehingga kini, inkues masih belum dijalankan ke atas ketiga-tiga kes ini.

(d) Hak kepada Tanah Adat Peribumi

(i) Hak Tanah Adat Orang Asli di Semenanjung Malaysia

Istilah 'Orang Asli' seperti yang terkandung dalam Akta Orang Asli 1954 membawa maksud Orang Asal Semenanjung Malaysia. Sepanjang tahun 2008, SUHAKAM telah menerima dua aduan berkenaan dakwaan pelanggaran hak ke atas tanah adat Orang Asli.

Dalam kedua-dua kes, masyarakat Orang Asli mendakwa bahawa tanah adat mereka telah dicerobohi. Masyarakat ini mendakwa bahawa tanah tersebut adalah tanah adat kerana nenek-moyang mereka telah menerokai kawasan berkenaan, dan mereka telah berada di kawasan itu

selama beberapa generasi. Walau bagaimanapun, memandangkan mereka tidak mempunyai geran tanah berkenaan, permasalahan berkenaan pemilikan mungkin timbul sekiranya tanah itu telah didaftarkan atas nama orang lain. Undang-undang Malaysia memberi keutamaan kepada pemilik berdaftar.

SUHAKAM telah memanjangkan aduan-aduan ini ke perhatian pihak yang berwajib dan mengesyorkan supaya hak tanah adat Orang Asli dihormati walaupun tanah itu tidak didaftarkan atas nama mereka.

(ii) Hak Tanah Adat (NCLR) di Sabah dan Sarawak

Sejak memulakan operasi di Sabah dan Sarawak, SUHAKAM telah menerima pelbagai aduan dan memorandum daripada penduduk asal mengenai NCLR. Sepanjang tahun 2008, pejabat Sabah telah menerima 29 aduan dan pejabat Sarawak sebanyak 18 aduan.

Sebagai salah satu langkah menangani aduan-aduan ini, SUHAKAM telah mengadakan penyelidikan dan menerbitkan laporan bertajuk 'Perspektif Undang-Undang berkenaan Tanah Pribumi di Sarawak'. Berdasarkan fakta-fakta yang telah dikumpulkan, SUHAKAM telah mengemukakan pelbagai syor untuk melindungi NCLR di Sarawak³.

Memandangkan kes-kes sebegini semakin meningkat di Sabah, SUHAKAM telah bersetuju untuk menjalankan penyelidikan yang serupa di Sabah pada 2009.

(e) Pmerdagangan Manusia

Pada 10 April, Persekutuan Anti-Pemerdagangan yang berpangkalan di Thailand telah memberi maklumat berkenaan 17 warganegara Thai yang ditahan di Malaysia, dipercayai mangsa pmerdagangan manusia. Dengan kerjasama ahli-ahli Majlis Anti-Pemerdagangan Manusia Malaysia, SUHAKAM telah berjaya mendapatkan maklumat berkenaan kes ini.

Warganegara Thai ini telah diselamatkan oleh polis dalam dua serbuan yang dijalankan di Johor Bahru dan telah ditempatkan di rumah perlindungan. Hasil penyiasatan, seorang lelaki telah ditahan dan didakwa di bawah Akta Anti-Pemerdagangan Orang 2007. Pihak Polis juga telah memberikan jaminan kepada SUHAKAM bahawa mereka akan meneruskan usaha untuk menyelamatkan mangsa-mangsa pmerdagangan dan membawa pesalah-pesalah ke muka pengadilan.

³ Lihat Bah 4(iii) Laporan Tahunan ini untuk maklumat lanjut

(f) Pencari Suaka dan Pelarian

SUHAKAM telah menerima 14 aduan daripada pencari suaka dan pelarian. Kebanyakan dari aduan adalah berkenaan:

(i) Penangkapan dan penahanan pencari suaka dan pelarian

Sejumlah besar pencari suaka dan pelarian telah ditangkap dan kebanyakan daripada mereka telah dihantar pulang ke negara asal. Individu-individu ini yang telah kembali memasuki negara ini mendakwa bahawa mereka telah dipaksa pulang untuk mengelakkan diri daripada ditahan dengan lebih lama.

(ii) Hak kepada pendidikan asas

SUHAKAM telah menerima aduan daripada pelarian berkenaan hak kepada pendidikan asas bagi kanak-kanak mereka di sekolah di negara ini. Mereka mendakwa bahawa kanak-kanak pelarian atau pencari suaka tidak mendapat peluang untuk mendapatkan pendidikan asas.

(iii) Hak untuk bekerja

Terdapat juga aduan yang menyatakan bahawa disebabkan mereka tidak diiktiraf sebagai pelarian, mereka terpaksa melakukan sebarang kerja yang tidak tetap untuk menyara hidup.

Untuk menangani isu ini, SUHAKAM mengesyorkan supaya kerajaan meratifikasi Konvensyen Pelarian 1951 dan mengambil langkah yang sewajarnya untuk menghormati prinsip *non-refoulement* selaras dengan undang-undang adat antarabangsa.

Sementara itu, SUHAKAM menasihatkan kerajaan supaya bertindak dengan segera ke atas syor-syor yang dikemukakan oleh Jawatankuasa Konvensyen Penghapusan Semua Bentuk Diskriminasi terhadap Wanita dan juga Jawatankuasa Hak Kanak-Kanak. Ini termasuklah:

- Mengguna pakai undang-undang dan peraturan berkenaan status pencari suaka dan pelarian, selaras dengan piawai antarabangsa untuk menjamin keselamatan terutamanya wanita dan kanak-kanak.
- Menyediakan pendidikan percuma kepada anak-anak pencari suaka dan pelarian. Ini termasuk pendidikan rendah dan menengah secara formal dan juga peluang menduduki peperiksaan untuk mereka yang menjalani pendidikan tidak formal.
- Mengeratkan kerjasama dengan UNHCR dan agensi-agensi bagi menyelesaikan isu-isu kemanusiaan berkaitan kanak-kanak pencari suaka dan pelarian, termasuk perjumpaan dengan orang-orang dalam tahanan.

(g) Pekerja Asing

SUHAKAM telah menerima lima aduan daripada individu dan pertubuhan bukan kerajaan berkenaan isu-isu yang sering dihadapi oleh pekerja asing. Aduan ini berkaitan penahanan pekerja asing walaupun mereka mempunyai permit pekerjaan yang sah.

Sebilangan pekerja asing mendakwa bahawa pasport mereka disimpan oleh majikan yang menyebabkan mereka boleh ditangkap. Terdapat juga mereka yang mendakwa bahawa mereka telah dijanjikan peluang pekerjaan oleh syarikat pencarian pekerja dan telah membual bayaran pengambilan untuk mendapatkan pekerjaan.

SUHAKAM mengesyorkan supaya tindakan tegas diambil terhadap majikan yang melanggar Seksyen 12(1)(f) Akta Pasport 1966 yang menyatakan bahawa adalah menjadi kesalahan "Mana-mana orang yang tanpa kuasa yang sah, ada dalam milikannya pasport atau dokumen perjalanan dalam negeri yang dikeluarkan bagi penggunaan seseorang selain dirinya sendiri". Kerajaan juga harus mengkaji semula dasar yang berkaitan dengan pengambilan pekerja-pekerja asing.

LAWATAN KE TEMPAT TAHANAN

SUHAKAM telah mengadakan lawatan ke 37 tempat tahanan, termasuk penjara, pusat tahanan Imigresen dan lokap Polis (Jadual 3) di seluruh negara. Sebanyak lapan lawatan telah dibuat ke penjara, 23 ke pusat tahanan Imigresen dan enam ke lokap Polis. Lawatan ini dilakukan berdasarkan aduan yang diterima dan atas inisiatif SUHAKAM mengikut Seksyen 4(2)(d) Akta Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Malaysia.

Jadual 3: Lawatan ke Tempat-Tempat Tahanan, 2008

BIL	TARIKH	TEMPAT TAHANAN
1.	21 Jan	Penjara Sri Aman, Sarawak
2.	21 Jan	Depot Tahanan Imigresen Semuja, Sarawak
3.	22 Jan	Penjara Miri, Sarawak
4.	24 Jan	Pusat Pemprosesan Pekerja Asing, KLIA, Sepang
5.	24 Jan	Depot Tahanan Imigresen, KLIA, Sepang
6.	4 Feb	Pusat Tahanan Perlindungan Kamunting, Perak
7.	13 Feb	Pusat Pemulihan Akhlak Simpang Renggam, Johor

BIL	TARIKH	TEMPAT TAHANAN
8.	22 Feb	Depot Tahanan Imigresen, Tawau
9.	22 Feb	Penjara Tawau, Sabah
10.	25 Feb	Penjara Pulau Pinang, Pulau Pinang
11.	13 Mac	Penjara Johor Bahru, Johor
12.	13 Mac	Balai Polis Skudai, Johor
13.	14 Mac	Depot Tahanan Imigresen Pekan Nenas, Johor
14.	18 Mac	Pusat Pemulihan Akhlak Batu Gajah, Perak
15.	22 April	Pusat Tahanan Perlindungan Kamunting, Perak
16.	24 April	Depot Tahanan Imigresen, Lenggeng, Negeri Sembilan
17.	29 April	Pusat Pemulihan Akhlak Muar, Johor
18.	29 April	Ibu Pejabat Polis Daerah Muar, Johor
19.	30 April	Ibu Pejabat Polis Daerah Seremban, Negeri Sembilan
20.	3 Mei	Pusat Tahanan Reman Polis, Kuala Lumpur
21.	7 Mei	Pusat Tahanan Perlindungan Kamunting, Perak
22.	23 Mei	Penjara Sungai Buloh, Selangor
23.	13 Jun	Penjara Pusat Kota Kinabalu, Sabah
24.	13 Jun	Penjara Wanita Kota Kinabalu, Sabah
25.	24 Jun	Depot Tahanan Imigresen Semenyih, Selangor
26.	28 Ogos	Depot Tahanan Imigresen Machap Umbou, Melaka
27.	5 Sept	Depot Tahanan Imigresen Menggatal, Sabah
28.	6 Sept	Depot Tahanan Imigresen Sandakan, Sabah
29.	8 Sept	Depot Tahanan Imigresen Lenggeng, Negeri Sembilan
30.	15 Sept	Pusat Tahanan Perlindungan Kamunting, Perak

BIL	TARIKH	TEMPAT TAHANAN
31.	18 Sept	Pusat Pemulihan Akhlak Simpang Renggam, Johor
32.	8 Okt	Ibu Pejabat Polis Daerah Perak Tengah
33.	20 Okt	Depot Tahanan Sementara Kem Paradise, Kota Belud, Sabah
34.	18 Okt	Pusat Tahanan Perlindungan Kamunting, Perak
35.	27 Nov	Ibu Pejabat Polis Kontinjen Kedah
36.	4 Dis	Pusat Pemulihan Akhlak Machang, Kelantan
37.	31 Dis	Pusat Serenti Raub, Pahang

SUHAKAM membuat lawatan secara berterusan ke tempat-tempat tahanan untuk memantau keadaan dan memastikan ianya menepati piawaian antarabangsa seperti Peraturan Standard Minimum Tempat Layanan Banduan (SMR).

(a) Kesesakan Tempat Tahanan

Jumlah tahanan telah mencapai 36,602 orang menjelang Disember. Ini telah menyebabkan kesesakan di kebanyakan penjara yang dilawati. Sebagai contoh, pada 23 Mei, Penjara Sungai Buloh di Selangor menempatkan 5,600 tahanan, melebihi kapasiti yang telah diwartakan iaitu sebanyak 2,200 tempat.

Sebagai tambahan kepada mekanisma yang sedia ada seperti sistem parol, SUHAKAM mengesyorkan supaya kerajaan mempertimbangkan kaedah alternatif seperti Sistem Tag Elektronik (STE) untuk mereka yang dituduh atas kesalahan-kesalahan kecil. Penggunaan STE membolehkan mereka diawasi tanpa perlu menahan mereka di penjara. Seseorang individu dapat diawasi melalui sistem komputer yang dikendalikan oleh pihak penjara dengan butiran-butiran peribadi didaftarkan dalam sistem berkenaan.

Berhubung dengan Pusat Tahanan Imigresen, SUHAKAM mendapati isu kesesakan ini berpunca daripada kelewatan mendapatkan pengesahan kerakyatan warga asing ini, dan kelewatan pihak kedutaan untuk mengeluarkan dokumen perjalanan. Warga asing ini diberi kemudahan asas sepanjang tempoh penahanan.

Berkenaan warga asing, SUHAKAM mengesyorkan supaya mereka dihantar pulang ke negara asal sebaik sahaja selesai menjalani hukuman. Untuk mengurangkan kesesakan di Pusat Tahanan Imigresen, SUHAKAM mengesyorkan supaya Kerajaan mengkaji semula undang-undang bagi membolehkan warga asing ini dihantar pulang dengan segera.

(b) Menaik Taraf Kemudahan

Kemudahan di penjara-penjara lama hendaklah dinaik taraf, termasuk kemudahan tandas di setiap sel di Penjara Pulau Pinang dan Penjara Johor Bahru.

(c) Kualiti Makanan

SUHAKAM mendapati bahawa makanan yang disediakan di penjara adalah berdasarkan diet yang disyorkan oleh Kementerian Kesihatan. Kecuali di Penjara Johor Bahru yang menempatkan tahanan reman, penyediaan makanan ditempat-tempat lain dimasak sendiri oleh tahanan. Di Penjara Johor Bahru, tahanan telah membuat aduan bahawa makanan yang diberi adalah berkualiti rendah. SUHAKAM mengesyorkan supaya tahap kualiti makanan yang disediakan seharusnya menepati garis panduan yang telah dikeluarkan oleh Kementerian Kesihatan.

(d) Latihan Vokasional

Pemerhatian SUHAKAM mendapati bahawa Jabatan Penjara menyediakan pelbagai latihan vokasional, termasuk dalam bidang pertanian, jahitan, seni kayu, mekanikal dan elektrik kepada tahanan. Walaubagaimanapun, disebabkan kesesakan, tidak semua tahanan yang mahu mengikuti latihan-latihan berkenaan mendapat tempat.

SUHAKAM mengesyorkan supaya pihak berwajib mengadakan lebih banyak jenis latihan vokasional. Pihak berwajib hendaklah mempertimbangkan kerjasama dengan pihak swasta untuk mengadakan program-program yang boleh memberi kemahiran kepada tahanan-tahanan.

(e) Tahanan Muda di Penjara dan Kanak-kanak Tanpa Penjaga yang Ditahan di Pusat Tahanan Imigresen

SUHAKAM memuji inisiatif Jabatan Penjara yang telah memperkenalkan Sekolah Integriti di penjara-penjara juvana. Ini adalah selaras dengan syor SUHAKAM untuk memberi peluang sama rata kepada banduan muda bagi meneruskan pengajian formal.

Suruhanjaya juga mengalu-alukan kerjasama Kementerian Pelajaran yang telah menempatkan guru-guru di sekolah-sekolah ini. Ini akan memastikan pelajaran untuk banduan-banduan muda adalah selaras dengan sistem pendidikan kebangsaan. Selepas dibebaskan, mereka dapat meneruskan pembelajaran mereka. Pihak berkuasa seharusnya menggalakkan banduan-banduan muda meneruskan pelajaran mereka ke peringkat Universiti sekiranya mereka berkemampuan berbuat demikian.

SUHAKAM juga mengambil maklum tentang inisiatif Jabatan Penjara dalam mengeratkan kerjasama dengan sektor swasta untuk menyediakan latihan vokasional dan teknikal kepada banduan muda.

SUHAKAM menyokong dan menyarankan agar sektor swasta meneruskan usaha ini sebagai sebahagian daripada tanggungjawab sosial mereka.

Kecuali di Pusat Tahanan Menggatal di Sabah, Suruhanjaya mendapati bahawa kanak-kanak yang tidak mempunyai penjaga ditahan bersama tahanan-tahanan dewasa di pusat tahanan imigresen. Ini bercanggah dengan prinsip hak asasi yang memerlukan kanak-kanak ini ditahan berasingan daripada orang dewasa.

SUHAKAM mengesyorkan supaya pihak berkuasa mengadakan satu sistem bagi menangani masalah ini. Penahanan kanak-kanak di tempat tahanan hendaklah digunakan sebagai pilihan terakhir, dan dalam tempoh sependek yang mungkin. Pihak berkuasa hendaklah mempertimbangkan alternatif untuk membolehkan kanak-kanak ditahan di tempat lain sebelum membuat keputusan menahan kanak-kanak berkenaan di pusat tahanan.

SUHAKAM juga menekankan syor-syor yang telah dibuat oleh Jawatankuasa Hak Kanak-Kanak, di mana Malaysia telah menandatangani Konvensyen Hak Kanak-Kanak supaya undang-undang digubal untuk menangani isu kanak-kanak yang tidak mempunyai penjaga.

(f) Penjagaan Kesihatan

Pemerhatian SUHAKAM mendapati bahawa tiada pegawai perubatan ditempatkan di kebanyakan pusat tahanan Imigresen, dan sekiranya terdapat kes-kes kecemasan, tahanan dihantar ke klinik atau hospital terdekat. Di sesetengah pusat tahanan, terdapat pegawai yang dilatih untuk memberi bantuan perubatan. Hanya Pusat Tahanan Kemayan yang telah mengambil inisiatif melantik klinik panel dengan doktor melakukan lawatan ke pusat tahanan seminggu sekali.

SUHAKAM mengesyorkan supaya semua pusat tahanan Imigresen mempunyai pegawai perubatan selaras dengan keperluan antarabangsa. Sementara itu, Jabatan Imigresen disyorkan supaya melantik klinik panel untuk memberi perkhidmatan kesihatan di semua pusat tahanan di bawah mereka.

(g) Pengurusan Tempat Tahanan

SUHAKAM mendapati bahawa terdapat kekurangan pegawai dan anggota di hampir semua penjara dan pusat tahanan Imigresen. SUHAKAM mengesyorkan supaya Kerajaan mengambil tenaga tambahan yang kemudiannya akan diberi latihan berkenaan hak asasi manusia.

Menyedari bahawa pegawai Imigresen tidak mempunyai latihan untuk menguruskan pusat tahanan, terutamanya berkenaan hak-hak seseorang tahanan, SUHAKAM mengesyorkan supaya Jabatan Imigresen menjalankan latihan yang berkaitan. SUHAKAM akan membantu sekiranya diminta berbuat demikian.

SUHAKAM juga mengesyorkan supaya setiap pegawai dan anggota yang bertugas di penjara dan pusat tahanan Imigresen menjalani ujian dan latihan kawalan stres serta latihan psikologi berkenaan cara berhubung dan mengawal tahanan-tahanan.

(h) Insiden Rusuhan di Pusat Tahanan

Rusuhan telah dilaporkan berlaku di Pusat Tahanan Imigresen Lenggeng, Negeri Sembilan dan di Penjara Johor Bahru, Johor pada tahun ini.

(i) Rusuhan di Pusat Tahanan Imigresen Lenggeng, Negeri Sembilan

Insiden ini berlaku pada 21 April. Punca kejadian didakwa berlaku apabila sekumpulan pemohon suaka warga Myanmar telah mencetuskan kebakaran yang telah merosakkan sebahagian pusat tahanan tersebut. SUHAKAM telah menyiasat kejadian berkenaan dan telah dimaklumkan oleh Jabatan Imigresen bahawa insiden itu telah tercetus apabila pihak UNHCR memaklumkan kepada warga-warga Myanmar ini bahawa permohonan penempatan ke negara ketiga telah gagal. Tetapi sebaliknya, warga-warga Myanmar ini mendakwa bahawa kejadian tersebut berpunca daripada pegawai Imigresen yang telah mencederakan lapan orang tahanan selepas menjumpai puntung rokok di sel tahanan.

SUHAKAM mengesyorkan supaya Jabatan Imigresen mengadakan siasatan dalaman, dan sekiranya mempunyai bukti yang cukup, tindakan yang sewajarnya perlu diambil terhadap individu yang bertanggungjawab.

(ii) Rusuhan di Penjara Johor Bahru, Johor

Pada 14 Julai, rusuhan tercetus apabila sebilangan tahanan telah menyerang kakitangan. Siasatan SUHAKAM mendapati insiden itu tercetus apabila kakitangan merampas barang-barang seludupan termasuk telefon bimbit, pengecas telefon dan kad SIM.

AHLI KUMPULAN KERJA ADUAN DAN SIASATAN

Dato' Haji Khalid Haji Ibrahim (Pengerusi)
Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun
Datuk Dr Chiam Heng Keng
Dr Mohammad Hirman Ritom Abdullah
Dato' Dr Abdul Monir Yaacob
Dato' N Siva Subramaniam
Dato' Muhammad Shafee Abdullah
Dato' Dr Michael Yeoh Onn Kheng
Datin Paduka Zaitoon Dato' Othman

LAPORAN KUMPULAN KERJA EKONOMI, SOSIAL DAN KEBUDAYAAN

Lanjutan kepada aktiviti-aktiviti tahun sebelumnya, Kumpulan Kerja Hak Ekonomi, Sosial, dan Kebudayaan (ECOSOC), telah meneruskan usaha untuk mengenalpasti isu-isu berkaitan ekonomi, sosial dan kebudayaan, khususnya di kalangan golongan yang lemah dan golongan yang tertindas di Malaysia.

Bertahun-tahun, ECOSOC telah memfokuskan pada hak untuk kesihatan, Hak Adat Peribumi (NCR) terhadap tanah, kebebasan daripada kemiskinan, serta hak kesaksamaan dan tidak didiskriminasi. ECOSOC telah mengadakan sesi dialog, mesyuarat bersama pihak yang berkepentingan, kajian dan penyelidikan.

Dalam mesyuarat kali ke-105, pada 10 Nov, Pesuruhjaya telah memutuskan untuk menggabungkan ECOSOC dan Kumpulan Kerja Hak Sivil dan Politik. Gabungan tersebut telah diberi nama Kumpulan Kerja Hak Ekonomi, Sosial, Kebudayaan, Sivil dan Politik¹. Disebabkan kedua-dua kumpulan tersebut menjalankan kerja yang berasingan, maka laporan juga dibuat berasingan mengikut aktiviti masing-masing.

1. KAJIAN SUHAKAM KE ATAS HAK TANAH ADAT DI SARAWAK DARI PERSPEKTIF UNDANG-UNDANG

Pada 12 Ogos, SUHAKAM melancarkan laporan yang bertajuk 'Hak Tanah Adat di Sarawak dari Perspektif Undang-Undang di Sarawak'. YB Dato Sri Dr James Jemut anak Masing, Menteri Pembangunan Tanah, Sarawak merasmikan pelancaran tersebut di Kuching. Majlis pelancaran itu telah dihadiri Pesuruhjaya SUHAKAM, beberapa Menteri Negeri, pegawai-pegawai kerajaan, wakil-wakil Badan Bukan Kerajaan (NGO) dan lebih daripada 100 orang Orang Asli.

Sempena pelancaran tersebut, SUHAKAM menganjurkan sesi ceramah bertajuk 'Hak Tanah Orang Asal: Dari Perspektif Kebangsaan dan Antarabangsa' oleh Prof Madya Dr Ramy Bulan dari Universiti Malaya. SUHAKAM telah melantik beliau untuk menjalankan kajian dan menyediakan laporan berkenaan Hak Tanah Adat di Sarawak.

SUHAKAM telah mengambil masa selama setahun setelah mengenalpasti terdapat banyak pertelingkahan di antara komuniti Orang Asal dan Kerajaan Negeri serta syarikat ladang swasta, yang timbul daripada

¹ Rujuk muka surat 60 dan 83 untuk komposisi Kumpulan Kerja Hak Ekonomi, Sosial, Kebudayaan, Sivil dan Politik dari 10 Nov

perbezaan persepsi terhadap pemahaman oleh masyarakat Orang Asal sebagai kaedah yang diterima pakai dalam tuntutan tanah berbanding peruntukan dalam Kanun Tanah Sarawak 1958.

Kanun Tanah Sarawak 1958 telah melemahkan pengiktirafan undang-undang adat dan amalan kebiasaan, seperti dalam hal hak pemilikan tanah. Sesetengah adat dan amalan kebiasaan tidak dinyatakan dalam Kanun tersebut sebagai cara yang diterima pakai di sisi undang-undang mengenai Hak Tanah Adat ke atas tanah yang telah diusahakan. Ini telah membebaskan masyarakat Orang Asal untuk membuktikan hak pemilikan.

Berlakunya penghakisan hak yang lebih meluas kerana ketiadaan dokumentasi dan pemetaan rasmi Hak Tanah Adat Peribumi serta peruntukan undang-undang yang membenarkan Hak Tanah Adat Peribumi dimansuhkan semata-mata atas arahan oleh menteri yang bertanggungjawab.

SUHAKAM menyokong bahawa undang-undang serta hak adat yang wujud wajar menjadi asas kepada undang-undang statut. SUHAKAM turut menyokong keperluan untuk memastikan undang-undang harus menguatkan dan melindungi hak dan undang-undang adat dan bukan menghakisnya.

Syor-syor SUHAKAM

- (i) Kerajaan Sarawak harus mengkaji semula Kanun tersebut untuk mempromosi dan melindungi hak Orang Asal terhadap tanah adat mereka;
- (ii) Pertimbangan semula hendaklah mengandungi:
 - Adat dan amalan berkaitan kewujudan pemilikan tanah dan pusaka lain hendaklah dikanunkan bagi memastikan hak tersebut tidak terhakis pada masa akan datang;
 - Pengiktirafan mengenai kaedah pendudukan tanah, yang lahir daripada amalan adat dan tradisi, sebagai bukti pemilikan tanah dan oleh itu tidak tertakluk pada Kanun, yang membebaskan pengiktirafan pemilikan melalui keterangan berbentuk dokumen;
 - Perlindungan hak pemilikan tanah adat yang tidak boleh diambil begitu sahaja, kecuali berdasarkan undang-undang dan selepas bayaran pampasan yang setimpal dibuat;
 - Kewajipan fidusiari kerajaan untuk berunding dan mendapatkan persetujuan daripada komuniti Orang Asal sebelum mengambil apa-apa tindakan yang boleh mencabul hak mereka.

2. KAJIAN HAK TANAH ADAT DI SABAH DAN DI SEMENANJUNG MALAYSIA

pada mesyuarat 9 Jun dan 2 Sept, Suruhanjaya telah memutuskan untuk menjalankan dua projek kajian tambahan bagi melihat hak tanah adat peribumi di kalangan kedua-dua komuniti Orang Asal di Sabah dan Orang Asli Semenanjung Malaysia.

Terma rujukan telah mencerminkan apa yang telah diluluskan untuk kajian ke atas perspektif undang-undang tanah adat peribumi di Sarawak. Setelah kajian lengkap, kajian perbandingan akan dibuat untuk mengenal pasti persamaan dalam isu undang-undang Hak Adat di Sarawak, Sabah dan Semenanjung Malaysia.

Kajian-kajian ini dijangka dapat meningkatkan promosi dan perlindungan ke atas hak asasi manusia berkaitan hak tanah dan dimensi pembangunan, selaras dengan Deklarasi Pertubuhan Bangsa-bangsa Bersatu ke atas Hak Orang Asal.

3. PRIHATIN TERHADAP PROJEK HIDROELEKTRIK MURUM DAN KESANNYA KE ATAS HAK EKONOMI, SOSIAL DAN KEBUDAYAAN ORANG ASAL DI SARAWAK.

Keputusan Kerajaan Sarawak pada 4 Ogos² untuk membina Projek Hidroelektrik Murum (Empangan Murum) telah menerima banyak kritikan daripada orang awam terhadap pihak berwajib, serta golongan prihatin yang menyuarakan kesan projek tersebut ke atas hak ekonomi, sosial dan kebudayaan kepada komuniti Orang Asal yang terlibat.

SUHAKAM, yang turut prihatin, telah mengadakan beberapa mesyuarat bersama pihak bertanggungjawab dengan wakil agensi persekutuan dan Kerajaan Negeri pada 25 Ogos di Kuching, bersama ketua masyarakat daripada Kampung Orang Penan pada 13 Sept di Bintulu, serta bersama wakil-wakil beberapa kumpulan dan Badan Bukan Kerajaan pada 20 Okt di Kuala Lumpur.

Beberapa isu telah dikenal pasti:

- (i) Terdapat kekurangan pada perundingan terdahulu yang bebas dan termaklum dengan pihak yang terlibat, badan bukan kerajaan dan pertubuhan alam sekitar. Walaupun ada pegawai kerajaan yang berjumpa dengan masyarakat yang terlibat, ia hanya bertujuan untuk mengenakan arahan yang harus mereka patuhi.

² Borneo Post Online

Sesi dialog bersama Ketua-ketua Orang asal dan wakil daripada Kampung Penan pada 13 Sept

- (ii) Adalah sesuatu yang bertentangan bahawa kontrak kerja untuk projek mega telah dibuat sebelum Kajian Penilaian Impak Alam Sekitar (EIA) diselesaikan. Kumpulan masyarakat sivil juga tidak diberikan laporan tersebut.
- (iii) Tiada resolusi terhadap hak Komuniti Penan untuk menggunakan Hak Tanah Adat ke atas tanah yang mereka sudah duduki. Kanun Tanah Sarawak 1958 tidak menyediakan peluang untuk komuniti Orang Asal mendapatkan pemilikan ke atas tanah yang mereka duduki sejak generasi terdahulu. Keadaan sebegini menyebabkan kegagalan untuk diberikan pampasan, atau pampasan diberikan kepada komuniti yang terlibat apabila tanah mereka diambil adalah tidak setimpal.
- (iv) Kampung-kampung masyarakat Penan yang terlibat adalah komuniti yang terpinggir. Disebabkan mereka hidup secara berpindah-randah, dan kediaman mereka terpencil, mereka tidak mendapat kemudahan dan perkhidmatan asas, dan masih ramai yang tidak ada dokumen pengenalan diri. Majoriti daripada mereka masih lagi hidup dalam kemiskinan, program pembasmian kemiskinan kerajaan juga tidak dapat mereka nikmati. Kini, kehidupan mereka terjejas disebabkan oleh kerja-kerja pembersihan dan aktiviti pembangunan tanah.
- (v) Pada masa laporan ini ditulis, SUHAKAM dalam proses menyiapkan pemerhatian dan cadangannya. Setelah diluluskan oleh Suruhanjaya, laporan ini akan dihantar kepada agensi kerajaan yang berkenaan untuk pertimbangan mereka. Laporan tersebut juga akan dihantar kepada Badan-

badan Bukan Kerajaan, universiti dan badan-badan lain yang berminat untuk meningkatkan kesedaran tentang isu Hak Tanah Adat Peribumi ini.

4. SESI DIALOG BERKENAAN 'HAK ASASI MANUSIA DAN AKSES UNTUK MENDAPATKAN PENJAGAAN KESIHATAN YANG SAKSAMA'.

Lanjutan kepada dialog pertama iaitu 'Hak Asasi Manusia dan Akses kepada Kesihatan yang Saksama' di Sarawak pada 5 Nov 2007, ECOSOC telah menjalankan dua lagi dialog atas tema yang sama pada tahun tersebut. Acara ini dijalankan di Sabah pada 8 Jan, dan Kelantan pada 10 Ogos.

Sesi dialog tersebut telah diadakan untuk mendapat perhatian dan pandangan dalam memperbaiki kemampuan negara untuk menyediakan dan mengekalkan perkhidmatan kesihatan yang berkualiti kepada populasi dengan penekanan pada hak asasi manusia. Matlamat lain adalah untuk menekankan keperluan yang boleh dipertimbangkan oleh kerajaan apabila melaksanakan program, dengan fokus khusus pada kumpulan yang terjejas dan terpinggir.

Berdasarkan maklumat dalam mesyuarat terdahulu yang telah membincangkan mengenai hak kepada kesihatan, SUHAKAM telah memfokuskan kepada isu-isu yang berkaitan dengan kesihatan dan perkhidmatan penjagaan kesihatan di kalangan penduduk di negeri Sarawak, Sabah dan Kelantan. Perhatian khusus diberikan pada golongan yang memerlukan bantuan seperti golongan miskin, komuniti luar bandar dan yang terencil serta golongan yang kedudukan ekonomi dan sosialnya terjejas di negeri-negeri ini.

Wakil-wakil daripada Jabatan Kesihatan Negeri, Pejabat Kesihatan Daerah dan agensi kerajaan yang lain, Badan-badan Bukan Kerajaan, ahli akademik dan kumpulan yang berminat telah menghadiri sesi dialog tersebut.

Antara isu-isu yang ditekankan adalah:

- (i) Kekurangan akses fizikal kepada perkhidmatan dan penjagaan kesihatan
Mereka yang tinggal di kawasan-kawasan luar bandar dan terencil, tidak mendapat perkhidmatan penjagaan kesihatan, dan sukar pergi ke klinik. Masalah lain melibatkan perkhidmatan yang terhad untuk populasi warga emas dan OKU, kekurangan tenaga pakar di hospital kerajaan kerana berpindah ke sektor kesihatan swasta dan kebolehcapaian yang terhad kepada asas kesihatan³.

³ Majlis Pertubuhan Bangsa-bangsa Bersatu Ekonomi dan Sosial, dalam komen keseluruhannya mengenai hak setiap individu untuk menikmati standard tertinggi dalam kesihatan fizikal dan mental, termasuklah kemudahan untuk mendapatkan bekalan ubat, seperti kebolehcapaian air yang selamat dan juga makanan yang berkhasiat, perumahan, pekerjaan kesihatan dan keadaan persekitaran dan kebolehcapaian kepada maklumat dan pendidikan, termasuklah kesihatan kelahiran.

Semasa perbincangan, Pesuruhjaya SUHAKAM, pembentang dan peserta menyatakan rasa bimbang mengenai akses kepada perkhidmatan penjagaan kesihatan di Malaysia

(ii) Kemiskinan

Kemiskinan menghadkan kemampuan individu membayar untuk perkhidmatan penjagaan kesihatan; Warga asing perlu membayar lebih daripada warga tempatan.

(iii) Mekanisma kewangan kesihatan kebangsaan (NHFM)

Cadangan kerajaan untuk melaksanakan NHFM terus menjadi perhatian, ini disebabkan maklumat mengenainya masih belum diperolehi. Proses pembentukan mekanisme tersebut kurang disertai oleh orang awam.

(iv) Pendekatan komersil

Sistem penjagaan kesihatan dikritik kerana telah dikomersialkan dan bukan kerana hak asasi manusia. Ini berdasarkan kemunculan mendadak banyak kemudahan kesihatan yang bermutu tinggi dan pelancongan perubatan yang diadakan untuk golongan elit, sedangkan ramai lagi masih menghadapi kekurangan kemudahan kesihatan asas.

(v) Kekurangan pengetahuan

Masih ramai lagi individu yang belum memahami kepentingan kesihatan yang baik, termasuk keperluan untuk berunding dengan doktor pakar. Juga masyarakat awam kurang prihatin, terutama di kawasan luar bandar tentang pentingnya tanggungjawab bersama untuk menggalakkan penjagaan kesihatan.

5. KAJIAN TERHADAP APLIKASI MATLAMAT PEMBANGUNAN MILENIUM KE ATAS KOMUNITI MIKRO: HAK-HAK GOLONGAN BERPENDAPATAN RENDAH DI PITAS, SABAH DAN PUSA, SARAWAK.

Dengan mengekalkan pendekatan hak asasi ke atas Matlamat Pembangunan Milenium (MDG) di Malaysia, ECOSOC telah menjalankan dua lagi kajian berkaitan golongan yang rendah tahap ekonominya di Kampung Telaga di Pitas, Sabah, dan Kampung Beladin di Pusa, Sarawak (Rajah 1).

Kajian-kajian ini, iaitu sebahagian daripada siri yang bermula di Kuala Lumpur pada 2007, adalah untuk memastikan isu-isu yang berkaitan komuniti dari segi hak kepada ekonomi, sosial, dan kebudayaan berdasarkan kepada beberapa matlamat dan sasaran dalam Matlamat Pembangunan Milenium, khususnya kemiskinan, pendidikan, kesaksamaan gender dan penjagaan kesihatan.

RAJAH 1: KAJIAN KE ATAS KUMPULAN YANG RENDAH TAHAP EKONOMI

LOKASI	KAMPUNG TELAGA, PITAS, SABAH	KAMPUNG BELADIN, PUSA, SARAWAK
Kaji selidik penuh melalui soalan	5-11 Jan	24-29 Mac
Sesi dialog dengan Penduduk	9 Jan	4 April
Mesyuarat bersama agensi kerajaan yang berkaitan	13 Jun	24 Jun
Pengumpulan data	Sepanjang tempoh kajian	

Untuk kegunaan kaji selidik tersebut, saiz sampel adalah 100 isi rumah yang dipilih dari setiap kampung. Memandangkan kaji selidik tersebut memfokuskan kepada kumpulan yang rendah tahap ekonomi atau kumpulan miskin, persampelan yang dibuat adalah secara rawak.

Untuk melengkapkan kaji selidik, sesi dialog telah diadakan bersama orang kampung, ini memberi peluang kepada mereka membangkitkan isu-isu yang tiada dalam kaji selidik, dan mengesahkan lagi maklumat yang diperolehi SUHAKAM melalui kaji selidik.

Bagi membolehkan SUHAKAM menjelaskan isu-isu dan memastikan objektiviti kajian ini, ECOSOC telah berjumpa wakil-wakil daripada dachar berkenaan, agensi-agensi negeri dan persekutuan, yang turut diberikan hasil awal kajian dan dialog. Semasa mesyuarat tersebut, wakil-wakil berkenaan telah memberikan komen kepada isu yang ditekankan.

Di antara isu-isu yang melibatkan dua buah kampung ini ialah:

(i) Kemiskinan

Berdasarkan kaji selidik, hasilnya mendapati sebanyak 80% sampel daripada kedua-dua kampung, berpendapatan di bawah Pendapatan Garis Kemiskinan bagi Bukan Makanan bagi kawasan-kawasan luar bandar di Sabah dan Sarawak⁴. Pekerjaan utama penduduk termasuk menangkap ikan dan bertani. Penduduknya sukar mendapatkan pekerjaan, program pembasmian kemiskinan dan juga bantuan kerajaan.

(ii) Tahap pendidikan formal yang rendah

Majoriti penduduk kampung, terutama yang berumur di bawah 50 tahun, hanya berpendidikan sekolah rendah. Kebanyakan daripada mereka tidak mendapat pendidikan formal.

(iii) Kekurangan kemudahan kesihatan

Walaupun mereka mendapat kemudahan klinik, namun klinik tersebut tidak mempunyai kemudahan yang mencukupi. Mereka juga memberitahu bahawa mereka kekurangan air bersih, ketiadaan kemudahan sanitasi dan sistem saliran yang lemah telah memberi kesan kepada kesihatan mereka.

(iv) Kekurangan kemudahan

Secara keseluruhan, terdapat kekurangan dari segi infrastruktur asas seperti jalanraya, air, dan bekalan elektrik. Isu yang melibatkan tanah, perumahan dan keselamatan juga menimbulkan kebimbangan.

Sehingga laporan ini ditulis, kaji selidik telah dibentangkan dan dianalisis oleh SUHAKAM. Selain itu, laporan Matlamat Pembangunan Milenium DBKL telah dikemaskini, lanjutan daripada kaji selidik pada tahun 2007.

6. KAJIAN TERHADAP APLIKASI MATLAMAT PEMBANGUNAN MILENIUM KE ATAS KOMUNITI MIKRO: HAK-HAK GOLONGAN BERPENDAPATAN RENDAH DI KELANTAN.

Pada 9 Ogos, ECOSOC telah mengadakan lawatan dan sesi dialog bersama komuniti di tiga buah kampung di Kelantan, iaitu Kampung Kolam Gelang Mas di Pasir Mas; Kampung Pulau Teluk Rajuna dan Kampung Bharu Nelayan di Tumpat.

Berdasarkan kepada pemerhatian SUHAKAM dan perbincangan bersama wakil-wakil kampung, isu berikut telah dikenalpasti:

⁴ Survey SUHAKAM mendapati 80% daripada 100 sampel di Kg. Telaga mendapat kurang daripada RM897 setiap bulan, Pendapatan Garis Kemiskinan bagi Bukan Makanan di pedalaman Sabah, 84% daripada 100 sampel di Kampung Beladin mendapat kurang daripada RM753 setiap bulan, garis kemiskinan rasmi bukan makanan bagi kawasan kampung di Sarawak.

- (i) Pemerhatian SUHAKAM telah mendapati kemiskinan adalah meluas di Kampung Kolam Gelang Mas di Pasir Mas dan Kampung Bharu Nelayan di Tumpat. Pekerjaan utama penduduknya ialah menanam padi dan menangkap ikan.
- (ii) Golongan wanita pula terlibat secara aktif dalam industri kecil-kecilan seperti membuat hasil kraftangan, dan makanan. Walau bagaimanapun, disebabkan bantuan kerajaan yang terhad seperti skim mikrokredit, telah membantutkan perkembangan perniagaan dan pemasaran barangan mereka.
- (iii) Kadar keciciran di kalangan murid sekolah amat tinggi di Kampung Kolam Gelang Mas. Wakil-wakil kampung tersebut menganggarkan 10 daripada setiap 20 kanak-kanak ponteng/tercicir sekolah.
- (iv) Orang kampung daripada Kampung Kolam Gelang Mas memberitahu bahawa klinik kesihatan paling dekat ialah di Meranti, sejauh 6km dari kampung mereka.
- (v) Penggunaan bahan yang salah di sisi undang-undang amat meluas di kalangan remaja Kampung Kolam Gelang Mas dan Kampung Bharu Nelayan. Ini adalah kerana kedudukan kampung ini terlalu dekat dengan sempadan Malaysia-Thai.

7. AKTIVITI ANTI-PEMERDAGANGAN MANUSIA

Aktiviti-aktiviti SUHAKAM yang berkaitan dengan Anti-Pemerdagangan Manusia telah memfokuskan kepada peranannya sebagai ahli Majlis Anti-Pemerdagangan Manusia di bawah Akta Anti-Pemerdagangan Manusia 2007 (Akta 670, ATIP).

Sepanjang tahun, SUHAKAM telah melibatkan diri dalam mesyuarat-mesyuarat mengenai hak asasi berkaitan pemerdagangan manusia, terutama hak asasi manusia bagi mangsa pemerdagangan terlibat.

Majlis tersebut terdiri daripada tiga jawatankuasa, satu daripadanya berkaitan pelindungan dan pemulihan mangsa pemerdagangan manusia. SUHAKAM telah dilantik menjadi ahli kepada jawatankuasa ini. Sebagai sumbangan, SUHAKAM telah merangka program kesedaran untuk masyarakat tentang bahaya jenayah pemerdagangan manusia, dan program latihan untuk pekerja oleh pakar tentang bagaimana menangani mangsa dewasa dan kanak-kanak.

SUHAKAM juga bersungguh-sungguh dalam mengadakan perbincangan bersama kedutaan, agensi, dan Badan Bukan Kerajaan seperti dari Thailand untuk meningkatkan kerjasama dalam mengawal masalah Pemerdagangan Manusia. Ia turut bekerjasama dengan *ASEAN Four National Human Rights Institutions Consultation Mechanism* yang dihadiri wakil-wakil daripada Malaysia, Indonesia, Filipina dan Thailand.

Menerusi penglibatan sedemikian, SUHAKAM telah mengenalpasti beberapa aspek dalam Akta Anti-Pemerdagangan Manusia (ATIP), perkara lain dalam perlindungan mangsa, dan kerjasama antarabangsa.

- (i) Mangsa yang ditangkap dan ditahan badan pelaksana undang-undang di bawah undang-undang imigresen sebelum Akta Anti-Pemerdagangan Manusia dibuat tidak boleh dibebaskan mengikut penguatkuasaan akta tersebut.
- (ii) Tiada peruntukan jelas yang boleh memastikan keselamatan dan kepulangan mangsa-mangsa pemerdagangan manusia ke negara asal mereka.
- (iii) Tiada peruntukan yang jelas dalam melindungi dan menyokong mangsa di bawah ATIP.
- (iv) Halangan bahasa sering menjejaskan komunikasi berkesan antara SUHAKAM dengan mangsa tahanan wanita di pusat tahanan.
- (v) Kekurangan kerjasama antara negara menjadikan usaha menjejaki penjenayah pemerdagangan manusia lebih sukar.
- (vi) Jabatan Imigresen menjalin kerjasama erat dengan kedutaan asing untuk mengenalpasti rakyat mereka yang ditahan di pusat tahanan. Walau bagaimanapun, SUHAKAM diberitahu bahawa sesetengah kedutaan tidak tahu mengenai pusat tahanan tersebut kerana tidak dimaklumkan oleh Jabatan Imigresen.

Sebagai usaha awal untuk mengatasi masalah dan isu ini, SUHAKAM telah bekerjasama dengan Badan Bukan Kerajaan Thai seperti *Alliance Anti-Traffic (AAT)*, dan *Anti-Traffic and Acting for Women in Distressing Situation (AFESIP)*. Sehubungan dengan itu, SUHAKAM telah dijadual mengadakan lawatan ke Pusat Perlindungan Kradtrakarn, Pusat Pembangunan Pekerjaan dan Pusat Tahanan Imigresen di Bangkok pada 2 - 4 Disember.

Tujuan utama lawatan tersebut ialah untuk mengadakan perbincangan dan bertukar-tukar maklumat mengenai mekanisma yang telah diterima di Thailand dan Malaysia, untuk melindungi dan menyokong mangsa pemerdagangan manusia; untuk memahami undang-undang anti-pemerdagangan manusia di kedua-dua negara, dan untuk mengenalpasti saluran yang boleh digunakan bagi kerjasama SUHAKAM dan organisasi berkaitan di Thailand.

Walaupun bagaimanapun, disebabkan masalah politik di Thailand, penutupan sementara Lapangan Terbang Suvarnabhumi telah memaksa SUHAKAM menunda lawatan tersebut serta beberapa Perbincangan Meja Bulat yang lain.

8. HAK ASASI MANUSIA DAN KEWARGANEGARAAN DI SABAH: KESAN KE ATAS HAK EKONOMI, SOSIAL DAN KEBUDAYAAN

Pada 10 Jun, ECOSOC telah mengadakan mesyuarat bersama wakil daripada agensi kerajaan untuk berbincang mengenai penemuan awal dalam kajian SUHAKAM yang bertajuk 'Hak Asasi Manusia dan Kewarganegaraan di Sabah: Kesan ke atas Hak Ekonomi, Sosial dan Kebudayaan'.

Mesyuarat tersebut telah diadakan di pejabat SUHAKAM di Kuala Lumpur, dihadiri wakil daripada Kementerian Dalam Negeri, Jabatan Imigresen, Majlis Keselamatan Negara, Jabatan Pendaftaran Negara Sabah dan Jabatan Kesihatan Sabah.

Isu-isu yang diketengahkan termasuk pertambahan luar biasa populasi di Sabah, persoalan mengenai pengeluaran kad pengenalan kepada rakyat asing, hak-hak mengundi, dan isu pengeluaran kad IMM13.

Wakil daripada Kementerian Dalam Negeri bersetuju untuk mengumpul dan menggabungkan maklumat daripada pelbagai agensi dan jabatan terhadap isu yang dibangkitkan. Pada masa laporan ini ditulis, SUHAKAM belum menerima apa-apa maklum balas lagi.

9. PERBINCANGAN MEJA BULAT KE ATAS HAK KUMPULAN MINORITI ETNIK DAN KOMUNITI YANG TERTINDAS

Pada 19 Nov, ECOSOC telah mengadakan Perbincangan Meja Bulat mengenai Hak Kumpulan Minoriti Etnik dan Komuniti yang Tertindas di Malaysia. Tujuan utama perbincangan meja bulat tersebut adalah untuk mengkaji semula Deklarasi Hak Individu Berasal Dari Minoriti, Negara, Etnik, Agama, atau Bahasa dan Deklarasi Pertubuhan Bangsa-bangsa Bersatu ke atas Hak Orang Asal, seiring dengan Perlembagaan Persekutuan, bagi memastikan promosi dan perlindungan berkesan hak minoriti di Malaysia.

Selain itu, Perbincangan Meja Bulat telah menyediakan platform untuk pandangan yang berbeza mengenai status kumpulan minoriti dan komuniti yang tertindas, bagi mengenalpasti bidang kepentingan bersama dan untuk merangka strategi dan cadangan untuk promosi dan perlindungan hak mereka.

Perbincangan Meja Bulat dijalankan selepas perundingan awal dengan Badan Bukan Kerajaan pada 27 Ogos untuk mengenalpasti isu baru yang memberi kesan kepada hak ekonomi, sosial dan kebudayaan. Peserta perbincangan adalah terdiri daripada wakil-wakil Kerajaan, Badan Bukan Kerajaan, ahli akademik,

dan individu yang berminat daripada Jabatan Hal Ehwal Orang Asli, *Centre for Orang Asli Concerns*, SUARAM, Yayasan Pendidikan, Kebajikan dan Penyelidikan Malaysia, Persatuan Siam Malaysia, Universiti Malaysia Sarawak dan Persatuan Kebudayaan Kadazandusun.

Pembentangan dibuat berdasarkan kepada Deklarasi Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu yang berkaitan, dan isu yang memberi kesan kepada hak Orang Asli di Semenanjung Malaysia, penempatan pekerja ladang di kawasan miskin bandar, masyarakat minoriti orang Siam di Malaysia.

Peserta berbincang mengenai perkara-perkara seperti kemiskinan bandar, hak tanah Adat terhadap tanah, rakyat Malaysia yang tiada dokumen pengenalan diri, kemudahan kepada perkhidmatan kesihatan, pendidikan serta peluang pekerjaan dan keperluan kemudahan seperti jalan, dan bekalan kemudahan asas.

SUHAKAM memastikan bahawa dasar awam dan perkhidmatan semestinya boleh didapati oleh semua golongan yang lemah, tidak bernasib baik dan komuniti yang tertindas, terutama dari segi ekonomi, pendidikan, dan peluang pembangunan sosial. Mekanisma yang berkesan boleh dibina untuk meningkatkan nilai tambah sosial melalui kaedah penyampaian dan pelaksanaan yang berkesan.

10. PERBINCANGAN MEJA BULAT BERKENAAN PEMERKASAAN PERUNDANGAN TERHADAP GOLONGAN MISKIN

Pada 16 Sept, ECOSOC telah menganjurkan satu perbincangan Meja Bulat berkenaan pemeraksanaan perundangan, untuk golongan miskin di pejabat SUHAKAM di Kuala Lumpur. Tujuan utama ialah untuk menilai situasi golongan miskin dari sudut hak asasi manusia dan undang-undang.

Rujukan utama Perbincangan Meja Bulat itu adalah laporan bertajuk '*Making the Law Work for Everyone*', yang diterbitkan oleh Suruhanjaya Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu berkaitan Pemeraksanaan Perundangan untuk golongan miskin. Ulasan telah dibuat berdasarkan kepada empat prinsip dalam pemeraksanaan perundangan untuk golongan miskin dalam konteks Malaysia. Syor-syor telah dikemukakan oleh penggubal undang-undang.

SUHAKAM memastikan bahawa berdasarkan kemajuan negara, takrifan kemiskinan dilihat dari sudut yang lebih luas, bukan lagi dilihat dari aspek pendapatan rendah tetapi juga dengan mengambilkira hak asasi manusia. Pendekatan hak asasi manusia telah diguna pakai dalam pengurangan kemiskinan, agar strategi yang boleh diasaskan kepada norma dan yang dikeluarkan oleh undang-undang antarabangsa, diguna sebagai undang-undang sah⁵. Dengan cara ini, usaha untuk membasmi kemiskinan tidak dilihat sebagai suatu kebajikan, tetapi sebagai tanggungjawab kerajaan yang patut memperkasa golongan miskin dengan cara undang-undang.

⁵ Lihat para 3 dalam '*Draft Guidelines: A Human Rights Approach to Poverty Reduction*'. Juga lihat UNHCHR laman web www.unhcr.org/development/poverty/final.html.

Suruhanjaya Pemerkasaan Perundangan untuk Orang Miskin telah menghasilkan empat agenda, di mana usaha kebangsaan dan antarabangsa digunakan untuk melindungi dan membuka peluang bagi golongan miskin. Ini termasuk mendapat keadilan dan undang-undang, hak harta, hak pekerja dan hak perniagaan⁶.

Berdasarkan empat agenda tersebut, peserta telah membangkitkan isu-isu berikut:

- (i) Agenda untuk memerkasakan golongan miskin melalui pengiktirafan undang-undang dimulakan dengan melihat beberapa isu seperti ketiadaan tempat tinggal, individu yang tiada pengenalan diri, dan orang pelarian, pengiktirafan Hak tanah Adat Peribumi, pengiktirafan pasaran buruh yang tidak formal.
- (ii) Pemerkasaan golongan miskin boleh dicapai melalui capaian kepada maklumat dan pendidikan, serta capaian kepada peluang perniagaan.
- (iii) Walau bagaimanapun kerajaan telah mencapai banyak kemajuan yang memberangsangkan dalam perkembangan hak wanita, namun sesetengah aspek memerlukan perhatian yang kritikal. Perkara ini termasuklah pembahagian harta dan aset dalam masalah penceraian, di mana hak wanita sering diketepikan dan seolah-olah tidak wujud.
- (iv) Kerajaan perlu memastikan syarikat-syarikat sektor swasta memenuhi tanggungjawab mereka terhadap golongan miskin.

AHLI-AHLI KUMPULAN KERJA HAK EKONOMI, SOSIAL, DAN KEBUDAYAAN (SEHINGGA 9 NOV)

Datuk Dr Denison Jayasooria (Pengerusi)
 Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun
 Dr Mohamad Hirman Ritom Abdullah
 Datuk Dr Raj Abdul Karim
 Tunku Datuk Nazihah Tunku Mohamed Rus
 Dato' Haji Khalid Haji Ibrahim

⁶ Suruhanjaya tentang Pengupayaan Sah ke atas orang miskin dalam laporan tentang 'Making the Law Work for Everyone' telah berdebat mengenai sebanyak 4 bilion orang penduduk di dunia telah di rampas untuk mendapat kehidupan yang baik dan dilindungi daripada masalah kemiskinan. Samada mereka ini hidup dibawah atau diatas paras kemiskinan, mereka ini samada lelaki, perempuan atau kanak-kanak kekurangan perlindungan yang dilindungi oleh undang-undang. Suruhanjaya mengatakan bahawa semua negara, undang-undang, institusi-institusi, dan polisi yang kaitan hak ekonomi, sosial, dan politik telah membenarkannya untuk berlaku.

**AHLI-AHLI KUMPULAN KERJA HAK EKONOMI, SOSIAL, KEBUDAYAAN &
SIVIL DAN POLITIK (SEHINGGA 9 NOV)**

Dato' Michael Yeoh Oon Kheng (Pengerusi)

Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun

Datuk Dr Chiam Heng Keng

Dr Mohamad Hirman Ritom Abdullah

Tan Sri Dato' Dr Asiah Abu Karim

Datuk Dr Raj Abdul Karim

Datuk Dr Denison Jayasooria

Dato' Choo Siew Kioh

Tunku Datuk Nazihah Tunku Mohamed Rus

Dato' Muhammad Shafee Abdullah

Dato' N. Siva Subramaniam

Dato' Haji Khalid Haji Ibrahim

LAPORAN KUMPULAN KERJA PEMBAHARUAN PERUNDANGAN DAN TRITI ANTARABANGSA

Kumpulan Kerja Pembaharuan Perundangan dan Triti Antarabangsa melaksanakan tanggungjawabnya di bawah SUHAKAM dengan menasihati Kerajaan untuk memastikan undang-undang negara adalah selaras dengan prinsip hak asasi manusia, dan mengesyorkan penyertaan atau ratifikasi triti hak asasi antarabangsa.

Pada tahun ini, SUHAKAM menumpukan perhatiannya kepada beberapa isu:

- hak kanak-kanak terutamanya dari sudut eksploitasi seksual dan pornografi kanak-kanak;
- penambahbaikan penjara;
- pentadbiran keadilan;
- pembaharuan undang-undang dalam aspek seperti klausa penyingkiran dari sudut perlembagaan;
- Imuniti kerajaan tempatan menurut pandangan keputusan Mahkamah Persekutuan dalam kes Highland Towers; dan
- Hak untuk mendaftar pertubuhan di bawah Akta Persatuan 1960.

Selain itu, SUHAKAM turut aktif dalam menganjurkan dialog dengan masyarakat umum bagi mendapatkan pandangan mereka mengenai penyertaan serta tanggungjawab Kerajaan di bawah triti hak asasi antarabangsa yang mana Malaysia merupakan ahlinya.

Terdapat isu perundangan penting yang melibatkan hak asasi manusia yang perlu dikaji. Sesetengahnya dilaksanakan oleh SUHAKAM; manakala untuk kajian yang memerlukan pandangan yang berbeza dan bebas, SUHAKAM telah melantik pakar perundangan dari bidang akademik, pengamal undang-undang serta penyelidik perundangan.

SUHAKAM mengalu-alukan keputusan Kerajaan untuk menandatangani Konvensyen Mengenai Hak Orang Kurang Upaya (CRPWD) pada bulan April. Keputusan tersebut membuktikan iltizam Kerajaan terhadap hak dan kepentingan Orang Kurang Upaya. SUHAKAM berhasrat untuk menilai CRPWD bagi mengesyorkan kepada Kerajaan agar meratifikasi triti tersebut.

Konvensyen Menentang Rasuah telah ditandatangani pada tahun 2004 dan diratifikasi pada tahun 2008. Kelulusan undang-undang baru menubuhkan Suruhanjaya Mencegah Rasuah sekurang-kurangnya menggambarkan kesungguhan politik untuk menangani isu-isu berkaitan rasuah yang membimbangkan.

1. HAK KANAK-KANAK

SUHAKAM telah menumpukan perhatian pada syor-syor yang dikemukakan kepada Kerajaan sejak tahun 2006 agar menarik balik lapan reservasi yang dibuat terhadap Konvensyen Mengenai Hak Kanak-Kanak (CRC). Untuk mengukuhkan lagi pelaksanaan CRC, SUHAKAM turut mengambil tindakan menilai dua Protokol Pilihan iaitu – Protokol Pilihan Berhubung Penglibatan Kanak-Kanak Dalam Konflik Bersenjata; dan Protokol Pilihan Berhubung Penjualan Kanak-Kanak, Pelacuran Kanak-Kanak dan Pornografi Kanak-Kanak.

(a) Memantau Tanggungjawab Kerajaan

Satu forum mengenai reservasi Malaysia terhadap CRC telah dijalankan pada bulan September 2005, untuk wakil dari Kementerian serta agensi kerajaan, badan bukan kerajaan (NGO), ahli akademik dan individu yang berminat. Mereka yang hadir telah membincangkan setiap satu daripada reservasi yang dibuat oleh Malaysia terhadap CRC.

Laporan tersebut telah dilancarkan pada bulan Oktober 2008 di Pejabat SUHAKAM, Kuala Lumpur. Dalam sidang akhbar yang menyusul kemudian, SUHAKAM sekali lagi menekankan keperluan Malaysia untuk meratifikasi dua Protokol Pilihan kepada CRC, termasuk Protokol Pilihan berhubung Hak Kanak-Kanak dalam Konflik Bersenjata. Selain itu, turut ditegaskan kepentingan menggubal dan meluluskan undang-undang menentang pornografi kanak-kanak.

(b) Protokol Pilihan CRC Berhubung Penjualan Kanak-Kanak, Pelacuran Kanak-Kanak dan Pornografi Kanak-Kanak.

Untuk mengukuhkan komitmen Malaysia terhadap CRC, SUHAKAM telah meneliti dua Protokol Pilihan – Protokol Pilihan Berhubung Penglibatan Kanak-Kanak dalam Konflik Bersenjata; dan Protokol Pilihan berhubung Penjualan Kanak-Kanak, Pelacuran Kanak-Kanak dan Pornografi Kanak-Kanak. SUHAKAM

menumpukan perhatiannya pada Protokol Pilihan Kedua memandangkan ia berkaitan isu-isu eksploitasi seksual terhadap kanak-kanak. Isu-isu yang semakin membimbangkan ini memerlukan satu mekanisme untuk melindungi kanak-kanak. Ini juga selaras dengan tanggungjawab kerajaan di bawah Perkara 34 (c) CRC yang memerlukan Negara Ahli kepada Konvensyen menangani semua bentuk eksploitasi kanak-kanak.

Selepas membuat kajian dalaman mengenai Protokol Pilihan tersebut, serta mengiktiraf pornografi kanak-kanak sebagai satu isu yang serius dan masih belum ditangani, SUHAKAM menganjurkan dua dialog bersama kementerian dan agensi yang relevan, NGO, Majlis Peguam dan Suruhanjaya Komunikasi dan Multimedia.

Dialog pertama dalam bulan Ogos memfokus pada hal ehwal yang berhubungkait dengan pornografi kanak-kanak, termasuk satu kajian berhubung aspek perundangan yang berkaitan. Pandangan SUHAKAM bahawa terdapatnya satu *lacuna*/kekosongan dalam undang-undang yang berkaitan dengan pornografi kanak-kanak, sungguhpun Malaysia tidak membuat reservasi ke atas Perkara 34 (c) CRC, ia turut dikongsi oleh para peserta dialog. Hakikat bahawa Akta Kanak-Kanak 2001 tidak mentakrifkan pornografi kanak-kanak atau mengandungi peruntukan yang melarangnya, menyebabkan para peserta mencadangkan dengan tegas kepada SUHAKAM agar meneruskan usaha menyeru diwujudkan satu undang-undang menentang pornografi kanak-kanak yang lebih menyeluruh. Para peserta turut mengesyorkan supaya Akta Kanak-Kanak 2001 dikaji semula dan dipinda agar ianya lebih menyeluruh, lengkap dan mempunyai ruang pelaksanaan yang lebih luas, serta merangkumi semua aspek yang berkaitan dengan kanak-kanak.

Dialog kedua telah diadakan pada bulan September untuk membincangkan komponen serta isu yang berkaitan dengan Protokol Pilihan, dan untuk mendapatkan input bagi membantu kerajaan menyertai triti tersebut.

Dialog tersebut menekankan kekurangan yang wujud seperti ketiadaan takrifan pornografi kanak-kanak dan seterusnya kesukaran mengawal apa jua yang menyumbang kepada pornografi kanak-kanak di dalam media, termasuk pengiklanan. Kanak-kanak yang mencari pelanggan di Internet, peningkatan golongan paedofil di rantau ini, pelacuran kanak-kanak, penculikan kanak-kanak dan penjualan kanak-kanak serta penahanan kanak-kanak asing adalah di antara isu utama yang dibangkitkan. Isu-isu ini turut ditangani oleh Protokol Pilihan tersebut.

Sesi dialog antara SUHAKAM dan agensi kerajaan dan NGO mengenai Undang-undang Pornografi Kanak-kanak pada 22 Ogos

Syor-syor Peserta

- (i) Merangka satu undang-undang yang komprehensif untuk menangani serta menjadikan eksploitasi seksual kanak-kanak sebagai jenayah.
- (ii) Mewujudkan satu badan penyelaras yang turut menjadi satu platform untuk kerjasama yang kukuh di antara agensi kerajaan, media, sektor swasta dan NGO bagi membanteras eksploitasi kanak-kanak.
- (iii) Menganjurkan satu mesyuarat susulan untuk meneliti isu berhubung takrifan kanak-kanak pornografi, *inter alia* ini termasuk anggapan yang memihak kepada kanak-kanak di sisi undang-undang. Ini diikuti pula oleh satu forum mengenai eksploitasi kanak-kanak sebagai satu strategi untuk mempromosi serta menanam kesedaran di kalangan masyarakat umum mengenai isu pornografi kanak-kanak.
- (iv) Menyeru Kerajaan agar meratifikasi Protokol Pilihan berhubung Penjualan Kanak-Kanak, Pelacuran Kanak-Kanak dan Pornografi Kanak-Kanak.

SUIAKAM akan menangani isu ini pada tahun 2009.

2. PENAMBAHBAIKAN PENJARA

SUHAKAM mengadakan lawatan dan kajian undang-undang ke arah mengesyorkan penambahbaikan penjara. Unjuran amnya adalah untuk membuat pemerhatian rapi sama ada keadaan di penjara adalah selaras dengan Peraturan Am Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu Mengenai Layanan Banduan. Matlamat khusus kajiselidik itu adalah untuk mengkaji kuantum penahanan banduan pemenjaraan "seumur hidup" dan pemenjaraan "sepanjang hayat" dengan tujuan untuk menentukan bahawa terma penahanan tersebut tidak kejam dan bercanggah dengan Deklarasi Hak Asasi Manusia Sejagat 1948 (UDHR) serta obligasi antarabangsa lain.

SUHAKAM masih meneruskan usaha menangani isu kelewatan pelaksanaan hukuman mati, serta mengkaji dua kategori banduan pemenjaraan "seumur hidup". SUHAKAM prihatin mengenai kelewatan melampau yang boleh menyebabkan banduan menghadapi "hukuman berganda" dalam menjalani hukuman masing-masing. Hukuman mati adalah bercanggah dengan hak asasi manusia. Justeru, SUHAKAM mengesyorkan agar Kerajaan mempertimbangkan pergantungan dalam pelaksanaan hukuman mati dengan tujuan memansuhkannya dalam jangka masa panjang.

Destinasi pertama SUHAKAM untuk kajian tersebut adalah Penjara Pengkalan Chepa di Kelantan. Kajian tersebut, yang dijalankan pada bulan Ogos, turut melibatkan sesi temubual bersama 18 banduan yang akan menjalani hukuman mati, seorang yang sedang menjalani hukuman penjara sepanjang hayat serta pegawai penjara yang terbabit. Kajian tersebut bertujuan untuk menilai sama ada sistem penjara yang sedia ada ini memenuhi serta menghormati keperluan serta hak asasi banduan. Kajian tersebut dijalankan selama dua hari termasuk lawatan ke penjara bagi pemerhatian rapi ke atas keadaan di penjara.

3. PENTADIRAN KEADILAN

Kelewatan Kes di Mahkamah

Kelewatan tidak wajar dalam menyelesaikan kes di mahkamah menjejaskan hak litigan dan hak tertuduh, kepentingan mangsa serta kesejahteraan masyarakat secara keseluruhannya. Menurut laporan media, satu kes telah tertangguh di Mahkamah selama 25 tahun, manakala perbicaraan bagi satu kes bunuh telah dilewatkan selama enam tahun. Ini mencerminkan standard sistem mahkamah dalam menyelesaikan kes.

Strategi yang kukuh diperlukan bagi memastikan keadilan tidak hanya dilihat seperti telah dilaksanakan tetapi yang lebih penting adalah ianya benar-benar dilaksanakan. Keadilan yang ditangguhkan juga adalah keadilan yang dinafikan. Menyedari hal ini, SUHAKAM telah menganjurkan dua forum mengenai

'Hak terhadap Perbicaraan yang Adil dan Cepat' pada tahun 2006 sebagai langkah susulan kepada syor serta perkembangan forum pertama yang diadakan pada bulan April 2005.

Perasmian laporan berhubung prosiding forum tersebut diadakan pada bulan Ogos 2008. SUHAKAM meneruskan usaha memantau kelewatan terhadap hal-ehwal di dalam sistem keadilan. Penting dinyatakan bahawa Ketua Hakim Negara yang baru telah berjanji untuk bertanggungjawab mempercepatkan perbicaraan sebagai keutamaan penting.

SUHAKAM telah mengemukakan syor-syor terdahulu kepada Kerajaan, badan Kehakiman, Jabatan Peguam Negara, Polis, Majlis Peguam serta jabatan kerajaan yang relevan untuk menyelaraskan peranan utama mereka dalam mempercepatkan proses perbicaraan. Berikut merupakan syor-syor yang dilihat masih relevan:

Kepada Kerajaan:

- (i) Meminda Kanun Acara Jenayah (CPC) untuk memasukkan peruntukan mengenai inkues automatik bagi sebarang kematian dalam tahanan.
- (ii) Melaksanakan kemudahan teknologi maklumat untuk badan kehakiman dan melibatkan pihak berkepentingan dalam proses tersebut.
- (iii) Menubuhkan satu Suruhanjaya Kehakiman yang bebas bagi melantik hakim.

(Nota: Perkara (ii) dan (iii) sedang dilaksanakan oleh Kerajaan. Bagi perkara (i), terdapat pemahaman bahawa semua kematian dalam tahanan harus menjalani inkues secara automatik.)

Kepada Badan Kehakiman:

- (i) Menjalankan inkues untuk semua kes kematian dalam tahanan.
- (ii) Menugaskan hakim secara bergilir untuk berkhidmat di Mahkamah Khas.
- (iii) Mengutamakan kes yang melibatkan kanak-kanak, orang kurang upaya dan warga emas.
- (iv) Melantik sekurang-kurangnya seorang pegawai penyelidik untuk setiap hakim.
- (v) Mempercepatkan inisiatif berkaitan penghakiman pro forma.
- (vi) Memeriksa alat rakaman statistik.

Kepada Jabatan Peguam Negara:

- (i) Mengukuhkan mekanisme sedia ada untuk kerjasama erat di antara Timbalan Pendakwaraya dan polis, dengan tujuan harapan meningkatkan mutu penyiasatan polis.
- (ii) Memastikan tertuduh diberi hak mendapatkan nasihat guaman dengan serta merta apabila ditangkap.
- (iii) Mengkaji semula undang-undang yang memerlukan sanksi atau persetujuan Pendakwaraya, terutamanya kesalahan yang tidak terlalu serius dan melibatkan perlindungan kepentingan awam.

Kepada Majlis Peguam

- (i) Meneruskan bantuan guaman dengan tujuan untuk mewajibkan setiap peguam mengambil kes atau kerja bantuan guaman.
- (ii) Membawa kepada perhatian SUHAKAM kes-kes tertentu yang berkaitan dengan amalan yang salah berhubung reman.

Kepada Polis:

- (i) Memberi seseorang yang ditahan, hak mendapat nasihat guaman secara serta merta.
- (ii) Melibatkan Jabatan Peguam Negara sebagai ahli Majlis Pendidikan Polis untuk memastikan penambahbaikan kepada modul latihan penyiasatan yang sedia ada.

Kepada Jabatan Kimia:

- (i) Menggaji lebih ramai ahli kimia.
- (ii) Mewujudkan prosedur serta tatacara yang jelas berkaitan kadar masa yang bersesuaian dalam penghantaran laporan.

SUHAKAM berharap agar syor-syor yang dibuat akan dipertimbangkan dengan serius oleh pelbagai pihak berkepentingan, bagi memastikan mahkamah dapat meningkatkan kredibiliti serta kualiti perkhidmatan dalam melindungi serta menegakkan keadilan untuk semua.

4. PEMBAHARUAN UNDANG-UNDANG

- (a) Kaji selidik berhubung kuasa Pendaftar di bawah Akta Persatuan 1960, imuniti Pihak Berkuasa Tempatan lanjutan daripada kes Highland Towers serta klausa penyingkiran dari sudut perlembagaan.**

Sehingga kini, SUHAKAM telah menyiapkan kaji selidik berhubung tiga isu yang dinyatakan di atas. Kaji selidik telah dilaksanakan untuk mengkaji isu-isu tersebut dari perspektif hak asasi manusia dan untuk menghasilkan syor-syor bagi mengatasi masalah tersebut. Adalah diharapkan bahawa syor-syor tersebut akan menjadi relevan dengan isu semasa negara; sebagai contoh, isu imuniti Pihak Berkuasa Tempatan yang diperakui dalam kes Highland Towers akan menjadi relevan kepada tragedi tanah runtuh Bukit Antarabangsa, setakat mana ianya berkaitan dengan tanggungjawab serta liabiliti Pihak Berkuasa Tempatan tersebut.

- (b) Dialog bersama dengan Majlis Peguam dan wakil Majlis Peguam Negeri mengenai isu kuasa Pendaftar di bawah Akta Persatuan 1960, imuniti Pihak Berkuasa Tempatan lanjutan daripada kes Highland Towers serta klausa penyingkiran dari sudut perlembagaan.**

Lanjutan daripada kaji selidik yang dijalankan, hasil kajian telah dibentangkan dan dibincangkan dengan Majlis Peguam dan wakil Majlis Peguam Negeri dari kedua-dua aspek perundangan dan hak asasi manusia. Isu umum bagi ketiga-tiga aspek tersebut adalah persoalan bidang kuasa pihak berkuasa seperti yang terdapat di bawah undang-undang dalam mentadbir hal-ehwal awam.

Berhubung isu kuasa Pendaftar di bawah Akta Persatuan, kebimbangan yang disuarakan adalah:

- Akta tidak menyatakan sebarang jangka masa untuk Pendaftar memberi maklum balas kepada permohonan menubuhkan persatuan.
- Pendaftar tidak dipertanggungjawabkan di sisi undang-undang untuk memberikan alasan menolak atau enggan memberi maklum balas kepada permohonan mendaftar persatuan.

Sehubungan itu, mesyuarat telah mengesyorkan agar Akta Persatuan wajar memperkenalkan satu jangka masa untuk Pendaftar memberi maklum balas atau mendaftar persatuan. Ini bagi memastikan akta melindungi kepentingan awam dan pada masa yang sama, menyediakan satu prosedur pendaftaran yang adil dan telus.

Bagi keputusan Mahkamah Persekutuan mengenai kes Highland Towers pula, mesyuarat berpendapat keputusan mahkamah tersebut - untuk mengiktiraf klausa kekebalan yang melindungi Pihak Berkuasa

Tempatan daripada tindakan orang awam kerana khuatir ianya akan menyebabkan “kebanjiran” tindakan mahkamah – adalah tidak adil dan mencabul hak asasi manusia.

Dari itu, mesyuarat mengesyorkan, demi kepentingan awam serta untuk menegakkan keadilan, keputusan tersebut wajar dikaji semula. Amalan terbaik dan undang-undang yang bagus dalam bidang ini, yang boleh ditemui di negara seperti New Zealand dan Australia, patut dipertimbangkan di mana ianya bersesuaian.

Mesyuarat turut melahirkan keprihatinan mereka mengenai trend memasukkan klausa penyingkiran di dalam undang-undang yang semakin meningkat. Klausa tersebut memberikan bidang kuasa yang sangat luas kepada Eksekutif dan pada masa yang sama, mengeneipkan semakan kehakiman. Sehubungan itu, pihak yang terkilan tidak mempunyai sebarang jalan untuk mendapatkan remedi di sisi undang-undang.

Jelas bahawa klausa penyingkiran bukan sahaja tidak sah di sisi perlembagaan, tetapi turut bercanggah dengan kedaulatan undang-undang. Sekiranya penggunaannya dibenarkan untuk berkembang, ianya akan menjadi satu permulaan kepada penyelewengan kuasa yang berleluasa seperti yang digambarkan di dalam kes Sri Lempah. Ini merupakan masa yang tepat untuk mengingatkan bahawa “Kuasa boleh membinasakan, kuasa yang mutlak pasti akan membinasakan sepenuhnya” (Disraeli).

5. HAK WANITA

Reservasi Malaysia terhadap Perkara 16 (1) (a) CEDAW

Sejak tahun 2002, SUHAKAM telah bekerjasama dengan Kementerian Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat dalam hal yang berkaitan dengan reservasi Malaysia terhadap Perkara 5(a), 7(b), 9(2) dan 16(1)(a) Konvensyen Menghapuskan Semua Bentuk Diskriminasi terhadap Wanita. Selain menghadiri mesyuarat teknikal serta rundingan yang dikendalikan oleh kementerian, SUHAKAM turut memberikan pandangan berkenaan reservasi yang dibuat oleh Malaysia. SUHAKAM masih meneruskan usaha memberikan input kepada kementerian dengan mengemukakan hasil kajian serta pandangan berhubung Perkara 16 (1) (a) Konvensyen tersebut.

Perkara 16(1)(a) mengiktiraf hak wanita untuk berkahwin atas pilihan dan persetujuan sendiri, tanpa bantahan dari ibu bapa atau ahli keluarga yang lain. Dalam mengkaji peruntukan ini, SUHAKAM membuat pemerhatian yang berikut:

- (i) Makna Perkara 16(1)(a) tidak akan bercanggah dengan amalan mengesahkan perkahwinan dengan bersaksikan wali. Ini berdasarkan kepada undang-undang dan amalan sebenar peranan wali

mengesahkan perkahwinan selagi ianya memenuhi syarat yang ditetapkan oleh undang-undang syariah – sebagai contoh perkahwinan di antara lelaki dan perempuan harus berlaku dengan rela dan bebas; kemampuan menyediakan mas kahwin; dan perkahwinan tidak akan menyebabkan sebarang kesukaran kepada wanita dalam melaksanakan tanggungjawabnya sebagai isteri.

- (ii) Malaysia menarik kembali reservasinya ke atas Perkara 16(1)(b) pada tahun 1998. Perkara tersebut secara amnya memastikan hak sama rata lelaki dan perempuan untuk mengahwini pilihan mereka, dan perkahwinan hanya boleh diteruskan dengan persetujuan wanita yang terlibat. Dalam isu yang melibatkan hak wanita untuk berkahwin berdasarkan pilihan serta kerelaan hati, Perkara 16(1)(a) 16(1)(a) patut dibaca bersama-sama Perkara 16(1)(b) memandangkan kedua-dua peruntukan saling berhubung kait. Justeru, adalah digalakkan agar reservasi kepada Perkara 16(1)(b) turut ditarik.
- (iii) Amalan di negara Islam lain menunjukkan perkahwinan secara paksa atau tanpa persetujuan kedua-dua pihak tidak dibenarkan di sisi undang-undang. Negara Islam yang tidak membuat reservasi terhadap Perkara 16, seperti Yemen, Albania dan Azerbaijan, telah menjelaskan dalam undang-undang mereka bahawa perkahwinan secara paksaan adalah tidak sah. Di Albania, Perkara 53 Perlembagaan (dibaca bersama Seksyen 22 Kanun Keluarga) menjamin hak lelaki dan perempuan untuk berkahwin tanpa paksaan atau ugutan. Ia turut menyatakan perkahwinan secara paksaan adalah terbatal di sisi undang-undang.
- (iv) Berdasarkan konsep ekuiti dalam Islam yang dikenali sebagai *masalih mursalah*, satu konsep yang bertujuan untuk memelihara *maqasid al-syariah* – iaitu nyawa, keturunan, agama, harta dan akal bagi melindungi dan memastikan nasab keluarga yang baik – perkara yang terbaik adalah membenarkan perkahwinan dilaksanakan dengan persetujuan wanita. Ini adalah kerana dikhuatiri perkahwinan secara paksa akan menyebabkan berlakunya dosa yang lebih besar seperti zina atau nusyuz. Ini boleh merosakkan nasab keluarga atau unit keluarga dan masyarakat secara keseluruhannya.

SUHAKAM mengesyorkan agar Malaysia menarik balik reservasi terhadap Perkara 16(1)(b) bagi memberi pertimbangan serta pelaksanaan yang lebih baik terhadap Perkara tersebut secara amnya.

6. PROJEK PENYELIDIKAN

SUHAKAM telah menjalankan penyelidikan berhubung isu-isu utama seperti:

- (i) Pindaan kepada Seksyen 293(1) Kanun Acara Jenayah (mengenai khidmat masyarakat untuk pesalah muda); kaji selidik tersebut telahpun disiapkan.

- (ii) Aspek Perundangan dan Perlembagaan bagi Kebebasan Berfikir, Rasa Hati dan Beragama di Malaysia – tiga kaji selidik yang berbeza dilakukan bagi mendapatkan perspektif Muslim dan bukan Muslim; dua kajian telah disiapkan, manakala satu lagi kajian masih dijalankan.
- (iii) Hak Menukar Agama dan Kesannya dari Sudut Hak Asasi Manusia - tiga individu telah dipertanggungjawabkan bagi mendapatkan perspektif yang berbeza; kajian telahpun disiapkan.
- (iv) Kajian semula Akta Persatuan 1960.
- (v) Klausula penyingkiran dari sudut perlembagaan.
- (vi) Kajian semula keputusan Mahkamah Persekutuan dalam kes Highland Towers.
- (vii) Protokol Bagi Menghalang, Mengekang dan Menghukum Perdagangan Manusia Terutamanya Wanita dan Kanak-Kanak, Menyokong Konvensyen Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu Menentang Jenayah Terancang Transnasional – kaji selidik ini sedang dijalankan.

7. PERKEMBANGAN TERKINI

SUHAKAM sedang mengkaji dua enakmen yang diluluskan oleh Parlimen pada bulan Disember. Enakmen yang mendapat perhatian ramai adalah Akta Suruhanjaya Pelantikan Kehakiman 2008. Kebanyakan pakar perundangan prihatin terhadap keesahan Suruhanjaya tersebut apabila ia ditubuhkan kerana ianya mungkin akan menjejaskan beberapa peruntukan Perlembagaan Persekutuan yang berkaitan dengan prosedur pelantikan hakim.

Sesetengah pandangan undang-undang turut mempersoalkan sama ada Suruhanjaya Kehakiman diperlukan, apabila perkara paling mudah untuk dilakukan adalah meminda Perlembagaan Persekutuan, untuk mewajibkan rundingan oleh Ketua Hakim Negara dengan Majlis Peguman dan / atau Peguam Negara sebelum beliau memutuskan siapa yang akan dicadangkan untuk pelantikan di bawah Perkara 122(B).

Kontroversi daripada pelbagai pandangan yang berbeza ini adalah alasan yang cukup untuk pihak berkuasa menilai semula Suruhanjaya tersebut. Ianya akan menjadi satu permulaan yang kurang bijak bagi penubuhan Suruhanjaya tersebut serta berfungsi dalam keadaan kabur dari sudut undang-undang serta keesahannya.

SUHAKAM turut mengambil berat mengenai keputusan terbaru di Mahkamah Sivil Tertinggi yang menunjukkan keengganan mereka secara jelas atau kekurangan keberanian di pihak mereka, untuk

memutuskan isu-isu berkaitan perlembagaan yang melibatkan konflik bidang kuasa di antara undang-undang sivil dan syariah. Mahkamah Sivil seolah-olah menafikan / tidak melaksanakan tanggungjawab mereka, manakala Mahkamah Syariah pula cuba untuk melebarkan bidang kuasa mereka dengan mentakrifkan peranan mereka dengan lebih luas.

Menyentuh soal status semasa Perkara 121 (1) (a) Perlembagaan Persekutuan mengenai pemberian kuasa kehakiman kepada mahkamah lanjutan dari pindaan Perkara itu pada tahun 1988 yang agak kontroversi, SUHAKAM bimbang kesan daripada pindaan tersebut masih boleh dibahaskan. Trend penghakiman Mahkamah Persekutuan masa kini yang mencadangkan agar dalam sesetengah kes, Mahkamah Persekutuan mungkin tidak menjadi Mahkamah Utama adalah amat membimbangkan. Kebimbangan ini adalah sama dengan pengeneapan peranan serta tanggungjawab Mahkamah Persekutuan dalam menyemak keputusan yang dibuat di mahkamah rendah serta membangkitkan isu bidang kuasa Mahkamah Persekutuan yang terhad dalam hal-hal ini.

Rang Undang-Undang Suruhanjaya Pencegah Rasuah Malaysia (MACC) 2008 telah diluluskan oleh Parlimen pada bulan Disember tanpa sebarang pindaan. Sungguhpun ramai yang menyambut baik penubuhan tersebut, kebimbangan turut disuarakan berhubung kebebasan MACC sebagai satu badan yang berkecuali dan bebas. Ia tidak mempunyai kuasa bebas untuk mendakwa, sekurang-kurangnya dari sudut Undang-Undang. Perkara 145(3) Perlembagaan Persekutuan memberikan kuasa penuh tersebut kepada Peguam Negara. SUHAKAM turut berasa bimbang dengan laporan yang menyatakan penyalahgunaan kuasa menyiasat oleh pegawai tertentu, sungguhpun tidak berleluasa, namun sering dikaitkan dengan badan tersebut.

SUHAKAM mencadangkan untuk memantau laporan tersebut memandangkan keberkesanan MACC hanya akan tercapai sekiranya ia kekal sebagai sebuah badan yang bebas. Akan tetapi kebebasan turut mendorong penyalahgunaan kuasa; dan penyalahgunaan kuasa itu, sama ada benar atau tidak, hanya akan menjejaskan keberkesanan serta kebebasan Suruhanjaya itu sendiri.

AHLI KUMPULAN KERJA PEMBAHARUAN PERUNDANGAN DAN TRITI ANTARABANGSA

Dato' Muhammad Shafee Abdullah (Pengerusi)
Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun
Datuk Dr Raj Abdul Karim
Prof Dato' Dr Abdul Monir Yaacob
Tunku Datuk Nazihah Tunku Mohamed Rus
Datuk Paduka Zaitoon Dato' Othman
Dato' Haji Khalid Haji Ibrahim

KUMPULAN KERJA HAK SIVIL DAN POLITIK

Pada bulan Mei, SUHAKAM telah menubuhkan satu kumpulan kerja baru iaitu Kumpulan Kerja Hak Sivil dan Politik (CPRWG). Keperluan ini adalah berdasarkan kepada realiti politik baru Pilihan Raya Umum ke-12 yang telah meningkatkan momentum serta membawa kepada tuntutan untuk hak-hak sivil dan politik di kalangan masyarakat sivil.

Terma rujukan bagi CPRWG adalah:

- (i) Untuk meningkatkan dan mempromosi hak sivil dan politik dengan penekanan khusus pada kebebasan berhimpun, kebebasan bersuara, penahanan tanpa perbicaraan, undang-undang pencegahan dan hukuman mati.
- (ii) Untuk berusaha agar diberikan penekanan penting kepada hak asasi manusia oleh Ahli-ahli Parlimen.
- (iii) Untuk menganjurkan dialog dan perbincangan meja bulat bersama pertubuhan-pertubuhan masyarakat sivil dan parti-parti politik.
- (iv) Untuk mendapatkan pandangan dan maklum balas daripada orang ramai berkenaan hak sivil dan politik.
- (v) Untuk menjalankan penyelidikan berkenaan hak sivil dan politik.
- (vi) Untuk mengenal pasti amalan terbaik di peringkat antarabangsa berkaitan hak sivil dan politik.
- (vii) Untuk memantau sebarang pelanggaran hak sivil dan politik dengan kerjasama di antara Kumpulan Kerja dan Jawatankuasa lain dalam SUHAKAM.

Pada bulan November, CPRWG telah digabungkan dengan Kumpulan Kerja Hak Ekonomi, Sosial dan Kebudayaan. Entiti baru ini telah dinamakan semula sebagai Kumpulan Hak Ekonomi, Sosial, Kebudayaan & Sivil dan Politik (ECOSOC-CPR).¹

¹ Suruhanjaya pada mesyuarat yang ke 105 pada 10 Nov 2008, memutuskan untuk menggabungkan ECOSOC and CPRWG dan menamakannya semula sebagai Kumpulan Kerja Hak Ekonomi, Sosial, Kebudayaan, Sivil dan Politik (ECOSOC-CPR). Walau bagaimanapun, memandangkan kedua-dua kumpulan kerja telah menjalankan kerja-kerja substantif masing-masing, maka laporan bagi setiap aktiviti diasingkan mengikut bab di dalam Laporan Tahunan.

Dalam menjalankan tugasnya, CPRWG telah menganjurkan siri perbincangan bersama pelbagai kumpulan yang berkepentingan:

- (i) Sesi Dialog bersama pertubuhan-pertubuhan bukan kerajaan (NGO) di Sabah pada 12 Jun
- (ii) Sesi Dialog bersama NGO di Kuala Lumpur pada 17 Julai
- (iii) Perbincangan Meja Bulat bersama Kesatuan Sekerja pada 11 Ogos
- (iv) Sesi Dialog bersama NGO dan Media di Sarawak pada 12 Ogos

*Sesi dialog bersama media dan wakil NGO di Kuching, Sarawak
pada 12 Ogos*

Program-program ini telah direka untuk menggalakkan hubungan lebih erat antara SUHAKAM dan masyarakat sivil, serta bagi membolehkan Suruhanjaya mendapatkan pandangan dan maklum balas berkenaan hak sivil dan politik.

Terdapat penyertaan yang menggalakkan daripada wakil-wakil NGO, media, kesatuan-kesatuan sekerja termasuk parti politik. Perbincangan telah berjaya membuahkan pelbagai pendapat dan cadangan berkenaan hak asasi manusia dan juga berkenaan prestasi SUHAKAM.

1. ISU DAN SYOR PESERTA

(a) Kebebasan Berhimpun

Kumpulan masyarakat sivil mendapati terdapat batasan tertentu yang menghalang orang awam daripada mengamalkan hak kebebasan berhimpun, seperti yang termaktub di bawah Perkara 10(1) Perlembagaan Persekutuan dan Perkara 20 Perisytiharan Sejagat Hak Asasi Manusia (UDHR). Misalnya, semasa satu demonstrasi pada 10 November 2007, yang dianjurkan oleh Gabungan Pilihan raya Bersih dan Adil (BERSIH) bagi menuntut pembaharuan pilihan raya, dakwaan pencabulan hak asasi manusia didakwa berlaku semasa anggota penguat kuasa undang-undang menyuraikan perhimpunan.

SUHAKAM telah menggesa Kerajaan untuk menghormati kebebasan berhimpun di dalam setiap Laporan Tahunannya dan menerusi satu laporan khas berkenaan '*Freedom of Assembly*'. Menyedari perkara ini, peserta-peserta berpendapat bahawa kebanyakan syor tidak diendahkan oleh Kerajaan. Akta Keselamatan Dalam Negeri 1960 (ISA), Akta Polis 1967 dan Ordinan Darurat (Ketenteraman Awam dan Pencegahan Jenayah) 1969 telah dikenal pasti sebagai faktor utama menyekat hak sivil dan politik seseorang warganegara.

Dalam menjelaskan kebimbangan serius terhadap pencabulan hak asasi manusia oleh pihak berkuasa, para peserta menyarankan agar SUHAKAM memainkan peranan sebagai pemerhati di perhimpunan awam yang dianjurkan oleh NGO bagi memastikan bahawa hak untuk berhimpun adalah terpelihara.

(b) Kebebasan Berpersatuan

Pada Perbincangan Meja Bulat ahli-ahli kesatuan mendedahkan bahawa hanya kira-kira 8% daripada jumlah tenaga kerja adalah anggota kesatuan sekerja. Peratusan rendah ini adalah disebabkan peruntukan undang-undang dan tindakan pencegahan oleh majikan. Para pekerja mendapati amat sukar untuk menyertai atau menubuhkan kesatuan, atau dilarang daripada menyertainya.

Pelanggaran hak-hak pekerja juga merupakan satu kebimbangan utama. Dalam satu kes, sebuah syarikat swasta telah menyingkirkan wakil pekerja-pekerja kerana menubuhkan kesatuan. Beberapa majikan turut menyekat keanggotaan kesatuan dengan kenaikan pangkat pekerja – kenaikan pangkat kadang-kadang hanyalah merupakan perubahan kepada nama pekerjaan untuk menggambarkan penyerapan ke dalam kumpulan pengurusan.

Dalam sektor awam, peluang-peluang yang diberikan untuk kesatuan-kesatuan sekerja mewakili pekerja-pekerja adalah tertakluk kepada peraturan-peraturan kerajaan, khususnya disebabkan ketiadaan satu mahkamah tribunal untuk membela hak pekerja. Oleh itu, para peserta mendapati perlunya mahkamah tribunal bagi menangani isu-isu yang dihadapi oleh pekerja sektor awam. Turut dibangkitkan isu mahkamah tribunal yang telah ditubuhkan Kerajaan sebelum ini kemudiannya telah dibubarkan. Para peserta berpendapat bahawa keputusan ini adalah disebabkan kebanyakan kes yang diselesaikan didapati lebih menyebelahi para pekerja.

Pada teorinya, setiap kesatuan sekerja sepatutnya berkeupayaan untuk menggariskan undang-undangnya sendiri. Walau bagaimanapun, dalam situasi sebenar, kebebasan ini dihadkan oleh peruntukan Akta Kesatuan Sekerja 1959 yang mengawal dan menyelaraskan kesatuan sekerja dari segi nama kesatuan yang didaftarkan, keanggotaan, struktur dan penggabungan kepada badan-badan perundingan persekutuan dan asing. Ketua Pengarah Kesatuan Sekerja mempunyai kuasa yang luas untuk membatalkan pendaftaran atau menggantung mana-mana kesatuan sekerja, seperti yang termaktub di bawah Seksyen 12(3) Akta Kesatuan Sekerja 1959.

Berdasarkan kepada kesukaran yang dihadapi oleh pekerja, para peserta mengesyorkan agar Kerajaan meminda Akta Kesatuan Sekerja 1959 dan Akta Perhubungan Perindustrian 1967 untuk mendukung kebebasan berpersatuan.

(c) Kebebasan Bersuara dan Kebebasan Media

Walaupun kebebasan bersuara termaktub di bawah Perkara 10 (1) (a) Perlembagaan Persekutuan dan Artikel 19 UDHR, NGO dan wakil-wakil media berpendapat kebebasan media adalah terhad. Turut dibangkitkan tindakan media 'arus perdana' cuba memilih dan menyembunyikan sesetengah maklumat dan memilih dalam melaporkan sesuatu berita.

Walaupun bagaimanapun, media 'alternatif' seperti portal berita internet dan blog telah mencabar dominasi percetakan dan penyiaran media dalam pengumpulan dan penyebaran maklumat. Tindakan ini mengukuhkan kepentingan bagi membuat liputan berita yang tepat dan seimbang.

Telah dikenal pasti bahawa Akta Rahsia Rasmi 1972 (OSA), Akta Mesin Cetak dan Penerbitan 1984 (PPPA) dan ISA merupakan halangan utama kepada kebebasan media.

Undang-undang lain yang turut memberi kesan pada kebebasan bersuara adalah Akta Hasutan 1948; Akta Fitnah 1957; Akta Ketenteraman Awam (Pemeliharaan) 1958; Akta Filem (Penapisan) 1952; Akta Mahkamah Kehakiman 1964; Akta Hak Cipta 1987; Akta Komunikasi dan Multimedia 1998; Akta Penyerahan Bahan Perpustakaan 1986; Perlembagaan Persekutuan (Perkara 10, 63 dan 72); Akta Kesalahan Kecil 1955; dan Akta Bernama 1967.

(d) Penahanan tanpa Bicara

Para peserta tetap dengan pendirian bahawa setiap orang mempunyai hak kepada satu perbicaraan yang adil dan tidak sepatutnya disabitkan atau ditahan sehingga terbukti bersalah. Penyalahgunaan ISA dan contoh-contoh lain penahanan tanpa perbicaraan adalah gambaran kepada kurangnya pengiktirafan hak asasi manusia oleh Kerajaan. Kekecewaan juga disebabkan Kementerian Dalam Negeri kerap menegaskan bahawa tahanan-tahanan tidak boleh dibebaskan kerana 'kekurangan pemulihan'.

ISA, yang telah digubal pada 1948 untuk mengawal pemberontakan komunis, telah diubah menjadi undang-undang yang melanggar hak asasi manusia. Ia menafikan hak kebebasan dan hak kepada

perbicaraan yang adil, dan mengetepikan jaminan bahawa tiada siapa sepatutnya ditangkap secara sewenang-wenangnya, ditahan atau hidup dalam buangan seperti yang diperuntukkan di bawah Artikel 9 UDHR.

Para peserta sebulat suara bersetuju bahawa ISA dan undang-undang pencegahan lain harus dimansuhkan segera. Mereka turut menyeru Kerajaan supaya memberikan pertimbangan yang sewajarnya kepada syor SUHAKAM dalam laporannya, *'The Review of ISA'* yang diterbitkan pada 2003.

(e) Kematian dalam Tahanan

Menurut data yang didedahkan oleh Timbalan Menteri Dalam Negeri di Parlimen pada 8 Julai, terdapat 1,531 kematian dalam tahanan di antara 2003 dan 2007. Para peserta menyuarakan kebimbangan dan menekankan bahawa perkara ini adalah bertentangan dengan Artikel 3 dan 5 UDHR dan Artikel 10(1) Konvensyen Antarabangsa berkenaan Hak Sivil dan Politik (ICCPR). Dalam usaha mendesak Kerajaan untuk memberikan perhatian terhadap perkara tersebut, para peserta juga mengesyorkan agar sebuah Mahkamah Koroner ditubuhkan seperti yang dicadangkan oleh Suruhanjaya Diraja Penambahbaikan Perjalanan dan Pengurusan Polis Diraja Malaysia.

(f) Hak Pekerja Asing

Hak asasi manusia bagi pekerja asing adalah antara isu yang paling kerap dibincangkan dalam program. Pekerja-pekerja asing dilihat sebagai golongan rentan dan lebih mudah dieksploitasi kerana buta huruf. Mereka juga mendapati amat sukar untuk mendapatkan keadilan kerana kekurangan saluran yang bersesuaian, atau kebimbangan dihantar pulang dan tindakan-tindakan lain yang mungkin diambil oleh pihak berkuasa.

Walaupun Akta Perhubungan Perindustrian 1967 memperuntukkan setiap orang boleh menyertai kesatuan, pekerja asing telah dinafikan hak tersebut disebabkan syarat yang terkandung di dalam permit kerja mereka. Tambahan pula, mereka juga menderita disebabkan persepsi negatif bahawa mereka adalah satu liabiliti, dan cenderung untuk melakukan jenayah.

Seiringan dengan arus globalisasi, Kerajaan telah memperkenalkan skim bersifat anjal untuk menggalakkan perniagaan. Ini telah membawa kepada pertambahan keanjalan tenaga kerja terutamanya kepada syarikat-syarikat pembekalan perkhidmatan pekerja yang membawa masuk pekerja-pekerja asing. Disebabkan kekurangan polisi yang jelas dan seragam berkenaan pekerja asing, isu-isu pengambilan pekerja yang berlebihan, keterikatan pekerja kepada perjanjian dan penyeludupan manusia telah timbul.

Beberapa peserta mencadangkan agar Kerajaan seharusnya menggantung operasi syarikat-syarikat pembekalan perkhidmatan pekerja asing dan menggariskan satu dasar buruh yang komprehensif berpandukan prinsip-prinsip hak asasi manusia. Turut disarankan adalah isu-isu melibatkan pekerja

asing ditangani oleh Kementerian Sumber Manusia, berbanding Kementerian Dalam Negeri, disebabkan kedudukannya yang lebih wajar untuk menentukan permintaan khusus bagi buruh asing.

Perkara 8 Perlembagaan Persekutuan memperuntukkan: "Semua orang adalah sama di sisi undang-undang, dan berhak mendapatkan perlindungan yang sama rata di sisi undang-undang" Oleh itu, beberapa peserta berpendapat bahawa "semua orang" seharusnya ditafsirkan dengan luas agar ianya termasuk pekerja asing, pelarian dan pencari suaka, dan Kerajaan perlu memastikan kesemua mereka mendapat perlindungan di bawah prinsip-prinsip hak asasi manusia dan undang-undang.

*Pesuruhjaya Dato' N. Siva Subramaniam (tengah) mempengerusikan
Perbincangan Meja Bulat bersama Kesatuan Sekerja*

(g) Ketidakpatuhan Malaysia kepada Teras Prinsip Buruh PBA

Malaysia telah menandatangani lima daripada lapan teras Konvensyen Pertubuhan Buruh Antarabangsa (PBA). Pada 13 September 2005, Kementerian Sumber Manusia telah mengumumkan bahawa Kerajaan akan menguatkuasakan pemantauan tegas bagi memastikan pekerja asing diberikan layanan berdasarkan peruntukan-peruntukan Konvensyen. Walau bagaimanapun, berdasarkan penerusan pchanaan pekerja-pekerja asing oleh agensi penguatkuasaan, beberapa peserta berpendapat tindakan Kerajaan itu tidak konsisten dengan piawaian dalam Konvensyen.

Perisytiharan PBA pada Prinsip-prinsip Asas dan Hak di Tempat Kerja yang diterima pakai pada 1998 memerlukan semua Negara Ahli menghormati dan mempromosikan empat prinsip:

- (i) kebebasan berserikat dan pengiktirafan berkesan kepada hak untuk tawar-menawar secara kolektif;
- (ii) penghapusan buruh paksa atau buruh wajib;
- (iii) pemansuhan buruh kanak-kanak; dan
- (iv) penyingkiran amalan diskriminasi berkaitan pengambilan pekerja dan pekerjaan.

Para peserta menyatakan bahawa beberapa peruntukan undang-undang di Malaysia bertentangan dengan semangat prinsip teras. Misalnya, terdapat diskriminasi berdasarkan gender dalam Akta Kerja 1955, kerana tidak meliputi gangguan seksual pekerja. Tambahan pula, Akta Pampasan Pekerja 1952 menetapkan pembayaran pampasan penuh kepada seseorang wanita mestilah dibuat oleh Pesuruhjaya bagi pihaknya.

Sebagai salah sebuah Negara Ahli PBA, Malaysia harus meratifikasi Konvensyen 87 (kebebasan berserikat dan hak untuk mengurus) dan 111 (diskriminasi – pekerjaan) dan untuk memastikan semua pihak boleh bertanggungjawab dan dipertanggungjawabkan kepada piawaian buruh antarabangsa.

(dari kiri) Pesuruhjaya SUHAKAM Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun, Datuk Dr Denison Jayasooria, Dato' Dr Michael Yeoh Oon Kheng dan Tunku Datuk Nazifah Tunku Mohamed Rus di Sesi Dialog Hak Sivl dan Politik di Sabah pada 12 Jun

2. MESYUARAT SUSULAN

Sebagai tindakan susulan kepada perkara yang dibangkitkan semasa Perbincangan Meja Bulat bersama Kesatuan-kesatuan Sekerja, SUHAKAM telah mengadakan satu mesyuarat bersama Ketua Setiausaha Kementerian Sumber Manusia pada 25 September.

SUHAKAM menerima maklum balas berikut:

- (i) Kementerian sedang berusaha memperbaiki kelemahan dalam undang-undang dan peraturan melibatkan hak-hak pekerja, dengan memberikan pertimbangan pada elemen-elemen hak asasi manusia. Satu kajian semula akan dijalankan terhadap Akta Kerja (Sekatan) 1968 dan Akta Agensi Pekerjaan Swasta 1981 untuk menghalang pemerdagangan manusia dan isu-isu lain yang mengeksploitasi hak-hak pekerja.
- (ii) Sebuah Jawatankuasa Antara Jabatan, dipengerusikan oleh Ketua Setiausaha Kementerian, telah ditubuhkan untuk membangunkan satu mekanisme yang berkesan bagi menentukan jumlah buruh asing yang diperlukan oleh pelbagai sektor.
- (iii) Kementerian akan bekerjasama dengan pihak berkuasa lain untuk memastikan amalan baik di kalangan pegawai-pegawai penguat kuasa dalam berurusan dengan pekerja-pekerja asing.
- (iv) Di samping mengakui bahawa terdapat kebaikan dan kelemahan dalam pembekalan perkhidmatan pekerja asing, Kementerian telah membuat pindaan pada undang-undang yang relevan bagi memastikan pihak berkaitan dipertanggungjawabkan.
- (v) Kementerian bercadang menyeragamkan kontrak pekerja asing dan memperuntukkan mereka dengan sekuriti sosial.
- (vi) Kementerian telah menjalankan penyelidikan berkaitan gaji minimum di Malaysia. Kementerian telah mengadakan pertemuan dengan 12 majlis penggajian yang terdiri daripada wakil kesatuan sekerja, Persekutuan Pengilang-Pengilang Malaysia, Persekutuan Majikan-Majikan Malaysia, NGO dan badan-badan bebas berkaitan isu gaji minimum.
- (vii) Kementerian menyatakan kesediaan untuk menasihati Kerajaan agar menandatangani Konvensyen 87 dan 111 PBA.

3. SYOR SUHAKAM

(i) Penahanan tanpa bicara

Sejak penubuhannya, Suruhanjaya telah mengambil satu pendirian kukuh menentang ISA dan undang-undang pencegahan yang lain. Ia menegaskan bahawa:

- ISA dan undang-undang pencegahan lain harus dimansuhkan.
- Satu undang-undang baru yang komprehensif harus digubal – ia harus mengekalkan pendirian yang kukuh terhadap ancaman-ancaman keselamatan negara (termasuk keganasan), tetapi sejajar dengan prinsip-prinsip hak asasi manusia².

Sementara itu, SUHAKAM menyeru Kerajaan supaya memastikan setiap penggunaan ISA hanya boleh dilakukan dengan mengambil kira perlindungan yang sewajarnya. Dalam laporannya '*Review of the Internal Security Act 1960*', SUHAKAM telah membuat beberapa syor mengenai pembaharuan perundangan serta arahan pentadbiran dan prosedur, untuk memastikan perlindungan tersebut.

(ii) Kebebasan berhimpun

Hak untuk berhimpun secara aman adalah dijamin oleh Perlembagaan Persekutuan dan termaktub di bawah Artikel 20(1) UDHR dan Artikel 21 ICCPR. Oleh itu, SUHAKAM menyeru Kerajaan supaya mempertimbangkan syor-syor dalam laporan Suruhanjaya berkenaan '*Freedom of Assembly*' yang diterbitkan pada 2001.

Untuk isu-isu yang telah dibangkitkan oleh para peserta, SUHAKAM mengesyorkan agar pihak-pihak berkuasa yang berkaitan seharusnya:

- Mengkaji semula kaedah dan prosedur menyuraikan perhimpunan dan menyekat penggunaan kekerasan, gas pemedih mata, cota dan air yang mengandungi bahan kimia;
- Mengadakan rundingan bersama SUHAKAM dan NGO berkenaan isu kebebasan berhimpun bagi meningkatkan persefahaman; dan
- Memansuhkan peruntukan dalam Akta Polis 1967 yang memerlukan permohonan untuk permit polis bagi mengadakan perhimpunan atau aktiviti di tempat-tempat awam.

(iii) Kebebasan berpersatuan

SUHAKAM berpandukan kepada prinsip bahawa setiap orang mempunyai hak untuk kebebasan

² Butiran boleh didapati di dalam laporan SUHAKAM bertajuk '*Review of The Internal Security Act 1960*'.

berserpatuan termasuk untuk menubuhkan dan menyertai kesatuan sekerja bagi melindungi kepentingan-kepentingan mereka. Oleh itu, adalah disyorkan agar Kerajaan seharusnya:

- Meminda Akta Kesatuan Sektora 1959 dan Akta Perhubungan Perindustrian 1967 bagi mengiktiraf hak-hak pekerja, terutamanya hak untuk kebebasan berserpatuan bagi pekerja tempatan dan asing.
- Meralifikasi Konvensyen 87 PBA berkenaan kebebasan berserpatuan dan hak untuk mengelola, dan Konvensyen 111 mengenai diskriminasi (perkhidmatan dan pekerjaan).

(iv) Kematian dalam tahanan

SUHAKAM menegaskan bahawa Artikel 10(1) ICCPR yang memperuntukkan setiap orang yang dilucutkan kebebasan mereka haruslah dilayan dengan sifat perikemanusiaan dan maruah mereka sebagai manusia harus dihormati.

SUHAKAM mengesyorkan pindaan pada Kanun Prosedur Jenayah untuk menjadikannya mandatori bagi Majistret mengadakan siasatan terhadap semua kematian dalam tahanan, melainkan pertuduhan telah dibuat terhadap individu atas kesalahan menyebabkan kematian tersebut.

(v) Kebebasan bersuara dan kebebasan media

SUHAKAM mendapati kebebasan bersuara dan kebebasan media masih dikekang khususnya oleh PPPA, OSA dan ISA. SUHAKAM menegaskan bahawa setiap orang mempunyai hak untuk kebebasan bersuara dan pendapat, serta hak untuk mendapat dan melaporkan maklumat.

Menyedari bahawa kebebasan bersuara wujud bersama tanggungjawab, SUHAKAM menyeru Kerajaan supaya mengkaji semula PPPA dan OSA termasuk undang-undang lain yang menyekat kebebasan media. Kajian semula harus dilakukan khususnya peruntukan yang memberikan budi bicara mutlak kepada Menteri Dalam Negeri untuk melulus dan membatalkan lesen serta kekebalan daripada semakan kehakiman bagi keputusan-keputusan tersebut.

(vi) Ratifikasi ICCPR dan Protokol Opsyenal

SUHAKAM menegaskan syornya kepada Kerajaan untuk meratifikasi ICCPR dan Protokol Opsyenal bagi melindungi dan mempromosi hak sivil dan politik.

Kerajaan juga harus memastikan perundangan negara adalah sejajar dengan peruntukan-peruntukan ICCPR. Keupayaan Parlimen untuk mewujudkan undang-undang telah termaktub di bawah Perkara 74(1) dan Perkara 76(1)(a) Perlembagaan Persekutuan.

**AHLI KUMPULAN KERJA HAK SIVIL DAN POLITIK
(SEHINGGA 9 NOV)**

Dato' Dr Michael Yeoh Oon Kheng (Pengerusi)
Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun
Datuk Dr Chiam Heng Keng
Tan Sri Dr Asiah Abu Samah
Tunku Datuk Nazihah Tunku Mohamed Rus
Dato' N. Siva Subramaniam
Datuk Dr Denison Jayasooria
Dato' Choo Siew Kioh
Dato' Muhammad Shafee Abdullah
Dato' Haji Khalid Haji Ibrahim

**AHLI KUMPULAN KERJA HAK EKONOMI, SOSIAL,
KEBUDAYAAN & SIVIL DAN POLITIK (DARI 10 NOV)**

Dato' Dr Michael Yeoh Oon Kheng (Pengerusi)
Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun
Datuk Dr Chiam Heng Keng
Dr Mohammad Hirman Ritom Abdullah
Tan Sri Dr Asiah Abu Samah
Datuk Dr Raj Abdul Karim
Datuk Dr Denison Jayasooria
Dato' Choo Siew Kioh
Tunku Datuk Nazihah Tunku Mohamed Rus
Dato' Muhammad Shafee Abdullah
Dato' N Siva Subramaniam
Dato' Haji Khalid Haji Ibrahim

JAWATANKUASA ISU DAN KERJASAMA ANTARABANGSA (IICC)

Sebagai sebuah Institusi Hak Asasi Manusia Nasional (NHRI) di Malaysia, SUHAKAM memainkan peranan dalam isu dan kerjasama hak asasi manusia antarabangsa. Pada awal tahun penubuhannya, peranan ini sekadar berkaitan dengan fungsi-fungsi yang terdapat dalam Akta Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Malaysia 1999. Setelah semakin matang dari segi struktur, bidang kerja SUHAKAM mula merangkumi hal-hal pembangunan hak asasi manusia antarabangsa, dan peranan sedia ada di peringkat kebangsaan beransur-ansur berkembang dan mencakupi dimensi luaran.

Tuntutan yang semakin meningkat untuk turut serta dalam mekanisme-mekanisme hak asasi manusia di bawah Pertubuhan Bangsa-bangsa Bersatu (PBB); interaksi dengan NHRI lain; dan komitmen terhadap isu-isu bertema, telah menyebabkan perlunya satu titik tumpuan bagi SUHAKAM untuk melaksanakan kerja-kerja berkenaan. Jawatankuasa Isu dan Kerjasama Antarabangsa (IICC) yang sebelum ini dikenali sebagai Kumpulan Kerja Penyelidikan dan Dasar telah diberikan nama baru pada bulan Mei bagi memenuhi tuntutan ini.

IICC bekerjasama dengan badan-badan antarabangsa dalam memajukan hak asasi manusia. IICC memperakui bahawa pembangunan prinsip-prinsip hak asasi manusia di peringkat serantau dan di peringkat antarabangsa memberikan kesan yang besar terhadap agenda negara untuk memajukan serta melindungi hak asasi manusia. Namun, SUHAKAM percaya bahawa penyertaannya dalam isu-isu antarabangsa perlu berpandukan kesesuaian isu-isu tersebut dengan dasar kerajaan dan keadaan pembangunan negara.

IICC memberikan tumpuan khusus pada isu-isu serantau dan antarabangsa yang menyumbang kepada kemajuan hak asasi manusia di Malaysia. Pada permulaan tugas IICC, sesetengah isu dilihat sebagai mendatangkan kesan buruk kepada kebebasan dan fungsi-fungsi SUHAKAM sendiri. Sebagai contoh, tafsiran-tafsiran baru tentang prinsip-prinsip hak asasi manusia yang diterima umum, di bawah Pejabat Pesuruhjaya Tinggi Hak Asasi Manusia Pertubuhan Bangsa-bangsa Bersatu (OHCHR), dilihat sebagai terlalu menekankan tatacara penubuhan sesebuah NHRI. SUHAKAM menganggap isu ini dan isu-isu lain seperti sebagai cabaran untuk meningkatkan prestasi dan kedudukannya di peringkat antarabangsa.

Laporan berikut menerangkan isu-isu utama dan peristiwa-peristiwa antarabangsa yang menggambarkan komitmen IICC pada tahun 2008.

1. KEDUDUKAN SUHAKAM DALAM PBB DAN JAWATANKUASA KOORDINASI ANTARABANGSA UNTUK INSTITUSI-INSTITUSI NASIONAL DALAM PEMAJUAN DAN PERLINDUNGAN HAK ASASI MANUSIA (ICC)

Cabaran terbesar terhadap kewibawaan dan nama baik SUHAKAM adalah apabila terdapat kemungkinan status antarabangsa SUHAKAM diturunkan taraf daripada 'A' ke 'B', setelah diberikan peluang selama setahun daripada bulan April. Walaupun SUHAKAM berazam untuk memainkan peranan penting di kalangan NHRI sedunia, penurunan taraf ini, jika ianya berlaku, merupakan satu tamparan hebat yang tidak dijangkakan.

Di bawah ICC, Jawatankuasa Kecil Akreditasi (*Sub-Committee on Accreditation - SCA*) menilai NHRI seluruh dunia berdasarkan kepatuhan mereka terhadap Prinsip Paris. Bagi menjalankan tugas ini, SCA telah merangka statut-statut tertentu untuk mentafsir Prinsip Paris. NHRI berstatus 'A' membawa maksud kepatuhan penuh, manakala mereka yang berstatus 'B' membawa maksud kepatuhan separa. NHRI berstatus 'C' bermaksud ianya tidak patuh langsung dan tidak akan diterima di mana-mana mesyuarat atau mekanisme hak asasi manusia antarabangsa. NHRI berstatus 'B' tidak boleh bersuara di mesyuarat-mesyuarat PBB dan penyertaannya adalah amat terhad. Inilah yang mungkin terjadi kepada SUHAKAM.

Apabila Rang Undang-undang Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Malaysia dibahaskan pada tahun 1999, Menteri yang berkenaan menyatakan bahawa piawaian hak asasi manusia di Malaysia mematuhi Prinsip Paris. Rang Undang-undang tersebut diluluskan dan menjadi Akta Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Malaysia 597. Rentetan dari itu, SUHAKAM diberi status 'A' oleh SCA pada tahun 2002 yang berkekalan sehingga penilaian semula terhadap SUHAKAM pada bulan April 2008 gagal mencapai keputusan yang sama. Pada bulan Mac 2009 SCA akan membuat keputusan muktamad terhadap status SUHAKAM. Sementara itu, SUHAKAM masih berada pada status 'A' dan dibenarkan menyediakan apa-apa dokumen untuk mempertahankan kedudukannya, termasuk menyediakan maklumat mengenai sebarang langkah undang-undang yang diambil oleh Kerajaan.

Penilaian dan pemerhatian SCA terhadap kes SUHAKAM, berkisar pada empat perkara:

- (i) Proses pelantikan Pesuruhjaya SUHAKAM tidak telus dan pemilihan berdasarkan budi bicara Perdana Menteri dilihat sebagai tidak memadai.
- (ii) Pemilihan Pesuruhjaya berdasarkan kepelbagaian latar belakang dan jantina adalah tidak jelas.

- (iii) Tempoh perkhidmatan Pesuruhjaya selama dua tahun adalah terlalu singkat untuk dimanfaatkan dan jika pembaharuan tempoh perkhidmatan Pesuruhjaya hanya berdasarkan budi bicara Perdana Menteri, ini boleh menjejaskan kebebasan Pesuruhjaya yang mahukan tempoh perkhidmatan mereka dilanjutkan.
- (iv) SUHAKAM tidak bergiat secara aktif dalam mekanisme hak asasi manusia antarabangsa yang dikelolakan oleh Majlis Hak Asasi Manusia PBB.

Ketelusan dalam pelantikan Pesuruhjaya merupakan perkara yang paling kerap dibahaskan. Tatacara pelantikan Pesuruhjaya yang telah ditetapkan dalam Akta 597 tidak bertentangan dengan isi kandungan Prinsip Paris. Walau bagaimanapun, SCA – yang bertindak berpandukan statut-statut yang telah disediakan berdasarkan penilaian-penilaiannya yang lepas – menganggap tatacara yang diamalkan di SUHAKAM tidak telus, maka ianya tidak mematuhi Prinsip Paris. Perkara ini boleh dibahaskan tetapi ianya tidak akan mendatangkan apa-apa kebaikan, terutamanya dalam dunia yang semakin mementingkan kebertanggungjawaban dalam amalan hak asasi manusia.

Pemerhatian yang kedua dan ketiga boleh dijelaskan. Pelantikan Pesuruhjaya di SUHAKAM memang mempamerkan perwakilan yang sama rata dari segi latar belakang dan juga jantina. Perkara ini terdapat dalam rekod SUHAKAM sejak penubuhannya.

Pemerhatian keempat selalu ditimbulkan walaupun bagi NHRI yang berstatus 'A' sebagai gesaan supaya penglibatan dalam aktiviti-aktiviti PBB ditingkatkan. SUHAKAM telah bergiat secara aktif di rantau ASEAN dalam isu-isu hak asasi manusia. Namun, disebabkan aktiviti-aktiviti ini tidak berlandaskan triti, ianya dianggap di luar aktiviti PBB. Bertentangan dengan pemerhatian SCA, SUHAKAM telah memberi sumbangan positif kepada sistem hak asasi manusia antarabangsa dengan penglibatannya dalam aktiviti, persidangan dan bengkel-bengkel yang dianjurkan oleh OHCHR, termasuk peristiwa-peristiwa yang berkaitan pemajuan hak asasi manusia di bawah naungan PBB.

Kedudukan sukar yang tidak dijangkakan ini perlu ditangani serta-merta. Jika SUHAKAM diturunkan taraf, kesan terhadap kebolehpercayaan Malaysia sebagai sebuah negara demokratik dan terhadap kedudukannya di mata PBB amat memudaratkan. Sokongan Malaysia terhadap hal-hal hak asasi manusia antarabangsa juga akan diragui. Laporan-laporan yang dikemukakan oleh kumpulan-kumpulan masyarakat sivil kepada SCA turut menyumbang kepada penilaian negatif terhadap SUHAKAM tentang kepatuhannya pada Prinsip Paris. Laporan-laporan ini diterima pakai oleh SCA tanpa mengesahkan kebenaran isi kandungannya. SUHAKAM dan kerajaan tidak diberi peluang untuk membuat apa-apa bingkangan terhadap laporan-laporan tersebut.

SUHAKAM telah mengambil langkah-langkah sesuai dan praktis untuk mencadangkan kepada kerajaan beberapa pindaan kepada Akta 597 supaya ianya selari dengan pemerhatian-pemerhatian SCA bagi

memastikan SUHAKAM kekal pada status 'A'. Tarikh akhir pada bulan Mac 2009 memberi SUHAKAM masa yang terhad untuk berunding dengan kerajaan supaya satu keputusan yang dipersetujui berkenaan rangka pindaan yang telah dicadangkan oleh SUHAKAM boleh dicapai.

SUHAKAM telah banyak melibatkan diri dengan badan-badan bukan kerajaan untuk menunjukkan bahawa kedua-dua pihak mempunyai matlamat yang sama, dan juga bagi mengelakkan SUHAKAM dipersalahkan jika sebarang penurunan taraf berlaku. Satu kefahaman bersama mengenai kedudukan sukar negara telah dicapai oleh SUHAKAM dan kebanyakan badan bukan kerajaan pada sesi-sesi perundingan yang telah diadakan sebagai persediaan untuk Penilaian Semula Berkala Sejagat (*Universal Periodic Review = UPR*).

Tujuh organisasi masyarakat sivil yang telah menghadiri Mesyuarat Tahunan Forum Asia-Pasifik ke-13 pada 28-31 Julai, telah mengeluarkan satu kenyataan media menggesa Kerajaan supaya menunaikan janjinya untuk mengekalkan SUHAKAM pada status 'A'. Lantaran itu, Perdana Menteri telah menyatakan di Parlimen bahawa Kerajaan tetap beriltizam untuk memaju dan melindungi hak asasi manusia serta mengambil langkah-langkah yang perlu untuk menyemak kembali Akta 597 supaya SUHAKAM kekal pada status 'A'. Pada masa laporan ini ditulis, kerajaan masih belum mengambil apa-apa tindakan untuk menangani hal ini¹.

Perkara ini akan terus mendapat perhatian IICC pada tahun-tahun akan datang. Setakat ini, SUHAKAM tidak dipersalahkan oleh SCA atas apa-apa kelalaian dalam menjalankan tugas-tugas utamanya yang termaktub dalam Akta 597. Tanggapan buruk terhadap tatacara pelantikan Pesuruhjaya boleh dipertikaikan dan ia berada di luar konteks kekangan politik dalaman negara. Membuat pindaan yang berpatutan dengan segera terhadap Akta 597 merupakan jalan penyelesaian terbaik. Walaupun berlainan pendapat, SUHAKAM tetap menyokong peranan yang dimainkan oleh SCA dalam mengukuhkan lagi struktur dan tanggungjawab NHRI sedunia.

2. PENILAIAN SEMULA BERKALA SEJAGAT (*UNIVERSAL PERIODIC REVIEW - UPR*)

UPR yang telah ditubuhkan oleh Resolusi Persidangan Umum (*General Assembly Resolution*) yang ke 60/251 pada 15 Mac 2006, adalah mekanisme hak asasi manusia yang baru. Melalui UPR, Majlis Hak Asasi Manusia mengkaji semula penunaian tanggungjawab dan komitmen setiap 192 negara anggota PBB.

Penilaian semula ke atas Malaysia dijadualkan berlangsung semasa Sesi Keempat UPR pada 2-13 Februari 2009. Pihak yang berkepentingan termasuk SUHAKAM boleh menyumbang kepada proses UPR dengan

¹ Pada Sesi Keempat Kumpulan Kerja Penilaian Semula Berkala Sejagat di Geneva pada 11 Februari 2009, perwakilan kerajaan telah menyatakan bahawa beberapa langkah sedang diambil untuk memastikan SUHAKAM kekal sebagai sebuah NHRI yang boleh dipercayai dan disanjung. Jika langkah-langkah ini tidak membuahkan hasil atau berlaku selepas tarikh akhir SCA pada bulan Mac 2009, kemungkinan besar SUHAKAM akan diturunkan taraf ke status 'B', tanpa kesilapan sendiri.

mengemukakan satu laporan lima muka surat kepada Majlis Hak Asasi Manusia. Laporan-laporan tersebut akan digunakan sewaktu proses ini dijalankan di Geneva untuk menilai pencapaian dan cabaran yang dialami sepanjang tempoh empat tahun sebelumnya.

Sebagai persediaan menghadapi proses UPR, SUHAKAM telah terlibat dalam sesi perbincangan pada 14 dan 15 Ogos bersama badan-badan bukan kerajaan. Kedua-dua sesi perbincangan tersebut telah berlangsung dalam suasana muhibah. SUHAKAM juga telah menyumbang kepada penyediaan laporan UPR negara dengan menghadiri satu mesyuarat perundingan di Kementerian Luar Negeri pada 21 Ogos, yang turut disertai oleh badan-badan bukan kerajaan.

Laporan SUHAKAM untuk sesi UPR telah dihantar ke Geneva pada 4 Sept, sebelum tarikh akhir penyerahan bagi pihak yang berkepentingan. Laporan tersebut mengandungi 12 cadangan yang berkait rapat dengan isu-isu yang telah dibangkitkan.

IICC menghargai mekanisme UPR dan menganggapnya sebagai satu langkah yang wajar bagi menggesa Kerajaan supaya memenuhi tanggungjawabnya terhadap rakyat, di samping mengambil kira triti-triti hak asasi manusia yang masih belum ditandatangani oleh Malaysia.

3. FORUM NHRI ASEAN

Pengisytiharan Kerjasama yang telah ditandatangani pada 28 Jun 2007 oleh NHRI dari empat negara ASEAN – SUHAKAM, Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Indonesia, Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Filipina dan Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Nasional Thailand – memberi ruang bagi 'Forum NHRI ASEAN' untuk bertindak bersama-sama dalam isu-isu serantau.

Di Mesyuarat Rundingan ke-4 Forum NHRI ASEAN dari 29-31 Jan yang diadakan di Manila, beberapa langkah praktis telah diserap untuk meneruskan projek-projek bersama yang telah bermula sejak beberapa tahun yang lepas, berkenaan pekerja asing; anti-keganasan; pendidikan hak asasi manusia; laman web bersama; anti-pemerdagangan manusia; dan hak-hak ekonomi, sosial dan kebudayaan.

Mesyuarat-mesyuarat Kumpulan Kerja Teknikal (TWG) telah diadakan bagi mengambil tindakan susulan ke atas projek-projek bersama ini. Mesyuarat TWG ini telah berlangsung pada 28-30 April di Cebu, dan pada 27-29 Mei di Kuala Lumpur. Mesyuarat di Cebu berjaya menghasilkan satu rangka Terma Rujukan yang telah dipelopori oleh SUHAKAM dan dipersetujui bersama, untuk menubuhkan sebuah badan Hak Asasi Manusia ASEAN (AHRB). Ia telah disalurkan melalui Sekretariat ASEAN untuk dipertimbangkan oleh kerajaan-kerajaan ASEAN, sebagai satu persiapan kepada penubuhan AHRB di bawah Artikel 14, Piagam ASEAN 2007.

² Lampiran III muka surat 177

SUHAKAM akan mengukuhkan lagi kerjasama dengan ahli-ahli Forum NHRI ASEAN dalam membentuk sebuah mekanisme yang boleh dipercayai dan boleh menarik minat pakar-pakar hak asasi manusia terkemuka dari rantau ini serta rantau-rantau lain untuk menyertai bengkel dan persidangan yang dianjurkan oleh Forum ini. Sesetengah isu dan projek yang telah dijalankan oleh Forum ini, contohnya isu pekerja asing, memerlukan penyelidikan bersama dan juga maklumat daripada setiap ahli untuk mengatur satu penyelesaian serantau. Projek laman web bersama yang berpusat di Filipina sedang dijalankan, dan akan membolehkan peristiwa-peristiwa hak asasi manusia dan juga maklumat tentang ASEAN dikongsi bersama.

4. BADAN HAK ASASI MANUSIA ASEAN (AHRB)

Artikel 14 Piagam ASEAN 2007 memberi harapan baru dalam menubuhkan sebuah badan Hak Asasi Manusia ASEAN. Forum NHRI ASEAN terutamanya, amat bersemangat dengan kemungkinan penubuhan sebuah badan yang merangkumi seluruh rantau dan melibatkan NHRI di setiap negara ASEAN.

Forum NHRI ASEAN telah merangka sebuah Terma Rujukan untuk AHRB. Kumpulan-kumpulan masyarakat sivil, institusi-institusi penyelidikan strategik dan badan-badan bukan kerajaan hak asasi manusia yang terdapat di negara-negara ASEAN, termasuk Singapura yang tidak mempunyai NHRI, telah mengadakan mesyuarat masing-masing untuk merangka Terma Rujukan untuk pertimbangan ASEAN. Dalam pada itu, SUHAKAM telah menghadiri semua mesyuarat yang telah mereka anjurkan.

Input-input yang telah diberikan oleh masyarakat sivil dan juga NHRI mengenai Terma Rujukan ini, menunjukkan bahawa kesedaran terhadap kepentingan hak asasi manusia dalam isu-isu politik, ekonomi dan sosial serantau telah meningkat. Wawasan untuk mewujudkan AHRB yang berkesan mungkin akan mengambil masa untuk menjadi kenyataan. Memandangkan tahap pembangunan demokrasi di negara-negara ASEAN adalah berlainan dan wujudnya autoritarianisme di sesetengah negara ASEAN, kemunculan Terma Rujukan yang memenuhi amalan terbaik hak asasi manusia adalah diragui. Pendekatan berprinsip yang diambil oleh badan-badan bukan kerajaan dan NHRI untuk membentuk Terma Rujukan patut dipuji, tetapi pendekatan ini mungkin bertentangan dengan sikap sesetengah negara ASEAN yang kurang liberal. Oleh itu, secara hipotesisnya, usaha murni masyarakat sivil dan NHRI tidak akan dapat mengatasi tentangan daripada negara ASEAN walaupun tentangan tersebut datang hanya daripada sebuah negara.

Cara terbaik untuk menghasilkan Terma Rujukan yang diterima oleh semua negara ASEAN adalah dengan menubuhkan sebuah Panel Tahap Tinggi (*High Level Panel - HLP*) yang terdiri daripada wakil setiap negara ASEAN yang dipertanggungjawabkan merangka Terma Rujukan tersebut. Setakat ini, HLP telah bermesyuarat sebanyak enam kali, dan akan mengadakan enam mesyuarat lagi untuk memuktamadkan rangka tersebut sebelum ianya dibentang dan diserapkan pada hujung tahun 2009.

SUHAKAM telah turut serta secara aktif dalam pelbagai perbincangan mengenai Terma Rujukan dengan kumpulan-kumpulan masyarakat sivil. Ia juga telah menawarkan pandangan dan bekerjasama dengan wakil Malaysia untuk HLP, iaitu bekas Ketua Setiausaha Kementerian Luar Negeri, Tan Sri Ahmad Fuzi Abdul Razak.

Terdapat harapan besar supaya sebuah AHRB akan ditubuhkan. Dengan menyumbangkan pandangan dan juga rangka Terma Rujukan kepada HLP, Forum NHRI ASEAN telah menunjukkan kesediaannya untuk memenuhi agenda hak asasi manusia sejagat, yang akan mempercepatkan penubuhan NHRI di negara-negara ASEAN lain.

*Mesyuarat dengan HLP tentang Terma Rujukan, Manila, Filipina,
pada 11 Sept*

5. FORUM ASIA-PASIFIK NHRI (APF)

Forum Asia-Pasifik NHRI (APF) merupakan sebuah mekanisme hak asasi manusia di rantau Asia-Pasifik yang mempunyai keahlian NHRI daripada 17 negara. Berbeza dengan badan-badan di rantau Eropah, Afrika, Amerika Utara dan Amerika Selatan, APF merupakan sebuah mekanisme yang tidak berlandaskan triti. Namun, ia telah menunjukkan keberkesanan yang tinggi walaupun dengan hanya sebuah Sekretariat kecil di Sydney yang diketuai oleh seorang Pengarah Eksekutif. Pengerusi APF ditukar mengikut giliran. SUHAKAM telah menjadi tuan rumah kepada Mesyuarat Tahunan APF ke-13 di Kuala Lumpur pada 28-31 Julai, dan merupakan Pengerusi semasa.

Antara tajuk-tajuk perbincangan di mesyuarat itu adalah amalan terbaik dalam penyediaan UPR memandangkan ianya sebuah mekanisme yang baru; aktiviti-aktiviti dan impak ICC, dan juga maksud dan impak Artikel 29(2) UDHR.

Majlis Penasihat Juri (ACJ) yang memberi nasihat kepada Majlis Forum APF tentang tafsiran dan amalan piawaian hak asasi manusia antarabangsa, telah membincangkan isu-isu kebertanggungjawaban korporat, terutamanya dari segi penguatkuasaan syarikat-syarikat transnasional terhadap tanggungjawab hak asasi manusia.

*Peserta-peserta di majlis perasmian Mesyuarat tahunan ke-13 APF,
Kuala Lumpur pada 28-31 Julai*

6. PERANAN DALAM PEMBERIAN BANTUAN INSTITUSI KEPADA NHRI ASIA

Sebagai Pengerusi APF, SUHAKAM memainkan peranan utama dalam melawat ahli-ahli APF yang memerlukan sokongan luaran dan bantuan khidmat nasihat dalam melaksanakan fungsi-fungsi mereka. SUHAKAM telah menjalankan dua lawatan; termasuk satu lawatan ke negara yang tidak mempunyai NHRI mahupun ahli APF, tetapi dijangka akan menganggotainya kelak.

Lawatan pertama iaitu ke Colombo, dibuat atas permintaan Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Sri Lanka, pada 10-16 Sept. Suruhanjaya tersebut telah diturunkan taraf dari 'A' ke 'B' dan memerlukan kepakaran

APF untuk mengkaji sekiranya terdapat alasan tertentu bagi penurunan itu, dan untuk meminta bantuan dari aspek pembangunan sumber manusia dan latihan.

Lawatan kedua iaitu ke Islamabad adalah atas jemputan Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Ahli Parlimen Pakistan pada 18-19 Dis. Satu Rang Undang-undang untuk menubuhkan sebuah institusi hak asasi manusia nasional telah dibentangkan di Perhimpunan Nasional Pakistan. Perwakilan APF yang turut disertai oleh Penasihat Hak Asasi Manusia OHCHR telah diminta mengkaji Rang Undang-undang tersebut dan mencadangkan apa-apa pindaan supaya ianya mematuhi Prinsip Paris. Ia merupakan satu langkah yang diambil oleh kumpulan masyarakat sivil dan politik Pakistan bagi memastikan Rang Undang-undang tersebut diperkenankan oleh SCA. Pada masa laporan ini ditulis, APF masih lagi dalam proses menyiapkan laporan lawatan tersebut.

7. PELAN TINDAKAN HAK ASASI MANUSIA NASIONAL (NHRAP)

Cadangan supaya tiap-tiap negara patut memiliki sebuah NHRAP bermula di Persidangan Sedunia tentang Hak Asasi Manusia 1993. Bahagian II, Perenggan 71 daripada Pengisytiharan dan Program Tindakan Vienna 1993 menyatakan: 'Persidangan Sedunia tentang Hak Asasi Manusia mengesyorkan tiap-tiap negara mempertimbangkan kebaikan merangka sebuah pelan tindakan nasional yang mengenal pasti langkah-langkah bagi meningkatkan pemajuan dan perlindungan hak asasi manusia sesebuah negara'.

Mekanisme UPR juga menekankan kebaikan NHRAP dalam mempertingkatkan kedudukan hak asasi manusia sesebuah negara. Pada bulan Feb 2006, SUHAKAM telah membentangkan sebuah rangka NHRAP untuk pertimbangan Kerajaan. Sebagai maklum balas, Kerajaan menegaskan bahawa sebuah pelan seperti ini tidak diperlukan kerana Perlembagaan Persekutuan Malaysia telah pun meliputi aspek-aspek hak asasi manusia. SUHAKAM yakin bahawa sebuah NHRAP akan menjadi titik rujukan dan garis panduan utama dalam mengambil tindakan berkaitan isu-isu hak asasi manusia.

Pembentukan sebuah NHRAP adalah berfaedah dan SUHAKAM akan terus berusaha ke arah membentuk sebuah NHRAP. Dalam apa hal sekalipun, sebuah NHRAP tetap memerlukan kelulusan Kerajaan jika ianya ingin dilaksanakan; oleh itu penyertaan masyarakat sivil pada peringkat persediaan adalah perlu untuk menunjukkan persetujuan ramai dalam mewujudkan sebuah NHRAP.

8. PENYERTAAN DALAM PERBINCANGAN SERANTAU DAN ANTARABANGSA

Pesuruhjaya-pesuruhjaya IICC telah mewakili SUHAKAM ke beberapa mesyuarat, di mana kandungannya berkaitan dengan kumpulan kerja dan jawatankuasa lain di SUHAKAM. Laporan yang berkenaan boleh didapati di pejabat-pejabat SUHAKAM atau di laman web SUHAKAM:

- Sesi ke-20 Mesyuarat Tahunan ICC, Geneva, 14-18 April;
- Sesi Tetap ke-7 Majlis Hak Asasi Manusia, Geneva, 2-27 Mac; dan
- Persidangan Antarabangsa tentang Hak Asasi Manusia di kalangan Migran dan Masyarakat Berbilang Budaya: Martabat dan Keadilan untuk Semua Migran di Seoul dan Lawatan Sambil Belajar ke NHRI Korea, 10-14 Nov.

AHLI-AHLI JAWATANKUASA ISU DAN KERJASAMA ANTARABANGSA

Dato' Choo Siew Kioh (Pengerusi)
Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun
Datuk Dr Chiam Heng Keng
Tunku Datuk Nazihah Tunku Mohd Rus
Datuk Dr Denison Jayasooria
Dato' Dr Michael Yeoh Oon Kheng
Datin Paduka Zaitoon Dato' Othman

AKTIVITI-AKTIVITI PEJABAT SUHAKAM DI SABAH

Ramai yang berpendapat bahawa SUHAKAM adalah agensi terbaik untuk menyuarakan ketidakpuasan hati. Pejabat Sabah telah meluangkan masa yang banyak bagi mengendalikan aduan oleh pengadu-pengadu secara terus. Apa yang menarik, pendatang-pendatang tanpa izin juga turut menemui SUHAKAM untuk meminta bantuan.

Walaupun terdapat beberapa kes aduan tidak melibatkan pelanggaran hak asasi manusia, namun peluang ini diambil bagi menerangkan fungsi dan peranan SUHAKAM. SUHAKAM turut membantu dalam mengenal pasti agensi Kerajaan yang berkaitan dengan aduan yang dibuat. Sekiranya pengadu tidak boleh membaca atau menulis, Suruhanjaya akan tetap berusaha memberikan bantuan.

Pada tahun ini, Jabatan Perhutanan Negeri telah memberikan maklum balas kepada laporan lawatan lapangan SUHAKAM ke Sandakan, Tawau, Semporna dan Keningau pada tahun 2007. Lawatan-lawatan ini adalah lanjutan kepada aduan yang diterima berkenaan pendakwaan pelanggaran hak asasi di kalangan kumpulan kakitangan penguatkuasa dari Jabatan Perhutanan. Pengadu juga mendakwa bahawa rumah mereka telah dibakar. Dalam maklum balasnya, Pengarah Jabatan Perhutanan menegaskan bahawa semua tindakan yang diambil adalah sejajar dengan peruntukan Enakmen Perhutanan, dan pengadu boleh membawa jabatan itu ke Mahkamah sekiranya mereka berasa hak mereka dicabuli. Satu kumpulan telahpun membawa aduan ini kepada mahkamah.

SUHAKAM telah menasihati Kerajaan Negeri dan pegawai-pegawai yang menguruskan tanah dan hal-hal perhutanan agar lebih memahami, bertimbang rasa, mengasihani, mengurangkan pendekatan perundangan serta menggunakan kebijaksanaan dalam menangani isu tanah. SUHAKAM juga ingin menggesa Kerajaan Negeri supaya memberi perhatian kepada 10 cadangan khusus mengenai hal-hal tanah pada tahun 2005, memandangkan aduan berterusan yang diterima masih banyak. Walaupun pejabat Setiausaha Sumber Asli di Jabatan Ketua Menteri Sabah yang bertanggungjawab menguruskan hal-hal tanah dan perhutanan, telah memberi jaminan secara lisan namun sehingga kini masih tiada maklum balas diterima daripada Kerajaan Negeri mengenai cadangan-cadangan tersebut.

Pejabat SUHAKAM di Sabah terus mengadakan aktiviti-aktiviti seperti menganjurkan *roadshow* di peringkat daerah; sesi bertemu rakyat di Tamu dan lawatan ke pusat-pusat tahanan. Selain itu ia turut mengambil bahagian dalam projek Kaunter Aduan Bergerak Bersepadu yang dianjurkan oleh Biro Pengaduan Awam di Sabah.

1. ISU-ISU DAN SYOR OLEH PESERTA

Pejabat Sabah telah menerima sejumlah 389 aduan, 102 daripadanya berjaya diselesaikan, 75 tidak memerlukan tindakan dan 212 aduan sedang diberi perhatian.

Jadual 1: Aduan Diterima oleh Pejabat Sabah, 2008

NO.	JENIS ADUAN	JUMLAH KES
1.	Isu Kewarganegaraan	144
2.	Hal-hal Tanah	130
3.	Agensi Kerajaan (Polis & Imigresen)	40
4.	Hal-hal Pekerjaan	22
5.	Keperluan Asas	19
6.	Hal-hal Kebajikan	8
7.	Lain-lain	26
	Jumlah	389

2. ISU KEWARGANEGARAAN

Tahun ini menunjukkan peningkatan signifikan dalam jumlah aduan secara terus, termasuk daripada pendatang tanpa izin. Isu-isu yang melibatkan pendatang asing ini telah menjadi punca pelbagai masalah di Sabah. Bukti masalah yang rumit dan membimbangkan ini boleh dilihat pada kes-kes aduan secara terus di bawah:

- (i) Seorang warga Filipina mengadu bahawa anak-anaknya tidak diterima belajar di salah sebuah sekolah kebangsaan walaupun dia memiliki MyKad. Sijil kelahiran menunjukkan dia dilahirkan di Kampung Pirasan, Kota Marudu. Pengadu tersebut mengakui bahawa dia sendiri tidak pernah pergi ke Kampung Pirasan – tempat tersebut tidak wujud. Sijil kelahirannya pula menunjukkan dia dan ibu bapanya adalah pendatang asing. Bagaimana dia boleh memiliki dokumen MyKad tersebut amat mengelirukan.
- (ii) Seorang lagi warga Filipina telah memiliki kad pengenalan “Bunga Raya” (Kad Pengenalan lama) sejak 1994. Dia juga telah menjadi ahli sebuah parti politik. Dia telah memohon untuk mendapatkan

kad pengenalan baru, tetapi permohonan itu tidak berjaya. Dia berkata kad pengenalan itu hanya boleh digunakan semasa pilihan raya sahaja, kerana dia boleh mengundi di daerah Libaran. Selain itu, ia tidak boleh digunakan untuk tujuan lain.

- (iii) Seorang warga Filipina berumur 24 tahun, yang mempunyai sijil lahir memberitahu dia dilahirkan di Labuan pada 3 November, 1984. Ini menunjukkan dia dan ibu bapanya bukan warganegara Malaysia. Namun pada tahun 1998, bapanya telah memiliki kad pengenalan lama dan dua tahun kemudian telah diberikan MyKad. Aduannya adalah isteri dan anak perempuannya tidak dapat memiliki dokumen itu hingga sekarang.
- (iv) Sepasang warga Filipina yang mempunyai lapan orang anak tidak mempunyai dokumen peribadi yang relevan. Walau bagaimanapun, suami dan tiga orang anaknya dapat memiliki MyKad. Pengadu tersebut menyatakan isteri dan anaknya yang lain tidak dapat memiliki MyKad.
- (v) Seorang warga Filipina berumur 56, mempunyai MyKad yang membuktikan dia adalah rakyat Malaysia, iaitu seorang Muslim dan bumiputera. Dua anak lelaki berusia 23 tahun dan 21 tahun, masing-masing tidak mempunyai dokumen pengenalan kerana sijil lahir mereka menunjukkan mereka bukan warganegara. Mengikut dokumen, ibu bapa mereka juga bukan warganegara. Pengadu tersebut menyatakan kedua-dua anak lelakinya masih belum memiliki MyKad walaupun dia telah memilikinya. Dia mengakui bahawa gambar dalam MyKad adalah kepunyaannya, namun nama yang tertera dimiliki oleh orang lain.
- (vi) Seorang warga Filipina yang pernah ditahan di bawah ISA 1960 dari 16 November, 1995 hingga 15 November 1997 di Pusat Tahanan Perlindungan Kamunting, Taiping, Perak. Dia ditahan di Kota Kinabalu atas dakwaan terlibat dalam pengeluaran dokumen pengenalan kepada pendatang asing. Selepas dibebaskan dia pulang ke Filipina, meninggalkan isteri dan anaknya di Sabah.

Pada 2008, dia telah kembali ke Sabah untuk bertemu dengan keluarganya. Pada September dia telah pergi ke Jabatan Pendaftaran Negara (JPN) untuk bertanyakan status permohonan MyKadnya. Dia mendakwa bahawa kad pengenalan dia dan isterinya telah siap tetapi dokumen itu tidak akan dikeluarkan. Dia juga mendakwa untuk memasuki Sabah tanpa dokumen adalah amat mudah.

- (vii) Seorang warga Filipina dan Indonesia didapati mempunyai nama dan dokumen pengenalan yang sama - H053907. Warga Filipina tersebut mendakwa dilahirkan di Kampung Likas, Kota Kinabalu, manakala warga Indonesia tersebut lahir di Beaufort. Warga Filipina itu telah memiliki MyKadnya pada Disember, sementara warga Indonesia pula masih menunggu dokumen pengenalannya. Warga Filipino tersebut membuat aduan mengenai tuntutan bayaran Keselamatan Sosial yang tidak dibayar kepadanya kerana persoalan terhadap status kerakyatannya.

(viii) Berbeza dengan kes-kes ini, seorang penduduk di Sabah yang dilahirkan di Kampung Mandurian, Pitas pada 24 Mac, 1975 masih menunggu MyKadnya. Kedua-dua ibu bapanya adalah warganegara Malaysia dan telah tinggal di Kampung Mandurian sepanjang hayat mereka. Pengadu tersebut mempunyai sijil kelahiran sah yang dikeluarkan oleh JPN, yang telah mengarahkannya untuk menunggu lagi keputusan permohonannya. Dia sehingga hari ini sudah menunggu selama 12 tahun! Disebabkan itu, kehidupannya agak sukar memandangkan dokumen tersebut diperlukan dalam pelbagai urusan seperti membuka akaun bank dan menginap di hotel. Dia mengadu bahawa haknya sebagai seorang rakyat telah dilucutkan.

Pejabat Sabah telah merujuk semua kes ini ke pihak berkuasa untuk perhatian dan tindakan yang wajar. Sehingga laporan ini ditulis, maklum balas masih belum diterima.

Syor-Syor SUHAKAM

- Kementerian Dalam Negeri harus menjalankan siasatan terperinci terhadap dakwaan bahawa pendatang tanpa izin di Sabah memiliki status warganegara dan MyKad.
- MyKad yang dikeluarkan secara palsu harus ditarik balik
- Kerajaan Persekutuan harus telus dan mengeluarkan status perangkaan penduduk asing di Sabah dengan tepat.
- Suruhanjaya Pilihan Raya harus meneliti status senarai semua pengundi yang berdaftar bagi memastikan rakyat yang sah sahaja boleh mengundi.
- Kerajaan Persekutuan harus memastikan pendatang tanpa dokumen yang sah tidak dibenarkan memasuki Sabah.

3. SESI BERTEMU RAKYAT

Sesi-sesi ini bermula pada 2007 dengan kerjasama Biro Pengaduan Awam Negeri. Biro Pengaduan Awam Persekutuan juga turut serta ketika laporan ini ditulis.

Program akar umbi ini melibatkan tiga agensi yang berkongsi kaunter di kebanyakan "tamu" di kawasan pedalaman Sabah. Sesi-sesi ini telah memberikan para penduduk peluang mengenali fungsi dan peranan ketiga-tiga agensi ini, serta mengenal pasti agensi yang berkenaan untuk dipanjangkan aduan. Sesi ini diadakan di sepuluh lokasi sepanjang tahun.

(i) Semporna, 26 Februari

Maklum balas yang diterima adalah di luar jangkaan memandangkan orang ramai terlibat dengan kempen Pilihan Raya Umum ke 12 pada 8 Mac. Walaupun 80 *folder* telah diedarkan, hanya dua aduan berkaitan pelanggaran hak asasi manusia diterima.

(ii) Kinabatangan, 28 Februari

Sekali lagi, disebabkan kempen pilihan raya masih berjalan, kehadiran peserta adalah kurang memuaskan. Walau bagaimanapun 50 *folder* SUHAKAM telah diedarkan.

(iii) Ranau, 29 Mac

Beberapa orang penduduk kampung membuat aduan bahawa sebelum pilihan raya, ahli-ahli politik telah menjanjikan projek-projek pembangunan, terutamanya pembinaan dan penaikan taraf jalan-jalan di kawasan pedalaman. Bagi meyakinkan para penduduk kampung, papan tanda-papan tanda yang menyatakan cadangan projek telah dipacakkan tanpa tarikh pelaksanaan. Menurut penduduk kampung yang mengunjungi kaunter SUHAKAM, ahli-ahli politik berkenaan tidak tampil di mana-mana kawasan selepas pilihan raya.

Seorang pengadu telah mengemukakan isu sebuah balai raya di Kampung Rondoggung Lama telah dijadikan perpustakaan. Dia mencadangkan sebuah balai raya baru dibina, memandangkan pentingnya sebuah balai raya di kampung itu.

Beberapa aduan yang menarik perhatian SUHAKAM ialah banyak jalan di kawasan pedalaman yang teruk dan memerlukan pembaikan segera. Aduan lain ialah mengenai permohonan tanah yang telah dihantar sejak awal tahun 80an masih tidak dilayan, dan seterusnya tanah yang sama telah dihadiahkan kepada syarikat komersial yang menghantar permohonan mereka selepas itu.

Seorang pengadu tidak berpuas hati dengan dasar baru Kerajaan yang melarang pengasingan tanah untuk penanaman yang mempunyai kecerunan 25° atau lebih. Dia menyatakan berdasarkan pengalaman telah terbukti bahawa tanaman itu boleh diusahakan dengan jayanya.

(iv) Tuaran, 30 Mac

Kebanyakan aduan yang diterima adalah mengenai hal-hal tanah. Seorang pengadu memberitahu, di bawah pentadbiran BERJAYA, tanah di Kampung Malangang Baru, Kiulu telah diwartakan untuk kegunaan Lembaga Kemajuan Perhutanan Negeri Sabah. Seterusnya, ia telah ditarik balik pewartaannya dan dikembalikan kepada hak milik kepada Kerajaan Negeri. Namun, tiada sebarang maklum balas kepada permohonan untuk membangunkan kawasan itu.

Pengadu lain menyatakan tanahnya telah diambil untuk Projek Industri Kota Kinabalu. Dia tidak berpuas hati dengan kuantum pampasan dan mendakwa pihak berkuasa yang bersikap pilih kasih.

Seorang pengadu mengingatkan SUHAKAM bahawa dia masih menunggu maklum balas mengenai aduan berkaitan tanah yang telah dihantar ke Pejabat Sabah. Aduan lain merujuk kepada kes Kampung Tajau, yang menurut beliau telah wujud ketika hutan itu diwartakan. Pewartaan itu telah melibatkan kawasan kampung tersebut.

Orang awam mendapatkan maklumat lanjut mengenai hak asasi dan SUHAKAM dan membuat aduan di kaunter SUHAKAM semasa roadshow di Ranau pada 29 Mac

(v) Nabawan, 14 Mei

Seramai 80 orang telah mengunjungi kaunter SUHAKAM dengan berbagai-bagai aduan.

- Masalah sosial telah dikaitkan dengan penambahan jumlah pendatang tanpa izin dari Filipina dan Indonesia. Pengadu-pengadu mendakwa keselamatan mereka terancam. Insiden-insiden jenayah seperti aktiviti berkaitan dadah, rompakan, kecurian dan samun telah menjadi satu kebiasaan.
- Turut didakwa ramai pendatang tanpa izin memiliki status kewarganegaraan dan MyKad, sementara ramai penduduk tempatan tidak mempunyai sijil lahir mahupun MyKad. Oleh itu penduduk tempatan telah dilucutkan hak kepada pendidikan dan tidak mempunyai kerakyatan di negara sendiri.

- Beberapa pengadu juga menyuarakan kekecewaan terhadap JPN kerana enggan mendaftarkan kelahiran anak luar nikah, walaupun setelah pasangan tersebut berkahwin. Mereka berkata anak-anak ini telah menjadi mangsa birokrasi.
- Para penduduk juga mengadu tanah mereka telah diambil secara paksa untuk pembinaan jalan Keningau/Sepulot, yang disiapkan pada 2003. Walau bagaimanapun mereka masih menunggu bayaran pampasan.
- Beberapa pengadu menyuarakan ketidakpuasan hati terhadap permohonan tanah yang masih dalam pertimbangan, sementara permohonan yang dihantar kemudian pula telah diluluskan.
- Turut didakwa ialah terdapat unsur pilih kasih dalam pembahagian bantuan kebajikan, apabila terdapat permohonan yang tidak dilayan, sementara yang dihantar kemudian diluluskan.

(vi) Sook, 15 Julai

Ketidakpuasan utama adalah mengenai:

- Keadaan jalan-jalan di pedalaman yang teruk – seorang pengadu menceritakan satu insiden di mana kenderaan milik Lembaga Tabung Getah Sabah (*Sabah Rubber Fund Board*) telah terbalik ketika dalam perjalanan memungut getah daripada pekebun kecil.
- Masalah-masalah tanah yang sama seperti bahagian lain di Sabah.
- Permasalahan sosial yang berkaitan dengan kewujudan populasi pendatang tanpa izin yang besar.

(vii) Membakut, 10 Jun

Ketua-ketua kampung, pengerusi-pengerusi Jawatankuasa Kemajuan dan Keselamatan Kampung (JKKK), pemimpin-pemimpin tempatan dan daerah telah menemui SUHAKAM. Sebanyak 10 aduan telah dihantar, dengan majoriti berkaitan dengan hal-hal tanah. Ada yang tidak berpuas hati dengan kuantum pampasan, dan ada yang kecewa dengan pengurusan yang tertangguh.

(viii) Sipitang, 11 Jun

Semua kes yang ditimbulkan adalah berkaitan hal tanah. Seorang pengadu mengingatkan SUHAKAM tentang aduan yang telah dihantar pada tahun 2005. Menurutnyanya Kampung Mondolong telah diwartakan pada 1982 sebagai kampung simpan. Namun, sebuah syarikat komersial besar telah memasuki kawasan tersebut dan para penduduk kini berhadapan dengan kemungkinan kehilangan tanah. Situasi sebenar masih lagi kabur sehingga kini.

(ix) Pitas, 1 Julai

Seramai 80 orang telah melawat kaunter SUHAKAM. Ramai yang ingin mempelajari tentang hak asasi manusia dan kerja-kerja Suruhanjaya. Dua aduan telah diterima mengenai hal-hal tanah, tiga aduan mengenai infrastruktur tidak sempurna. Kira-kira 100 *folder* SUHAKAM telah diedarkan.

(x) Matunggong, 3 Julai

Walaupun 102 *folder* telah diedarkan kepada pengunjung, hanya satu aduan yang diterima. Pengadu itu berasal dari Bukit Lalang, yang meluahkan kekecewaannya terhadap Kerajaan Negeri yang tidak memberikan maklum balas kepada permintaan keperluan asas oleh penduduk kampung. Penduduk kampung juga telah memohon supaya tanah yang mereka duduki diubah menjadi kampung simpan.

Orang ramai mendapatkan maklumat lanjut mengenai hak asasi dan SUHAKAM dan membuat aduan di kaunter SUHAKAM semasa roadshow di Matunggong pada 3 Julai

4. ROADSHOW SUHAKAM

Program ini merupakan aktiviti berterusan yang dijalankan oleh Pejabat Sabah bermula Julai 2002. Secara umumnya, Ahli Parlimen atau Ahli Dewan Undangan Negeri telah dijemput untuk merasmikan program ini. Ini diikuti dengan taklimat mengenai hak asasi manusia serta fungsi dan peranan SUHAKAM. Sejak 2007, Biro Pengaduan Awam Negeri juga telah diberikan slot untuk menerangkan fungsi dan peranannya. Biro Pengaduan Awam Persekutuan di Sabah turut menyertai program ini.

Kerjasama ini melambangkan perancangan yang sempurna di antara ketiga-tiga agensi untuk berkhidmat kepada rakyat dengan cara yang paling baik. Ketiga-tiga agensi ini mempunyai fungsi yang sama, iaitu menyediakan saluran penyerahan aduan. SUHAKAM mengawal pelanggaran hak asasi manusia, sementara Biro Pengaduan Awam Negeri dan Persekutuan menguruskan aduan-aduan mengenai kakitangan Kerajaan dan agensi-agensi Persekutuan dan Kerajaan Negeri.

Kebanyakan peserta terdiri daripada ketua-ketua politik, ketua-ketua masyarakat, penjawat awam, ahli Badan Bukan Kerajaan, ketua daerah, ketua-ketua tempatan, pengetua sekolah, guru, pelajar dan orang awam. Kehadiran dianggarkan antara 250 dan 1,200 peserta di setiap tempat program ini diadakan.

(i) Pulau Banggi, 26 Mac

Program *Roadshow* diadakan di Pekan Kerakit, dan dirasmikan oleh Penolong Pegawai Daerah Banggi Encik Yassin Nasir. SUHAKAM diwakili Naib Pengerusi Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun dan Pesuruhjaya Dato' Siva Subramaniam; dan Biro Pengaduan Awam diwakili oleh Haji Aliuddin Haji Mohd Onon. Kira-kira 250 peserta telah hadir. Pengetua baru SMK Banggi Encik Nordin Haji Awang Bosar turut menyertai panel ini.

Peserta telah membangkit isu, syor dan aduan-aduan berikut:

- Jabatan Pendaftaran Negara dan Jabatan Tanah dan Ukur sepatutnya membuka pejabat di Pulau Banggi;
- Permohonan tanah yang dikemukakan oleh 50 keluarga tidak dipertimbangkan oleh agensi berkaitan, sebaliknya kawasan yang sama telah diluluskan untuk kegunaan sebuah agensi Kerajaan;
- Ketua kampung haruslah lebih komited dalam menjalankan tugas;
- Elaun pengerusi dan ahli-ahli JKKK haruslah dikaji semula. Penolong Pegawai Daerah memaklumkan claun-claun mereka telah dinaikkan berkuat kuasa Februari dan mereka sepatutnya telah menerima kadar baru itu pada bulan berikutnya;
- Pengeluaran hak milik tanah mengambil masa yang begitu lama – seorang pengadu yakin bahawa hampir 90% kes masih belum mendapat kelulusan;
- Banggi sepatutnya dinaiktaraf daripada daerah kecil kepada daerah penuh – Penolong Pegawai Daerah menjelaskan permohonan telah dibuat, tetapi Banggi masih tidak memenuhi ciri-ciri daerah penuh dari segi saiz populasi dan penajaan pendapatan;

- Penghormatan terhadap Hak Tanah Adat Orang Asal oleh pihak berkuasa masih belum memuaskan;
- Banggi tidak mempunyai doktor walaupun mempunyai sebuah klinik, Seorang peserta menyatakan sekurang-kurangnya tiga buah klinik diperlukan; dan
- Tambang feri dan pengangkutan lain sepatutnya dikurangkan untuk warga emas dan kanak-kanak.

Kehadiran pegawai-pegawai tempatan amat bermanfaat kerana mereka boleh memberi penerangan ke atas isu-isu yang dibangkitkan.

(ii) Daerah Tongod, 7 Ogos

Program telah dirasmikan oleh YB Masiung Banah, ADUN Kuamut. SUHAKAM diwakili oleh Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun dan Dato' Siva Subramaniam, sementara Puan Moines Jenjeli mewakili Biro Pengaduan Awam Negeri dan Cik Claire William Sorimpot dari Biro Pengaduan Awam Persekutuan.

Lebih kurang 90% isu yang dibangkitkan adalah berkaitan tanah. Bekas Ahli Parlimen, Encik Johny Intang, mengetengahkan terdapat kawasan tanah yang luas di bawah Hak Tanah Adat Orang Asal telah dijajah oleh syarikat-syarikat komersial besar. Ketua-ketua kampung mendakwa penduduk kampung diberi galakan oleh ketua-ketua politik untuk membangunkan tanah tanpa menunggu kelulusan, atas pembiayaan sendiri. Contohnya, kira-kira 446 penduduk kampung telah menduduki kawasan di Kampung Masaum sejak awal tahun 70-an. Walau bagaimanapun, pada tahun 1997 kawasan tersebut telah diberikan kepada sebuah agensi Kerajaan untuk penanaman kelapa sawit.

Beberapa peserta mengenengahkan masalah bekalan air yang tidak konsisten dan struktur jalan yang teruk. Contohnya, bekalan elektrik di Kampung Pinangah hanya diberikan apabila Menteri melawat kawasan tersebut. Terdapat juga permintaan kepada Kerajaan untuk menempatkan doktor ke kawasan Tongod.

(iii) Daerah Paitan, 4 November

YB Datuk Surady Kayong, ADUN Sugut telah menyertai wakil SUHAKAM Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun, Dato' Siva Subramaniam, Dato' Khalid Ibrahim serta beberapa pegawai lain dari Kuala Lumpur dan Pejabat Sabah dalam program ini. Encik Hamzani Osman telah mewakili Biro Pengaduan Awam. Penolong Pegawai Daerah Paitan, Encik Mohd Abdullah Tuah mengalu-alukan kedatangan peserta.

Sekali lagi, kira-kira 90% aduan yang dilaporkan berkaitan dengan hal-hal tanah. Peserta-peserta menyuarakan kekecewaan terhadap pihak berkuasa yang mengambil masa terlalu lama untuk

memberikan maklum balas kepada permohonan-permohonan tanah. Dalam usaha memperbaiki jalan-jalan dan bekalan utiliti, peserta memohon untuk dibina sekolah-sekolah, hospital-hospital dan balai polis. Mereka juga memaklumkan bahawa peluang pekerjaan adalah sangat terhad.

5. TINDAKAN KE ATAS ADUAN-ADUAN DAKWAAN PERLANGGARAN HAK ASASI MANUSIA

Pelbagai jenis aduan yang telah diterima daripada 'Sesi Bertemu Rakyat' yang diadakan telah dimajukan kepada pihak yang terlibat untuk diteliti dan diambil tindakan. Walaupun sebahagian kes berpunca daripada persepsi yang salah atau salah faham oleh pengadu, agensi terbabit seharusnya menangani isu-isu penting untuk memastikan tiada pelanggaran hak asasi manusia.

6. SESI DIALOG

(a) 'Hak Asasi dan Kemudahan Penjagaan Kesihatan Yang Saksama'

Dialog ini telah diadakan pada 8 Januari di Kota Kinabalu sebagai sebahagian daripada konsultasi SUHAKAM bersama agensi dan persatuan berkaitan. Antara isu-isu yang telah dibangkitkan:

- Usaha kerajaan menyediakan kemudahan penjagaan kesihatan yang saksama untuk semua
- Hak asasi dan kesihatan
- Kemudahan kesihatan dan pendarat tanpa izin
- Kemudahan kesihatan untuk warga miskin
- Tiada kemudahan bekalan air bersih
- Kemudahan kesihatan untuk kawasan pedalaman

Laporan menyentuh isi-isu yang dibangkitkan akan dihantar kepada Kementerian Kesihatan.

(b) Dialog Bersama Penduduk Kampung Telaga, Pitas

Naib Pengerusi, Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun dan Pesuruhjaya Dato' Khalid Ibrahim, Datuk Dr. Chiam Heng Keng dan Tunku Datuk Nazihah Tunku Mohamad Rus telah hadir di sesi dialog yang diadakan pada 9 Januari. Penolong Pegawai Daerah Pitas, Encik Pertus Apin turut hadir.

Para penduduk telah mengemukakan permasalahan yang mereka hadapi seperti kekurangan bekalan air, ketiadaan kemudahan asas, kekurangan aktiviti ekonomi serta peluang pekerjaan dan kelewatan dalam pengeluaran geran tanah.

(c) Dialog bersama Media

Dialog diadakan di Kota Kinabalu pada 3 April. SUHAKAM diwakili oleh Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun, Datuk Dr. Denison Jayasooria, Datuk Dr. Chiam Heng Keng, Dato' Choo Siew Kioh, Dato' Dr. Michael Yeoh dan Dato' Haji Khalid Haji Ibrahim.

Isu-isu yang dibincangkan:

- Kerelevanan SUHAKAM dalam jangka masa pendek dan panjang
- Kekurangan maklum balas kepada permohonan untuk mendaftar sesebuah parti politik seperti Majlis Dayak
- Peratusan aduan yang telah diselesaikan SUHAKAM; dan
- Isu yang berkaitan rasuah

(d) Dialog 'Hak Sivil dan Politik'

Dialog telah diadakan pada 12 Jun di Kota Kinabalu dan dihadiri oleh Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun, Tan Sri Dato' Dr. Asiah Abu Samah, Datuk Dr. Denison Jayasooria, Dato' Dr. Michael Yeoh, Tunku Datuk Nazihah Tunku Mohamad Rus dan Dato' Siva Subramaniam. Seramai 87 orang peserta mewakili perbagai persatuan termasuk NGOs telah hadir.

Isu-isu yang telah dibangkitkan:

- Pendaftar tanpa izin, dan seruan penubuhan Suruhanjaya Siasatan Bebas untuk menyiasat isu PTI
- Perihal keselamatan
- Perihal pilihan raya dan daftar senarai pengundi
- Rasuah
- Isu keterpinggiran Sabah

- Dakwaan kurang ketelusan dalam perantaraan Pesuruhjaya SUHAKAM

(e) Dialog Bersama Agensi-Agensi Kerajaan

Dialog ini diadakan untuk membincangkan hasil awal kajian aplikasi Matlamat Pembangunan Milenium ke atas komuniti mikro yang dijalankan oleh SUHAKAM di Kampung Telaga, Pitas. Seramai 35 orang peserta terdiri daripada pegawai-pegawai dari agensi Kerajaan yang berkaitan telah menghadiri perbincangan ini, yang diadakan pada 13 Jun di Kota Kinabalu. Ia meliputi antara lain kemiskinan, kesihatan, pelajaran, kesaksamaan gender dan perumahan.

SUHAKAM telah diwakili oleh Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun, Datuk Dr. Denison Jayasooria, Datuk Dr. Chiam Heng Keng, Tunku Datuk Nazihah Tunku Mohamed Rus dan Dato' Haji Khalid Haji Ibrahim.

7. KAUNTER ADUAN BERGERAK BERSEPADU

Program ini merupakan buah fikiran Biro Pengaduan Awam Persekutuan yang mula beroperasi di Sabah pada April 2007.

Objektif utama program ini adalah:

- Untuk memudahkan orang ramai membuat aduan dan memberi cadangan ke arah memperbaiki sistem penyampaian Kerajaan
- Untuk membantu mengukuhkan hubungan antara orang ramai dengan agensi-agensi Kerajaan dan kerjasama antara agensi-agensi Kerajaan melalui pembukaan kaunter aduan bersama
- Untuk memberi pendedahan kepada orang ramai supaya lebih memahami fungsi dan peranan serta tanggungjawab sesebuah agensi-agensi Kerajaan
- Untuk membolehkan agensi-agensi Kerajaan lebih memahami permasalahan yang dihadapi di akar umbi dan membantu supaya aduan dapat diambil tindakan dengan cepat dan berkesan.

(i) Sandakan

SUHAKAM turut menyertai program yang diadakan buat julung kalinya di Wisma Persekutuan Sandakan pada 30 April, melibatkan sejumlah 25 Jabatan/agensi Kerajaan yang membuka kaunter.

(ii) Keningau

SUHAKAM turut menyertai program di Dewan Arked, Keningau yang telah diadakan pada 8 Mei, dengan penyertaan sejumlah 18 jabatan / agensi Kerajaan.

Beberapa isu telah dibawa ke perhatian SUHAKAM:

- Aduan bahawa terdapat sejumlah besar pendatang tanpa izin di daerah Keningau terutamanya di pasar tamu dan pasar malam. Mereka dikatakan menguasai perniagaan dan menafikan peluang perniagaan peniaga-peniaga bumiputera. Mereka juga dikatakan terlibat dalam jenayah seperti pembunuhan, rogol, peras ugut, rompakan dan pengedaran dadah. Kebanyakan dari mereka ini disyaki telah mendapat MyKad secara tidak sah.
- Penguatkuasa undang-undang yang bersikap pilih kasih dan tidak mengambil tindakan terhadap para peniaga yang terdiri daripada pendatang tanpa izin (PTI).
- PTI menjalankan perniagaan seperti penjualan rokok yang tidak dibayar cukai.
- Para pemuda yang terdiri daripada PTI berkeliaran di Pekan Keningau dan seringkali mencetuskan pergaduhan.

(iii) Penampang

Biro Pengaduan Awam Jabatan Perdana Menteri menganjurkan Program Kaunter Aduan Bergerak telah diadakan pada 6 November di daerah Penampang yang disempurnakan oleh YB Tan Sri Benard Dompok, Menteri di Jabatan Perdana Menteri. Seramai 100 orang telah mengunjungi kaunter SUHAKAM. Mereka menunjukkan minat yang mendalam terhadap kerja-kerja Suruhanjaya.

8. LAWATAN KE PUSAT TAHANAN

Pejabat Sabah telah membuat lawatan ke pusat-pusat tahanan bersama Kumpulan Kerja Aduan dan Siasatan untuk meninjau keadaan dan memastikan peraturan yang di gunapakai adalah konsisten dan memenuhi Peraturan Standard Minimum Layanan Banduan Penjara.

Jadual 3: Lawatan ke Pusat Tahanan, 2008

NO.	TARIKH	PUSAT TAHANAN
1.	22 Feb	Pusat Tahanan Tawau
2.	22 Feb	Penjara Tawau
3.	13 Jun	Penjara Kepayan, Kota Kinabalu
4.	5 Sept	Pusat Tahanan Sementara, Menggatal
5.	6 Sept	Pusat Tahanan Sementara, Sandakan
6.	20 Okt	Pusat Tahanan Sementara, Kota Belud

9. MESYUARAT

Dua mesyuarat telah diadakan bersama Polis Sabah.

Naib Pengerusi SUHAKAM Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun, Pesuruhjaya Dato' Choo Siew Kioh dan Dato' Siva Subramaniam serta Encik Ameer Izyanif dari Kumpulan Kerja Aduan dan Siasatan telah hadir di mesyuarat pada 21 Februari bersama Pesuruhjaya Polis Sabah, Dato' Noor Rashid Ibrahim, timbalannya dan pegawai-pegawai kanan lain. Tujuannya adalah untuk bertukar pendapat, berkongsi pengalaman serta membincangkan persefahaman dan kerjasama yang lebih baik.

Mesyuarat kedua diadakan pada 9 Mei. Dato' Noor Rashid Ibrahim dan Dato' Abdul Hamid Bador, Ketua Cawangan Khas, mewakili polis. SUHAKAM diwakili Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun dan Penolong Setiausaha Encik Jasmih Selamat.

Mesyuarat tersebut membincangkan aduan daripada 171 pekebun kecil Tingkayu, yang mendakwa polis di Tingkayu enggan menerima aduan mereka. Mereka mendakwa sebuah syarikat telah merampas kira-kira 800 hektar tanah kelapa sawit daripada mereka. Pesuruhjaya Polis menjelaskan 16 laporan telah diterima dan diletakkan di bawah siasatan lanjut.

10. PENYERTAAN DALAM CERAMAH

Naib Pengerusi SUHAKAM Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun telah dijemput oleh pelbagai kumpulan untuk berkongsi pengetahuan mengenai hak asasi manusia. (Jadual 2).

Jadual 2: Ceramah Hak Asasi Manusia, 2008

TARIKH	LOKASI	TOPIK
7 Feb	Kota Kinabalu	<i>United Nations Development Programme (UNDP)-Pusat Kajian Kemiskinan dan Pembangunan, Perbincangan Meja Bulat Universiti Malaya: 'Overcoming Challenges and Devising Sustainable Strategies and Programmes for Poverty Alleviation in Sabah'</i>
28 Jun	Kelab Rotary Kota Kinabalu	Hak Kanak-kanak
19 Julai	Kelab Rotary Kota Kinabalu Selatan	Capaian Kepada Kesaksamaan Penjagaan Kesihatan di Sabah
30 Ogos	Kota Kinabalu	Pendatang Tanpa Izin dan Isu-isu Tanah
16 Okt	Kuala Lumpur	Pendatang Tanpa Izin dan Isu-isu Tanah
18 Okt	Kota Kinabalu	Hak-hak Wanita

11. TEMURAMAH

Naib Pengerusi SUHAKAM Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun memberikan beberapa temuramah mengenai hak asasi manusia.

Jadual 4: Temuramah bersama Naib Pengerusi SUHAKAM

NO.	TARIKH	WAKIL / ORGANISASI
1.	2 Jan	Abdul Naddin of <i>The Borneo Post</i>
2.	3 Mei	Muhamed Yazzer Mahmud, TV3
3.	11 Julai	Mary Chin of <i>Daily Express</i>
4.	11 Julai	Fauzan Mydin and Abdul Naddin, <i>The Borneo Post</i>
5.	11 Julai	Shawaludin, Universiti Malaysia Sabah
6.	11 Julai	Violet Lo Tsy Yun, NTV7
7.	24 Julai	Tan Yi Liang, <i>The Sun</i>

NO.	TARIKH	WAKIL / ORGANISASI
8.	27 Julai	Florence Samy, <i>The Star</i>
9.	28 Julai	James Liffie, <i>Black and White Media</i> , Australia
10.	31 Julai	Donna Jean Guest, Timbalan Pengarah <i>Amnesty International</i> , London
11.	5 Ogos	Associate Professor Andrea Durbach, Pengarah <i>Australian Human Rights Centre, Faculty of Law, University of New South Wales, Australia</i>
12.	3 Sept	Fahmi Fadzil, <i>Fairly Current Show</i> (Program TV di Internet)
13.	16 Sept	<i>Islamic Republic of Iran Broadcasting</i>
14.	22 Okt	Nancy Lai, <i>The Borneo Post</i>
15.	15 Dis	<i>Bernama TV</i> (Siaran Langsung) 10-11 malam
16.	30 Dis	RTM Sabah

AKTIVITI PEJABAT SUHAKAM SARAWAK

Selaras dengan fungsi ibu pejabat SUHAKAM di Kuala Lumpur, pejabat Sarawak juga menekankan kesedaran pendidikan hak asasi dan menjalankan siasatan terhadap pelanggaran hak asasi manusia di Sarawak. Hal-hal berkaitan tanah masih menjadi aduan utama pengadu di negeri ini. Kerja lapangan selalunya diperlukan bagi mendapatkan maklumat awal mengenai sesuatu kes.

Pejabat Sarawak juga bekerjasama dengan Kumpulan Kerja di Kuala Lumpur menolong mereka menjayakan aktiviti di Sarawak seperti dialog dan *roadshow* di daerah-daerah.

1. ADUAN

Pejabat Sarawak menerima sebanyak 78 aduan (Jadual 1) pada tahun 2008, tidak termasuk aduan yang diterima semasa aktiviti dialog dan *roadshow*. Isu tanah merupakan aduan yang paling banyak diterima, iaitu 45 termasuk aduan mengenai kelewatan dan ketidakcukupan pembayaran pampasan, pengambilan tanah oleh pihak tertentu dan pencerobohan ke atas tanah adat bumiputera.

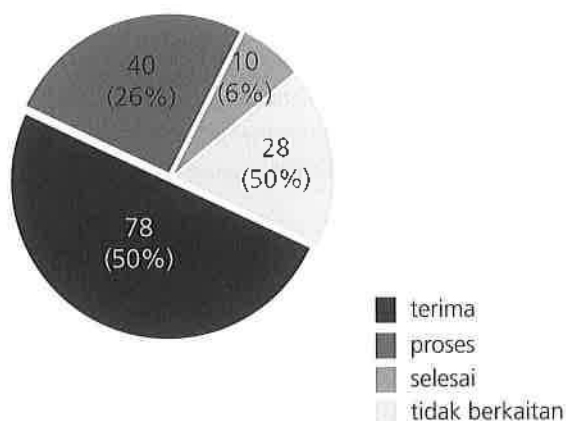
Sepuluh aduan berjaya diselesaikan, manakala 28 aduan tidak berkenaan dengan hak asasi dan 40 lagi masih dalam penyelesaian dengan pihak-pihak terbabit.

Jadual 1: Aduan yang Diterima oleh Sarawak, Tahun 2008

BIL	KETERANGAN ADUAN	JUMLAH ADUAN
1.	Tanah-tanah adat bumiputera/pembalakan	45
2.	Hak untuk pekerjaan	9
3.	Dokumen pengenalan diri	8
4.	Hak untuk keperluan asas dan perkhidmatan	2
5.	Alam sekitar	2
6.	Polis	1
7.	Lain-lain	11
	JUMLAH	78

Rajah 1: Tindakan Aduan Pejabat Sarawak tahun 2008

Aduan yang Diterima

2. ISU UTAMA ADUAN

(a) Hak kepada Tanah Adat Peribumi

Pembangunan kawasan hutan sering menjadi masalah yang dipertikaikan antara Penduduk Peribumi (Asal) dengan syarikat atau agensi Kerajaan. Konflik ini timbul kerana masalah persempadanan antara tanah adat penduduk dengan syarikat/Kerajaan, peraturan-peraturan yang tidak jelas dan kekurangan penguatkuasaan di kawasan tersebut.

Antara aduan yang sering diutarakan adalah:

- Lembaga penguatkuasaan tidak mengambil tindakan sewajarnya, dan dalam situasi tertentu, tindakan dikenakan terhadap pengadu.
- Pampasan tidak dibayar atau lewat dibayar, atau jumlah bayaran pampasan tidak memuaskan hati.
- Peuntukan Kanun Tanah Sarawak 1958 mengetepikan hak ke atas tanah masyarakat peribumi terutamanya kaum Penan.
- Tiada ketelusan, kebebasan dan kesaksamaan dalam proses perbincangan dan membuat keputusan melibatkan tanah adat.

- Masyarakat setempat sering terpinggir dari segi ekonomi contohnya peluang pekerjaan daripada projek-projek pembangunan.

Tanah Adat Peribumi telah diusahakan menjadi ladang kelapa sawit

(b) Hak untuk Pendidikan

Penempatan di kawasan pedalaman Sarawak memerlukan sekolah yang mencukupi bagi meningkatkan tahap pendidikan anak-anak penduduk asal. Ruang untuk mendapatkan pendidikan rendah oleh masyarakat luar bandar, terutama kaum Penan agak ketinggalan. Oleh itu, SUHAKAM mengesyorkan agar masalah ini dapat diatasi dengan mengadakan satu sistem pendidikan khas atau membina asrama-asrama untuk menempatkan ibu bapa agar mereka lebih dekat dengan anak-anak yang bersekolah di peringkat rendah. Ini dapat mengurangkan ketidakhadiran ke sekolah di kalangan anak-anak ini. Sama pentingnya ialah pentadbiran skim kebajikan harus diperbaiki untuk mereka yang berpendapatan rendah.

Guru-guru yang terlatih dan berdedikasi harus ditempatkan di kawasan pedalaman. Kemudahan untuk guru seperti perumahan yang baik dapat memberi persekitaran pendidikan yang kondusif. Masalah ini akan berpanjangan sekiranya ia tidak diatasi dengan segera.

(c) Hak untuk Kemudahan Asas

Di sesetengah kawasan pedalaman, hanya jalan raya dibina oleh syarikat pembalakan dengan tujuan membawa keluar kayu kayan dan secara tidak langsung ia memberi kemudahan kepada penduduk

kampung untuk berhubung dengan bandar berdekatan. Malangnya apabila musim hujan jalan tersebut sukar digunakan kerana tanah yang becak. Pengangkutan air merupakan jalan alternatif, tetapi kosnya agak tinggi untuk menghubungkan satu tempat dengan tempat lain dan satu-satunya cara untuk bergerak ialah dengan berjalan kaki. Bentuk pengangkutan lain juga tidak mencukupi.

Penduduk kawasan pedalaman seringkali bergantung pada sumber air dari sungai-sungai berdekatan. Malangnya kebanyakan sungai yang ada telah tercemar akibat aktiviti pembangunan dan pembalakan yang berleluasa tanpa pengawasan. Secara langsung penduduk tidak mendapat sumber air yang bersih.

Bekalan elektrik merupakan satu kepentingan, tetapi masyarakat pedalaman tidak mendapatnya. Mereka menggunakan generator untuk memperolehi bekalan elektrik dan ia amat mahal kerana kos penyelenggaraannya tinggi. Masalah ini tidak seharusnya berlaku kerana Kerajaan Sarawak berhasrat untuk menjadi negeri pengeluar sumber utama tenaga hidroelektrik.

Sesetengah kampung di kawasan pedalaman juga masih belum mempunyai sistem sanitasi dan pembuangan sampah yang sistematik dan baik. Ini menyebabkan penduduk tidak mempunyai kesedaran kesihatan persekitaran yang baik.

(d) Hak untuk Persekitaran Bersih

Hutan yang luas memberi persekitaran yang baik kepada penduduk Sarawak tetapi masalah timbul apabila pembangunan berlaku yang memberi kesan negatif pada persekitaran. Aktiviti-aktiviti perindustrian memberi impak yang negatif pada persekitaran sekiranya ia tidak dikawalselia dengan baik. Industri arang batu dan aluminium, pembalakan dan perladangan juga menyumbang kepada persekitaran negatif seperti pencemaran sungai dan menjejaskan hidupan air di dalamnya.

Aktivis alam sekitar sering melahirkan kebimbangan akan impak projek empangan hidroelektrik mega keatas flora dan fauna. Kebanjiran dan pembebasan gas beracun daripada tanah turut mencemarkan persekitaran.

(e) Hak untuk Kehidupan

Kemiskinan masih wujud di kawasan luar bandar, terutama masyarakat di pinggir sungai dan kawasan pedalaman. Walaupun Kerajaan Negeri dan Persekutuan mengambil inisiatif untuk mengurangkan jurang kemiskinan antara masyarakat, namun masyarakat minoriti di kawasan pedalaman sedang berusaha untuk membebaskan diri mereka daripada cengkaman kemiskinan. Kegiatan ekonomi masih kurang atau tiada langsung di sesetengah kawasan pedalaman.

Masyarakat yang bergantung pada hasil hutan akan kehilangan mata pencarian apabila tanah adat mereka telah diceroboh atau diambil untuk tujuan pembangunan. Akibat kurang pengetahuan pertanian dan pendidikan yang cetek, mereka tidak dapat berbuat apa-apa untuk memajukan diri dan keluarga, dan secara tidak langsung menyebabkan mereka termasuk dalam kelompok miskin. Keadaan yang sama akan terjadi bila masyarakat dipindahkan disebabkan Projek Hidroelektrik Bakun dan projek yang sama di Murum.

(f) Hak Kepada Dokumen Pengenalan Diri

Terdapat sebilangan besar masyarakat di pedalaman yang masih tidak mempunyai kad pengenalan diri, dan keadaan ini amat ketara di kalangan masyarakat Penan. Akibat dari ketiadaan dokumen pengenalan diri dan sijil kelahiran, maka masyarakat ini sukar mendapatkan rawatan di klinik atau hospital Kerajaan. Ketidadaan dokumen ini menyukarkan lagi apabila Jabatan Pendaftaran Negara mengenakan syarat yang ketat terhadap permohonan daftar lewat, serta denda yang dikenakan atas kelewatan tersebut.

Satu lagi masalah yang timbul ialah apabila sijil perkahwinan yang dianggap sah oleh Ketua Masyarakat khususnya kaum Bidayuh, tidak diiktiraf oleh JPN, dan begitu juga perkahwinan yang dijalankan oleh Ketua Masyarakat, dan ini menyukarkan anak-anak untuk mendapatkan dokumen pengenalan diri. Keadaan ini menyukarkan mereka untuk mendapatkan rawatan, persekolahan, bantuan kebajikan dan sebagainya. Apabila mencapai usia untuk didaftar sebagai pemilih, mereka dinafikan hak mengundi, dan ini secara langsung mengabaikan hak sivil dan politik mereka.

3. ISU UTAMA YANG DIUTARAKAN

Tiga isu utama berkaitan pelanggaran hak asasi manusia telah dibangkitkan kepada SUHAKAM;

(a) Perlucutan Jawatan Ketua Masyarakat di Daerah Bau, Lundu

Pada penghujung tahun 2008 beberapa Ketua Masyarakat Bidayuh di Daerah Bau, Lundu dilucutkan jawatan disebabkan hubungan mereka dengan pihak pembangkang semasa Pilihan Raya ke-12 lalu. Mengikut adat, ketua ini telah dilantik oleh masyarakat dan nama mereka telah dipilih untuk diwartakan sebagai Ketua Masyarakat sesebuah daerah. Perlucutan ini berlaku apabila ada sebilangan Ketua Masyarakat dikatakan telah terlibat dengan parti pembangkang. Kejadian tidak sepatutnya berlaku dan ia harus ditangani secara profesional. Memorandum telah dihantar ke pejabat SUHAKAM pada Oktober lalu.

(b) Kes Dakwaan Rogol Pelajar Sekolah dan Wanita Penan

Pada pertengahan tahun, sebuah NGO (Bruno Manser Foundation) telah membangkitkan isu dakwaan pelajar sekolah dan wanita masyarakat Penan di Ulu Baram yang mendakwa telah dirogol oleh pembalak. Ini menimbulkan rasa terancam dan takut di kalangan masyarakat Penan. Ada di antara mangsa telah hamil dan melahirkan anak dan tidak kurang juga telah disisihkan daripada keluarga dan masyarakat.

Pejabat Sarawak telah mengadakan pertemuan dengan Jabatan Pelajaran Sarawak untuk mendapat maklumat lanjut mengenai isu tersebut. Menurut Jabatan Pelajaran, daripada siasatan mereka maklumat yang didapati bukan daripada mangsa, tetapi daripada pihak kedua dan atas alasan ini polis tidak dapat menyelesaikan kes berkenaan.

Pada 20 November, SUHAKAM telah mengadakan pertemuan bersama PDRM yang mana SUHAKAM telah dimaklumkan tentang hasil siasatan yang dijalankan oleh PDRM pada bulan Oktober. Seramai 57 saksi dari Long Loteng, Long Kevok, Long Kawi, Long Pakan, Long Item, Long Latih, Long Lama, Long Bedian dan Long Belok telah disoalsiasat. Pada tahun 1995 daripada laporan polis sebanyak 11 kes rogol yang dilaporkan, salah satu kes telah melibatkan kaum Penan.

Pihak polis telah berjaya menyoalsiasat seorang mangsa yang telah berkahwin dengan orang lain dan maklumat yang diperolehi tidak mencukupi di mana mangsa tidak dapat memastikan tarikh, masa serta tempat kejadian berlaku. Pihak polis juga menghadapi kesukaran menghubungi pihak NGO lain untuk membantu dalam siasatan.

SUHAKAM akan terus bekerjasama dengan NGO, Polis dan pihak berkaitan serta Masyarakat Penan dalam mengesahkan kesahihan laporan mengenai kejadian rogol tersebut. SUHAKAM berusaha untuk menjalankan siasatan pada peringkat awal tetapi disebabkan keadaan cuaca maka siasatan telah ditunda. Ada kemungkinan sukar untuk mendapatkan maklumat bagi mengesahkan kejadian rogol tersebut daripada masyarakat berkenaan.

(c) Pencerobohan Tanah Adat Bumiputera

Pada 9 September, SUHAKAM Sarawak telah mengadakan siasatan di Kampung Gedong, Serian mengenai dakwaan pencerobohan tanah adat penduduk kampung oleh sebuah syarikat. Tanah milik penduduk telah dibangunkan sebagai projek penanaman kelapa sawit. SUHAKAM telah berjumpa dengan pengadu, Ketua Kampung dan syarikat tersebut untuk mendapatkan maklumat mengenai dakwaan tersebut. Perjumpaan lanjut diadakan dengan Jabatan Tanah dan Ukur di Kuching.

Hasil siasatan mendapati bahawa syarikat tersebut telah mendapatkan lesen untuk memajukan tanah Kerajaan tersebut, yang didakwa penduduk kampung sebagai tanah adat. Tanah tersebut merupakan

peninggalan nenek moyang dahulu. Penduduk kampung pernah diajak berunding untuk turut serta mengusahakan projek tersebut tetapi telah ditolak.

Menurut syarikat, laporan Kajian Penilaian Kesan Persekitaran (EIA) telah dibuat sebelum penanaman dijalankan, dan laporan tersebut mendapati tiada berlaku kegiatan pertanian pada peringkat awalnya dan ia merupakan kawasan hutan. Oleh itu syarikat tersebut telah memohon lesen pada tahun 1990 dan telah diluluskan pada 2001. Pada tahun 2005, syarikat berkenaan telah memulakan penanaman kelapa sawit.

Adalah amat sukar bagi SUHAKAM menentukan sama ada tanah tersebut kepunyaan penduduk kampung kerana hampir semua tanah tersebut telah ditanam dengan kelapa sawit. Menurut Ketua Kampung, penduduk di situ hanya memulakan kegiatan pertanian selepas pembinaan jalan raya yang menghubungkan sebuah syarikat dengan syarikat lain.

Walaupun menghadapi kesukaran untuk menentukan kesahihan pemilikan tanah melalui Kanun Tanah Sarawak 1958, SUHAKAM mengesyorkan agar syarikat tersebut bertimbang rasa dan membenarkan penduduk kampung mengerjakan dan mengutip hasil di tanah mereka sendiri. Pihak terbabit harus mencari jalan penyelesaian agar penduduk ini dapat menjalankan kegiatan pertanian mereka mungkin di kawasan lain kerana kebanyakan mereka terdiri daripada golongan miskin dan juga merupakan ibu tunggal.

Penduduk kampung menunjukkan dokumen tanah yang berkaitan dan mendakwa tanah mereka telah dicerobohi oleh syarikat kelapa sawit

4. *ROADSHOW*

Pejabat Sarawak telah menganjurkan empat siri SUHAKAM Bersama Rakyat di daerah kecil iaitu Spaoh, Debak, Saratok dan Limbang. Tiga pesuruhjaya dan Pegawai Daerah telah terlibat sebagai ahli panel untuk sesi soal jawab. Mereka yang hadir terdiri daripada kakitangan awam, ahli parti-parti politik, ketua masyarakat, NGO dan pelajar.

Sesi ini mendapat sambutan menggalakkan daripada para peserta. Penjelasan tentang hak asasi dan fungsi-fungsi SUHAKAM diberikan. Dalam sesi soal jawab peserta mengutarakan masalah berkaitan hak asasi dan hal-hal lain.

Beberapa isu yang diutarakan,

- (i) Keengganan dan kegagalan Kerajaan Negeri mengeluarkan geran tanah kepada masyarakat peribumi.
- (ii) Kelewatan, ketiadaan dan ketidakpuasan pembayaran pampasan pada tanah yang diambil oleh syarikat atau Kerajaan.
- (iii) Kemudahan asas seperti tandas, bekalan elektrik, kesihatan, sistem pembuangan najis yang tidak sempurna.
- (iv) Kekurangan kegiatan ekonomi yang menjana pendapatan.
- (v) Ketiadaan peruntukan yang diterima di kalangan golongan miskin, OKU, warga emas dan ibu tunggal.
- (vi) Kelewatan dalam memproses pemilikan tanah, namun bagi individu yang berkedudukan tinggi, permohonan pemilikan tanah senang diproses.
- (vii) Ketidakpuasan hati pada mutu perkhidmatan oleh Pihak Berkuasa Tempatan, kakitangan awam dan wakil-wakil rakyat.
- (viii) Pilih kasih dalam pendaftaran persatuan politik
- (ix) Pembayaran elaun Ketua Masyarakat yang tidak setimpal dan perlu dikaji semula
- (x) Pilih kasih dalam penyiasatan dan tindakan polis

- (xi) Bidang kuasa SUHAKAM mengehendkan keberkesanannya dan menyebabkan grednya diturunkan.
- (xii) Penyelewengan dalam penyerahan subsidi yang tidak sampai kepada kumpulan sasaran.

5. PERBINCANGAN MEJA BULAT

Perbincangan telah diadakan dengan pelbagai jabatan Kerajaan, swasta, ketua masyarakat dan NGO berkaitan dengan isu yang dibangkitkan.

(a) Projek Empangan Hidroelektrik Murum (MHD)

(i) Jabatan Kerajaan

Untuk menangani kebimbangan penduduk yang terlibat dalam projek Empangan Hidro Elektrik Murum (MHD), Kumpulan Kerja Ekonomi, Sosial dan Budaya dengan kerjasama pejabat SUHAKAM Sarawak telah mengadakan satu perbincangan dengan jabatan Kerajaan yang berkaitan. Tujuannya adalah untuk mengetahui latar belakang pembinaan empangan itu, dan isu-isu berkaitan hak asasi yang mungkin akan timbul daripada projek tersebut.

SUHAKAM telah dimaklumkan bahawa pembinaan MHD merupakan salah satu projek jangka panjang Kerajaan Negeri untuk membekal tenaga elektrik. Pembinaan ini akan memudahkan penjanaan elektrik bagi memenuhi permintaan industri tempatan dan membekalkan tenaga kepada yang memerlukan.

Enam buah rumah panjang terjejas secara langsung daripada pembinaan empangan, iaitu Long Singu, Long Pelutan, Long Tangau, Long Luar, Long Malim dan Long Wal.

Kerajaan Negeri telah mengambil beberapa langkah untuk memaklumkan kepada masyarakat terlibat dan kajian alam sekitar juga sedang dijalankan.

(ii) Masyarakat yang terlibat

Dua sesi perbincangan telah diadakan pada 25 Ogos di Kuching dan 13 September di Bintulu bersama-sama NGO, persatuan masyarakat dan ketua kampung yang terbabit dengan pembinaan MHD.

Beberapa isu telah diutarakan:

- (i) Perbincangan dengan kumpulan masyarakat terlibat mengenai projek tidak mewakili majoriti.

- (ii) Proses tidak berfaedah kerana dijalankan tanpa perbincangan terlebih dahulu.
- (iii) Timbul rasa bimbang sekiranya tanah dan tanaman tidak dibayar pampasan atau pembayaran pampasan tidak setimpal.
- (iv) Cadangan lokasi penempatan semula tidak dibincangkan dengan penduduk terlibat.
- (v) Masalah mungkin timbul, seperti kesukaran menjana sumber pendapatan seperti terjadi pada penduduk, akibat projek Hidroelektrik Bakun.

iii. Kumpulan Pencinta Alam

Perbincangan adalah mengenai impak projek kepada alam sekitar sekiranya projek ini dijalankan serta rasional membina sebuah empangan lain. Peserta mendakwa bahawa kajian SIA dan EIA masih belum diterbitkan untuk tatapan umum. Masalah utama yang timbul adalah risiko daripada pembebasan gas beracun yang terhasil dari hutan bakau yang diterokai akan memberi kesan pada alam sekitar.

Syor-syor SUHAKAM

Kerajaan mempunyai hak untuk mencari sumber tenaga baru bagi kegunaan domestik tetapi SUHAKAM mengesyorkan agar segala projek mega yang dijalankan seharusnya telus dan terbuka untuk dibincangkan bersama masyarakat serta haruslah mengkaji impak projek kepada alam sekitar.

(b) Jabatan Pendaftaran Negara dan Ketua Masyarakat

Pejabat Sarawak menerima memorandum daripada Ketua Masyarakat di Daerah Bau, Kuching mengenai pendirian JPN yang tidak mengiktiraf sijil dan upacara perkahwinan yang dijalankan oleh Ketua Masyarakat. Ini menyukarkan keadaan apabila ada anak yang tidak boleh mendapatkan dokumen pengenalan diri seperti MyKad dan sijil kelahiran.

Masalah yang sama juga berlaku kepada pasangan yang baru berkahwin dan mempunyai anak yang tidak boleh didaftarkan. Walaupun sebelum itu, mereka masih layak untuk memperolehi sijil kelahiran bagi anak mereka. Bagi pasangan yang tidak mendaftar dinasihati mendaftar semula perkahwinan mereka bagi mendapatkan sijil kelahiran. Ketua Masyarakat berpandangan masalah ini membebaskan dan melanggar hak asasi.

SUHAKAM telah mengadakan perbincangan dengan JPN, Pejabat Setiausaha Kerajaan, Pegawai Daerah Bau dan Ketua Masyarakat daripada pelbagai kaum. Pasangan tempatan tidak mempunyai masalah

untuk berkahwin di hadapan Ketua Masyarakat tetapi pasangan yang bukan tempatan atau berlainan etnik akan menghadapi masalah. Bagaimanapun perkahwinan tersebut masih boleh dijalankan di Pejabat Daerah dan JPN.

Kakitangan JPN juga menghadapi masalah bahasa untuk berkomunikasi dengan Ketua Masyarakat. Selain itu masalah juga timbul apabila perlantikan ketua Masyarakat tidak diwartakan dan hanya dilantik dalam masyarakat sendiri.

Masalah anak luar nikah juga dibincangkan. Difahamkan bahawa Ketua Masyarakat dan mahkamah adat bumiputera tidak mempunyai bidang kuasa untuk menikahkan seorang lelaki dengan perempuan simpanan. JPN turut memaklumkan anak yang lahir sebelum perkahwinan juga menghadapi masalah untuk dimasukkan nama ayah dalam sijil kelahiran.

Syor-syor SUHAKAM

SUHAKAM mengakui kepentingan dokumen pengenalan diri pada setiap warganegara. Ini bukan sahaja merupakan keperluan asas, tetapi salah satu hak yang harus diperolehi. Walaupun merupakan urusan pentadbiran, tetapi JPN dan Kerajaan Negeri harus mencari jalan penyelesaian untuk menangani masalah-masalah berkaitan dengan dokumen pengenalan diri.

(c) Dialog Bersama Media dan NGO

Pejabat Sarawak bersama Kumpulan Kerja Sivil dan Politik telah menganjurkan dialog pada 12 Ogos lalu.

(i) Kebebasan media

Sesi ini dipengerusikan oleh Pesuruhjaya, Datuk Haji Khalid Ibrahim dan panelnya terdiri daripada Dato Siva Subramaniam, Dr Andrew Aera dari UNIMAS dan William Chan, Editor Eksekutif, Utusan Sarawak.

Sesi ini membincangkan kepentingan kebebasan media dalam melindungi dan mempromosikan hak asasi. Topik utama dibincangkan adalah berkaitan industri media, penapisan berita dan isu yang dianggap kontroversi. Saluran alternatif yang memainkan peranan penting dalam menyebarkan maklumat adalah internet. SUHAKAM diseru supaya mengambil inisiatif mencari jalan penyelesaian supaya akhbar tempatan lebih telus dalam penyiaran berita.

(ii) Hak Sipil dan Politik

Sesi ini dipengerusikan oleh Dato' Michael Yeoh Onn Kheng dan panel terdiri daripada Tunku Datuk Nazihah Mohamed Rus, YB Abdul Karim Hamzah (Barisan Nasional) dan YB Dominique Ng (Parti Keadilan Rakyat).

Perbincangan ini menjurus kepada isu hak ke atas tanah, hak untuk pendaftaran persatuan politik dan keberkesanan sesebuah organisasi. Antara perkara yang dibangkitkan:

- Harus diadakan Kajian EIA yang lebih sistematik dan telus harus dibuat untuk projek seperti pembinaan empangan hidro.
- Lebih peka terhadap isu perkauman yang menjejaskan perpaduan di kalangan penduduk Malaysia.
- Penurunan gred SUHAKAM dari "A" ke "B" dalam melindungi hak asasi manusia.
- Cadangan supaya SUHAKAM turun ke kampung-kampung untuk mengadakan promosi mengenai hak asasi manusia.

6. PELANCARAN LAPORAN LEGAL PERSPECTIVES ON NATIVE CUSTOMARY LAND RIGHTS IN SARAWAK

Lanjutan daripada aduan yang diterima mengenai isu tanah adat, SUHAKAM telah melantik Profesor Ramy Bulan dari Universiti Malaya untuk membuat kajian menyeluruh mengenai tanah adat di Sarawak. Laporan tersebut telah dilancarkan oleh YB Dato Sri Dr James Jemut anak Masing, Menteri Kemajuan Tanah Sarawak pada 12 Ogos.

Dalam kajiannya Prof Ramy menerangkan mengenai perundangan berkaitan tanah adat peribumi yang berkaitan dengan perundangan Malaysia. Mahkamah tempatan telah mengiktiraf Tanah Adat Peribumi dan bukti turun temurun masyarakat Orang Asal mengenai hal ini boleh diterimapakai jika diselaraskan dengan sistem perundangan yang sedia ada.

YB Dato' Sri Dr James Jemut turut mengakui menerima aduan mengenai hal ini. Kerajaan Negeri memang telah mengiktiraf mereka yang menghuni sesetengah tanah adat selaras dengan Kanun Tanah Sarawak 1958. Tanah tersebut akan diberikan dokumen rasmi sekiranya sesuatu pembangunan dijalankan, dan YB Dato Sri juga berjanji kementerian beliau akan meneliti kajian serta syor yang telah dibuat oleh SUHAKAM.

7. LAWATAN KE TEMPAT TAHANAN

Lawatan ke penjara Sri Aman, Miri dan Limbang telah dijalankan. Lawatan tersebut, mendapati penjagaan makanan, dan khidmat kebajikan yang diberi untuk banduan adalah baik dan memuaskan. Kurikulum latihan kemahiran yang diajar di pusat tahanan juga direka dengan teliti.

8. CERAMAH HAK ASASI

Pesuruhjaya Dato Siva Subramaniam dan Penolong Setiausaha Encik Sophian Osman telah dijemput memberi ceramah menangani hak asasi dan fungsi SUHAKAM di Lembaga Lada Malaysia, di Sarikei.

Pesuruhjaya Dr Mohd Hirman Ritom telah dijemput untuk merasmikan laman portal bertajuk *Sarawak: The Promise Land*.

9. LAWATAN KE PEJABAT SARAWAK

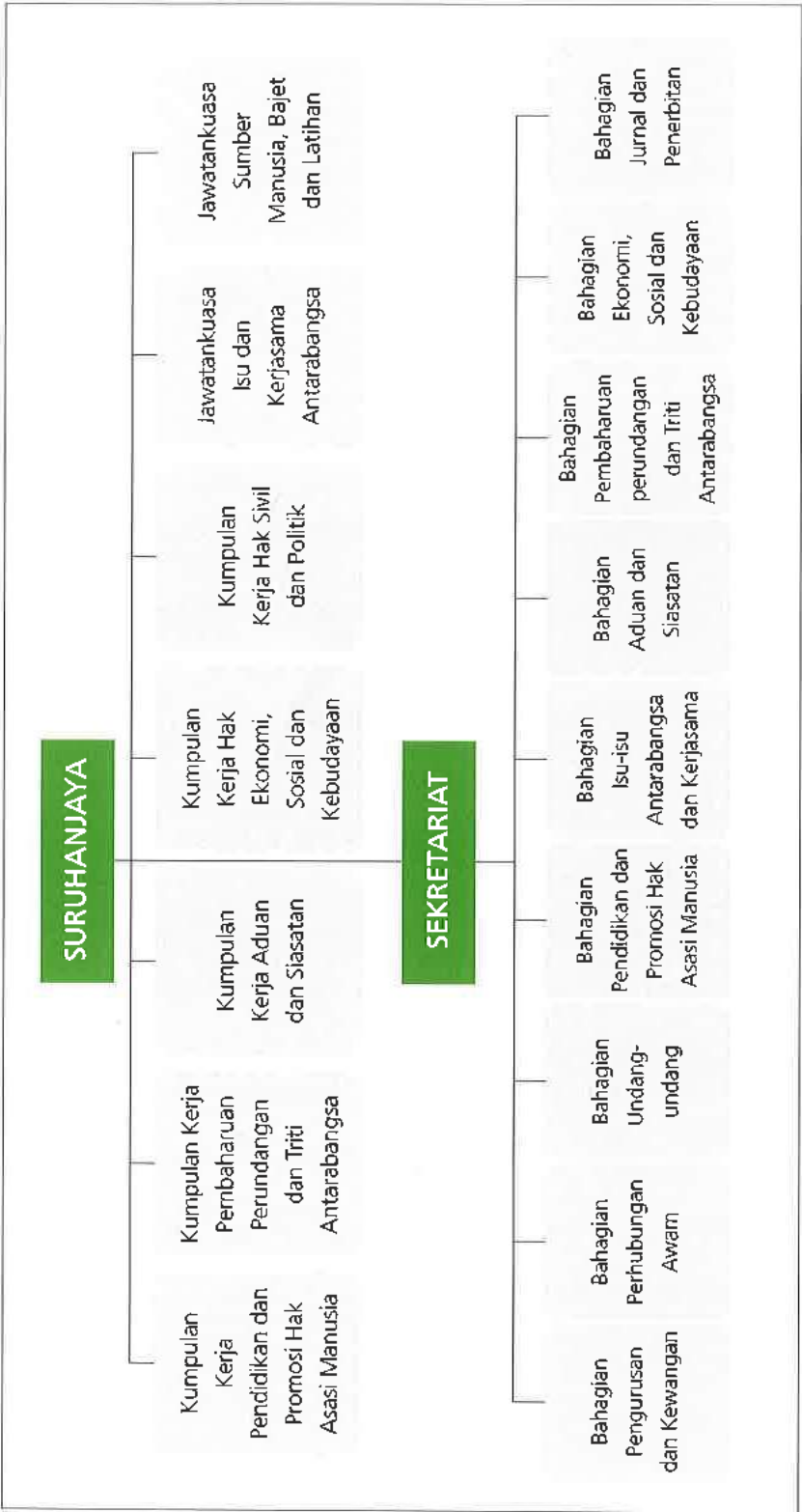
Antara pelawat yang mengadakan lawatan ke pejabat SUHAKAM Sarawak ialah Duta Kanada ke Malaysia.

LAMPIRAN

LAMPIRAN I
CARTA ORGANISASI SUHAKAM

SENARAI KENYATAAN MEDIA SUHAKAM 2008

NO.	TARIKH	TAJUK	M / S
1.	18 Jan	SUHAKAM Menggesa Subjek Hak Asasi Manusia dan Aspek Keselamatan Diri Diajar Di Sekolah	133
2.	27 Mac	Simposium Hak Kanak-kanak: Menjana Pemikiran	135
3.	11 April	<i>Positive Moves by the Government in Improving the Prison Conditions</i>	137
4.	27 Mac	SUHAKAM'S Concern Over The Use Of Sedition Act	138
5.	12 Mei	SUHAKAM's Annual Report was Tabled in Parliament	139
6.	13 Mei	SUHAKAM to Place Additional Focus On Civil And Political Rights	141
7.	9 Jun	<i>Establishment of the Judicial Appointment Commission</i>	143
8.	25 Jun	SUHAKAM: Keadaan Kem Perlindungan Sementara Harus Diberi Perhatian	145
9.	3 Julai	<i>Public Inquiry into the Allegation of Excessive Use of Force During the Incident at Bandar Mahkota Cheras on 27 May 2008</i>	147
10.	12 Ogos	<i>Launch of SUHAKAM's Report on Legal Perspectives on native Customary Land Rights in Sarawak</i>	152
11.	13 Ogos	<i>Bar Council's Forum - Right to Freedom of Expression</i>	155
12.	13 Ogos	<i>Rights to Expression</i>	157
13.	15 Ogos	<i>Consultation with NGOs on Universal Periodic Review</i>	158

NO.	TARIKH	TAJUK	M / S
14.	10 Sept	SUHAKAM: Tindakan Penangkapan dan Pengusiran Pendatang Tanpa Izin Harus dilakukan Secara Teliti dan Adil	160
15.	10 Sept	SUHAKAM Mengalu-Alukan Pembebasan Tahanan Isa	162
16.	12 Sept	<i>SUHAKAM Expresses Great Concern in the Use of the ISA on Raja Petra Kamaruddin</i>	164
17.	19 Sept	<i>SUHAKAM: Exclusion to Welfare and Poverty Eradication Programme is a Human Rights Violation</i>	165
18.	13 Okt	<i>SUHAKAM Calls for the Repeal of the ISA and the Release of the Detainees</i>	168
19.	16 Okt	<i>SUHAKAM: Restrictions and Bans on the Right to Association is a Violation of Human Rights</i>	169
20.	17 Okt	<i>Retraction Calls on Ban of Hindraf (Hindu Right Action Force)</i>	171
21.	7 Nov	<i>SUHAKAM Welcomes the Release of Raja Petra Kamaruddin</i>	172
22.	10 Nov	<i>Inconsistency and Double Standard Practice by the Police</i>	173
23.	12 Dis	<i>SUHAKAM: Government Should Repeal the ISA and Ammend Act 597</i>	175

SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA HUMAN RIGHTS COMMISSION OF MALAYSIA

SUHAKAM MENGGESA SUBJEK HAK ASASI MANUSIA DAN ASPEK KESELAMATAN DIRI DIAJAR DI SEKOLAH

Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Malaysia (SUHAKAM) turut bersimpati atas kejadian yang menimpa pelajar berusia 15 tahun, K.Yashovan yang meninggal dunia setelah terjatuh daripada tingkat 2 sekolahnya di Bandar Kinrara, Puchong.

Dalam hal ini SUHAKAM ingin menarik perhatian semua pihak kepada Perkara 3 Perisytiharan Hak Asasi Manusia Sejagat (*The Universal Declaration of Human Rights*) yang menjamin hak setiap individu kepada kehidupan dan Konvensyen Mengenai Hak Kanak-Kanak (*Convention on the Rights of the Child*) yang menekankan peranan negara dalam menjamin hak kanak-kanak kepada kehidupan serta pendidikan.

Selaras dengan itu, SUHAKAM mengesyorkan agar tahap keselamatan di setiap sekolah di negara ini dipertingkatkan dengan ciri-ciri keselamatan dan menyokong sepenuhnya cadangan pemasangan kamera litar tertutup di sekitar kawasan sekolah diadakan. Pihak sekolah juga perlu lebih peka terhadap sebarang aduan dan masalah seperti kes buli yang dikemukakan sendiri oleh pelajar atau ibu bapa mereka.

Di samping itu, SUHAKAM juga sekali lagi mengulangi syornya agar pengajaran hak asasi manusia dijadikan sebahagian daripada kurikulum sekolah dan ianya wajib disertakan di dalam pengajaran dan pembelajaran di sekolah. Oleh itu, SUHAKAM bersedia bekerjasama dengan Kementerian Pelajaran untuk mencapai matlamat ini. SUHAKAM berharap dengan mewajibkan pengajaran hak asasi manusia di sekolah, ia boleh memberi impak yang lebih berkesan kepada pelajar.

Bagi kejadian K.Yashovan ini, SUHAKAM berharap pihak Polis dan Kementerian Pelajaran dapat menyalut secara telus serta mengambil tindakan terhadap mereka yang bertanggungjawab mengikut saluran perundangan jika didapati bahawa kejadian itu disengajakan atau berlaku kecuai.

- END -

"HAK ASASI UNTUK SEMUA"

DATO' N. SIVA SUBRAMANIAM

Pesuruhjaya

Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Malaysia (SUHAKAM)

18 Januari 2008

SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA HUMAN RIGHTS COMMISSION OF MALAYSIA

SIMPOSIUM HAK KANAK-KANAK: MENJANA PEMIKIRAN

(MEETING OF MINDS ON CHILDREN'S RIGHTS)

Simposium Hak Kanak-Kanak: Menjana Pemikiran anjuran Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Malaysia (SUHAKAM) dengan kerjasama Kementerian Pelajaran Malaysia (KPM) merupakan satu langkah dalam meningkatkan kesedaran orang awam tentang hak kanak-kanak terhadap pendidikan sepertimana yang termaktub dalam Konvensyen Hak Kanak-Kanak (CRC). Simposium yang diadakan pada 7 dan 8 April 2008 di Hotel Seri Pacific ini akan dirasmikan oleh Pengerusi SUHAKAM, YBhg Tan Sri Abu Talib Othman sementara YBhg Dato' Alimuddin bin Mohd Dom, Ketua Pengarah Pelajaran Malaysia akan menyampaikan ucapatama.

Simposium Hak Kanak-Kanak: Menjana Pemikiran ini adalah bertitik tolak daripada beberapa siri bengkel yang dijalankan SUHAKAM dengan pegawai kanan Jabatan Pelajaran Malaysia di seluruh negara yang telah membincangkan isu seperti hak dan tanggungjawab guru dalam mendisplinkan pelajar serta masalah yang dihadapi mereka dalam menjalankan tugas. Antara isu yang akan diberi penekanan adalah hak guru untuk mendisplinkan kanak-kanak tanpa mencabuli hak mereka, hak guru dalam memartabatkan profesionalisme guru dan human dignity para guru, di samping hak terhadap pendidikan wajib dan percuma serta hak menikmati kemudahan fasiliti dan masalah integrasi murid kurang upaya (OKU) di sekolah aliran perdana.

Simposium dua hari ini melibatkan dua sesi panel perbincangan, dua sesi bengkel, satu forum terbuka dan rumusan yang secara langsung membincangkan isu-isu tentang dasar pendidikan dan pelaksanaan CRC serta hak dan tanggungjawab murid dan guru di sekolah. Barisan panel terlibat terdiri daripada Pesuruhjaya SUHAKAM, wakil dari KPM, pensyarah universiti, wakil dari penasihat undang-undang Kementerian Pelajaran, ibu bapa dan murid-murid sekolah. Simposium ini juga bakal dihadiri oleh 150 peserta yang menghimpunkan pegawai-pegawai KPM daripada Bahagian Sekolah, Bahagian Pendidikan Guru, Bahagian Perancangan dan Penyelidikan Dasar Pendidikan, pegawai-pegawai dari Jabatan Pelajaran

Negeri, Fakulti-fakulti Pendidikan, Jemaah Nazir Sekolah, Jabatan Pendidikan khas, ibu bapa, pentadbir sekolah, murid-murid sekolah serta pewakilan pertubuhan antarabangsa seperti UNICEF dan UNHCR.

Justeru, SUHAKAM berharap penganjuran simposium ini akan mengukuhkan pemahaman Konvensyen CRC di samping membantu mencari jalan penyelesaian kepada isu-isu penting yang dibincangkan terutama sekali konflik antara hak kanak-kanak dan juga hak guru. Sekaligus adalah diharapkan agar profesion perguruan dan hak warga pendidik dapat dimartabatkan dari aspek hak asasi manusia di dalam menjalankan tanggungjawab mereka melindungi hak kanak-kanak di sekolah demi kesejahteraan semua warga sekolah.

- TAMAT -

"HAK ASASI UNTUK SEMUA"

DR CHIAM HENG KENG

Pesuruhjaya

Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Malaysia (SUHAKAM)

27 Mac 2008

SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA
HUMAN RIGHTS COMMISSION OF MALAYSIA

POSITIVE MOVES BY THE GOVERNMENT IN IMPROVING THE PRISON CONDITIONS

The Human Rights Commission of Malaysia welcomes the announcement by the Home Minister, Dato' Seri Syed Hamid Albar on the implementation of parole system in October 2008. The Commission, in its Annual Reports since year 2001, has continuously recommended the immediate implementation of parole system in Malaysia and views this as another positive measure which, undoubtedly, would help to reduce the overcrowding in prisons.

The Commission views positively the proposal by the Home Minister to repatriate sentenced foreign prisoners to the prisons of their respective countries of origin where they would serve the remaining sentences. The Commission urges the Ministry to undertake actions necessary for the immediate implementation of the said proposal.

The Commission further expresses its contentment that the Ministry of Education had decided to provide education programmes for young prisoners with immediate effect. This move had been persistently recommended by the Commission since 2002. To ensure the efficiency and effectiveness of this programme, the Commission calls for further improvement in bilateral cooperation between the relevant agencies.

- END -

"HUMAN RIGHTS FOR ALL"

(DATO' SIVA SUBRAMANIAM)

Commissioner

Human Rights Commission of Malaysia (SUHAKAM)

11 April 2008

**SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA
HUMAN RIGHTS COMMISSION OF MALAYSIA**

SUHAKAM'S CONCERN OVER THE USE OF SEDITION ACT

The Human Rights Commission of Malaysia (SUHAKAM) regrets the arrest and charging of Malaysia Today webmaster Raja Petra Kamaruddin with Sedition. SUHAKAM feels that this is an infringement on the freedom of speech, which is a fundamental human right.

SUHAKAM is concerned with the use of the Sedition Act to curb freedom of speech. SUHAKAM believes that the fundamental freedoms enshrined in our constitution, including the freedom of speech and freedom of peaceful assembly must be safeguarded.

SUHAKAM believes that the use of the Sedition Act in this case is unjustified as civil remedies could have been sought in a Court of Law.

- END -

"HUMAN RIGHTS FOR ALL"

DATO' N SIVA SUBRAMANIAM

Commissioner

Human Rights Commission of Malaysia (SUHAKAM)

7 May 2008

SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA HUMAN RIGHTS COMMISSION OF MALAYSIA

PRESS STATEMENT

The Human Rights Commission of Malaysia (SUHAKAM) in its 99th monthly meeting held on 12 May 2008 noted that its Annual Report for the year 2007 was tabled in the First Meeting of the First Session of Twelfth Parliament (2008). SUHAKAM reaffirms its support for the recommendations made on various human rights issues from the previous annual reports. SUHAKAM welcomes the parliamentary session to debate SUHAKAM's report submitted as a provision of the Human Rights Commission of Malaysia Act, Act 597.

Among other issues raised at the said meeting were the followings:

Freedom of Speech and Sedition

SUHAKAM cherishes the principle of freedom of speech and expression as the core tenet of democracy. SUHAKAM recognizes that freedom of speech and expression is not without limitation. It is subject to various legal curtailments.

In relation to the recent move to invoke the Sedition Act in certain matters, SUHAKAM states that in the event that such invocation is found absolutely necessary by the authorities, SUHAKAM implores the authorities to uphold the provision of Article 8 of the Federal Constitution so that the enforcement of such laws be seen to be effected equally on all persons.

Royal Commission of Inquiry into the Linggam Video-Clip

SUHAKAM notes that the Royal Commission pertaining to the Linggam Video-Clip has presented its Report to the Yang DiPertuan Agong recently. SUHAKAM urges the authorities to make public the Report expeditiously as the hearing itself was public and such the findings of the public inquiry, which of great public interest should be made public.

SUHAKAM further expresses its opinion that the decision to release this Report to the public must be made by the Royal Commission itself.

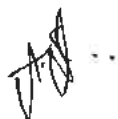
Cheras Toll Incident

SUHAKAM is concerned over the matter of alleged police brutality in relation to the demonstration at Bandar Mahkota Cheras on 8 May 2008 pertaining to the demolition of barricade put up by the toll concessionaire.

SUHAKAM at its 99th Meeting has taken the decision to investigate this matter and may consider holding a public inquiry, if deemed necessary.

- END -

"HUMAN RIGHTS FOR ALL"

TAN SRI DATUK SERI PANGLIMA SIMON SIPAUN

Vice Chairman

Human Rights Commission of Malaysia (SUHAKAM)

12 May 2008

SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA HUMAN RIGHTS COMMISSION OF MALAYSIA

SUHAKAM TO PLACE ADDITIONAL FOCUS ON CIVIL AND POLITICAL RIGHTS

The Human Rights Commission of Malaysia (SUHAKAM) has decided to establish a new Committee on Civil and Political Rights in its new term from 2006-2008. The establishment of this new Committee will put additional focus on Civil and Political Rights in SUHAKAM's work programmes over the next 2 years. Commissioner Dato' Dr. Michael Yeoh has been appointed the Chairperson of the new Committee.

The new Committee on Civil and Political Rights will hold dialogues and roundtables with Political Parties, Parliamentarians and Civil Society organizations. Views and inputs from the public will also be sought.

The setting up of the Committee on Social and Political Rights takes cognizance of the new political realities resulting from the March 8 General Elections which had re-emphasised the importance of Human Rights. The Prime Minister's decisions to establish the Judicial Appointments Commission and the Malaysian Anti-Corruption Commission are laudable.

SUHAKAM had on several occasions over the past several years called for the establishment of the Judicial Commission and the independent Police Complaints and Misconduct Commission and recommended that the Internal Security Act be repealed for detention without trial is not consistent with Human Rights principles. SUHAKAM had also recommended the removal of ouster clauses which prevent judicial review of Executive decisions.

Many issues SUHAKAM had raised in the past have now been revisited after the recent General Election.

SUHAKAM calls on the Government and members of Parliament to focus on these issues which are contained in SUHAKAM's Annual Report which has been recently tabled in the current sitting of

Parliament. SUHAKAM calls on MP's to vigorously debate its recommendations to enhance Civil and Political Rights in Malaysia including Freedom of Speech, Freedom of Media and Freedom of Assembly.

- END -

"HUMAN RIGHTS FOR ALL"

DATO' DR MICHAEL YEOH OON KHENG

Chairperson, Committee on Civil and Political Rights

Human Rights Commission of Malaysia (SUHAKAM)

13 May 2008

SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA HUMAN RIGHTS COMMISSION OF MALAYSIA

PRESS STATEMENT

The Human Rights Commission of Malaysia (SUHAKAM) in its monthly meeting held on 9 June 2008 is appreciative of the speech by His Majesty the Yang Di-Pertuan Agong on the occasion of His Majesty's birthday last Saturday in which His Majesty spoke on some concerns relating to human rights such as the establishment of the Judicial Appointment Commission and the amendment to the Printing Presses and Publications Act 1964. SUHAKAM welcomes this statement from His Majesty which reflects the King's concern for human rights in Malaysia.

SUHAKAM would like to point out that these issues have been part of SUHAKAM's recommendations as contained in SUHAKAM's various Annual Reports tabled to Parliament. SUHAKAM had called for the repeal of the Internal Security Act 1960 (ISA) and other legislations relating to Preventative Detention which are inconsistent with human rights. SUHAKAM has also called for the establishment of the Judicial Appointment Commission as well as for review of Ouster Clauses in various legislations and for trials to be expediated. SUHAKAM had also noted delays in completion of police investigation.

Had Government taken heed of SUHAKAM's recommendations the state of human rights in Malaysia today would have been much improved. Hopefully with the recent speech by His Majesty the King, these issues as contained in SUHAKAM's Annual Reports will be taken up seriously in Parliament and by the Government.

SUHAKAM's meeting today also discussed the Bandar Mahkota Cheras incident and will investigate the holding of a Public Inquiry as to whether there is an obstruction of the legitimate rights of residents there, to freedom of movement and whether there has been an excessive use of force by the Police during the incident.

- END -

"HUMAN RIGHTS FOR ALL"

TAN SRI DATUK SERI PANGLIMA SIMON SIPAUN

Vice Chairman

Human Rights Commission of Malaysia (SUHAKAM)

9 June 2008

SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA HUMAN RIGHTS COMMISSION OF MALAYSIA

SUHAKAM: KEADAAN KEM PERLINDUNGAN SEMENTARA HARUS DIBERI PERHATIAN

Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Malaysia (SUHAKAM) melalui Kumpulan Aduan dan Siasatan telah mengadakan lawatan ke Kem Perlindungan Sementara di Semenyih pada 24 Jun 2008. Lawatan tersebut dilakukan susulan daripada aduan dakwaan kekesaran pihak Imigresen terhadap beberapa tahanan. Delegasi Suhakam yang diketuai oleh Dato' N Siva Subramaniam bersama beberapa pegawai Bahagian Aduan dan Siasatan telah melihat keadaan serta mengenal pasti masalah yang berhubung kait dengan kes seumpama ini yang kerap kali berlaku.

Pihak SUHAKAM telah dimaklumkan oleh dua tahanan Myanmar yang didakwa dipukul oleh pegawai kem tersebut. SUHAKAM memandang berat perkara ini kerana setiap orang tidak boleh dikenakan seksaan atau layanan atau hukuman yang zalim, tidak berperikemanusiaan atau menghina sepertimana termaktub dalam Perkara 5 Pengisytiharan Hak Asasi Manusia Sejagat.

SUHAKAM juga mendapati perkara sedemikian berlaku akibat daripada kem tahanan yang terlalu sesak. Keadaan ini bukan sahaja mengakibatkan ketidak selesaan tahanan malah boleh mendatangkan kemudaratan terhadap kesihatan mereka. Keadaan tersebut diburukkan lagi dengan jumlah kakitangan yang bekerja di kem tersebut tidak mencukupi. Ini juga telah menyebabkan pengurusan kem yang kurang berkesan.

SUHAKAM menggesa agar kementerian berkenaan dapat memberi perhatian yang serius dan mengambil tindakan sewajarnya agar perkara seumpama ini tidak berlaku.

Lawatan SUHAKAM ke kem tahanan tersebut adalah selaras dengan peruntukan Akta 597 Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Malaysia tahun 1999 di bawah Perkara 4(2)(d). Ianya bagi memastikan keadaan

tempat tahanan serta keadaan para tahanan adalah memuaskan mengikut peraturan yang ditetapkan dalam rang undang-undang.

"HAK ASASI UNTUK SEMUA"

TAN SRI DATUK SERI PANGLIMA SIMON SIPAUN

Naib Pengerusi

Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Malaysia (SUHAKAM)

25 Jun 2008

SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA
HUMAN RIGHTS COMMISSION OF MALAYSIA

PUBLIC INQUIRY INTO
THE ALLEGATION OF EXCESSIVE USE OF
FORCE DURING THE INCIDENT
AT BANDAR MAHKOTA CHERAS ON
27TH MAY 2008.

The Human Rights Commission of Malaysia hereby announced that it will conduct a public inquiry into the allegation of excessive use of force during the incident at Bandar Mahkota Cheras on 27th May 2008. The public inquiry will be conducted by a panel of three Commissioners comprising Datin Paduka Zaitoon Dato' Othman (Chairperson), Datuk Dr. Chiam Heng Keng and Dato' Khalid Ibrahim.

The **terms of reference of the Public Inquiry** are as follows:

1. To inquire whether or not there was any law enforcement personnel in performance of their duty to maintain law and order has used excessive force during the incident at Persiaran Bandar Mahkota Cheras 1 in Bandar Mahkota Cheras on 27th May 2008.
2. If there was excessive use of force;
 - i. whether there was any violation of human rights of any person or persons and;
 - ii. who were responsible for such violation.
3. To recommend what action to be taken against those responsible for the violation of human rights of such person or persons.

The Panel of Inquiry has fixed the inquiry on 23-24 July 2008 at the SUHAKAM Inquiry Room, Level 29, Menara Tun Razak, 50350 Kuala Lumpur. The sittings of the Inquiry will begin at 9.30 a.m. and conclude at 5.30 p.m.

The Inquiry is open to members of the public and the press. It is to be noted that video or audio recording of the Inquiry by members of the public or the press will not be allowed. (See Annex A for a fuller version of the Rules of Procedure and Practice).

So far, the Inquiry's Secretariat has conducted investigations and had recorded statements from members of the public and FRU personnel witnesses.

As investigations are still on-going, the number of witnesses testifying during the Inquiry has yet to be confirmed. Subpoenas will be issued in due course to relevant witnesses including members of the public, the press and the Police. This power will be exercised pursuant to section 14(1)(a) of the Human Rights Commission of Malaysia Act 1999 which empowers the Commission to procure and receive all such evidence, written or oral, and to examine all such persons as witnesses as the Commission thinks necessary or desirable to procure or examine.

Members of the public who witnessed the incident, persons who believe that they may be able to give relevant information and/or documents and other evidence pertaining to any or all of the terms of reference set out above are invited to contact SUHAKAM as soon as possible. Kindly contact:

Puan Nurul Hasanah Ahamed or Encik Shahizad Sulaiman
SUHAKAM
Level 29, Menara Tun Razak
Jalan Raja Laut
50350 Kuala Lumpur
Tel: 03-2612 5669 / 5623
Fax: 03-26125620 / 5694
humanrights@suhakam.org.my

- END -

"HUMAN RIGHTS FOR ALL"

(DATIN PADUKA ZAITOON DATO' OTHMAN)

Commissioner

Human Rights Commission of Malaysia (SUHAKAM)

3 July 2008

ANNEX A

SUHAKAM PUBLIC INQUIRY RULES OF PROCEDURE AND PRACTICE

I. CONDUCT OF THE INQUIRY

- a. A Panel of Inquiry is committed to a process of public hearing. However, the Panel of Inquiry, pursuant to section 14(1)(e) of the Human Rights Commission of Malaysia Act 1999 [Act 597] (the "1999 Act"), may at its discretion admit or exclude the public from the Inquiry or any part thereof.
- b. Pursuant to section 14(1)(a) of the 1999 Act, the Panel of Inquiry shall have the power to procure and receive all such evidence, written or oral, and to examine all such persons as witnesses, as the Panel of Inquiry thinks necessary or desirable to procure or examine.
- c. Persons wishing to give evidence at the Inquiry may approach the Panel of Inquiry. The Panel of Inquiry shall have the discretion to call such persons to give evidence.
- d. Pursuant to section 14(1)(b) of the 1999 Act, the Panel of Inquiry may require that the evidence, whether written or oral, of any witness be given on oath or affirmation, such oath or affirmation being that which could be required of the witness if he were giving evidence in a court of law, and to administer or cause to be administered by an officer authorised in that behalf by the Panel of Inquiry an oath or affirmation to every such witness.
- e. Pursuant to section 14(1)(d) of the 1999 Act, the Panel of Inquiry has the power to admit notwithstanding any of the provisions of the Evidence Act 1950 [Act 56], any evidence, whether written or oral, which may be inadmissible in civil or criminal proceedings.
- f. Pursuant to section 15(1) of the 1999 Act, a person who gives evidence before the Panel of Inquiry shall, in respect of such evidence, be entitled to all the privileges to which a witness giving evidence before a court of law is entitled in respect of evidence given by him before such court.
- g. Pursuant to section 15(2) of the 1999 Act, no person shall, in respect of any evidence written or oral given by that person to or before the Panel of Inquiry, be liable to any action or proceeding, civil

or criminal in any court except when the person is charged with giving or fabricating false evidence.

- h. No video or audio recording of the Inquiry shall be made throughout the Inquiry unless otherwise authorised by the Panel of Inquiry.
- i. All persons present at the Inquiry must keep silent during the proceedings. Any unruly behaviour will not be tolerated and the person will be asked to leave the Inquiry.
- j. Persons wishing to address the Panel of Inquiry or persons wishing to pose question(s) to any witness shall write down their question(s), which shall be passed to the Panel of Inquiry. The Panel of Inquiry shall decide the relevancy of the question(s) and whether to pose the said question(s).
- k. The Panel of Inquiry may at its discretion call upon observers and interested parties for their opinion. Unless otherwise called upon, question(s) by observers and interested parties shall be forwarded to the Panel of Inquiry in the manner provided in paragraph (k) above.
- l. The Panel of Inquiry may amend or dispense with these rules as the Panel sees fit to ensure fairness and respect for human rights.
- m. All persons present during the Inquiry shall be deemed to undertake to adhere to these rules. A breach of these rules by any person shall be dealt with by the Panel of Inquiry, as it sees fit.

II. CRITERIA FOR OBSERVER STATUS AND INTERESTED PARTIES

- a. In deciding application for observer status and as interested parties to the Inquiry, the Panel of Inquiry shall be guided by the following criteria:
 - The applicant is directly and substantially affected by the Inquiry;
 - The applicant represents interests and perspectives essential to the successful conduct of the Inquiry; or
 - The applicant has special experience or expertise with respect to matters within the Panel of Inquiry's terms of reference.

SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA
HUMAN RIGHTS COMMISSION OF MALAYSIA

LAUNCH OF SUHAKAM'S REPORT
ON LEGAL PERSPECTIVES ON
NATIVE CUSTOMARY LAND RIGHTS
IN SARAWAK

The Human Rights Commission of Malaysia (SUHAKAM) has today, launched its report entitled Legal Perspectives on Native Customary Land Rights in Sarawak.

The report is based on an indepth research on the history and traditional customs of indigenous communities in Sarawak with regards to their claims to native land, as well as the modern laws of Malaysia and their effects toward the ability of the Sarawak indigenous communities to claim native titles based on those traditional customs.

SUHAKAM undertook the research following numerous complaints received from various indigenous groups of Sarawak. Since the establishment of its office in Sarawak in year 2000, the office received a total of 287 complaints, out of which 158 complaints relate to native customary right to land. Subsequently, several researches by SUHAKAM on specific indigenous groups in Sarawak were carried out and revealed that there was a perception gap on what was perceived as NCR to land between indigenous communities and state agencies, together with private enterprises. More specifically, the communities contended that the natives and their customs and traditions have existed and were handed down from one generation to another since time immemorial. Modern laws, should therefore, take cognizance of these traditions and customs. On the other hand, a presentation by the Sarawak State Attorney General's Chambers to SUHAKAM dated 13 December 2001, said that while there are many native customs in Sarawak, they, however, must have the sanction of the Law for them to have effect as "customary laws". Thus, in relation to land, the practice of native customs does not necessarily give rise to rights over land. It is only the practice of those customs which are part of the customary law of Sarawak, which can create rights to land as provided in Section 5(1) of the Sarawak Land Code 1958.

One of SUHAKAM's main concerns, as demonstrated in the report on 'Legal Perspectives on Native Customary Land Rights in Sarawak', pertains to the Sarawak Land Code 1958. The enactment of the Code and subsequent amendment to Section 5 (2) of the Code, undermines the historic customs of the natives in Sarawak despite being recognised by the previous governments of Sarawak. It weakens the ability of the indigenous communities of Sarawak to establish their right to land, whereby it imposes unreasonable burden to demonstrate ownership to native customary land in Sarawak. Besides this, the Land Code also provides the State with extensive power to utilise native land as well as extinguish native titles with only the direction by the Minister.

This seemingly unlimited control of the government on native land creates risks of impoverishment amongst indigenous communities, as well loss or destruction of unique traits of their cultural, spiritual and community life, particularly for those who heavily depend on their land for sustenance, livelihood and way of life.

SUHAKAM emphasises that the Common Law as well as international human rights law recognises the need for the special protection of the rights of indigenous communities, including native titles arising out of traditional laws and customs. Both laws also limit the power of governments to extinguish native titles by emphasising the fiduciary obligations owed to the indigenous people. Various practices under the Common Law and human rights law have been referred to by the Malaysian court. Thus, when the case of Adong and Sagong establishes international human rights as an influential body of law in the development of Malaysian common law on aboriginal and native title, it indicates that our Courts recognize the non-binding yet persuasive international human rights principles.

In addition, Malaysia is among the 143 countries who voted in favour for the adoption of the Declaration on the Rights of Indigenous Peoples (DIRP). The Declaration calls for governments to protect the rights of indigenous peoples, including their right to land according to their traditional customs, as well as rights to preserve their economic, social and cultural identity. Their entitlement for special measures by the state to meet their special needs is also provided. Recourse for indigenous peoples following previous infringements by various actors, for instance dispossession of native land, is further outlined in the Declaration.

In view of the current Sarawak Land Code 1958 and the risks it poses towards the indigenous peoples of Sarawak and the Government's fiduciary obligation towards the indigenous peoples, SUHAKAM makes the following recommendations:

- (i) SUHAKAM strongly recommends that steps be taken by the Government to review the current Sarawak Land Code 1958 so as to ensure that provisions do not lead to the marginalisation or lead to the disadvantage of the indigenous peoples of Sarawak. The law must ensure that it serves to promote and continually protect the rights of the indigenous groups to their customary land.

To this effect, customary rights to land needs to be recognised as, and enshrined in the law, while the rights of natives to land by virtue of customary law must be consistent with those rights.

- (ii) The methods of native occupation that arise out of native customs and traditions should be recognised and is proof of ownership to land. These are not to be dictated by the Sarawak Land Code 1958 which imposes burden to establish ownership of lands via documentary evidence.
- (iii) It is a fiduciary obligation of the government officials to consult and obtain consent from the native communities prior to taking action that may infringe their native title rights. Moreover, there is the need for the state government to ensure that the Constitutional protection on the native title rights is abided to and this right cannot be taken away except in accordance to the law and upon payment of just compensation.

- END -

"HUMAN RIGHTS FOR ALL"

DATUK DR DENISON JAYASOORIA

SUHAKAM Commissioner &

Chairman of the Economic, Social and Cultural Right (ECOSOC) Working Group, SUHAKAM

DR MOHD HIRMAN RITOM ABDULLAH

SUHAKAM Commissioner &

Commissioner in charge of the SUHAKAM Sarawak Office

12 August 2008

SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA HUMAN RIGHTS COMMISSION OF MALAYSIA

PRESS STATEMENT

SUHAKAM reiterates the right to freedom of expression as stipulated in the Universal Declaration of Human Rights. This freedom of expression was abruptly curtailed during the proceedings of the Bar Council's Forum held on Saturday 9 August 2008, on the firm advice of the Police.

Further we are concerned that the Police was seen to be inconsistent on the need for a permit for peaceful assembly. Evidently those who assembled en masse outside the Bar Council premises had no police permit. This incident is unlikely to be the last where the Police cannot decide whether or not to exercise its discretion to allow a permit for any public assembly.

SUHAKAM reiterates its stand that police permits are not required for peaceful assemblies.

SUHAKAM is mindful of the need to take cognizance of the sensitivities of a multi-racial society and that sensitive issues should not be politicized, sensationalized nor emotionalized but discussed rationally and peacefully. In this regard, we welcome the remarks of the Bar Council Chairman, Dato' Ambiga Sreenevasan that in future such Forums organized by the Bar Council would be held within closed doors.

- END -

"HUMAN RIGHTS FOR ALL"

(DATO' DR MICHAEL YEOH ONN KHENG)

Chairperson

Civil and Political Rights Working Group (CPRWG)

Human Rights Commission of Malaysia (SUHAKAM)

13 August 2008

(DATUK DR DENISON JAYASOORIA)

Chairperson,

Economic, Social & Cultural Rights Working Group (ECOSOCWG)

Human Rights Commission of Malaysia (SUHAKAM)

13 August 2008

SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA HUMAN RIGHTS COMMISSION OF MALAYSIA

RIGHTS TO EXPRESSION

Human Rights Commission of Malaysia (SUHAKAM) is concerned with the threat to suspend the publication of the Herald (the Catholic newsletter) if it publishes an editorial on the Permatang Pauh by-election. This would be deemed an infringement on freedom of expression.

Any Malaysian citizen or publication should be allowed to make comment on Malaysian politics and elections as that is the fundamental right of all citizens, provided such comments do not provoke dissension and arouse public disorder.

- END -

"HUMAN RIGHTS FOR ALL"

(DATO' DR MICHAEL YEOH ONN KHEUNG)

Chairperson

Civil and Political Rights Working Group (CPRWG)

(DATUK DR DENISON JAYASOORIA)

Chairperson,

Economic, Social & Cultural Rights Working Group (ECOSOCWG)

13 August 2008

SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA HUMAN RIGHTS COMMISSION OF MALAYSIA

CONSULTATION WITH NON- GOVERNMENTAL ORGANISATIONS ON UNIVERSAL PERIODIC REVIEW

The Universal Periodic Review (UPR), established by General Assembly resolution 60/251 of 15 March 2006, is a new human rights mechanism of the Human Rights Council (HRC) under which it reviews, on a periodic basis, the fulfillment by each of the United Nations' 192 Member States of their human rights obligations and commitments. The review on Malaysia falls on the 4th Session of the UPR, February 2009.

The purpose of this review are: (a) the improvement of the human rights situation on the ground; (b) the fulfillment of the State's human rights obligations and commitments and assessment of positive developments and challenges faced by the State; (c) the enhancement of the State's capacity and of technical assistance, in consultation with, and with the consent of, the State concerned; (d) the sharing of best practice among States and other stakeholders; (e) support for cooperation in the promotion and protection of human rights; (f) the encouragement of full cooperation and engagement with the Council, other human rights bodies and Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR).

According to HRC resolution 5/1 of 18 June 2007, States are encouraged to prepare the information they submit through a broad consultation process at the national level with all relevant stakeholders which in the case of Malaysia includes the Human Rights Commission of Malaysia (SUHAKAM) and Non-Governmental Organisations (NGOs). Aside from the State's (Government's) submission of its UPR, SUHAKAM and NGOs may also submit separately their own reports for the UPR on Malaysia.

In response to SUHAKAM's invitation to all, 16 representatives of national and regional NGOs were able to come on August 14, 2008 (Thursday) to exchange views on the state of human rights situation on the ground as well as their perception of the extent the State had not fulfilled its obligations and commitments on the protection and promotion of human rights in Malaysia.

Among the issues raised were the right to assembly and expression; right to information; free and fair elections; judiciary reform; preventive detention laws; issues on asylum seekers, refugees and migrant workers; police brutality; Malaysian government's reservations on some clauses of the Convention on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW) and Convention on the Rights of the Child (CRC); right to education; Islamic family law; right of indigenous peoples; and right to health.

The meeting was held in a frank and cooperative spirit. SUHAKAM sincerely hopes that the same spirit will be upheld as a working standard in future meetings between SUHAKAM and representatives of civil society.

SUHAKAM wishes to thank all who came to share their views on particular issues of human rights which are of the greatest concern to Malaysians. The UPR exercise presents an opportunity for all stakeholders of human rights to call upon the State to strengthen and uphold its national and international commitments on human rights.

Deadline for submission of stakeholders' report is 8 September 2008.

- END -

"HUMAN RIGHTS FOR ALL"

(DATO' CHOO SIEW KIOH)

Chairperson, International Issues and Cooperation Committee (IICC)

Human Rights Commission of Malaysia (SUHAKAM)

15 August 2008

(DATO' DR MICHAEL YEOH OON KHENG)

Chairperson, Civil and Political Rights Working Group (CPRWG)

Human Rights Commission of Malaysia (SUHAKAM)

15 August 2008

SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA HUMAN RIGHTS COMMISSION OF MALAYSIA

SUHAKAM: TINDAKAN PENANGKAPAN DAN PENGUSIRAN PENDATANG TANPA IZIN HARUS DILAKUKAN SECARA TELITI DAN ADIL

Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Malaysia (SUHAKAM) melalui Kumpulan Kerja Aduan dan Siasatan telah mengadakan lawatan ke Pusat Tahanan Sementara Menggatal pada 5 September 2008 dan Pusat Tahanan Sementara Sandakan pada 6 September 2008. Delegasi Suhakam diketuai oleh Dato' Haji Khalid Haji Ibrahim, Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun, Dato' Dr Michael Yeoh Oon Kheng dan Datuk Dr Chiam Heng Keng serta pegawai Bahagian Aduan dan Siasatan telah melihat keadaan untuk mengenal pasti sebarang masalah yang berhubung dengan isu penangkapan dan pengusiran pendatang tanpa izin.

Lawatan tersebut dilakukan susulan daripada aduan terhadap dakwaan berhubung status sebenar tahanan. Semasa lawatan tersebut, pihak SUHAKAM telah menerima beberapa aduan yang antaranya termasuklah:-

1. Seorang tahanan yang mendakwa beliau merupakan warga negara Malaysia dan memiliki kad pengenalan Malaysia yang sah tetapi telah ditangkap oleh pihak berkuasa dan dihantar ke pusat tahanan sementara tersebut tanpa sebarang siasatan lanjut yang dibuat oleh pihak berkuasa.
2. Terdapat tahanan kanak-kanak yang berumur 12 tahun hingga 17 tahun yang ditahan di dalam pusat-pusat tahanan sementara tersebut mendakwa mereka dilahirkan di Sabah dan salah seorang atau kedua ibu bapa mereka adalah merupakan warga negara Malaysia. Namun telah ditangkap oleh pihak berkuasa kerana gagal membuktikan identiti mereka semasa ditangkap.

pihak berkuasa perlu melaksanakan operasi penangkapan dengan lebih berhati-hati terutama apabila ianya melibatkan tangkapan terhadap kanak-kanak. Adalah didapati juga tahanan kanak-kanak tersebut ditempatkan bersama-sama tahanan dewasa yang lain dan kebanyakan mereka terpisah dari ibu bapa mereka. SUHAKAM merasakan bahawa ini adalah tidak wajar kerana ianya tidak selaras dengan Konvensyen Mengenai Hak Kanak-Kanak (CRC) sepertimana tersebut dalam Perkara 37 mengenai penangkapan dan pelucutan hak kebebasan mereka.

SUHAKAM menyuarkan kebimbangan terhadap aduan-aduan yang diterima kerana operasi penangkapan dan pengusiran pendatang tanpa izin yang sedang dilakukan oleh pihak Polis Diraja Malaysia, Majlis Perbandaran dan Jabatan Immigresen Malaysia jika tidak dilakukan secara berhati-hati boleh mengakibatkan hak-hak rakyat tempatan turut dicabul.

Sehubungan dengan itu, SUHAKAM mengesyorkan agar sebarang tindakan penangkapan dan pengusiran pendatang tanpa izin dilakukan secara teliti dan adil dengan mengambil kira hak-hak asasi tahanan.

- END -

"HAK ASASI UNTUK SEMUA"

DATO' HAJI KHALID HAJI IBRAHIM

Pengerusi Kumpulan Kerja Aduan dan Siasatan

Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Malaysia (SUHAKAM)

10 September 2008

SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA HUMAN RIGHTS COMMISSION OF MALAYSIA

SUHAKAM MENGALU-ALUKAN PEMBEBASAN TAHANAN ISA

Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Malaysia (SUHAKAM) amat mengalu-alukan pembebasan Sanjeev Kumar A/L Krishnan pada 9 September 2008 yang telah ditahan di bawah Akta Keselamatan Dalam Negeri (ISA) sejak 28 Julai 2007.

SUHAKAM melalui Kumpulan Kerja Aduan dan Siasatan telah melawat bekas tahanan ISA tersebut semasa di Kem Tahanan Kamunting pada 5 Mei 2008. Surat kepada Kementerian Dalam Negeri juga menyusul kemudian pada bulan Julai mengesyorkan agar Sanjeev Kumar dibebaskan memandangkan tahap kesihatan beliau yang agak serius.

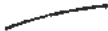
SUHAKAM berharap agar lebih ramai lagi tahanan ISA terutama sekali mereka yang telah ditahan lebih dari enam tahun dapat dibebaskan sebelum menjelang hari raya ini.

SUHAKAM memandang berat terhadap penggunaan penahanan tanpa perbicaraan dan telah berulang kali menyarankan supaya tahanan ISA dibebaskan atau didakwa mengikut kesalahan mereka.

SUHAKAM juga menegaskan tindakan menahan seseorang tanpa sebarang perbicaraan adalah bercanggah dengan Pengisytiharan Hak Asasi Manusia Sejagat 1948 (UDHR) yang memberi penekanan terhadap hak kepada nyawa, kebebasan dan keselamatan diri; tiada sesiapa pun boleh dikenakan tangkapan, tahanan atau pembuangan negeri secara sewenang-wenangnya; dan setiap individu berhak kepada perbicaraan adil dan terbuka oleh suatu tribunal bebas dan saksama (Artikel 3, 9 dan 10).

"HAK ASASI UNTUK SEMUA"

DATO' N SIVA SUBRAMANIAM

Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Malaysia (SUHAKAM)

10 September 2008

**SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA
HUMAN RIGHTS COMMISSION OF MALAYSIA**

**SUHAKAM EXPRESSES GREAT
CONCERN IN THE USE OF THE ISA
ON RAJA PETRA KAMARUDDIN**

While SUHAKAM appreciates the government's responsibility to maintain peace and stability, we express great concern with the arrest of Raja Petra Kamaruddin under Section 73 (1) of the Internal Security Act. SUHAKAM has consistently held that the ISA and all other preventive laws should be abolished. These laws are a violation of human rights. SUHAKAM feels that there are enough laws to deal with all kinds of offences and therefore the authorities should charge individuals concerned in an open court or release them.

SUHAKAM also expresses concern with warning letters issued to three publications namely the Sin Chew Daily, the Sun and Suara Keadilan as it is a curtailment of freedom of expression. Nevertheless SUHAKAM feels that all Malaysians should handle racial and religious issues with great care and mutual respect without emotional or political overtones.

- END -

"HUMAN RIGHTS FOR ALL"

Statement issued jointly by,

**TAN SRI DATUK SERI PANGLIMA SIMON SIPAUN, DATO' DR MICHAEL YEOH OON KHENG,
DATUK DR DENISON JAYASOORIA, and all Commissioners of SUHAKAM**

September 12, 2008

For clarifications please call 019-3810914

SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA HUMAN RIGHTS COMMISSION OF MALAYSIA

SUHAKAM: EXCLUSION TO WELFARE AND POVERTY ERADICATION A RIGHTS VIOLATION

Siti Nurbaiyah has effectively written an article of the practical realities and difficulties faced by urban poor families in Kuala Lumpur. Her story in the New Straits Times (page 22) on 18 September 2008 highlighted the shocking finding of how 30 hardcore poor families in Taman Sentul Utama have not been able to access welfare assistance either through religious institutions or through the Department of Social Welfare. This is shocking especially when the federal government has made poverty eradication its number one priority. In addition, the Prime Minister has set the target of zero hardcore poverty by 2010.

There is a major gap between policy makers, service delivery and implementation institutions and the very poor at the bottom of society. While we might have impressive statistics or targets, at the ground we see a tremendous contrast. The poor are alienated and distant from the very institutions that were established to resolve their problems.

The poverty line income or income measure for hardcore poor and poor is unrealistic. The family of Rosnaini Abu Hassan whose only source of income is from her son, who earns RM850, is statistically non-poor and definitely not hardcore poor. But look at their predicament. Their house rent alone comes to RM450. They have an elderly mother who is 88 years old and an 18 year old son who is disabled.

By official government statistics, they are non-poor but in reality they are very poor in an urban environment with increasing prices and cost of living.

This is a similar problem faced by many other families who are with low income in urban areas. Their lives are hard and often, the opportunity to build their capability and capacity is not there. There are similar cases not just among poor Malay Muslims but also among many displaced plantation workers who are Hindus and Tamil. Both groups of communities are among the urban poor struggling to survive in a modern city like Kuala Lumpur.

But central to all this is why are these families unable to access the Department of Social Welfare for direct assistance or unable to access poverty eradication programmes for the urban poor? Access and inclusion are the cornerstones of empowering the poor and fundamental to a human rights approach. It is not through hand outs but a way out for the families so that they can break the cycle of poverty and share the rich quality of life that a sizable section of Malaysian society enjoys. Why are the requests from the poor not heard or entertained? Is there some form of discrimination because they are poor or powerless? Why is this so when there is so much funds being set aside both by the public and private sector.

Therefore, SUHAKAM calls on the relevant public sector agencies, especially the Department of Social Welfare and the Social Development Section of the Kuala Lumpur City Hall (DBKL), to review this situation and ensure that through effective delivery and implementation these poor families at Taman Sentul Utama are not further marginalised from development. Development is a fundamental human right and the poor must be given opportunities to enhance their economic and social rights.

SUHAKAM also calls on the government to immediately establish a taskforce especially in the urban areas which are under the purview of local governments to identify the poor and ensure that the poor have access to a better quality of life.

In addition SUHAKAM calls on the Economic Planning Unit to review the poverty line income and methodology in identifying the real poor. In addition to income measure, other qualitative or quantitative indicators must be used to ensure greater inclusion and access especially to the suffering sections of our society, which ever ethnic, religious or linguistic group. We must establish fair and equitable mechanisms in addressing the root issues and concerns of the urban poor in Malaysia.

A team from SUHAKAM (Economic, Social and Cultural Rights Working Group (ECOSOC)) will visit Taman Sentul Utama sometime next week and would discuss with some of the residents on the reasons for their inability to access the services of the Department of Social Welfare and poverty eradication programmes meant for the urban poor. We would contact the local residents and we hope to go to the ground and study the situation of why they are unable to access these provisions. We will then make appropriate recommendations to all the relevant agencies and departments concerned.

- END -

"HUMAN RIGHTS FOR ALL"

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'DJS', is written over a series of three parallel diagonal lines that slope upwards from left to right.

DATUK DR DENISON JAYASOORIA

Chairman of the Economic, Social and Cultural Rights Working Group (ECOSOC)

Human Rights Commission of Malaysia (SUHAKAM)

019-381 0914

19 September 2008

SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA HUMAN RIGHTS COMMISSION OF MALAYSIA

SUHAKAM CALLS FOR THE REPEAL OF THE ISA AND THE RELEASE OF THE DETAINEES

The **Human Rights Commission of Malaysia (SUHAKAM)** at its 104th monthly meeting held on October 13, 2008 discussed the recent arrests of Raja Petra Kamaruddin, Teresa Kok and Tan Hoon Cheng under the Internal Security Act (ISA). SUHAKAM feels that the arrests of these three persons under the ISA are a total abuse of the ISA and a violation of human rights.

SUHAKAM reiterates its stance that the ISA should be repealed and be replaced by a specific Anti-Terrorism Act. Meanwhile, SUHAKAM holds the view that the ISA must not be abused and the use of the ISA should conform to its original intent and objective.

SUHAKAM also notes with concern the extension of detainees detained under the ISA and the Emergency Ordinance, some of whom have been detained for more than six years. SUHAKAM holds the view that it is vital to ascertain if the original rationale of their detention is still valid after so many years.

SUHAKAM calls on the Government to release ISA detainees and instead to try them in a court of law.

"HUMAN RIGHTS FOR ALL"

Statement issued jointly by,

TAN SRI DATUK SERI PANGLIMA SIMON SIPAUN (019-880 2222),

DATO' DR MICHAEL YEOH OON KHENG (012-201 3942),

DATUK DR DENISON JAYASOORIA (019-381 0914), and all Commissioners of SUHAKAM

October 13, 2008

SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA HUMAN RIGHTS COMMISSION OF MALAYSIA

SUHAKAM: RESTRICTIONS AND BANS ON THE RIGHT TO ASSOCIATION IS A VIOLATION OF HUMAN RIGHTS

The Human Rights Commission of Malaysia (SUHAKAM) affirms the fundamental right of individuals to freedom of association and freedom of expression as advocated in the International Convention on Civil and Political Rights.

It is our opinion that the ban on the Hindu Rights Action Force (Hindraf) by the Ministry of Home Affairs is an infringement of human rights. As indicated by the Home Affairs Minister, Hindraf had submitted an application for Registration on October 16, 2007. The Ministry should have taken opportunity to register them as a society and hold the leaders accountable.

SUHAKAM is also of the opinion that when an individual or a group of individuals have carried out any unlawful activities, it is right and appropriate for the relevant authorities to charge such individuals or groups of individuals in an open court.

Democracy provides the avenue for respect of divergent views and opinions. There must be tolerance of this within a multi cultural society like Malaysia, as long as violence is not the means for social change.

SUHAKAM is of the opinion that the ban on Hindraf will not resolve the issues being championed by this group of individuals and therefore encourages the relevant agencies to address the genuine grievances which are socio-economic in nature. In fact, the ban will further alienate this social movement from mainstream Malaysian society.

SUHAKAM calls for the lifting of the ban of Hindraf in order for this group of individuals to be held accountable for their actions.

"HUMAN RIGHTS FOR ALL"

Statement issued jointly by,

**TAN SRI DATUK SERI PANGLIMA SIMON SIPAUN (019-880 2222),
DATUK DR DENISON JAYASOORIA (019-381 0914), and
DATO' DR MICHAEL YEOH OON KHENG (012-201 3942).**
October 16, 2008

SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA HUMAN RIGHTS COMMISSION OF MALAYSIA

PRESS STATEMENT

The Chairman of the Human Rights Commission of Malaysia (SUHAKAM) affirms that the call for the lifting of the ban on Hindraf in the earlier statement titled 'Restrictions and Bans on the Rights to Association is a Violation of Human Rights' released on October 16, 2008, was not an official stand of SUHAKAM.

It is noted that the issue was never placed for a discussion before the Commission and hence no decision arrived on its stand on the ban of Hindraf. The Human Rights Commission of Malaysia Act (Act 597) states that "the members of the Commission shall use their best endeavours to arrive at all decisions of the meeting by consensus failing which the decision by a two-thirds majority of the member shall be required".

Therefore, the statement released was purely the personal views of the three commissioners and not an official stand of SUHAKAM.

"HUMAN RIGHTS FOR ALL"

Statement issued by,

TAN SRI ABU TALIB OTHMAN

Chairman,

Human Rights Commission of Malaysia (SUHAKAM)

October 17, 2008

SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA HUMAN RIGHTS COMMISSION OF MALAYSIA

SUHAKAM WELCOMES THE RELEASE OF RAJA PETRA KAMARUDIN

The **Human Rights Commission of Malaysia (SUHAKAM)** welcomes the release of blogger Raja Petra Kamarudin (RPK) today, whom the court ruled that his detention under the Internal Security Act (ISA) was illegal. SUHAKAM respects the integrity and impartiality of the court in handling this case which also proves the court's positive view in protecting human rights.

Based on this decision, SUHAKAM further suggests that perhaps it is most appropriate if the respective Ministry could determine all cases alike and release the ISA detainees.

SUHAKAM reiterates its stance that the ISA should be repealed and the detainees should be released and tried in a court of law.

"HUMAN RIGHTS FOR ALL"

Statement issued jointly by,

TAN SRI DATUK SERI PANGLIMA SIMON SIPAUN (019-880 2222),

DATO' DR MICHAEL YEOH OON KHENG (012-201 3942),

November 7, 2008

SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA HUMAN RIGHTS COMMISSION OF MALAYSIA

INCONSISTENCY AND DOUBLE STANDARD PRACTICE BY THE POLICE

The **Human Rights Commission of Malaysia (SUHAKAM)** at its monthly meeting held on Monday, November 10 noted with concern the arrests of a Member of Parliament and a State Assemblyman among others during the Bersih candlelight vigil in Petaling Jaya last night. SUHAKAM holds the view that the Police should have allowed the peaceful gathering as freedom of assembly is a fundamental human right. Police should be consistent and avoid practicing double standard by labeling some gatherings as peaceful and not in others.

SUHAKAM is also concerned with a growing pattern of Police intimidating reporters from reporting events as evidenced in the arrest of the Malaysiakini video cameraman during the Bersih protest at Petaling Jaya last night and the earlier arrest of the Sin Chew reporter Tan Hoon Cheng in Penang under the Internal Security Act (ISA).

The more frequent use of the ISA in recent months is another matter of serious concern as it may lead to the abuse of power by the Police. The latest incident was the arrest of Cheng Lee Whee of Suaram Johor Baru over the eviction of villagers at Kampung Baru Plentong Tengah, Johor.

SUHAKAM reiterates its call to the Government to abolish the ISA. Meanwhile, the ISA should only be used in cases where there is clear evidence that national security is being threatened.

"HUMAN RIGHTS FOR ALL"

Statement issued jointly by,

TAN SRI DATUK SERI PANGLIMA SIMON SIPAUN,

Vice Chairman, Human Rights Commission of Malaysia (SUHAKAM) (019-880 2222),

DATO' DR MICHAEL YEOH OON KHENG

Chairperson, Civil & Political Rights Working Group, SUHAKAM (012-201 3942)

DATUK DR DENISON JAYASOORIA

Chairperson, Economic, Social & Cultural Working Group, SUHAKAM, (019-381 0914)

November 10, 2008

SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA HUMAN RIGHTS COMMISSION OF MALAYSIA

SUHAKAM: GOVERNMENT SHOULD REPEAL THE ISA AND AMEND ACT 597

The **Human Rights Commission of Malaysia (SUHAKAM)** at its 106th monthly meeting today noted with surprise the comments made by the Minister of Home Affairs, Datuk Seri Syed Hamid Albar on SUHAKAM's views on the Internal Security Act (ISA) when he said that SUHAKAM's view on the ISA was its own perspective and that SUHAKAM should submit its views to the Government.

SUHAKAM reiterates that its stance on the ISA is consistent with the Universal Declaration of Human Rights in particular and other international human rights norms in general, that preventive detention without trial is an infringement of human rights.

SUHAKAM soon after its inception made a study on the ISA and a comprehensive report recommending the repeal of the ISA. This report was submitted to the Government in 2003. Furthermore, SUHAKAM's further Annual Reports reiterated its stance on the repeal of the ISA.

In this regard, Datuk Seri Syed Hamid's statement appears to indicate that he is either misinformed or is unfamiliar with the actual position of SUHAKAM which has always been consistent.

SUHAKAM also wishes to point out that whilst he was the Minister of Foreign Affairs when tabling the Bill to establish SUHAKAM in Parliament, he assured Parliament that the Human Rights Commission of Malaysia Act 1999, Act 597, complies with the Paris Principles. It has now been pointed out by the International Coordinating Committee of National Institutions for the Promotion and Protection of Human Rights (ICC) that the Act 597 is not compliant with the Paris Principles and faces the possibility of being downgraded from 'A' to 'B' status. To ensure that SUHAKAM maintains 'A' status which SUHAKAM feels rightly so, it has recommended to the Government to amend the Act 597 to make it Paris Principles compliant. To date, SUHAKAM has yet to receive the Government's response on this matter.

"HUMAN RIGHTS FOR ALL"

By the authority of SUHAKAM

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'Hashimah Nik Jaafar', with a stylized flourish at the end.

(HASHIMAH NIK JAAFAR)

Secretary,

Human Rights Commission of Malaysia (SUHAKAM)

15 December 2008

LAPORAN UNTUK SEMAKAN BERKALA SEJAGAT (UPR) MAJLIS HAK ASASI PERTUBUHAN BANGSA-BANGSA BERSATU (PBB) TERHADAP MALAYSIA, SESI KEEMPAT, FEBRUARI 2009 DARIPADA SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA MALAYSIA (SUHAKAM)

Introduction

1. SUHAKAM was established under the Human Rights Commission of Malaysia Act 1999 (Act 597). The Minister of Foreign Affairs in moving the Bill had stated that it was formulated in accordance with the Paris Principles. SUHAKAM's acceptance by the UN Human Rights Council (HRC) was on status "A". Its status remains the same unless further determined by the International Coordinating Committee of National Institutions (ICC) in April 2009.
2. The review covers a period of four years. In preparing the UPR, SUHAKAM held consultations with various national and regional NGOs and at a later stage, consulted with the Government jointly with NGOs. All statements attributed to people and events have factual references but are not foot-noted due to space constraints. There are no annexures. The opinion in this document is solely that of SUHAKAM.

Normative References and Performance

3. Part II of the Federal Constitution of Malaysia provides, inter alia, for the protection of such fundamental liberties as liberty of the person; equality before the law; freedom of movement; freedom of speech, assembly and association; and freedom of religion. Under the Act 597, regard is to be had to the Universal Declaration of Human Rights (UDHR) only to the extent it is not inconsistent with the Federal Constitution. The fundamental liberties are however circumscribed

by laws which have been applied not infrequently in the name of public order and national security. Resort to the use of ouster clauses appearing in various legislations further strengthens the hand of the authorities. It should be noted that the jurisdiction of the courts following the amendments of the Constitution in 1998, is now being determined by law. The past four years have seen progress in the protection of civil and political rights while some areas have sadly regressed. The most assailed is the integrity of certain judges and individuals. A transparent system of the appointment of judges is now being considered by the Government.

4. SUHAKAM was established with popular support and a national aspiration to be aligned with international developments in the promotion and protection of human rights. It operates in an advisory capacity. From the onset, Commissioners themselves as well as civil society had found the Act to be too restrictive and behind those of leading best practices. Most of SUHAKAM's recommendations deriving from public inquiries, researches and fora have not been accepted and implemented by the Government. The annual reports of SUHAKAM submitted to Parliament were never debated upon. A Minister in the Prime Minister's Department publicly said that SUHAKAM would not be given "teeth". The credibility and effectiveness of SUHAKAM may now be greatly damaged together with a loss of international standing if steps are not taken by April 2009 to address the concerns raised in an ICC report recommending to downgrade SUHAKAM's status grading to "B". The ICC perceives SUHAKAM's founding Act to be not fully compliant with Paris Principles especially where the appointment process of Commissioners is non-transparent. Pertinent legislative amendments to the Act are of utmost necessity and urgency.
5. Of the nine core human rights international treaties Malaysia has only ratified Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW) and Convention on the Rights of the Child (CRC), albeit with certain reservations. It adopted the Declaration on Education for All, Declaration on Indigenous Peoples' Rights, and signed the Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD) in April 2008.
6. Reservations on CRC were made to Article 2, 7, 13, 14, 15, 28(1)(a) and 37, as well as on CEDAW to Articles 5(a), 7(b), 9(2), 16(1) (a), (c), (f) and (g) and 16(2). Government reports submitted to UN Committee on CRC and CEDAW were overdue. The Child Act 2001 was one of the first major efforts to implement the CRC but it suffers from weak enforcement. The Act is presently under review. While Article 8(2) of the Constitution was amended to recognise gender as not being a ground for discrimination, Malaysia has yet to provide an Act that translates fully the provisions of CEDAW into domestic law. Malaysia's accession to CEDAW is ultimately subject to the understanding that its provisions do not conflict with the provisions of the Islamic Syariah law and the Constitution.

7. The "Anti-Trafficking in Persons Act" which provides greater protection of the rights of women and children and a "Persons with Disabilities Act" came into force in 2008.
8. The recommendation by a Royal Police Commission set up in 2004 specifically to address practices of the police calls for the establishment of an Independent Police Complaints and Misconduct Commission. That has yet to come. Instead a Special Complaints Commission Bill was introduced. But that too was deferred due to much criticism of its effectiveness, independence and also its lack of investigative powers. The said Bill is now being reviewed by the Government.
9. Amendments were made to the Penal Code and Criminal Procedure Code (CPC). These amendments led to positive changes which include eliminating confessionary statements, detailed procedures for body searches, requiring public prosecutors to provide trial documents before trial to defence counsel, requiring remand periods to be in accordance with the severity of the crime, and requiring the police to inform detainees of the grounds of their arrest within 24 hours. The implementation of the parole system under the Prisons Act passed by Parliament in 2007 helped towards the reduction of overcrowding in prisons and relief from imprisonment to some.
10. Malaysia was elected as a member of the HRC in 2006 on its own credentials. Ironically, while adopting a liberal stance in foreign policy, on the home front the Government continues to wield laws allowing detention without trial under the Internal Security Act (ISA), Emergency Ordinance, and Dangerous Drugs Act, alongside restrictions under the Official Secrets Act, Sedition Act, Printing Presses and Publications Act (PPPA) and Societies Act.

Regional and International Cooperation

11. Malaysia has ratified the ASEAN Charter which provides an enabling clause for an ASEAN Human Rights body. The Government is committed to establishing such a body or some form of human rights mechanism within ASEAN. Presently the Terms of Reference for this body are being drafted by a High Level Panel which includes a Malaysian representative. Meanwhile the Foreign Minister called for the incorporation of an "Asian value system" in the human rights provisions in the ASEAN Charter, a concept which is debatable.
12. Malaysia signed the ASEAN Declaration on the Protection and Promotion of the Rights of Migrant Workers in 2007 which enjoins eight commitments among which are improvement in migrant worker rights and welfare and steps to combat human smuggling and trafficking. This Declaration provides a needed regional basis to intensify its efforts to help migrant workers and curb human trafficking.

13. The request in 2005 for a country visit by the UN Special Rapporteur, Martin Scheinin on Promoting and Protecting Human Rights while Countering Terrorism, was denied. However, positive development was seen later in 2007 in the approval of a visit by the Special Rapporteur on the Right to Education, Vernor Muñoz Villalobos. (In June 2008, Jannie Lasimbang, nominated by SUHAKAM was appointed to the Expert Mechanism on the Rights of Indigenous People.)

Challenges

14. Whereas SUHAKAM had asked for the abolition of all preventive legislations the Government said it would review only one of them, the ISA. It declined to provide neither details nor state when it would do so. SUHAKAM has also urged for review of such legislations which are contradictory to human rights principles such as the Official Secrets Act, Sedition Act, PPPA and Societies Act. To date, these legislations are yet to be reviewed.
15. Delays in court proceedings and availability of written judgements need to be addressed urgently. Convicted persons remain in jail and their appeals to superior courts are severely delayed when judges and magistrates do not provide written judgments expeditiously and in some cases there are none at all. This tardiness contributes to overcrowding in prisons. Despite announcing in April 2008 that the Government would proceed to establish a Judicial Appointments Commission similar to one proposed by SUHAKAM in July 2005 to enhance public confidence and transparency in the appointment of judges, no such Commission has yet been set up.
16. The Royal Police Commission pinpointed three priorities for police reform: reduce crime, eradicate corruption and end human rights abuses. Despite reforms undertaken by the authorities pursuant to the Royal Police Commission, incidents of police abuse and brutality continue to occur as evidenced in public inquiries by SUHAKAM into alleged police violence. Deaths in police custody cases remain of great concern. Inquests into many long overdue cases of deaths in custody are either still pending in court or have not been conducted at all.
17. SUHAKAM is against death penalty and is equally against the imposition of natural life sentence. While these provisions exist, SUHAKAM urges Pardon Boards to review such cases.
18. The Government acknowledges that good governance, integrity and transparency in the public sector are essential for the development and protection of human rights. Several high profile cases of corruption evidence the depth of the problem in Malaysia. The Government's intention to find a remedy saw the formulation of a National Integrity Plan and the establishment of the Malaysian Integrity Institute. Further, in 2008, the Prime Minister promised to provide full investigative and prosecution powers to the Anti-Corruption Agency to make the agency truly independent.

19. While elections in Malaysia are held democratically, it cannot be claimed that the process has been completely fair when the incumbent ruling parties have wide control and use of public resources and media. However police permits required to hold political rallies were not denied to any political party in the March 2008 General Election.
20. Freedom of assembly and association are restricted on the grounds of maintaining public order and national security. Section 27 of the Police Act 1967 gives power to the police to grant permits for peaceful assemblies without setting the criteria. In practice there is no transparency in the decisions to issue such permits. While it is recognised that the police have a duty to ensure peace and security, they should act in good faith in a timely, non-selective and reasonable manner on requests for permits to assemble from legal persons including bodies. An urgent review of the Act and other preventive legislations is due. On a positive note, the Government has allowed registration of a new political party, Socialist Party of Malaysia, after a decade-long battle.
21. The problem of access and dissemination of information has been compounded by the absence of a Freedom of Information Act. During the March 2008 General Election, the Government invoked the Official Secrets Act to prevent the disclosure of potentially damaging information on political corruption. Freedom of expression is constitutionally guaranteed in Malaysia but the right is restricted in practice, particularly through the PPPA which allows the authorities to revoke licenses at any time without judicial review. The mass media remains tightly controlled by the Government through its 'advisories' and directives not to publish or air alternative and opposition views. At the time of writing, a show-cause letter has been sent to the Herald (a Catholic newsletter) requesting explanation on some of its published articles deemed to be political and outside religious concern. However, two newspapers, Suara Keadilan and Watan finally obtained their permits and no restrictions have been effectively imposed on cyber media.
22. At the time of writing, a Bill has been tabled to amend the Universities and University Colleges Act of 1971. Its passage is being delayed by public opinion that the proposed amendments still do not sufficiently address the restrictions on academic freedom and political rights of students.
23. There is a growing controversy regarding freedom of religion arising from conversions to Islam (mostly marital) and apostasies. The Constitutional provision of a Civil Court and a Syariah Court and exclusion of jurisdiction of the former in respect of any matter within the jurisdiction of Syariah Court raised conflicts in more than one case. Necessary amendments to tackle these issues are being examined and will hopefully resolve the issue of divorce, custody and maintenance where one spouse has converted. No less troubling are the instances of demolitions of temples built illegally on either state land or private property without heed to religious sensitivities of non-Muslim communities.

24. The Government should act on the recommendations of the UN Committee on CRC to Malaysia, which include abolishing caning and other forms of corporal punishment on those under 18 years of age; taking urgent measures not to detain children for immigration proceedings; establishing a screening process to identify asylum-seeking and refugee children; developing legislation for their protection; strengthening collaboration with the UNHCR and other agencies, including providing access to persons of concern in detention. SUHAKAM finds that indigenous children have limited access to education in the deep hinterland. Other children on plantations, on the street, in detention centres, and in asylum camps are similarly disadvantaged.
25. The Government has not ratified the Workers Convention on Migrant Workers and the adoption of principles of the ILO. Many migrant workers face discrimination at various levels and denial of basic rights. Malaysia also does not recognize refugee or asylum seeker status because it has not ratified the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol. All persons found to be undocumented, are subject to detention and trial under the Immigration Act.
26. The rights of indigenous people have not received sufficient attention. Their rights to customary land which embrace cultural sites and traditional burial places should be upheld. Existing state legislations concerning all indigenous communities should be positively and urgently reviewed with priority given to their right to land. A right to land would create economic opportunities and provide means to sustain a basic livelihood. Such factors are vital considerations in minimising social displacement. It is heartening that the Malaysian Court has progressively recognised customary land rights.
27. The State of Sabah in East Malaysia saw rapid expansion in its population. The phenomenon defies natural growth rates based on earlier census data. SUHAKAM's investigations seem to indicate that this is due to the presence of illegal immigrants as well as foreign immigrants who have acquired citizenship through dubious means. The increase is all the more alarming when cumulatively it reaches millions and is likely to exceed native numbers. The situation has eroded the social welfare, economic opportunities and electoral rights of indigenous people as well as the major races in Sabah.
28. The attainment of Millennium Development Goals (MDGs) is deemed to be human rights challenges for the Government. SUHAKAM has held a series of dialogues on the various MDGs relating to human rights situations within the country. A report by the Government jointly with the UNDP has highlighted the problem of HIV/AIDS as requiring greater Government attention. Related to this issue is the need to provide specific treatment, care and support to those affected. Access to healthcare services for communities that are disadvantaged due to economic, social and geographical difficulties also requires continuous Government support.

29. The Government has signed the CRPD but has not ratified it. Ratifying the CRPD and implementing the Persons with Disabilities Act, should go hand-in-hand.

Recommendations and Encouragement in the Context of the UPR

30. SUHAKAM calls upon the Government to:

- amend Act 597, to be more in line with the Paris Principles;
- repeal all preventive legislations;
- review all legislations that are in conflict with human rights principles;
- uphold Constitutional right to freedom of speech, assembly and association;
- ensure better access to basic amenities and infrastructure for rural communities in line with the MDGs;
- consider SUHAKAM's proposal on National Human Rights Action Plan;
- develop capacity building and technical assistance in cooperation with SUHAKAM as well as civil society;
- provide continual human rights training to enforcement personnel;
- fulfil the commitments and obligations made in its pledge to HRC in 2006;
- withdraw reservations on CEDAW and CRC;
- ratify the core human rights instruments and their additional protocols; and
- submit periodic reports on time to the treaty monitoring bodies and to follow-up on their recommendations.

3rd September 2008

SENARAI AKTIVITI SUHAKAM 2008

Bahagian Perhubungan Awam (PR)	Kumpulan Kerja Hak Ekonomi, Sosial dan Kebudayaan (ECOSOC)
Bahagian Undang-Undang (Legal)	Kumpulan Kerja Hak Sivil dan Politik (CPR)
Kumpulan Kerja Pendidikan dan Promosi Hak Asasi Manusia (EWG)	Jawatankuasa Isu dan Kerjasama Antarabangsa (IICC)
Kumpulan Kerja Aduan dan Siasatan (CIWG)	Bahagian Jurnal dan Penerbitan (PUB)
Kumpulan Kerja Pembaharuan Perundangan dan Titi Antarabangsa (LRTWG)	SUHAKAM Sabah (Sabah)
	SUHAKAM Sarawak (Sarawak)

BIL	TARIKH	AKTIVITI	TEMPAT	KUMPULAN KERJA / BAHAGIAN / CAWANGAN
1.	4 Jan	Mesyuarat dengan Ketua Polis Daerah Dang Wangi	Kuala Lumpur	CIWG
2.	4 Jan	Mesyuarat Susulan Kajian MDG di Perumahan Awam Seri Sabah 3B, Cheras dan PPR Kg. baru Air Panas, Setapak, Kuala Lumpur bersama Agensi / Organisasi Kerajaan	Kuala Lumpur	ECOSOC
3.	5 - 11 Jan	Kajian Mengaplikasi Matlamat Pembangunan Millennium Ke atas Komuniti Mikro di Malaysia (Kajian di Kg Telaga Pitas, Sabah)	Sabah	ECOSOC
4.	8 Jan	Dialog mengenai Hak Asasi Manusia dan Akses kepada Penjagaan Kesihatan yang Adil	Kota Kinabalu	Sabah dan ECOSOC
5.	8 Jan	Mesyuarat dengan YB Tan Kok Wai	Kuala Lumpur	CIWG
6.	9 Jan	Dialog bersama Penduduk Kg. Telaga, Pitas, Sabah	Pitas, Sabah	Sabah dan ECOSOC

BIL	TARIKH	AKTIVITI	TEMPAT	KUMPULAN KERJA / BAHAGIAN / CAWANGAN
7.	17 Jan	Mesyuarat Pembangunan Sistem Pengurusan Maklumat Kanak-kanak Jalanan	Kuala Lumpur	ECOSOC
8.	18 Jan	Sidang Media: Kejadian Buli di Sekolah	SUHAKAM Kuala Lumpur	PR
9.	18 Jan	Mesyuarat Susulan SUHAKAM Bersama Unit Perancangan Ekonomi, JPA berkaitan 'Report on Penan Ulu Belaga : Right to Land and Socio-Economic Development'	Sabah	ECOSOC
10.	20 Jan	Bertemu dengan Keluarga Mendiang K. Yashovan di Bandar Kinrara	Kuala Lumpur	CIWG
11.	21 Jan	Lawatan Penjara Sri Aman, Sarawak	Sri Aman, Sarawak	CIWG dan Sarawak
12.	21 Jan	Lawatan Pusat Tahanan Semuja, Sarawak	Sarawak	CIWG dan Sarawak
13.	22 Jan	Lawatan Penjara Miri, Sarawak	Miri, Sarawak	CIWG dan Sarawak
14.	24 Jan	Lawatan ke Pusat Proses Pekerja Asing dan Pusat Tahanan Lapangan Terbang Kuala Lumpur (LTKL) di Lapangan Terbang Kuala Lumpur	Sepang, Selangor	CIWG
15.	28 Jan	Roadshow SUHAKAM Bersama Rakyat	Taiping, Perak	PR
16.	30 Jan	Perbincangan mengenai 'Perkongsian Strategik: Peranan NGO dalam menangani Penyeludupan Manusia'	Kuala Lumpur	ECOSOC
17.	31 Jan	Bertemu Datuk Amar Wilson Baya Dandot , Setiausaha Negeri	Kuching	Sarawak

BIL	TARIKH	AKTIVITI	TEMPAT	KUMPULAN KERJA / BAHAGIAN / CAWANGAN
18.	4 Feb	Lawatan ke Kem Tahanan Kamunting (KEMTA) dan Sidang Media	Tajping, Perak	PR dan CIWG
19.	13 Feb	Mesyuarat Membincangkan Isu-Isu Pemberian Status/Taraf Kewarganegaraan Kepada Masyarakat Penan di Sarawak	Putrajaya	ECOSOC
20.	13 Feb	Lawatan ke Pusat Pemulihan Simping Renggam, Johor	Johor	CIWG
21.	16 Feb	Perbincangan Mengenai Isu yang berkaitan dengan Tanah Adat Bumiputera	Kuching, Sarawak	Legal
22.	19 Feb	Mesyuarat dengan Kementerian Pertahanan	Putrajaya	CIWG
23.	19 Feb	Mesyuarat Mission Cluster Group (MCG) Teras Ketiga – Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Kesembilan (KSP RMKe-9)	Putrajaya	ECOSOC
24.	21 Feb	Perbincangan Meja Bulat Mengenai Tanah Adat Peribumi dan Dokumen Rasmi	Kuching, Sarawak	Sarawak
25.	21 Feb	Mesyuarat dengan Pesuruhjaya Polis Sabah	Kota Kinabalu	Sabah dan CIWG
26.	22 Feb	Lawatan ke Pusat Tahanan Sementara Tawau	Tawau, Sabah	Sabah dan CIWG
27.	22 Feb	Lawatan ke Penjara Tawau	Tawau, Sabah	Sabah dan CIWG
28.	22 Feb	Dialog tentang Hak terhadap Tanah Adat Peribumi di Sarawak	Kuching, Sarawak	Sabah dan CIWG
29.	25 Feb	Lawatan ke Penjara Pulau Pinang Tentang Kematian dalam Tahanan Ong Chee Leong	Penang	CIWG

BIL	TARIKH	AKTIVITI	TEMPAT	KUMPULAN KERJA / BAHAGIAN / CAWANGAN
30.	26 Feb	SUHAKAM Bersama Rakyat	Semporna	Sabah
31.	28 Feb	SUHAKAM Bersama Rakyat	Spaoh, Sarawak	Sarawak
32.	28 Feb	SUHAKAM Bersama Rakyat	Kinabatangan	Sabah
33.	4 Mac	Mesyuarat Majlis Bagi Anti-Pemerdagangan Orang Bil 1/2008	Putrajaya	ECOSOC
34.	5 Mac	Mesyuarat Penulisan Kajian Matlamat Pembangunan Milenium (MPM) ke atas Komuniti Mikro di Malaysia : Hak-Hak Penduduk Perumahan Awam Seri Sabah 3B, Cheras dan PPR Kg. Baru Air Panas, Setapak yang Kekurangan dari Segi Ekonomi	Kuala Lumpur	ECOSOC
35.	11 Mac	Konsultasi Tahunan antara UNHCR dan Rakan Kerjasama mengenai Isu Pelarian dan Program di Malaysia 2008-2009	Kuala Lumpur	CIWG
36.	12 Mac	Mesyuarat dengan Ketua Polis Daerah Segamat, Johor	Johor	CIWG
37.	12 Mac	Mesyuarat dengan keluarga mendiang Goh Yan Peaw	Johor	CIWG
38.	13 Mac	Lawatan ke Penjara Johor Bahru	Johor	CIWG
39.	13 Mac	Mesyuarat dengan Ketua Balai Polis Skudai	Johor	CIWG
40.	14 Mac	Lawatan ke Pusat Tahanan Pekan Nenas	Johor	CIWG
41.	16 - 17 Mac	Bengkel CRC untuk Sekolah Agama Zon Selatan	Melaka	EWG

BIL	TARIKH	AKTIVITI	TEMPAT	KUMPULAN KERJA / BAHAGIAN / CAWANGAN
42.	17 Mac	Mesyuarat ECOSOC untuk Membincangkan dan Memuktamadkan Laporan Kajian MPM ke atas Komuniti Mikro di Malaysia: Hak-Hak Penduduk Perumahan Awam Seri Sabah 3B, Cheras dan PPR Kg. Baru Air Panas, Setapak yang Kekurangan dari Segi Ekonomi	Kuala Lumpur	ECOSOC
43.	18 Mac	Lawatan ke Hospital Bahagia, Ulu Kinta, Tanjung Rambutan	Tanjung Rambutan, Perak	CIWG
44.	18 Mac	Lawatan ke Pusat Pemulihan Batu Gajah	Perak	CIWG
45.	21 - 22 Mac	Program Outreach untuk Orang Asli	Kelantan	EWG
46.	24 - 29 Mac	Kajian tentang MPM Beladin	Beladin, Sarawak	ECOSOC
47.	26 Mac	SUHAKAM Bersama Rakyat	Banggi, Sabah	Sabah
48.	27 Mac	Pra Sidang Media: Menjana Pemikiran tentang Hak Kanak-kanak	SUHAKAM, Kuala Lumpur	PR
49.	29 Mac	SUHAKAM Bersama Rakyat	Ranau, Sabah	Sabah
50.	30 Mac	SUHAKAM Bersama Rakyat	Tuaran, Sabah	Sabah
51.	31 Mac	Mesyuarat dengan Kontinjen Polis Pulau Pinang	Pulau Pinang	CIWG
52.	3 April	Dialog dengan Media	Kota Kinabalu	Sabah dan PR
53.	3 - 4 April	Media Luncheon	Kota Kinabalu, Sabah	PR

BIL	TARIKH	AKTIVITI	TEMPAT	KUMPULAN KERJA / BAHAGIAN / CAWANGAN
54.	3 - 4 April	Dialog dengan penduduk berhujung MPM	Kg Beladin, Pusa, Sarawak	PR, ECOSOC dan Sabah
55.	7 April	Sidang Media: Menjana Pemikiran mengenai Hak Kanak-kanak	Kuala Lumpur	PR
56.	7 April	Mesyuarat dengan Polis Daerah Subang Jaya	Selangor	CIWG
57.	7 - 8 April	Simposium Kanak-kanak	Kuala Lumpur	EWG
58.	9 - 10 April	Bengkel Hak Wanita	Selangor	EWG
59.	11 April	Sidang Media: Respon Kepada Cadangan Mewujudkan Sistem Parol	SUHAKAM, Kuala Lumpur	PR
60.	11 April	Mesyuarat dengan Jabatan Pendaftaran Negara	Putrajaya	CIWG
61.	12 April	Dialog dengan wakil daripada Majlis Peguam dan Majlis Peguam Negeri	SUHAKAM, Kuala Lumpur	LRTWG
62.	14 April	Mesyuarat SUHAKAM dengan <i>Joint Action Group Gender Equality (JAG)</i> dan Sisters In Islam tentang Pindaan Bil Undang-undang Islam (Wilayah Persekutuan)	SUHAKAM, Kuala Lumpur	LRTWG
63.	15 April	Sidang Media: Pelancaran 'Report Expeditious and Fair Trial'	SUHAKAM, Kuala Lumpur	PR dan LRTWG
64.	17 April	Bengkel Hak Asasi untuk KPT	Putrajaya	EWG
65.	21 April	SUHAKAM Bersama Rakyat	Kangar, Perlis	PR
66.	22 April	Lawatan ke Pusat Tahanan Kamunting	Taiping, Perak	CIWG

BIL	TARIKH	AKTIVITI	TEMPAT	KUMPULAN KERJA / BAHAGIAN / CAWANGAN
67.	23 April	Sidang Media: Keadaan Tahanan ISA di Kem Tahanan Kamunting	Taiping, Perak	PR
68.	23 April	SUHAKAM Bersama Rakyat	Saratok, Sarawak	Sarawak
69.	24 April	Lawatan dan Sidang Media di Depot Tahanan Imigresen Lenggeng	Negri Sembilan	PR dan CIWG
70.	25 April	Mesyuarat dengan Kementerian Pendidikan	Putrajaya	CIWG
71.	29 April	Mesyuarat di Ibu Pejabat Polis Daerah Muar	Johor	CIWG
72.	29 April	Lawatan ke Pusat Pemulihan Muar	Johor	CIWG
73.	30 April	Menyertai Program Kaunter Aduan Bergerak Bersepadu di Daerah Sandakan	Sandakan, Sabah	Sabah
74.	30 April	Mesyuarat di Ibu Pejabat Polis Seremban	Negeri Sembilan	CIWG dan Legal
75.	3 Mei	Lawatan ke Pusat Reman Polis, Mukim Batu	Kuala Lumpur	CIWG
76.	7 Mei	Mesyuarat tentang keadaan kesihatan Sanjeev Kumar di Kem Tahanan Kamunting	Perak	CIWG
77.	8 Mei	Lawatan ke Kampung Orang Asli Sungai Mai	Jerantut, Pahang	CIWG
78.	8 Mei	Menyertai Program Kaunter Aduan Bergerak Bersepadu di Daerah Keningau	Keningau, Sabah	Sabah
79.	9 Mei	Mesyuarat dengan Polis Sabah	Kota Kinabalu, Sabah	Sabah

BIL	TARIKH	AKTIVITI	TEMPAT	KUMPULAN KERJA / BAHAGIAN / CAWANGAN
80.	14 Mei	Menyertai Program Hari Bertemu Pelanggan di Daerah Nabawan	Nabawan, Sabah	Sabah
81.	15 Mei	Mesyuarat dengan Pekerja Bangladesh di Fasa 5, Bandar Rinching	Semenyih, Selangor	CIWG
82.	20 Mei	SUHAKAM Bersama Rakyat	Kuala Terengganu, Terengganu	PR
83.	23 Mei	Lawatan ke Penjara Sungai Buloh	Selangor	CIWG
84.	26 Mei	Lawatan ke Sekolah Tunas Bakti	Taiping, Perak	LRTWVG
85.	27 - 29 Mei	Mesyuarat Kedua Kumpulan Kerja Kedua Mengenai Forum ASEAN Institusi Hak Asasi Manusia Kebangsaan	SUHAKAM, Kuala Lumpur	ICC
86.	30 Mei	Sidang Media: Siasatan Awam Bandar Mahkota Cheras	SUHAKAM, Kuala Lumpur	PR
87.	9 - 13 Jun	Kursus Mediasi, Universiti Islam Antarabangsa Malaysia	Kuala Lumpur	CIWG
88.	10 Jun	SUHAKAM Bersama Rakyat	Membakut, Sabah	Sabah
89.	10 Jun	Susulan Laporan Mesyuarat Hak Kewarganegaraan di Sabah - Mesyuarat Dengan Agensi Kerajaan	Sabah	ECOSOC
90.	10 - 12 Jun	Mesyuarat Program Outreach untuk Orang Asli	Gerik, Perak	EWG
91.	11 Jun	Program Hari Bertemu Pelanggan di Daerah Sipitang	Sipitang, Sabah	Sabah

BIL	TARIKH	AKTIVITI	TEMPAT	KUMPULAN KERJA / BAHAGIAN / CAWANGAN
92.	12 Jun	Perbincangan Meja Bulat Mengenai <i>Statelessness</i> di Malaysia "Invisible Population: Undocumented Children"	Putrajaya	ECOSOC
93.	12 Jun	Forum Hak Sivil dan Politik	Kota Kinabalu, Sabah	Sabah, CPR dan PR
94.	12 Jun	Mesyuarat dengan Prof Ramy Bulan Mengenai Cadangan Kajian Hak Tanah Adat Peribumi di Sabah	Sabah	ECOSOC
95.	12 Jun	Sesi Dialog Hak Sivil dan Politik	Kota Kinabalu, Sabah	CPR, Sabah dan LRITWG
96.	12 Jun	Perbincangan Meja Bulat mengenai <i>Statelessness</i> di Malaysia anjuran UNHCR	Kuala Lumpur	ECOSOC
97.	13 Jun	Mesyuarat bersama Agensi Kerajaan (MDG Mengenai Komuniti Mikro di Malaysia: Kg Telaga)	Kota Kinabalu, Sabah	Sabah dan ECOSOC
98.	13 Jun	Lawatan ke Kepayan dan Penjara Wanita	Kota Kinabalu, Sabah	Sabah dan CIWG
99.	14 Jun - 22 Jul	Siasatan Awal Mengenai Siasatan Awam Terhadap Dakwaan Penggunaan Kekerasan oleh Pegawai Penguatkuasa Semasa Insiden 27 Mei 2008 di Bandar Mahkota Cheras	SUHAKAM, Kuala Lumpur	CIWG, Legal dan LRITWG,
100.	16 Jun	SUHAKAM Bersama Rakyat	Kuantan, Pahang	PR
101.	18 - 19 Jun	Siasatan Awal Mengenai Siasatan Awam Terhadap Dakwaan Penggunaan Kekerasan oleh Pegawai Penguatkuasa Semasa Insiden 27 Mei 2008 di Bandar Mahkota Cheras	SUHAKAM, Kuala Lumpur	LRITWG, Legal dan CIWG

BIL	TARIKH	AKTIVITI	TEMPAT	KUMPULAN KERJA / BAHAGIAN / CAWANGAN
102.	20 Jun	Sidang Media: Salahlaku Polis Terhadap Tahanan Reman	SUHAKAM, Kuala Lumpur	PR
103.	24 Jun	Lawatan ke Pusat Tahanan Imigresen Semenylh	Selangor	CIWG
104.	26 Jun	SUHAKAM Bersama Rakyat	Debak, Sarawak	Sarawak
105.	26 Jun	Mesyuarat dengan Agensi Kerajaan Mengenai MDGs untuk Kampung Beladin, Pusa, Sarawak	Kuching, Sarawak	Sarawak dan ECOSOC
106.	29 Jun - 2 Jul	Bengkel Pendidikan Hak Asasi Manusia untuk Ketua Balai Polis (Selangor)	Selangor	EWG
107.	1 Jul	SUHAKAM Bersama Rakyat	Pitas, Sabah	Sabah
108.	3 Jul	SUHAKAM Bersama Rakyat	Matunggong, Sabah	Sabah
109.	4 - 6 Jul	Pameran Pendidikan Hak Asasi Kanak-kanak: <i>Whiz-Kid</i> (PWTC)	PWTC, Kuala Lumpur	PR
110.	9 Jul	SUHAKAM Bersama Rakyat	Limbang, Sarawak	Sarawak
111.	10 Jul	Lawatan ke Penjara Pusat Limbang	Limbang, Sarawak	Sarawak
112.	11 Jul	Konsultasi Kebangsaan NGO mengenai SUHAKAM	Petaling Jaya, Selangor	CPR dan IICC

BIL	TARIKH	AKTIVITI	TEMPAT	KUMPULAN KERJA / BAHAGIAN / CAWANGAN
113.	11 - 13 Jul	Bengkel Pendidikan Hak Asasi Kanak-Kanak untuk Guru Sekolah Agama (Zon Selatan)	Selangor	EWG
114.	15 Jul	SUHAKAM Bersama Rakyat	Sook, Sabah	Sabah
115.	17 Jul	Sesi Dialog Mengenai Hak Sivil dan Politik	SUHAKAM, Kuala Lumpur	CPR
116.	21 Jul	Lawatan dari AFS Antarabangsa Malaysia - Program Pertukaran Pelajar Antarabangsa Interbudaya	SUHAKAM, Kuala Lumpur	PR
117.	21 Jul	Forum Pornografi Kanak-kanak	SUHAKAM, Kuala Lumpur	LRITWG
118.	23 - 25 Jul	Siasatan Awam Terhadap Dakwaan Penggunaan Kekerasan oleh Pegawai Penguatkuasa Semasa Insiden 27 Mei 2008 di Bandar Mahkota Cheras	SUHAKAM, Kuala Lumpur	PR, CIWG, Legal dan LRITWG
119.	28 - 31 Jul	Mesyyuarat Tahunan ke-13 Forum Asia Pasifik Institutasi Hak Asasi Manusia Kebangsaan (APF 13)	Kuala Lumpur	SUHAKAM dan APF
120.	7 Ogos	SUHAKAM Bersama Rakyat	Tongod, Sabah	Sabah dan CIWG
121.	7 Ogos	Latihan Penulisan Laporan dan Rekod Perbualan	SUHAKAM, Kuala Lumpur	Pegawai-pegawai SUHAKAM
122.	9 Ogos	Lawatan ke beberapa buah kampung di Kelantan	Kelantan	ECOSOC
123.	10 Ogos	Dialog Mengenai 'Hak Asasi dan Akses Kepada Penjagaan Kesihatan di Kelantan'	Kelantan	ECOSOC
124.	10 Ogos	Mesyyuarat dengan Agensi Kerajaan	Kelantan	ECOSOC

BIL	TARIKH	AKTIVITI	TEMPAT	KUMPULAN KERJA / BAHAGIAN / CAWANGAN
125.	10 Ogos	Lawatan ke Penjara Pengkalan Chepa	Kelantan	LRITWG
126.	11 Ogos	RTD dengan Persatuan Pekerja	SUHAKAM, Kuala Lumpur	CPR
127.	11 - 12 Ogos	Lawatan ke Penjara Pengkalan Chepa	Kelantan	LRITWG
128.	12 Ogos	Dialog Bersama Media dan NGO	Kuching, Sarawak	CPR, PR dan Sarawak
129.	12 Ogos	Sesi Dialog dengan Media dan NGO dan Pelancaran Laporan Tanah Adat Peribumi di Sarawak	Kuching, Sarawak	Sarawak
130.	13 - 14 Ogos	Konsultasi Kebangsaan mengenai Deklarasi ASEAN tentang Promosi dan Perlindungan Hak Pekerja Warga Asing	Shah Alam, Selangor	IICC
131.	14 Ogos	Konsultasi dengan NGO Mengenai Semakan Berkala Sejagat (UPR)	SUHAKAM, Kuala Lumpur	IICC
132.	15 Ogos	Mesyuarat dengan Timbalan Pengarah Jabatan Hal Ehwal Orang Asli (JHEOA)	Kuala Lumpur	LRITWG
133.	18 Ogos	SUHAKAM Bersama Rakyat	Muar, Johor	PR
134.	19 Ogos	Mesyuarat dengan <i>Bridges Across Border (BAB)</i>	SUHAKAM, Kuala Lumpur	LRITWG
135.	20 Ogos	Sesi Dialog dengan Masyarakat Sivil Tentang Strategi Ratifikasi Perundangan Hak Asasi Antarabangsa	SUHAKAM, Kuala Lumpur	LRITWG

BIL	TARIKH	AKTIVITI	TEMPAT	KUMPULAN KERJA / BAHAGIAN / CAWANGAN
136.	22 Ogos	Dialog SUHAKAM dengan Kerajaan dan NGO mengenai Undang-undang Pornografi	SUHAKAM, Kuala Lumpur	LRITWG
137.	25 Ogos	Mesyuarat mengenai Empangan Murum di Sarawak dengan agensi kerajaan	Kuching, Sarawak	Sarawak dan ECOSOC
138.	26 Ogos	Lawatan Rasmi ke RTM	Kuala Lumpur	PR
139.	27 Ogos	Perbincangan Tertutup Mengenai Dakwaan Komuniti India mengenai Pencabulan Hak Asasi Manusia	Kuala Lumpur	ECOSOC
140.	28 Ogos	Lawatan ke Pusat Tahanan Imigresen Machap Umboo	Melaka	CIWG
141.	27 - 29 Ogos	Sambungan Siasatan Awam Terhadap Dakwaan Penggunaan Kekerasan oleh Pegawai Penguatkuasa Semasa Insiden 27 Mei 2008 di Bandar Mahkota Cheras	SUHAKAM, Kuala Lumpur	PR, CIWG, Legal dan LRITWG
142.	4 Sept	Pra Sidang Media: Hari Hak Asasi Manusia Malaysia	SUHAKAM, Kuala Lumpur	PR
143.	4 Sept	Mesyuarat dengan Datuk Kamaruddin Baria	Parlimen, Kuala Lumpur	LRITWG
144.	5 Sept	Lawatan ke Pusat Tahanan Sementara Menggatal	Sabah	Sabah dan CIWG
145.	6 Sept	Lawatan ke Pusat Tahanan Sementara Sandakan	Sabah	Sabah dan CIWG
146.	8 Sept	Lawatan ke Pusat Tahanan Imigresen Lenggeng	Negeri Sembilan	CIWG
147.	9 Sept	Sambutan Hari Hak Asasi Manusia Malaysia	Kuala Lumpur	Semua Pesuruhjaya SUHAKAM, Pegawai dan Kakitangan

BIL	TARIKH	AKTIVITI	TEMPAT	KUMPULAN KERJA / BAHAGIAN / CAWANGAN
148.	9 Sept	Lawatan lapangan ke Kampung Gedong	Serian, Sarawak	Sarawak
149.	13 Sept	Mesyuarat dengan Pemimpin Komuniti Orang Asli berkaitan Empangan Hidroelektrik Murum	Bintulu, Sarawak	Sarawak dan ECOSOC
150.	15 Sept	Lawatan ke Kem Tahanan Kamunting	Taiping, Perak	CIWG
151.	16 Sept	Perbincangan Meja Bulat 'Legal Empowerment of the Poor'	Kuala Lumpur	ECOSOC
152.	16 Sept	Mesyuarat dengan Ms Jannie Lasimbang, <i>Expert Mechanism on the Rights of Indigenous Peoples</i>	Kuala Lumpur	ECOSOC
153.	18 Sept	Lawatan ke Pusat Pemulihan Simpang Renggam	Johor	CIWG
154.	19 Sept	Dialog SUHAKAM dengan kerajaan dan NGO Mengenai <i>Optional Protocol to the CRC on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography</i>	SUHAKAM, Kuala Lumpur	LRITWG
155.	19 Sept	Mesyuarat dengan Pejabat UNHCR	Kuala Lumpur	CIWG
156.	24 Sept	Lawatan dan Perbincangan dengan penghuni Flat Sentul Utama	Kuala Lumpur	ECOSOC
157.	25 Sept	Mesyuarat dengan Ketua Pengarah, Kementerian Sumber Manusia - susulan perbincangan dengan Persatuan Pekerja	Putrajaya	CPR
158.	8 Okt	Mesyuarat dengan IPD Perak Tengah	Perak	CIWG
159.	14 Okt	Mesyuarat Persediaan dengan Dr Collin Nicholas, Prof Remy Bulan dan lain-lain untuk membincangkan mengenai Cadangan Kajian Mengenai Hak Tanah Adat Orang Asli di Semenanjung Malaysia	Kuala Lumpur	ECOSOC

BIL	TARIKH	AKTIVITI	TEMPAT	KUMPULAN KERJA / BAHAGIAN / CAWANGAN
160.	20 Okt	Lawatan ke Pusat Tahanan Sementara di Kem Paradise	Kota Belud, Sabah	Sabah dan CIWG
161.	20 Okt	Mesyuarat dengan NGO membincangkan Kebimbangan Kesan Projek Hidroelektrik Murum	Sarawak	ECOSOC
162.	29 Okt	Pelancaran Laporan Forum on Malaysia's Reservations to the Convention on the Rights of the Child (CRC)	SUHAKAM, Kuala Lumpur	PR dan LRITWG
163.	30 Okt	Perbincangan Meja Bulat Cadangan Akta Hubungan Kaum di Malaysia: <i>To Be Governed by the Heart or by the Law?</i>	Selangor	Legal
164.	4 Nov	SUHAKAM Bersama Rakyat	Paitan, Sabah	Sabah dan CIWG
165.	4 Nov	Bengkel Hak Asasi Manusia untuk Agensi Dadah Kebangsaan	Perak	EWG
166.	6 Nov	Menyertai Kaunter Aduan Bersepadu Bergerak di Daerah Penampang	Penampang, Sabah	Sabah dan CIWG
167.	6 Nov	Mesyuarat bersama PDRM, Bukit Aman	Bukit Aman, Kuala Lumpur	CIWG
168.	6 Nov	Lawatan ke Balai Polis Semenyih	Selangor	CIWG
169.	7 Nov	Mesyuarat dengan Pengarah Penguatkuasa, Jabatan Imigresen	Putrajaya	CIWG
170.	11 Nov	Mesyuarat dengan wakil Pesuruhjaya Tinggi Sri Lanka	Kuala Lumpur	CIWG
171.	13 Nov	Mesyuarat Konsultasi dengan Polis dan NGO (susulan dialog Hak Sivil dan Politik)	SUHAKAM, Kuala Lumpur	CPR dan CIWG

BIL	TARIKH	AKTIVITI	TEMPAT	KUMPULAN KERJA / BAHAGIAN / CAWANGAN
172.	13 Nov	Mesyuarat bersama Pengarah Pendidikan Negeri mengenai kes gadis Penan dirogol	Kuching	Sarawak
173.	17 - 18 Nov	Lawatan ke Pusat Tahanan Kamunting	Taiping, Perak	LRITWG dan CIWG
174.	19 Nov	Perbincangan Meja Bulat Etnik Minoriti dan Komuniti Terpinggir	Kuala Lumpur	ECOSOC
175.	20 Nov	Mesyuarat dengan Timbalan Pesuruhjaya Polis mengenai kes gadis Penan dirogol	Kuching	Sarawak
176.	24 Nov	Konsultasi mengenai Perundangan Domestik Berkaitan Pekerja Asing	SUHAKAM, Kuala Lumpur	IICC
177.	24 Nov	Mesyuarat dengan Ketua Pengarah Jabatan Hal Ehwal Persatuan Sekerja, Kementerian Sumber Manusia	Putrajaya	Legal dan ECOSOC
178.	25 Nov	Debat mengenai Reservasi CEDAW	Kuala Lumpur	LRITWG
179.	25 Nov	Ceramah Hak Asasi Manusia dan Islam	SUHAKAM, Kuala Lumpur	Pegawai-pegawai SUHAKAM
180.	27 Nov	Mesyuarat dengan Polis Kontinjen Kedah: Inkuiri Kematian dalam Tahanan Suria Ramesh Balasuna Kumaran	Kedah	CIWG
181.	5 Dis	Perbincangan Meja Bulat Tangkapan dan Penahanan Pekerja Asing anjuran Majlis Peguam	Kuala Lumpur	CIWG

CERAMAH, SEMINAR DAN PERSIDANGAN – KEBANGSAAN 2008

BIL	TARIKH	CERAMAH, SEMINAR DAN PERSIDANGAN	TEMPAT	WAKIL
1.	6 Feb	Ceramah 'Hak Asasi Manusia' untuk Pihak Berkuasa Tempatan (PBT)	Selangor	Simon Karunagaram, Pegawai
2.	7 Feb	Ceramah di Persidangan Meja Bulat untuk Mengatasi Cabaran dan Merangka Strategi dan Program Pembasmian Kemiskinan di Sabah	Kota Kinabalu, Sabah	Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun, Naib Pengerusi
3.	14 Feb	Seminar dengan Rakan Kerjasama (Sosial): 'Kesedaran Pekerjaan di Malaysia'	Putrajaya	Siti Rahayu M Noor, Pegawai
4.	14 Feb	Ceramah 'Hak Asasi Manusia' untuk Bank Negara Malaysia	Kuala Lumpur	Simon Karunagaram, Pegawai
5.	28 Feb	Forum: Ketahui Hak Anda: Hak Wanita dalam Perundangan Islam	Kuala Lumpur	Hasmah Abd Manaf, Pegawai
6.	28 Feb	Ceramah 'Hak Asasi Manusia' di latihan asas untuk pegawai penyiasat, siri ke-2, 1/2008, anjuran Agensi Penguatkuasaan Maritim Malaysia, Jabatan Perdana Menteri	Selangor	Norita Azmi, Pegawai; Simon Karunagaram, Pegawai
7.	29 Feb	Forum 'Ketahui Hak Anda: Hak Wanita dalam Perundangan Islam' anjuran Sisters in Islam dan BAKAT DARAT	Kuala Lumpur	Norita Azmi, Pegawai; Eda Mazuin A. Rahman, Pegawai
8.	10 - 12 Mac	Bengkel Arkib Digital	Kuala Lumpur	Syarim Irwani Ibrahim, Pegawai

BIL	TARIKH	CERAMAH, SEMINAR DAN PERSIDANGAN	TEMPAT	WAKIL
9.	17 Mac	Ceramah 'Proses Penterjemahan'	Kuala Lumpur	Noor Azizah Atadenan, Pegawai
10.	25 - 26 Mac	Bengkel Penulisan untuk Media	Kuala Lumpur	Neeza Mohd Alias, Pegawai
11.	4 April	Seminar mengenai Mahkamah Jenayah Antarabangsa anjuran Majlis Peguam	Sabah	Akhdiat Nur Zahhir Alwi, Pegawai
12.	9 - 10 April	Kursus <i>Convention on Elimination of Discrimination of All Form Against Women (CEDAW)</i>	Petaling Jaya, Selangor	Pegawai SUHAKAM
13.	28 Mei	Ceramah <i>Recent Developments in Construction Law</i> oleh Majlis Peguam	Kuala Lumpur	Akhdiat Nur Zahhir Alwi, Pegawai
14.	2 - 5 Jun	<i>Bali Process Workshop on 'People Smuggling - Threat Assessment and Risk Analysis'</i>	Kuala Lumpur	Adlin Samsudin, Pegawai
15.	9 - 13 Jun	Forum Mediasi Asia Pasifik ke-4 (APMF) - Latihan Mediasi mengenai ' <i>Mediation Theory and Practice</i> '	Kuala Lumpur	Norita Azmi, Pegawai; Armeer Izyanif Hamzah, Pegawai; Lau Sor Pian, Pegawai
16.	9 - 20 Jun	Kursus <i>Write It Right - Effective Writing Skills Course 1/2008</i>	INTAN, Kuala Lumpur	Neeza Mohd Alias, Pegawai
17.	11 Jun	Bengkel Latihan ' <i>Rakyat Tanpa Warganegara</i> ' anjuran UNHCR	Kuala Lumpur	Shahizad Sulaiman, Pegawai; Akhdiat Nur Zahhir Alwi, Pegawai; Mohd Hairul Fahmi Mohd Harris, Pegawai

BIL	TARIKH	CERAMAH, SEMINAR DAN PERSIDANGAN	TEMPAT	WAKIL
18.	11 Jun	Seminar 'Islam dan Perhubungan Masa Depan Etnik'	Kuala Lumpur	Ahmad Ramli Mat Piah, Pegawai
19.	12 Jun	Ceramah Hak Asasi Manusia dan Hak Tanah Adat Peribumi	Kota Kinabalu, Sabah	Nur Syahirah Md Nizam, Pegawai
20.	24 - 25 Jun	Bengkel 'Hak dan Keselamatan Kanak-kanak' anjuran IKIM	Kuala Lumpur	Akhdiat Nur Zahir Alwi, Pegawai
21.	28 Jun	Ceramah Hak Asasi Manusia di Kelab Rotary Kota Kinabalu	Kota Kinabalu, Sabah	Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun, Naib Pengerusi
22.	29 Jun	Seminar mengenai Memahami Cabaran yang Dihadapi oleh Saudara Baru anjuran Majlis Peguam	Kuala Lumpur	Ahmad Ramli Mat Piah, Pegawai
23.	30 Jun - 22 Ogos	Kursus 'Intensif Inggeris', 1/2008, INTAN Wilayah Tengah	Kuala Lumpur	Lau Sor Pian, Pegawai
24.	19 Jul	Ceramah 'Hak Asasi Manusia' di Kelab Rotary Kota Kinabalu Selatan	Kota Kinabalu, Sabah	Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun, Naib Pengerusi
25.	24 Jul	Ceramah mengenai Agama dalam Pencarian Ke Arah Kesejahteraan dan Keamanan Sejangat	Kuala Lumpur	Ahmad Ramli Mat Piah, Pegawai
26.	25 Jul	Ceramah 'Penahanan dan Penangkapan berdasarkan Hak Asasi Manusia' di Pusat Latihan RELA	Tuaran, Sabah	Abdul Rahman Abdullah, Pegawai; Jasmih Slamet, Pegawai
27.	6 - 7 Ogos	Seminar mengenai Pentadbiran Islam di Malaysia: Cabaran dan Perancangan Masa Depan	Kuala Lumpur	Akhdiat Nur Zahir Alwi, Pegawai

BIL	TARIKH	CERAMAH, SEMINAR DAN PERSIDANGAN	TEMPAT	WAKIL
28.	7 Ogos	Konvensyen Kebangsaan mengenai Faraid dan Hibah 2008	Kuala Lumpur	Ahmad Ramli Mat Piah, Pegawai; Nur Syahirah Md Nizam, Pegawai
29.	19 Ogos	Forum Orang Asli Sedunia	Kuala Lumpur	Hakimah Hj Yaacob, Pegawai; Nur Syahirah Md Nizam, Pegawai; Ahmad Ramli Mat Piah, Pegawai
30.	21 Ogos	Ceramah Hak Asasi Manusia	Lembaga Lada Malaysia, Sarikei, Sarawak	Sophian Osman, Pegawai
31.	23 Ogos	Seminar 'Pemikiran Islam Kebangsaan'	Bangi, Selangor	Ahmad Ramli Mat Piah, Pegawai
32.	28 Ogos	Konvensyen Women Summit 2008	Kuala Lumpur	Nur Syahirah Md Nizam, Pegawai
33.	30 Ogos	Ceramah di Konvensyen mengenai Isu-isu di Sabah	Kota Kinabalu, Sabah	Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun, Naib Pengerusi
34.	19 Sept	Ceramah 'Kesedaran Hak Asasi Manusia' untuk pelatih Pusat Pemulihan Dadah	Papar, Sabah	Jasmih Slamet, Pegawai

BIL	TARIKH	CERAMAH, SEMINAR DAN PERSIDANGAN	TEMPAT	WAKIL
35.	8 Okt	Bengkel akhir Penggabungan Laporan CEDAW ke-3 dan ke-4	Kuala Lumpur	Nur Syahirah Md Nizam, Pegawai; Ahmad Ramli Mat Plah, Pegawai
36.	9 - 10 Okt	Bengkel Kebebasan Maklumat dan Peranan Media dalam Memerangi Rasuah dan Memperbaiki Sistem Pentadbiran, Ketelusan dan Akauntabiliti di Malaysia	Petaling Jaya, Selangor	Noor Azizah Atdenan, Pegawai
37.	15 Okt	Seminar mengenai <i>Primary Care Delivery and Financing : Effective Organisation, Delivery and Financing of Primary Health Care: Lesson From The UK</i>	Kuala Lumpur	Siti Zaihan Zulkarnain, Pegawai
38.	16 Okt	Ceramah 'Hak Asasi Manusia dan Bisnes' untuk Eksekutif dan Pengurus Kanan Petronas	Kuala Lumpur	Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun, Naib Pengerusi
39.	17 - 20 Okt	Konferen Kepimpinan Antarabangsa 'Towards a New Paradigm of Leadership and Good Governance'	Kuala Lumpur	Siti Zaihan Zulkarnain, Pegawai
40.	18 Okt	Memberi Ceramah kepada Persatuan Ibu Tunggal	Kota Kinabalu, Sabah	Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun, Naib Pengerusi
41.	23 Okt	Bengkel 'Mencapai Polisi 30% Wanita di Peringkat Pembuat Dasar'	Kuala Lumpur	Akhdiat Nur Zahhir Alwi, Pegawai
42.	14 - 16 Nov	Kursus 'Kepimpinan dan Pengurusan Organisasi'	Sepang, Selangor	Pegawai Senior SUHAKAM
43.	26 Nov	Taklimat 'Hak Asasi Manusia dan Islam'	SUHAKAM, Kuala Lumpur	Semua Pesuruhjaya, Pegawai dan Kakitangan SUHAKAM

LAMPIRAN VI

CERAMAH, SEMINAR DAN PERSIDANGAN – ANTARABANGSA 2008

BIL	TARIKH	CERAMAH, SEMINAR DAN PERSIDANGAN	TEMPAT	WAKIL
1.	9 Jan - 4 Feb	<i>Chevening Fellowship Implementing Human Rights Convention</i>	University of Nottingham	Abdul Rahman Abdullah, Pegawai
2.	29 - 31 Jan	Mesyuarat Perunding dan Konferen Institusi Hak Asasi Manusia Kebangsaan Empat negara ASEAN kali ke-4	Manila, Philippines	Datuk Dr Chiam Heng Keng, Pesuruhjaya; Tunku Datuk Nazihah Tunku Mohd Rus, Pesuruhjaya; Amir Saravanan Abdullah, Pegawai; Eda Mazuin Abdul Rahman, Pegawai; Mohamad Azizi Azmi, Pegawai; Adlin Samsudin, Pegawai
3.	27 - 28 Feb	<i>Bengkel Forum Asia Pasifik mengenai Strengthening the Advisory Council of Jurists</i>	New Delhi, India	Tunku Datuk Nazihah Tunku Mohd Rus, Pesuruhjaya; Lau Sor Pian, Pegawai
4.	17 - 20 Mac	Sesi ke-7 Majlis Hak Asasi Manusia PBB	Geneva, Switzerland	Khoo Ying Hooi, Pegawai

BIL	TARIKH	CERAMAH, SEMINAR DAN PERSIDANGAN	TEMPAT	WAKIL
5.	14 - 18 April	Sesi ke-20 Mesyuarat Tahunan Jawatankuasa Bertindak Antarabangsa untuk Institusi Hak Asasi Manusia Kebangsaan untuk Mempromosi dan Melindungi Hak Asasi Manusia (ICC)	Geneva, Switzerland	Tunku Datuk Nazihah Tunku Mohd Rus, Pesuruhjaya; Nurul Hasanah Ahamed Hassain Malim, Pegawai
6.	28 - 30 April	Kumpulan Kerja Teknikal Pertama Mesyuarat Forum Institusi Hak Asasi Manusia Kebangsaan ASEAN	Cebu City, Philippines	Tunku Datuk Nazihah Tunku Mohd Rus, Pesuruhjaya; Khoo Ying Hooi, Pegawai
7.	1 - 2 Mei	ASEAN-ISIS Kolokium Mengenai Hak Asasi Manusia kali ke-15	Mandaluyong City, Philippines	Dato' Haji Khalid Haji Ibrahim, Pesuruhjaya
8.	15 - 17 Mei	Bengkel Mempromosi dan Melindungi Hak Asasi Manusia: Menyokong Penubuhan Mekanisma Hak Asasi Manusia Serantau ASEAN	Bali, Indonesia	Tunku Datuk Nazihah Tunku Mohd Rus, Pesuruhjaya
9.	12 - 13 Jun	Bengkel ke-7 mengenai Mekanisme Hak Asasi Manusia Serantau ASEAN	Singapore	Dato' Choo Siew Kioh, Pesuruhjaya
10.	23 - 27 Jun	Bengkel Sub-Serantau Inkuiri Kebangsaan	Jakarta, Indonesia	Simon Karunagaram, Pegawai; Nurul Hasanah Ahmad Hassain Malim, Pegawai; Rafidah Yahya, Pegawai; Muhammad Azizi Azmi, Pegawai; Shahizad Sulaiman, Pegawai

BIL	TARIKH	CERAMAH, SEMINAR DAN PERSIDANGAN	TEMPAT	WAKIL
11.	1 - 2 Jul	Perbincangan Meja Bulat Institusi Hak Asasi Mengenai Isu Hak Asasi Manusia dan Perniagaan	Copenhagen, Denmark	Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun, Naib Pengerusi
12.	5 - 7 Ogos	Bengkel Serantau Mengenai ASEAN dan Hak Asasi Manusia kali ke-2	Jakarta, Indonesia	Dato' Haji Khalid Haji Ibrahim, Pesuruhjaya
13.	10 - 11 Sept	• <i>Consultation of ASEAN NHRI Forum on the ASEAN Human Rights Body (AHRB)</i> • <i>Dialogue Between The High Level on an AHRB and the Working Group on ASEAN Human Rights Mechanism (HRWG), the Network of 4 NHRIs and the Solidarity for Asian Peoples' Assembly (SAPA)</i>	Manila, Philippines	Khoo Ying Hooi, Pegawai
14.	11 - 15 Sept	Lawatan ke Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Sri Lanka	Colombo, Sri Lanka	Dato' Choo Siew Kioh, Pesuruhjaya
15.	15 - 17 Sept	Konsultasi Serantau Suruhanjaya ASEAN mengenai Wanita dan Kanak-kanak dan Badan Hak Asasi Manusia Kebangsaan ASEAN	Bangkok, Thailand	Shazeera Ahmad Zawawi, Pegawai
16.	23 - 26 Sept	4 th Thematic Course on Refugee Law & Human Rights	Sanremo, Italy	Nurul Hasanah Ahmad Hassain Malim, Pegawai
17.	15 - 17 Okt	Seminar on Thematic Instruments and Programmes: Reinforcing The Civil Society	Manila, Philippines	Dato' N. Siva Subramaniam, Pesuruhjaya
18.	19 - 20 Okt	ICC Workshop on the Role of NHRIs in the Universal Periodic Review (UPR): Exploring the Potential for Mutual Strengthening between the UPR, Treaty Bodies and Special Procedures	Nairobi, Kenya	Tan Sri Abu Talib Othman, Pengerusi; Dato' Choo Siew Kioh, Pesuruhjaya; Khoo Ying Hooi, Pegawai

BIL	TARIKH	CERAMAH, SEMINAR DAN PERSIDANGAN	TEMPAT	WAKIL
19.	20 Okt	Forum Komanwel untuk Institusi Hak Asasi Manusia Kebangsaan (CFNHRIIs)	Nairobi, Kenya	Tan Sri Abu Talib Othman, Pengerusi; Dato' Choo Siew Kioh, Pesuruhjaya; Khoo Ying Hooi, Pegawai
20.	21 - 24 Okt	Konferen Antarabangsa Institusi Hak Asasi Manusia kali ke-9: Institusi Hak Asasi Kebangsaan dan Pentadbiran Keadilan	Nairobi, Kenya	Tan Sri Abu Talib Othman, Pengerusi; Dato' Choo Siew Kioh, Pesuruhjaya; Khoo Ying Hooi, Pegawai
21.	28 - 29 Okt	Latihan Pentadbiran Web dan Pengurusan - Forum Institusi Hak Asasi Manusia Kebangsaan ASEAN	Davao City, Philippines	Noor Azizah Atadenan, Pegawai; Wan Kasim Wan Kadir, Pegawai; Mohd Norismadi Ismail, Pegawai
22.	28 Okt - 1 Nov	Kursus Undang-undang Pelarian	Sanremo, Italy	Akhlat Nur Zahhir Alwi, Pegawai
23.	10 - 14 Nov	Persidangan Antarabangsa Mengenai Hak Asasi Manusia dan Masyarakat Pelbagai Budaya	Seoul, South Korea	Datuk Dr Chiam Heng Keng, Pesuruhjaya; Dato' Choo Siew Kioh, Pesuruhjaya; Khoo Ying Hooi, Pegawai

BIL	TARIKH	CERAMAH, SEMINAR DAN PERSIDANGAN	TEMPAT	WAKIL
24.	20 - 21 Nov	<i>4th Roundtable Discussion on Human Rights in ASEAN – Realizing the People-oriented ASEAN Community with Human Rights</i>	Bangkok, Thailand	Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun, Naib Pengerusi
25.	24 - 25 Nov	<i>Regional Seminar on the UPR</i>	Bangkok, Thailand	Datin Paduka Zaitoon Dato' Othman, Pesuruhjaya
26.	24 - 25 Nov	<i>Regional Arrangements Workshop</i>	Geneva, Switzerland	Dato' Choo Siew Kioh, Pesuruhjaya; Khoo Ying Hooi, Pegawai
27.	24 Nov - 3 Dis	Program Latihan Serantau Hak Asasi Manusia untuk Wakil dari Institusi Hak Asasi Manusia di Asia Pasifik	Bangkok, Thailand	Ameer Izyanif, Pegawai; Intan Farida Adnan, Pegawai; Lau Sor Pian, Pegawai
28.	18 - 19 Dis	Konsultasi Kebangsaan dalam Cadangan Penubuhan Institusi Hak Asasi Manusia Kebangsaan di Pakistan	Islamabad, Pakistan	Dato' Choo Siew Kioh, Pesuruhjaya

LAMPIRAN VII

SENARAI PENERBITAN SUHAKAM 2008

NO.	JILID	TAJUK
1.	(Buletin) Jan – April	Melindungi Hak Kanak-kanak
2.	(Buletin) April - Mei	Pesuruhjaya SUHAKAM 2008-2010
3.	(Buletin) Jun –Julai	Forum Institusi Hak Asasi Manusia Kebangsaan Asean
4.	(Buletin) Ogos – September	Forum Persidangan Asia Pasifik
5.	(Jurnal) April	Jurnal Malaysia Mengenai Hak Asasi Manusia
6.	(Jurnal) Julai	Jurnal Malaysia Mengenai Hak Asasi Manusia
7.	Laporan	Perspektif Undang-undang Mengenai Hak Tanah Adat Peribumi di Sarawak
8.	Laporan	Laporan Susulan Forum Mengenai Perbicaraan yang Adil dan Cepat

LAMPIRAN VIII

MESYUARAT BULANAN 2008 – KEHADIRAN PESURUHJAYA

BIL	NO. SIRI MESYUARAT	TARIKH MESYUARAT	PESURUHJAYA YANG HADIR	PESURUHJAYA TIDAK HADIR	DENGAN KEBENARAN	TANPA KEBENARAN
1.	Mesyuarat ke-95	14 Jan	Tan Sri Abu Talib Othman Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun Dr Chiam Heng Keng Dr Mohammad Hirman Ritom Abdullah Datuk Dr Raj Abdul Karim Dato' Karam Chand Vohrah Dato' Choo Siew Kioh Tunku Datuk Nazihah Tunku Mohamed Rus Dato' Siva Subramanian a/l Nagarathnam Ustaz Muhammad 'Uthman El-Muhammady Dato' Dr Michael Yeoh Oon Kheng Dato' Haji Khalid Haji Ibrahim Haji Ahmad Yusuf Haji Ngah	Tan Sri Asiah Abu Samah Prof Dato' Dr Abdul Monir Yaacob Prof Dato' Dr Khoo Kay Kim Dato' Muhammad Shafee Abdullah Datin Paduka Zaitoon Dato' Othman Datuk Dr Denison Jayasooria	✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓	
2.	Mesyuarat ke-96	18 Feb	Tan Sri Abu Talib Othman Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun Dr Chiam Heng Keng Dr Mohammad Hirman Ritom Abdullah Tan Sri Asiah Abu Samah Datuk Dr Raj Abdul Karim Prof Dato' Dr Abdul Monir Yaacob Dato' Karam Chand Vohrah Dato' Choo Siew Kioh	Ustaz Muhammad 'Uthman El-Muhammady	✓	

BIL	NO. SIRI MESYUARAT	TARIKH MESYUARAT	PESURUHJAYA YANG HADIR	PESURUHJAYA TIDAK HADIR	DENGAN KEBENARAN	TANPA KEBENARAN
			Dato' Dr Michael Yeoh Oon Kheng Tunku Datuk Nazihah Tunku Mohamed Rus Prof Dato' Dr Khoo Kay Kim Dato' Siva Subramanian a/l Nagaratnam Dato' Muhammad Shafee Abdullah Datuk Dr Denison Jayasooria Datin Paduka Zaitoon Dato' Othman Dato' Haji Khalid Haji Ibrahim Haji Ahmad Yusuf Haji Ngah			
3.	Mesyuarat ke-97	10 Mac	Tan Sri Abu Talib Othman Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun Dr Mohammad Hirman Ritom Abdullah Tan Sri Asiah Abu Samah Datuk Dr Raj Abdul Karim Dato' Choo Siew Kioh Dato' Karam Chand Vohrah Tunku Datuk Nazihah Tunku Mohamed Rus Dato' Siva Subramanian a/l Nagaratnam Dato' Muhammad Shafee Abdullah Datuk Dr Denison Jayasooria Ustaz Muhammad 'Uthman El-Muhammady Dato' Dr Michael Yeoh Oon Kheng Datin Paduka Zaitoon Dato' Othman Dato' Haji Khalid Haji Ibrahim Haji Ahmad Yusuf Haji Ngah	Dr Chiam Heng Keng Prof Dato' Dr Abdul Monir Yaacob Prof Dato' Dr Khoo Kay Kim	✓ ✓ ✓	

BIL	NO. SIRI MESYUARAT	TARIKH MESYUARAT	PESURUHJAYA YANG HADIR	PESURUHJAYA TIDAK HADIR	DENGAN KEBENARAN	TANPA KEBENARAN
4.	Mesyuarat ke-98	14 April	Tan Sri Abu Talib Othman Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun Dr Chiam Heng Keng Dr Mohammad Hirman Ritom Abdullah Tan Sri Asiah Abu Samah Datuk Dr Raj Abdul Karim Prof Dato' Dr Abdul Monir Yaacob Prof Dato' Dr Khoo Kay Kim Dato' Karam Chand Vohrah Dato' Choo Siew Kioh Datin Paduka Zaitoon Dato' Othman Dato' Siva Subramaniam a/l Nagarathnam Dato' Muhammad Shafee Abdullah Datuk Dr Denison Jayasooria Ustaz Muhammad 'Uthman El-Muhammady Dato' Dr Michael Yeoh Oon Kheng Dato' Haji Khalid Haji Ibrahim Haji Ahmad Yusuf Haji Ngah	Tunku Datuk Nazihah Tunku Mohamed Rus	✓	
5.	Mesyuarat ke-99	12 Mei	Tan Sri Abu Talib Othman Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun Dr Chiam Heng Keng Dr Mohammad Hirman Ritom Abdullah Tan Sri Asiah Abu Samah Prof Dato' Dr Abdul Monir Yaacob Dato' Choo Siew Kioh Tunku Datuk Nazihah Tunku Mohamed Rus	Datuk Dr Raj Abdul Karim	✓	

BIL	NO. SIRI MESYUARAT	TARIKH MESYUARAT	PESURUHJAYA YANG HADIR	PESURUHJAYA TIDAK HADIR	DENGAN KEBENARAN	TANPA KEBENARAN
			Prof Dato' Dr Khoo Kay Kim Dato' Siva Subramaniam a/l Nagaratnam Dato' Muhammad Shafee Abdullah Datuk Dr Denison Jayasooria Dato' Dr Michael Yeoh Oon Kheng Datin Paduka Zaitoon Dato' Othman Dato' Haji Khalid Haji Ibrahim Haji Ahmad Yusuf Haji Ngah			
6.	Mesyuarat ke-100	9 Jun	Tan Sri Abu Talib Othman Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun Datuk Dr Chiam Heng Keng Dr Mohammad Hirman Ritom Abdullah Tan Sri Dato' Asiah Abu Samah Datuk Dr Raj Abdul Karim Prof Dato' Dr Abdul Monir Yaacob Dato' Choo Siew Kioh Dato' Dr Michael Yeoh Oon Kheng Tunku Datuk Nazifah Tunku Mohamed Rus Dato' Siva Subramaniam a/l Nagaratnam Datuk Dr Denison Jayasooria Datin Paduka Zaitoon Dato' Othman Dato' Haji Khalid Haji Ibrahim Puan Hashimah Nik Jaafar	Dato' Muhammad Shafee Abdullah Prof Dato' Dr Khoo Kay Kim	✓ ✓	
7.	Mesyuarat ke-101	14 Julai	Tan Sri Abu Talib Othman Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun Datuk Dr Chiam Heng Keng			

BIL	NO. SIRI MESYUARAT	TARIKH MESYUARAT	PESURUHJAYA YANG HADIR	PESURUHJAYA TIDAK HADIR	DENGAN KEBENARAN	TANPA KEBENARAN
			Dr Mohammad Hirman Ritom Abdullah Tan Sri Asiah Abu Samah Datuk Dr Raj Abdul Karim Prof Dato' Dr Abdul Monir Yaacob Dato' Choo Siew Kioh Prof Dato' Dr Khoo Kay Kim Tunku Datuk Nazihah Tunku Mohamed Rus Dato' Siva Subramanian a/l Nagaratnam Dato' Muhammad Shafee Abdullah Datin Paduka Zaitoon Dato' Othman Dato' Haji Khalid Haji Ibrahim Puan Hashimah Nik Jaafar	Dato' Dr Michael Yeoh Oon Kheng Datuk Dr Denison Jayasooria	✓ ✓	
8.	Mesyuarat ke-102	4 Ogos	Tan Sri Abu Talib Othman Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun Datuk Dr Chiam Heng Keng Dr Mohammad Hirman Ritom Abdullah Datuk Dr Raj Abdul Karim Dato' Choo Siew Kioh Prof Dato' Dr Khoo Kay Kim Tunku Datuk Nazihah Tunku Mohamed Rus Dato' Siva Subramanian a/l Nagaratnam Datuk Dr Denison Jayasooria Dato' Dr Michael Yeoh Oon Kheng Datin Paduka Zaitoon Dato' Othman Dato' Haji Khalid Haji Ibrahim Puan Hashimah Nik Jaafar	Tan Sri Asiah Abu Samah Dato' Muhammad Shafee Abdullah Prof Dato' Dr Abdul Monir Yaacob	✓ ✓ ✓	

BIL	NO. SIRI MESYUARAT	TARIKH MESYUARAT	PESURUHJAYA YANG HADIR	PESURUHJAYA TIDAK HADIR	DENGAN KEBENARAN	TANPA KEBENARAN
9.	Mesyuarat ke-103	2 Sept	Tan Sri Abu Talib Othman Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun Datuk Dr Chiam Heng Keng Dr Mohammad Hirman Ritom Abdullah Tan Sri Asiah Abu Samah Datuk Dr Raj Abdul Karim Prof Dato' Dr Abdul Monir Yaacob Dato' Choo Siew Kioh Dato' Dr Michael Yeoh Oon Kheng Prof Dato' Dr Khoo Kay Kim Tunku Datuk Nazihah Tunku Mohamed Rus Dato' Siva Subramanian a/l Nagarathnam Dato' Muhammad Shafee Abdullah Datuk Dr Denison Jayasooria Datin Paduka Zaitoon Dato' Othman Dato' Haji Khalid Haji Ibrahim Puan Hashimah Nik Jaafar			
10.	Mesyuarat ke-104	13 Okt	Tan Sri Abu Talib Othman Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun Datuk Dr Chiam Heng Keng Dr Mohammad Hirman Ritom Abdullah Tan Sri Dato' Asiah Abu Samah Datuk Dr Raj Abdul Karim Prof Dato' Dr Abdul Monir Yaacob Dato' Choo Siew Kioh Tunku Datuk Nazihah Tunku Mohamed Rus Prof Dato' Dr Khoo Kay Kim			

BIL	NO. SIRI MESYUARAT	TARIKH MESYUARAT	PESURUHJAYA YANG HADIR	PESURUHJAYA TIDAK HADIR	DENGAN KEBENARAN	TANPA KEBENARAN
			Dato' Muhammad Shafee Abdullah Dato' Siva Subramanian a/ Nagaratnam Datuk Dr Denison Jayasooria Datin Paduka Zaitoon Dato' Othman Dato' Dr Michael Yeoh Oon Kheng Dato' Haji Khalid Haji Ibrahim Puan Hashimah Nik Jaafar			
11.	Mesyuarat ke-105	10 Nov	Tan Sri Abu Talib Othman Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun Tan Sri Dato' Asiah Abu Samah Datuk Dr Raj Abdul Karim Prof Dato' Dr Khoo Kay Kim Dato' Siva Subramanian a/ Nagaratnam Dato' Muhammad Shafee Abdullah Datuk Dr Denison Jayasooria Datin Paduka Zaitoon Dato' Othman Dato' Dr Michael Yeoh Oon Kheng Dato' Haji Khalid Haji Ibrahim Puan Hashimah Nik Jaafar	Datuk Dr Chiam Heng Keng Dr Mohammad Hirman Ritom Abdullah Dato' Choo Siew Kioh Tunku Datuk Nazifah Tunku Mohamed Rus Prof Dato' Dr Abdul Monir Yaacob	✓ ✓ ✓ ✓	✓

BIL	NO. SIRI MESYUARAT	TARIKH MESYUARAT	PESURUHJAYA YANG HADIR	PESURUHJAYA TIDAK HADIR	DENGAN KEBENARAN	TANPA KEBENARAN
12.	Mesyuarat ke-106	15 Dis	Tan Sri Abu Talib Othman Tan Sri Datuk Seri Panglima Simon Sipaun Datuk Dr Chiam Heng Keng Dr Mohammad Hirman Ritom Abdullah Tan Sri Dato' Asiah Abu Samah Datuk Dr Raj Abdul Karim Prof Dato' Dr Abdul Monir Yaacob Dato' Choo Siew Kioh Tunku Datuk Nazihah Tunku Mohamed Rus Dato' Siva Subramanian a/l Nagarathnam Dato' Muhammad Shafee Abdullah Datuk Dr Denison Jayasooria Datin Paduka Zaitoon Dato' Othman Dato' Dr Michael Yeoh Oon Kheng Dato' Haji Khalid Haji Ibrahim Puan Hashimah Nik Jaafar	Prof Dato' Dr Khoo Kay Kim	✓	

LAMPIRAN IX

SIJIL KETUA AUDIT NEGARA MENGENAI PENYATA
KEWANGAN SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA
BAGI TAHUN BERAKHIR 31 DISEMBER 2008

**SIJIL KETUA AUDIT NEGARA
MENGENAI PENYATA KEWANGAN
SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA MALAYSIA
BAGI TAHUN BERAKHIR 31 DISEMBER 2008**

Penyata kewangan Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Malaysia bagi tahun berakhir 31 Disember 2008 telah diaudit oleh wakil saya. Pihak pengurusan bertanggungjawab terhadap penyata kewangan ini. Tanggungjawab saya adalah mengaudit dan memberi pendapat terhadap penyata kewangan tersebut.

2. Pengauditan telah dilaksanakan mengikut Akta Audit 1957 dan berpandukan piawaian pengauditan yang diluluskan. Piawaian tersebut menghendaki pengauditan dirancang dan dilaksanakan untuk mendapat kepastian yang munasabah sama ada penyata kewangan adalah bebas daripada kesilapan atau ketinggalan yang ketara. Pengauditan ini termasuk memeriksa rekod secara semak uji, menyemak bukti yang menyokong angka dan memastikan pendedahan yang mencukupi dalam penyata kewangan. Penilaian juga dibuat terhadap prinsip perakaunan yang digunakan dan penyampaian penyata kewangan secara keseluruhan.

3. Pada pendapat saya, penyata kewangan ini memberi gambaran yang benar dan saksama terhadap kedudukan kewangan Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Malaysia pada 31 Disember 2008, hasil operasi dan aliran tunai untuk tahun tersebut berdasarkan piawaian perakaunan yang diluluskan.

(SAADATUL NAFISAH BINTI BASHIR AHMAD)
b.p. KETUA AUDIT NEGARA
MALAYSIA

PUTRAJAYA
10 Mac 2009

SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA MALAYSIA

PENYATA OLEH SURUHANJAYA

Saya, TAN SRI ABU TALIB BIN OTHMAN yang merupakan Pengerusi SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA MALAYSIA, dengan ini menyatakan bahawa, pada pendapat Suruhanjaya, lembaran imbangan pada 31 Disember 2008, penyata pendapatan, penyata perubahan dana serta penyata aliran tunai bagi tahun berakhir pada tarikh tersebut, dan nota-nota yang disertakan, adalah disediakan menurut piawaian perakaunan yang diluluskan yang berkenaan di Malaysia untuk menunjukkan gambaran yang benar dan saksama berkenaan kedudukan SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA MALAYSIA pada 31 Disember 2008 dan hasil kendaliannya serta aliran tunainya bagi tahun berakhir pada tarikh tersebut.

Bagi pihak Suruhanjaya,

TAN SRI ABU TALIB BIN OTHMAN

Pengerusi

Kuala Lumpur

Tarikh: 10 MAR 2009

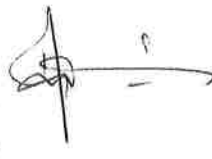
SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA MALAYSIA

**PENGAKUAN OLEH PEGAWAI UTAMA YANG BERTANGGUNGJAWAB
KE ATAS PENGURUSAN KEWANGAN SURUHANJAYA**

Saya, Hashimah Binti Nik Jaafar, Pegawai Utama yang bertanggungjawab ke atas pengurusan kewangan SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA MALAYSIA, dengan ikhlasnya mengakui bahawa lembaran imbangkan pada 31 Disember 2008, penyata pendapatan, penyata perubahan dana serta penyata aliran tunai bagi tahun berakhir pada tarikh tersebut dan nota-nota yang disertakan, mengikut sebaik-baik pengetahuan dan kepercayaan saya, adalah betul dan saya membuat ikrar ini dengan sebenarnya mempercayai bahawa ia adalah benar dan atas kehendak-kehendak Akta Akuan Berkanun, 1960.

Sebenarnya dan sesungguhnya diakui
oleh penama di atas,
Hashimah Binti Nik Jaafar
di Kuala Lumpur pada 10 MAR 2009

)
)
)
)

Di hadapan saya,

No. 2736C, Jalan Changkat Permat
Laman Permat, Hulu Kelang,
53300 Kuala Lumpur,
Tel : 019-6680745

SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA MALAYSIA

SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA MALAYSIA
LEMBARAN IMBANGAN PADA 31 DISEMBER 2008

	<u>Nota</u>	<u>2008</u> RM	<u>2007</u> RM
ASET			
Loji dan peralatan	3	2,096,726	772,894
ASET SEMASA			
Penghutang, deposit dan prabayar	4	1,002,499	337,091
Simpanan tetap	5	0	1,000,000
Tunai dan baki di bank	6	2,283,602	843,031
		3,286,101	2,180,122
LIABILITI SEMASA			
Pelbagai pemiutang dan akruan	7	574,881	382,672
		574,881	382,672
ASET SEMASA BERSIH		2,711,220	1,797,450
		<u>4,807,946</u>	<u>2,570,344</u>
Dibiayai oleh:			
Dana Terkumpul		1,017,699	521,995
Geran Kerajaan Tertunda	8	3,790,247	2,048,349
		<u>4,807,946</u>	<u>2,570,344</u>

Nota-nota yang disertakan merupakan sebahagian asas penyata kewangan ini.

SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA MALAYSIA

PENYATA PENDAPATAN
BAGI TAHUN BERAKHIR 31 DISEMBER 2008

	<u>Nota</u>	<u>2008</u> RM	<u>2007</u> RM
PENDAPATAN			
Geran Kerajaan	9	10,077,500	9,481,776
PENDAPATAN LAIN			
Hibah		4,200	2,774
Faedah ke atas simpanan tetap		31,115	4,182
Mudharabah-insurans		-	125
Keuntungan ke atas pelupusan		438,285	-
Lain-lain		22,104	0
		<u>495,704</u>	<u>7,081</u>
Jumlah Pendapatan		10,573,204	9,488,857
PERBELANJAAN			
Emolumen	10	3,292,700	2,248,653
Perjalanan dan sara-hidup		998,556	990,808
Pengangkutan		8,517	0
Perhubungan dan utiliti		248,866	302,072
Sewaan		1,301,329	1,282,512
Bekalan makanan dan minuman		0	6,153
Alat ganti dan pembaikan		164,299	153,994
Bekalan dan bahan-bahan lain		152,493	126,768
Penyelenggaraan dan pembaikan kecil		286,379	368,447
Perkhidmatan ikhtisas dan hospitaliti	11	2,958,695	3,276,993
Susutnilai		546,782	709,687
Ganjaran		118,884	15,689
Perbelanjaan lain		0	0
		<u>10,077,500</u>	<u>9,481,776</u>
Lebihan pada tahun		<u>495,704</u>	<u>7,081</u>

SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA MALAYSIA

**PENYATA PERUBAHAN DALAM DANA TERKUMPUL
BAGI TAHUN BERAKHIR 31 DISEMBER 2008**

	<u>Nota</u>	<u>Dana terkumpul</u> RM
Pada 1 Januari 2007		
Pernyataan sebelumnya		2,495,039
Pelarasan tahun lepas selepas penggunaan MASB 31		<u>(1,980,125)</u>
Pernyataan semula		514,914
Lebihan bagi tahun		7,081
Pada 31 Disember 2007/ 1 Januari 2008		<u>521,995</u>
Lebihan bagi tahun		495,704
Pada 31 Disember 2008		<u><u>1,017,699</u></u>

Nota-nota yang disertakan merupakan sebahagian asas penyata kewangan ini.

SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA MALAYSIA

PENYATA ALIRAN TUNAI
BAGI TAHUN BERAKHIR 31 DISEMBER 2008

	<u>2008</u> RM	<u>2007</u> RM
ALIRAN TUNAI DARI AKTIVITI OPERASI		
Penerimaan	15,677,883	9,550,000
Pembayaran untuk perbelanjaan	<u>(13,510,801)</u>	<u>(8,788,241)</u>
Tunai bersih (digunakan untuk)/dari aktiviti operasi	<u>2,167,082</u>	<u>761,759</u>
ALIRAN TUNAI DARI AKTIVITI PELABURAN		
Hibah	4,200	2,774
Keuntungan diterima dari simpanan tetap	31,115	4,182
Mudharabah	96	125
Lain-lain	22,008	-
Belian loji dan peralatan	<u>(1,783,930)</u>	<u>(288,269)</u>
Tunai bersih digunakan untuk aktiviti pelaburan	<u>(1,726,511)</u>	<u>(281,188)</u>
 Peningkatan bersih dalam tunai dan bersamaan tunai	 440,571	 1,362,460
Tunai dan bersamaan tunai pada awal tahun	<u>1,843,031</u>	<u>480,571</u>
Tunai dan bersamaan tunai pada akhir tahun	<u>2,283,602</u>	<u>1,843,031</u>
 ANALISA TUNAI DAN BERSAMAAN TUNAI		
Simpanan tetap	-	1,000,000
Wang tunai dan baki di bank	<u>2,283,602</u>	<u>843,031</u>
	<u>2,283,602</u>	<u>1,843,031</u>

SURUHANJAYA HAK ASASI MANUSIA MALAYSIA

NOTA-NOTA KEPADA PENYATA KEWANGAN - 31 DISEMBER 2008

1: OBJEKTIF-OBJEKTIF/FUNGSI-FUNGSI UTAMA

1.1 Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Malaysia (SUHAKAM) ditubuhkan oleh Parlimen Malaysia di bawah Akta Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Malaysia 1999, (Akta 597) dengan objektif untuk melindungi dan memajukan hak asasi manusia di Malaysia. Akta ini diwartakan pada 9 September 1999.

1.2 Fungsi utama SUHAKAM adalah untuk:

1.2.1 memupuk kesedaran dan menyediakan pendidikan yang berhubungan dengan hak asasi manusia.

1.2.2 menasihati dan membantu Kerajaan dalam merumuskan perundangan dan arahan dan tatacara pentadbiran dan mengesyorkan langkah-langkah yang perlu diambil.

1.2.3 mengesyorkan kepada Kerajaan berkenaan dengan penandatanganan atau penyertaan dalam perjanjian triti dan suratcara antarabangsa yang lain dalam bidang hak asasi manusia; dan

1.2.4 menyasiat aduan berkenaan dengan pelanggaran hak asasi manusia.

2: DASAR PERAKAUNAN PENTING

2.1 Asas Perakaunan

Penyata kewangan ini telah disediakan menurut kelaziman kos sejarah dan mematuhi piawaian perakaunan yang dituluskan terpakai di Malaysia.

2.2 Loji dan Peralatan dan Susutnilai

Loji dan peralatan dinyatakan pada kos ditolak susutnilai terkumpul.

Susutnilai diperuntukkan berdasarkan kaedah garis lurus dikira untuk menghapus kira kos setiap aset sepanjang anggaran hayat kegunaannya.

Kadar susutnilai tahunan adalah 20%.

(Samb.)

2.3 Tunai dan Bersamaan Tunai

Tunai merangkumi wang tunai di tangan dan di bank dan simpanan. Bersamaan tunai merangkumi pelaburan mudah tunai yang boleh ditukarkan kepada amaun tunai yang diketahui yang tertakluk kepada risiko pertukaran nilai yang tidak signifikan. Pihak Suruhanjaya telah menggunakan kaedah langsung di dalam penyediaan Penyata Aliran Tunai.

2.4 Faedah Kakitangan

Faedah Jangka Pendek

Upah, gaji dan bonus diiktiraf sebagai perbelanjaan pada tahun yang mana perkhidmatan berkaitan diberikan oleh kakitangan Suruhanjaya.

Pelan Caruman Tetap

Suruhanjaya membuat caruman kepada Kumpulan Wang Simpanan Pekerja ('KWSP'). Caruman sedemikian diiktiraf sebagai perbelanjaan dalam Penyata Pendapatan seperti yang ditanggung. Apabila caruman telah dibayar, Suruhanjaya tiada obligasi bayaran lagi.

2.5 Peruntukan

Peruntukan dibuat bila pihak Suruhanjaya mempunyai obligasi sah atau konstruktif pada masa kini berikutan peristiwa lepas, di mana kemungkinan aliran keluar sumber akan diiktirafkan untuk menjelaskan obligasi, dan bila anggaran yang boleh diyakini boleh dibuat bagi amaun tersebut.

2.6 Geran Kerajaan

Geran daripada Kerajaan diiktiraf pada nilai saksamanya di mana terdapat jaminan munasabah bahawa geran akan diterima dan Suruhanjaya akan mematuhi semua syarat yang ada padanya.

Geran kerajaan berkaitan dengan pembelian Loji dan peralatan dimasukkan dalam liabiliti bukan semasa sebagai pendapatan tertunda dan dikreditkan kepada penyata pendapatan sepanjang hayat dijangka ke atas Loji dan Peralatan berkaitan, asas-asas yang seimbang dengan susut nilai Loji dan Peralatan yang berkaitan.

2.7 Pengiktirafan Pendapatan hibah, Faedah Simpanan Tetap Dan Mudharabah-Insuran

Pendapatan Hibah, Faedah Simpanan Tetap dan Mudharabah – Insuran diiktiraf berdasar asas tunai.

(Samb.)

3: LOJI DAN PERALATAN

<u>2008</u>	Buku, peralatan dan kelengkapan	Komputer	Kenderaan	Peng- ubahsuaian	Jumlah
	RM	RM	RM	RM	RM
Kos					
Pada 1 Januari	854,864	377,015	2,695,173	577,127	4,504,179
Tambahan	27,372	101,497	1,542,634	199,966	1,871,469
Pelupusan/Pelarasan	(840)	-	(1,692,913)	-	(1,693,753)
Pada 31 Disember	881,396	478,512	2,544,894	777,093	4,681,895

Susutnilai Berkumpul

Pada 1 Januari	636,860	185,862	2,470,448	438,115	3,731,285
Caj untuk tahun	92,273	66,660	331,296	56,575	546,804
Pelupusan	(22)	-	(1,692,898)	-	(1,692,921)
Pada 31 Disember	729,110	252,522	1,108,846	494,690	2,585,169

Nilai Buku Bersih

Pada 31 Disember	152,286	225,990	1,436,048	282,403	2,096,726
------------------	---------	---------	-----------	---------	-----------

<u>2007</u>	Buku, peralatan dan kelengkapan	Komputer	Kenderaan	Peng- ubahsuaian	Jumlah
	RM	RM	RM	RM	RM
Kos					
Pada 1 Januari	806,841	230,782	2,610,965	564,817	4,213,405
Tambahan	48,023	146,233	84,208	12,310	290,774
Pada 31 Disember	854,864	377,015	2,695,173	577,127	4,504,179

Susutnilai Berkumpul

Pada 1 Januari	516,715	130,034	2,014,510	360,339	3,021,598
Caj untuk tahun	120,145	55,828	455,938	77,776	709,687
Pada 31 Disember	636,860	185,862	2,470,448	438,115	3,731,285

Nilai Buku Bersih

Pada 31 Disember	218,004	191,153	224,726	139,012	772,894
------------------	---------	---------	---------	---------	---------

(Samb.)

4. PELBAGAI PENGHUTANG, DEPOSIT DAN PRABAYAR

	<u>2008</u> RM	<u>2007</u> RM
Pelbagai penghutang	645,170	109
Deposit	352,569	298,516
Prabayar	<u>4,760</u>	<u>38,466</u>
	<u>1,002,499</u>	<u>337,091</u>

5. SIMPANAN TETAP

Simpanan tetap dengan bank berlesen tidak dicagarkan untuk sebarang tujuan.

Kadar faedah efektif bagi simpanan tetap dengan bank berlesen ialah di antara 2.0% hingga 2.5 % (2006: 2.3% hingga 3.0%) setahun. Tempoh matang simpanan tetap ialah antara 30 hari hingga 1 tahun.

6. WANG TUNAI DAN BAKI DI BANK

	<u>2008</u> RM	<u>2007</u> RM
Tunai di tangan	2,328	3,815
Tunai di bank	<u>2,281,275</u>	<u>839,216</u>
	<u>2,283,602</u>	<u>843,031</u>

7. PELBAGAI PEMIUTANG DAN AKRUAN

	<u>2008</u> RM	<u>2007</u> RM
Pelbagai pemiutang	388,807	190,751
Akruan	<u>186,074</u>	<u>191,921</u>
	<u>574,881</u>	<u>382,672</u>

(Samb.)

8. GERAN KERAJAAN TERTUNDA

	<u>2008</u> RM	<u>2007</u> RM
Baki pada 1 Januari	2,048,349	1,980,125
Terimaan tahun semasa	11,819,400	9,550,000
Tolak: Pelunasan tahun semasa		
Perbelanjaan operasi	9,530,920	8,772,089
Susut nilai	546,782	709,687
	<u>10,077,702</u>	<u>9,481,776</u>
Baki pada 31 Disember	3,790,047	2,048,349

9. GERAN KERAJAAN

	2008 RM	2007 RM
Geran mengurus digunakan	9,530,920	8,772,089
Geran pembangunan dilunaskan	<u>546,782</u>	<u>709,686</u>
	<u>10,077,702</u>	<u>9,481,776</u>

10. EMOLUMEN

Pembayaran emolumen bagi 60 (2006:41) jawatan Pegawai dan Kakitangan Tetap adalah seperti berikut:

	2008 RM	2007 RM
Gaji	1,825,467	1,290,042
Imbuhan Khidmat Awam	143,091	96,138
Elaun Perumahan	236,680	174,238

(Samb.)

Elaun Keraian	78,684	74,550
Lain-lain Elaun	391,599	278,444
Sumbangan Badan Berkanun	338,992	226,950
Faedah Kewangan Lain	278,187	108, 291
Jumlah	3,292,700	2,248,653

11. PERKHIDMATAN IKHTISAS DAN HOSPITALITI

Termasuk didalam perbelanjaan ini adalah pembayaran emolumen kepada Pesuruhjaya adalah sebanyak RM1,560,220.00

12. MAKLUMAT KAKITANGAN

Jumlah kakitangan SUHAKAM pada akhir tahun adalah 76 (2007:73).

13. INSTRUMEN KEWANGANObjektif dan Polisi Pengurusan Risiko Kewangan

Polisi pengurusan risiko kewangan Suruhanjaya bertujuan memastikan sumber kewangan mencukupi untuk menjalankan operasi-operasinya dengan lancar.

(a) Risiko Mudah Tunai

Pihak Suruhanjaya mengamalkan pengurusan risiko mudah tunai yang hemat untuk meminimumkan ketidakpadanan aset dan liabiliti kewangan dan untuk mewujudkan tahap tunai dan bersamaan tunai yang mencukupi bagi memenuhi keperluan modal kerja.

(b) Nilai Saksama

Nilai dibawa tunai dan bersamaan tunai, pelbagai dan lain-lain belum terima, pelbagai dan lain-lain belum bayar menghampiri nilai saksama kerana sifat instrumen kewangan yang jangka pendek.

14. ANGKA-ANGKA PERBANDINGAN

Angka-angka perbandingan di tahun lalu telah diselaraskan berikutan perubahan di dalam persembahan penyata kewangan di tahun semasa.

SUAKAM
LAPORAN TAHUNAN 2008
www.suhakam.org.my